

Evaluering av bistandsadvokatordningen

Oxford Research og Menon Economics

Om rapporten

Evaluering av bistandsadvokatorordningen

Oppdragsgiver

Justis- og beredskapsdepartementet

Prosjektperiode

Februar 2018 – mars 2019

Prosjektteam

Tor Egil Viblemo, Kristoffer Midttømme,
Vegard Solhjem Knutsen og Per Fredrik
Forsberg Johnsen

Om Oxford Research

Knowledge for a better society

Oxford Research er et internasjonalt analyseselskap.

Vi dokumenterer og utvikler kunnskap gjennom analyser, evalueringer og utredninger slik at politiske og strategiske aktører kan få et bedre grunnlag for sine beslutninger.

Vi kombinerer vitenskapelige arbeidsmetoder med kreativ idéutvikling for å tilføre våre kunder ny kunnskap. Vårt spesialfelt er analyser og evalueringer innen nærings- og regionalutvikling, forskning og utdanning, samt velferd og forvaltning..

Oxford Research ble grunnlagt i 1995 og har selskaper i Norge, Danmark, Sverige, Finland, Latvia og Polen.

Oxford Research er en del av Oxfordgruppen og retter sitt arbeid mot det nordiske og det europeiske markedet.

Oxford Research AS
Østre Strandgate 1
4623 Kristiansand
Norge
(+47) 40 00 57 93
post@oxford.no
www.oxford.no

Forord

Bistandsadvokaten skal vareta rettssikkerheten til fornærmede og etterlatte i straffesaker. Bistandsadvokatorordningen har vært endret og utvidet flere ganger, sist ved lovreformen i 2008. Endringene har ikke blitt evaluert. Justis- og beredskapsdepartementet ønsker nå en evaluering som skal gi et godt grunnlag for å vurdere konsekvensene av reformen i 2008, om ordningen fungerer etter hensikten, og om det bør gjøres lovendringer.

Evalueringen er gjennomført av Oxford Research og Menon Economics. Prosjektleder har vært sjefanalytiker Tor Egil Viblemo ved Oxford Research, prosjektdeltakerne har vært Vegard Solhjem Knutsen (analytiker Oxford Research), Kristoffer Midttømme (partner, Menon) og Per Fredrik Forsberg Johnsen (Analytiker Menon). Assisterende direktør ved Oxford Research, Stine Meltevik, har fungert som kvalitetssikrer. Kontaktperson for oppdragsgiver har vært seniorrådgiver Kaja Linde.

Vi takker alle de som har bidratt med sine perspektiver gjennom intervjuer og spørreundersøkelser. Vi takker også Justis- og beredskapsdepartementet for oppdraget, og for et godt samarbeid. Konklusjoner, vurderinger og anbefalinger står fullt og helt for Oxford Researchs egen regning.

Med vennlig hilsen

Tor Egil Viblemo
Prosjektleder

Innhold

1.	Sammendrag	3
1.1	Oppdrag og metode	3
1.2	Konklusjoner og vurderinger	3
1.3	Reformforslag og anbefalinger	6
2	Bistandsadvokatorordningen	9
2.1	Dagens ordning og lovreformen i 2008	9
2.2	Sakstyper med rett til bistandsadvokat	10
2.3	Bistandsadvokatens rolle og oppgaver	11
2.4	NOU 2016: 24 Ny straffeprosesslov	12
3	Problemstillinger og tilnærming	14
3.1	Innledning	14
3.2	Evalueringsteoretisk tilnærming	14
2.	Metode og gjennomføring	17
3.3	Innledning	17
3.4	Spørreundersøkelser	17
3.5	Kvalitative intervjuer	20
3.6	Registerdata	21
3.7	Overordnet vurdering av datamaterialet	22
4	Oppgaver og aktiviteter	24
4.1	Innledning	24
4.2	Bistandsadvokatenes oppgaver	24
4.3	Evaluators vurderinger	36
5	Brukereffekter – behov og betydning	38
5.1	Innledning	38
5.2	Behovene til de som får oppnevnt bistandsadvokat	38
5.3	Brukerprosessen	41
5.4	Kvalitet	42
5.5	Blir erstatningskravet bedre belyst?	45
5.6	Evaluators vurderinger	46
6	Roller og samordning	48
6.1	Innledning	48
6.2	Rolleforståelse og samordning	48
6.3	Kjennskap til andre deler av støtteapparatet	50

6.4	Overlappende roller og oppgaver?	53
6.5	Evaluators vurderinger	54
7	Forvaltning av bistandsadvokatorordningen	56
7.1	Innledning	56
7.2	Oppnevning	56
7.3	Kontroll av salær oppgaven	62
7.4	Om nedsetting av salær	64
7.5	Ulik praksis	66
7.6	Tidsbruk og tilstedeværelse under hovedforhandling	67
7.7	Om stykkpris som alternativ på etterforskningsstadiet	74
7.8	Evaluators vurdering	76
8	Kostnader, ressursbruk og effektivitet	79
8.1	Innledning	79
8.2	Om bistandsadvokatmarkedet og bistandsadvokatene	79
8.3	Bruken av bistandsadvokater på ulike saksområder	82
8.4	Tidsbruken per sak varierer	87
8.5	Utgifter til bistandsadvokater	93
8.6	Hva har utvidelsen i 2008 kostet?	98
9	Nordiske perspektiver	104
9.1	Oxford Researchs vurdering	106
10	Måloppnåelse	107
10.1	Innledning	107
10.2	Brukereffekter	107
10.3	Samfunnseffekter	110
11	Reformforslag og anbefalinger	112
11.1	Innledning	112
11.2	Bistandsadvokaten og godtgjørelse (salær og stykkpris)	112
11.3	Bistandsadvokatens oppgaver	114
11.4	Samordning og andre ordninger	115
11.5	Bistandsadvokaten og hovedforhandling	116
11.6	Avgrensinger i retten til bistandsadvokat i den enkelte sak	119
11.7	Kontrollfunksjonene i domstolene bør styrkes	119
12	Vedlegg	121
12.1	Kostnadsbesparelse tiltak felles og koordinerende bistandsadvokat	121
12.2	Nordisk kartlegging	122

12.3	Bistandsadvokatens oppgaver	137
12.4	Inndeling av tingretter etter størrelse	139
12.5	Aggregering av straffebud til områder	140
12.6	Oversikt over ulike sakstyper i Lovisa	142
12.7	Graden av spesialisering blant advokatene	143
12.8	Kobling av område på oppnevningene fra andre saksnumre	144
12.9	Variasjon i tidsbruk	146
12.10	Utgifter per sak for et begrenset utvalg sakstyper	147
12.11	Kontrafaktiske utgifter til bistandsadvokat per område og i oppnevningssaker	162

Figurliste

Figur 1: Resultatkjeden og evalueringsteori	15
Figur 2 Svarprosent – dommerundersøkelsen (N=529)	18
Figur 3 Stemmer det at du har jobbet med noen av følgende type saker i 2017 eller så langt i år? (N=355)	19
Figur 4 Advokatundersøkelsen - tittel i virksomheten (N= 355) og erfaring som advokat (antall år) (N=345)	20
Figur 5 Fordel tiden du bruker på oppdraget som bistandsadvokat på de ulike stadiene i en typisk sak. (N=257)	25
Figur 6 Hva oppfatter du samlet sett var de viktigste oppgavene dine som bistandsadvokat i den siste saken som gikk til hovedforhandling? Kryss av inntil de fem viktigste. Bistå.. (N=262)	26
Figur 7 Hva var de viktigste oppgavene for deg som bistandsadvokat i den siste saken under etterforskningsstadiet i straffesaken? Kryss av inntil de tre viktigste (N=262)	29
Figur 8 Advokatundersøkelsen - etter din oppfatning, i hvilken grad er det vanlig at du som bistandsadvokat under hovedforhandling ... (N=262)	32
Figur 9 Dommerundersøkelsen - etter din oppfatning/ erfaring, i hvilken grad er det vanlig at bistandsadvokatene under hovedforhandling? (N=204)	33
Figur 10 Hva var de viktigste oppgavene for deg som bistandsadvokat under hovedforhandlingene i den siste saken? Kryss av de tre viktigste. (N=262)	34
Figur 11 Dommerundersøkelsen – i hvor stor andel av dine saker som bistandsadvokat, fremmer du krav om voldsoffererstatning til Kontoret for voldsoffererstatning, etter avsluttet straffesak eller ved henleggelse? (N=262)	35
Figur 12 Samlet sett, i hvilken grad opplever du at behovene til fornærmede og etterlatte i straffesaker blir dekket gjennom den hjelpen de kan få innenfor bistandsadvokatordningen? (N=262)	40
Figur 13 Samlet sett, i hvilken grad opplever du at bistandsadvokatordningen (både oppgaver og økonomi) gir rom for at du kan yte tilstrekkelig/god nok hjelp? (N=262)	43
Figur 14 Hvordan opplever du kvaliteten på det samlede hjelpetilbudet som gis til fornærmede og etterlatte? (N=213)	45
Figur 15 Hvor ofte opplyser/henviser du klienten videre til andre deler av hjelpeapparatet (både offentlig og frivillig hjelpeapparat)? (N=262)	51
Figur 16 Hvem henviser du typisk til? (N=262)	52
Figur 17 hvilken grad opplever du at din domstols saksbehandling ved begjæring om oppnevning er effektiv? (N=196)	57

Figur 18 Dommerundersøkelsen- ved din domstol hvor ofte er det slik at oppnevning av bistandsadvokat (realitetsbehandling) der det er krav på bistandsadvokat etter loven, er delegert til saksbehandlere? (N=225).....	58
Figur 19 Ved din domstol er det slik at saksbehandlere får som oppgave å utarbeide utkast til avslag, oppnevninger og oversendelsesbrev? (N=218)	58
Figur 20 Er det slik at oppgavene til saksbehandlere i forrige spørsmål (avslag, oppnevninger og oversendelsesbrev) er spesialisert på enkelte saksbehandlere? (N=112)	59
Figur 21 Ved din domstol er det slik at oppnevning av bistandsadvokat der det er krav på bistandsadvokat etter loven ved delegasjon av realitetsbehandling, er spesialisert på enkelte saksbehandlere? (N= 222)	59
Figur 22 Ved din domstol, er det slik at oppnevning av bistandsadvokat under etterforskning ved delegasjon av realitetsbehandling, er spesialisert på enkelte saksbehandlere? (N=57)	60
Figur 23 Er det ved din domstol utviklet egne maler for oppnevning av bistandsadvokat? (i saksprosessen og/ eller for enkelte sakstyper) (N=212).....	61
Figur 24 Er det ved din domstol utviklet maler for avslag av oppnevning av bistandsadvokat for ulike sakstyper? (N=209)	61
Figur 25 Dommerundersøkelsen -for saker under salærforskriften, som uansett honoreres etter medgått tid, hvor lang tid bruker du for å vurdere hvorvidt tidsbruken er rimelig og nødvendig? (N=195).....	63
Figur 26 Hvor enig er du i følgende påstander? - Salær oppgaver blir ikke kontrollert på grunn av ... (N=195)	64
Figur 27 Dommerundersøkelse - Hvor ofte nedsetter du salæret? (N=193)	65
Figur 28 Advokatundersøkelse - For saker der salær blir fastsatt etter medgått tid av domstolen, hvor ofte opplever du at dommeren nedsetter salærkravet? (N=355)	65
Figur 29 Dommerundersøkelse - Opplever du selv at du er strengere, like streng som, eller mindre streng enn dine kolleger? (N=191).....	67
Figur 30 Dommerundersøkelsen – etter din erfaring, i hvor stor andel av rettstimen er bistandsadvokaten til stede i retten under hovedforhandling? (N= 204)	68
Figur 31 Dommerundersøkelsen – hvor enig/ uenig er du med følgende påstand: Bistandsadvokaten er mer tilstede under hovedforhandling enn det som er nødvendig for å ivareta klientens interesser (N=204)	69
Figur 32 Hvor ofte innledes dialog om nødvendigheten av tilstedeværelse under hovedforhandling? (N=202)	71
Figur 33 Hvor ofte opplever du dialog med aktor/dommer om nødvendigheten av å være tilstede eller ikke tilstede under hovedforhandling? (N=262).....	72
Figur 34 Advokatundersøkelsen - Når du har dialog med dommer/aktor om din tilstedeværelse, hvor ofte opplever du at de forsøker å redusere din tilstedeværelse? (N=262)	72
Figur 35 Dommerundersøkelsen -Hvor enig/ uenig er du med følgende påstand: Bistandsadvokaten er mer tilstede under hovedforhandling enn det som er nødvendig for å ivareta klientens interesser (N=204) .	73
Figur 36 Advokatundersøkelsen - Hvor ofte opplever du at bistandsadvokaten innleder dialog med deg om nødvendigheten av tilstedeværelse under hovedforhandling? (N=202)	73
Figur 37 Hvor ofte innleder du selv dialog med bistandsadvokaten om nødvendigheten av tilstedeværelse under hovedforhandling? (N=201)	74
Figur 38 Dommerundersøkelsen - Hvilken grad kan det være hensiktsmessig å stykkprisregulere bistandsadvokatoppdraget under etterforskningsstadiet? (N=192).....	75
Figur 39 Advokatundersøkelsen - Opplever du at stykkprisen gir tilfredsstillende dekning av tidsbruken for enkelte sakstyper? Vi tenker på stykkpris for bistandsadvokat (N=195).....	76
Figur 40: Utvikling i andel saker med bistandsadvokat innenfor de ulike saksområdene.	84

Figur 41: Andel av drapssaker hvor det er registrert enten etterlatte eller fornærmede på saken i Lovisa. Utvalget består av saker hvor vi har id på bistandsadvokaten.	85
Figur 42: Fordelingen av timer salær per rettsmøtetime på ulike sakstyper. Utvalget her dekker de fem lovområdene med flest saker med bistandsadvokat.	88
Figur 43: Fordelingen av timer salær per rettsmøtetime per område, for sakstype "Vanlig straffesak".	89
Figur 44: Honorerte timer per rettsmøtetime, plottet mot antall saker advokaten har hatt. Hvert datapunkt representerer gjennomsnittet for én advokat. Figuren viser data for saker som omhandler: «Mishandling i familieforhold, med legemskrenkelse (§219, 1. ledd)». Utvalget er begrenset til saker med kun én bistandsadvokat og saker som ikke omfatter flere lovbrudd.	90
Figur 45: Honorerte timer per rettsmøtetime, plottet mot antall saker advokaten har hatt. Hvert datapunkt representerer gjennomsnittet for én advokat. Figuren viser data for saker som omhandler: «Voldtekt (§ 192,1.og 2.ledd)». Utvalget er begrenset til saker med kun én bistandsadvokat og saker som ikke omfatter flere lovbrudd.	92
Figur 46: Gjennomsnittlig utbetaling til bistandsadvokater per sak, for de sakene hvor vi har både utbetalinger til bistandsadvokater og informasjon knyttet til den konkrete bistandsadvokaten.	95
Figur 47: Gjennomsnitt og median for timer salær per rettsmøtetime. Timer salær er avledet fra beløp utbetalt til salær per advokat per sak. Grunnlaget er alle saker hvor vi har utbetalinger til, og id på bistandsadvokat, og det er registrert rettsmøtetimer.	99
Figur 48: Gjennomsnittlig antall timer med bistandsadvokatsalær per rettsmøtetime, samlet for alle saker og alle domstoler, hvert år. Her er også saker uten rettsmøtetimer inkludert.	100
Figur 49: Gjennomsnittlig utgift per sak for de ulike områdene, korrigert for vekst i salærsats (2008-kroner). Utvalget består av alle saker hvor vi har id på bistandsadvokat og utbetalinger. Tusen kroner.	101
Figur 50 Hvilke endringer opplever du at i praksis har vært viktigst for klienten? (N=266).....	109
Figur 51 I hvilken grad opplever du samlet sett, at endringene i 2008 i praksis har styrket rettssikkerheten? (N=262)	111
Figur 52: Fordelingen av timer salær per rettsmøtetime per overordnede område, for de ulike saksområdene. Utvalget består av saker med rettsmøtetimer, utbetalinger og id på advokat.	146
Figur 53: Fordelingen av timer salær per rettsmøtetime per område, for alle sakstyper i Lovisa. Utvalget består av saker med rettsmøtetimer, utbetalinger og id på advokat.	147
Figur 54: Fordelingen av timer salær per rettsmøtetime per område, for sakstype "Vanlig straffesak".	156
Figur 55: Gjennomsnittlig utbetaling til bistandsadvokat per sak for fem ulike finmaskede områder. Utvalget er begrenset til saker med én bistandsadvokat og saker som ikke omfatter mer enn ett lovbrudd.	160

Tabelliste

Tabell 1: Krysstabell sakserfaring	19
Tabell 2: Tilfall og frafall av bistandsadvokater. Viser antall advokater som har sitt første oppdrag i året og antall som har sitt siste oppdrag. Basert kun på de bistandsadvokatene vi har registrert utbetalinger til.	80
Tabell 3: Antall og andel høyfrekvente bistandsadvokater per år, målt ved de som får utbetalinger tilsvarende mer enn 500 timer i året.	80

Tabell 4: Andel av bistandsadvokatutbetalingene som går til spesialiserte bistandsadvokater, som andel av totale utgifter til bistandsadvokater. Med spesialiserte advokater regner vi dem hvor bistandsadvokatutbetalingene utgjør over 50 prosent av utbetalingene deres det enkelte år, av de utbetalingene som er registrert i regnskapsdataene fra Domstoladministrasjonen.	81
Tabell 5: Antall advokater med ulike kombinasjoner av antall timer fakturert som henholdsvis bistands- og forsvarsadvokat, per år. Hver observasjon representerer én advokat i et enkelt år.....	81
Tabell 6: Markedskonsentrasjonen målt ved HHI-indeksen. Gjennomsnitt blant domstolene i hver størrelsesgruppe. HHI-indeksen går fra 0 (alle advokater har hver en markedsandel på null) til 10 000 (alle bistandsadvokatoppdrag betjenes av én bistandsadvokat).	82
Tabell 7: Antall saksnumre med bistandsadvokat på saken per område (en sak kan omfattes av flere områder). Datagrunnlaget er alle saker hvor vi både har utbetaling til, og opplysninger om, minst én advokat.	83
Tabell 8: Andel saker innenfor et område som har bistandsadvokat. Andelene er beregnet på bakgrunn av straffe- og ankesaker, se kapittel 13.7.	83
Tabell 9: Andelen saker med et gitt antall bistandsadvokater per sak for ulike områder. Utvalget er de sakene hvor det er bistandsadvokat involvert.	86
Tabell 10: Gjennomsnittlig antall bistandsadvokater per sak per område. Utvalget er de sakene hvor det er bistandsadvokat involvert.	86
Tabell 11: Utgifter til bistandsadvokater summert etter utbetalingsåret, tusen kroner.	93
Tabell 12: Utgifter til bistandsadvokater totalt og til salær, målt etter året for siste domsavgjørelse i saken.	94
Tabell 13: Årlige utgifter til bistandsadvokater per domstol, fordelt på ulike størrelser. Tusen kroner ...	96
Tabell 14: Samlede årlige utbetalinger til bistandsadvokater per område. For saker som omfatter mer enn ett område er utbetalinger fordelt likt på de aktuelle områdene. Utvalget består av alle saker hvor vi har id på bistandsadvokat og utbetalinger.	96
Tabell 15: Gjennomsnittlig utgift per sak per område. Utvalget består av alle saker hvor vi har id på bistandsadvokat og utbetalinger. Tusen kroner.	97
Tabell 16: Utbetalinger til etterlatte og fornærmede. Overlapp angir utbetalinger i saker hvor det er både fornærmede og etterlatte som parter.	98
Tabell 17: Gjennomsnittlig utgift per sak for de ulike områdene, korrigert for vekst i salærsats (2008-kroner). Utvalget består av alle saker hvor vi har id på bistandsadvokat og utbetalinger. Tusen kroner.	100
Tabell 18: Differansen mellom faktiske og hypotetiske kostnader til bistandsadvokat, basert på alle saker med id og utbetalinger til bistandsadvokat. Tusen kroner.	102
Tabell 19: Kontrafaktisk antall oppnevningssaker og utgifter til disse, under en antakelse om at antall oppnevningssaker per straffe- og ankesak hadde vært likt som i perioden 2005 til 2007 uten utvidelsen av bistandsadvokatorordningen i 2008. Her er alle saker med id på bistandsadvokat inkludert, også saker hvor vi ikke har utbetalinger til bistandsadvokat. Tusen kroner.....	103
Tabell 20: Kostnadsbesparelse i 2016 for ulike nivåer med tilstedeværelse i rettsmøter med og uten koordinerende bistandsadvokat eller felles bistandsadvokat. Antall millioner.....	121
Tabell 21: Kostnadsbesparelse ved ti prosentpoeng lavere tilstedeværelse for bistandsadvokater (unntatt koordinerende bistandsadvokat), fordelt på år. Antall tusen.	122
Tabell 22: Oversikt over inndelingen av tingretter	139
Tabell 23: Kategorisering fra straffebud til straffeområde. Inkluderer straffebud ti eller fler saksnummer tilknyttet seg.	140
Tabell 19: Fordeling av bistandsadvokatsaker på ulike sakstyper (saksype2). Utvalget består av alle saksnumre hvor det foreligger utbetalinger til bistandsadvokat.	142

Tabell 25: Graden av spesialisering etter hvor mye bistandsadvokaten totalt har fakturert i løpet av 2009, antall advokater og andel av advokatene.....	143
Tabell 26: Graden av spesialisering etter hvor mye bistandsadvokaten totalt har fakturert i løpet av 2016, antall advokater og andel av advokatene.....	143
Tabell 27: Utfyllt område for de 10 500 oppnevningssakene uten område der vi fant andre saksnumre med område, hvor den samme bistandsadvokaten og den samme parten er involvert.....	145
Tabell 28: Antall saksnumre totalt og i det begrensede utvalget.....	149
Tabell 29: Antall saksnumre med bistandsadvokat på saken per område i Lovisa (en sak kan omfattes av flere områder). Legg merke til at noen områder gradvis fases ut, mens nye kommer til erstatning, ved innføring av ny straffelov i 2015. Datagrunnlaget er alle saker hvor vi både har utbetaling til, og opplysninger om, minst én advokat.....	149
Tabell 30: Antall saker med bistandsadvokat per område per år, basert på det begrensede utvalget sakstyper.....	151
Tabell 31: Antall saker med bistandsadvokat per område per år, basert på det begrensede utvalget sakstyper.....	151
Tabell 32: Andel saker innenfor et område som har bistandsadvokat. Andelene er beregnet på bakgrunn av straffe- og ankesaker, se kapittel 13.7.	152
Tabell 33: Fordeling av antall bistandsadvokater per sak for ulike områder, forutsatt at saken har minst én bistandsadvokat. Alle områder med mer enn 100 saker med bistandsadvokat er representert.	153
Tabell 34: Hvor stor andel av bistandsadvokatsakene hvert område utgjør hvert år, basert på det begrensede utvalget sakstyper.....	154
Tabell 35: Hvor stor andel av bistandsadvokatsakene hvert område utgjør hvert år, basert på det begrensede utvalget sakstyper.....	154
Tabell 36: Gjennomsnittlig antall bistandsadvokater per sak per område. Utvalget baserer seg på saker hvor det er minst én bistandsadvokat på saken. Utvalget er begrenset til de 15 områdene med flest saker med bistandsadvokat.	155
Tabell 37: Samlede årlige utbetalinger per område, for områder med mer enn 100 saker med bistandsadvokat. For saker som omfatter mer enn ett område, er utbetalinger fordelt likt på de aktuelle områdene. Utvalget består av alle saker hvor vi har id på bistandsadvokat og utbetalinger.....	156
Tabell 38: Gjennomsnittlig utgift per sak for de områdene der det har forekommet fler enn 100 saker med bistandsadvokatoppdrag. Utvalget består av alle saker hvor vi har id på bistandsadvokat og utbetalinger. Tusen kroner.	157
Tabell 39: Gjennomsnittlig utgift per sak for de områdene der det har forekommet fler enn 100 saker med bistandsadvokatoppdrag, korrigert for vekst i salærsats (2008-kroner). Utvalget består av alle saker hvor vi har id på bistandsadvokat og utbetalinger. Tusen kroner.	158
Tabell 40: Totalkostnaden per område i tusen kroner delt på antall saker, der antall saker er begrenset.	159
Tabell 41: Totalkostnaden per område i tusen kroner delt på antall saker, der antall saker er begrenset.	159
Tabell 42: Differansen mellom faktiske og hypotetiske kostnader til bistandsadvokat, basert på alle saker med id og utbetalinger til bistandsadvokat. Tusen kroner.	161
Tabell 43: Hypotetiske utgifter til bistandsadvokater per område, der vi har lagt til grunn at andelen saker med bistandsadvokater holdes konstant på nivået lik gjennomsnittet for perioden 2005 til og med 2007. Tusen kroner.	162
Tabell 44: Hypotetiske utgifter til bistandsadvokater per område, der vi har lagt til grunn at andelen saker med bistandsadvokater holdes konstant på nivået lik gjennomsnittet for perioden 2005 til og med 2007. Tusen kroner.	163

Tabell 45: Kontrafaktisk antall oppnevningssaker og utgifter til disse, under en antakelse om at antall oppnevningssaker per straffe- og ankesak hadde vært likt som i perioden 2005 til 2007 uten utvidelsen av bistandsadvokatorordningen i 2008.....164

Leserveiledning

Denne rapporten er en evaluering av bistandsadvokatordningen. Evalueringens hovedformål er å analysere og vurdere effektivitet, måloppnåelse og resultater av bistandsadvokatordningen. Rapporten er bygget opp etter følgende struktur:

- Sammendrag (kapittel 1)
- Beskrivelse av dagens ordning og reformen i 2008 (kapittel 2)
- Problemstillinger og tilnærming (kapittel 3)
- Metode og gjennomføring (kapittel 4)
- Bistandsadvokatens oppgaver og aktiviteter (kapittel 5)
- Brukereffekter – behov og betydning (kapittel 6)
- Roller og samordning (kapittel 7)
- Forvaltning av ordningen (kapittel 8)
- Kostnader og ressursbruk (kapittel 9)
- Nordiske perspektiver (kapittel 10)
- Måloppnåelse (kapittel 11)
- Reformforslag og anbefalinger (kapittel 12)

Kapittel 1 inneholder sammendrag og konklusjoner. I kapittel 2 gjøres en kort gjennomgang og beskrivelse av bistandsadvokatordningens formål og funksjon, og om endringene som ble gjort i 2008. Kapittel 3 redegjør for oppdragets mandat og problemstillinger, samt evalueringsfaglig tilnærming til oppdraget. I kapittel 4 redegjøres for metode og gjennomføring. Kapittel 5 er et omfattende kapittel. Her presenteres og diskuteres hvilke oppgaver og aktiviteter bistandsadvokatene i praksis utfører på vegne av sin klient. Det gjøres en forholdsvis detaljert gjennomgang av bistandsadvokatens aktiviteter og oppgaver. Det er et vesentlig element i ordningens resultatkjede, og tar sikte på å si noe om hvorvidt fornærmedes og etterlattes behov i en straffesaksprosess blir dekket og om målene med ordningen nås.

Kapittel 6 inneholder perspektiver på behov og betydning av bistandsadvokatordningen for fornærmede og etterlatte. Det er sentralt å undersøke hvilke behov de fornærmede og etterlatte har i en rettsprosess, også dette for å kunne si noe om hva som er virkningene av bistandsadvokatordningen. I kapittel 7 går vi inn på og diskuterer roller og samordning mellom aktører innenfor straffeprosessen. Kapitlet tar sikte på å undersøke i hvilken grad det er overlapp av oppgaver mellom ulike aktører som arbeider med å ivareta fornærmende og etterlatte. I kapittel 8 tar vi for oss forvaltningen av ordningen. I dette inngår beskrivelser og analyser for oppnevning, kontroll av salær oppgaver, og nedsetting av salær.

Kapittel 9 ser på kostnader, ressursbruk og effektivitet i bistandsadvokatordningen. Kapittel 10 er en kort sammenstilling av hvordan bistandsadvokatordningen fungerer i de andre nordiske landene. En mer detaljert fremstilling av bistandsadvokatordningen i Norden finnes i rapportens vedlegg. I kapittel 11 fremkommer evaluators vurdering av hvorvidt målene med bistandsadvokatordningen nås, mens det i kapittel 12 er reformforslagene og anbefalinger som presenteres.

Begrepsliste

Bistandsadvokat – advokat som skal varetta fornærmedes og etterlattes interesser i forbindelse med etterforsking og hovedforhandling i straffesaker. Bistandsadvokaten oppnevnes og betales som hovedregel av det offentlige. Retten til bistandsadvokat er regulert i straffeprosessloven kap. 9 a.

Brukere – de som har fått oppnevnt bistandsadvokat. Begrepet benyttes her synonymt med fornærmede, etterlatte og klienter. Sistnevnte er gjerne begrepet bistandsadvokatene selv benytter om brukeren.

Fornærmede – straffelovens og straffeprosesslovens betegnelse på den som rammes eller er offeret for en straffbar handling.

Etterlatte – nærstående til personer som er omkommet ved en straffbar handling. Avdødes ektefelle eller samboer, barn og foreldre regnes som etterlatte. Etterlatte er definert i straffeprosessloven kapittel 8 a.

Psykososial støtte – Psykososial er en fellesbetegnelse på psykiske og sosiale forhold av betydning for helse og mental fungering.

Offeromsorg – benyttes her som en fellesbetegnelse på de aktører og institusjoner som yter ulik form for hjelp og støtte for dem som er utsatt for alvorlig kriminalitet. Dette er typisk frivillige organisasjoner og noen offentlige aktører. I sistnevnte kategori er det i hovedsak Støttesenteret for kriminalitetsutsatte det vises til. Men også helsevesenet har en vesentlig rolle i å bistå kriminalitetsutsatte.

1. Sammendrag

1.1 Oppdrag og metode

Bistandsadvokaten skal vareta rettssikkerheten til fornærmede og etterlatte i straffesaker. Bistandsadvokatorordningen har vært endret og utvidet flere ganger, sist ved lovreformen i 2008. Endringene har ikke blitt evaluert. Justis- og beredskapsdepartementet ønsker en evaluering som skal gi et godt grunnlag for å vurdere konsekvensene av reformen i 2008, om ordningen fungerer etter hensikten, og om det bør gjøres lovendringer.

Det overordnede evalueringsspørsmålet er om bistandsadvokatorordningen fungerer etter hensikten, særlig etter lovendringene i 2008. Evalueringen drøfter bl.a. bistandsadvokatens oppgaver, samordning med tilgrensede ordninger, og forvaltningen av ordningen. Videre drøfter vi kostnadene.

Oppdraget har blitt gjennomført i perioden februar 2018- mars 2019. Datainnsamlingen har i hovedsak blitt gjennomført i tidsperioden april-november 2018. Flere av oppdragets problemstillinger lar seg vanskelig kvantifisere og måle på en objektiv måte. Evalueringen bygger derfor på flere kilder og metoder for å forstå og forklare advokatenes oppgaver og tidsbruk, samt virkningene av bistandsadvokatorordningen.

Datagrunnlaget bygger på dokumentstudier, registerdata, spørreundersøkelser til dommer og advokater og kvalitative intervjuer med dommere, advokater, fornærmede, påtalemyndigheten i politiet og andre relevante aktører med interesse og kunnskap om bistandsadvokatorordningen. Samlet er det gjennomført 44 intervjuer.

Evalueringsteamet har så langt det har vært mulig benyttet flere metoder og datakilder til å belyse problemstillingene. Det er i stor grad samsvar mellom datakildene som representerer samme aktørgruppe, noe som styrker funnenes troverdighet.

1.2 Konklusjoner og vurderinger

1.2.1 Overordnet vurdering

På overordnet nivå, mener Oxford Research at loven virker etter hensikten. Det er klare indikasjoner på at loven har bidratt til å gi legitimitet og støtte til at fornærmede har legitime interesser i en straffesak som burde ivaretas i større grad enn hva som var tilfelle tidligere. Utvidelsen i sakstyper og rettigheter var også en juridisk styrking av fornærmedes stilling i seg selv.

Reformen i 2008 har økt utgiftene tilknyttet bistandsadvokatorordningen. Økning av lovbruddskategorier gjør at antallet fornærmede med rett på bistandsadvokat har økt. Som del av en større analyse om utviklingen i statens utgifter til fri rettshjelp og særskilte straffesaksutgifter, beregnet Menon Economics at statens utgifter til bistandsadvokat vokste med 165 prosent i perioden fra

lovendringen i 2008 til 2014 (justert for salærvekst og befolkningsvekst).¹ Evalueringen viser imidlertid at driveren for kostnadsøkningen virker å være at bistandsadvokat er tilstede i flere saker og i flere sakstyper. Vi finner ikke grunnlag for å hevde at utvidelsen i 2008 har gitt økte kostnader ved at bistandsadvokatoppdraget i den enkelte sak er utvidet.

Vi finner flere brukereffekter som er en direkte følge av utvidelsen av bistandsadvokatordningen. Oxford Research vurderer at det er flere identifiserte sannsynlige brukereffekter. Tre av de viktigste funnene er: Bedre opplyst sak, bedre mulighet for fornærmede til å forklare seg og bedre opplysning og behandling av erstatningssaken. Bistandsadvokatordningen fungerer slik sett i betydelig grad etter intensjonen. Bistandsadvokatene styrker fornærmedes rettsstilling, både gjennom juridisk bistand og gjennom å gi trygghet og verdighet. Det er som bestilt fra 2008-reformen.

Etter vår oppfatning er det imidlertid en utfordring at kvaliteten på tjenesten, dvs. kvaliteten på advokatene, trolig er noe varierende. Det er i den forbindelse viktig å bemerke at de fornærmede har liten mulighet til å ta et informert valg eller bedømme kvaliteten på bistandsadvokaten. Det taler for å stille spesifikke kvalitetskrav og opplæringskrav til bistandsadvokatene for å sikre best mulig og lik kompetanse.

1.2.2 Bistandsadvokatens oppgaver og aktiviteter

Oppdraget som bistandsadvokat forstås hovedsakelig som juridisk rådgivning til fornærmede og etterlatte gjennom straffeprosessen, og fremme erstatningskrav mot tiltalte i forbindelse med hovedforhandlingen. Kjernen i rollen som bistandsadvokat er å være bindeleddet mellom klient og politiet/påtalemyndigheten, informere og holde fornærmede løpende oppdatert i saken, og forklare beviskrav, rettsregler og straffeprosessen.

Skillet mellom oppgaver av juridisk art og annen type støtte er flytende og vanskelig å trekke. Etter Oxford Researchs vurdering er det ikke tydelig at det i dag ligger en betydelig støttefunksjon som er tydelig frakoblet det juridiske.

Det har vokst fram en profesjon som bistandsadvokat, som kan ha bidratt til en mer omforent forståelse av rollen. Samtidig er rollen fremdeles åpen for skjønn og ulik praksis. Rollen og oppgavene til bistandsadvokater ser ut til å tolkes, forstås og utøves ulikt.

1.2.3 Roller og samordning

Endringene i 2008 innebar en styrking av fornærmede og etterlattes stilling i rettsprosessen. Det er også rimelig å hevde at fokus og oppmerksomhet på offeromsorg og ivaretagelse av fornærmede generelt sett over tid har styrket seg.

Etter vår vurdering er det lite som tyder på at endringene i 2008 har bidratt til overlapp i oppgaver mellom ulike aktører. Andre hjelpetilbud og offeromsorg virker heller å komme i tillegg til

¹ Menon-publikasjon nr. 10/2016. Skogstrøm, Haukland Løge, Midttømme og Aale

bistandsadvokatordningen, og det er lite støtte for at de ulike institusjonene beveger seg inn på områdene til hverandre i betydelig omfang.

Når det gjelder innvirkningen som Støttesentrene for kriminalitetsutsatte og andre offentlige ordninger som bistår fornærmede har hatt på bistandsadvokatordningen, er det utfordrende å vurdere. Det er svært få av informantene som kjenner til omorganiseringen av rådgivningskontorer for kriminalitetsofre til dagens Støttesentre for kriminalitetsutsatte, og hvilken rolle de eventuelt kan spille er det lite formening om. Det kan tale for at det er nødvendig med en nærmere gjennomgang av Støttesentrenes ansvar, oppgaver og potensiale.

1.2.4 Forvaltning av bistandsadvokatordningen

Oxford Research finner at det rent praktiske rundt forvaltningen med oppnevning, kontroll og utbetaling må med bakgrunn i datamaterialet, karakteriseres som velfungerende. Både dommere og advokater virker å være fornøyde med forvaltningen, og det gis ingen konkrete innspill til forbedring. Aktørportalen tilskrives som et velfungerende verktøy som har bidratt til å effektivisere og forenkle kommunikasjonen med domstolen. Aktørportalen er nå innfaset i samtlige tingretter.

Det kan likevel være rom for effektivisering i saksbehandlingsprosessen. Etter Oxford Researchs vurdering er det hensiktsmessig at domstolene ser hen til erfaringene man har gjort seg i Oslo tingrett, og vurderer mulighet for spesialisering og delegering. Variasjon i størrelsen på domstolene vil selvsagt påvirke muligheten for delegering og spesialisering.

Når det gjelder kontroll av salæret fremstår utfordringene større og etter evaluators vurdering er det et rom for styrking av kontrollfunksjonen. Særlig kan styrket kontroll være et alternativ dersom en ikke ønsker stykkpris på etterforskningsstadiet. Begrenset kontroll tilskrives tidspress hos dommerne, og manglende mulighet til å observere behovet i den enkelte sak.

Det er videre muligens deler av bistandsadvokatoppdraget som kan begrenses uten at det nødvendigvis går utover rettssikkerheten. For eksempel kan man i større grad oppnevne en bistandsadvokat for flere fornærmede i samme sak, såfremt de fornærmede har de samme interessene i saken. Det gjøres til dels allerede. Videre kan man nærmere regulere tilstedeværelse til bistandsadvokaten under hovedforhandling, og gir dommer større mulighet til å vurdere behovet for tilstedeværelse.

Vi finner at det er ulike oppfatninger om det er hensiktsmessig å stykkprisregulere bistandsadvokatoppdraget under etterforskningen.

1.2.5 Kostnader

Reformen i 2008 har økt utgiftene tilknyttet bistandsadvokatordningen. Vi estimerer utgiftsøkningen til å være et sted mellom 34 og 85 millioner kroner i 2017. Driveren for kostnadsøkningen virker å være at bistandsadvokat er tilstede i flere saker og i flere sakstyper. Vi finner imidlertid ikke grunnlag for å hevde at utvidelsen i 2008 har gitt økte kostnader ved at bistandsadvokatoppdraget i den enkelte sak er utvidet. Usikkerheten i anslagene knytter seg til den store veksten i antall oppnevningssaker

uten metainformasjon i Domstoladministrasjonens saksbehandlingssystem. En del av, men ikke all, økningen i disse sakene skyldes utvidelsen i 2008.

Markedet for bistandsadvokatoppdrag virker å ha stabilisert seg de siste årene, og vi finner indikasjoner på større grad av spesialisering senere år. Antallet advokater med oppdrag hvert år har kun økt moderat siden 2010, til tross for at antall saker med utbetalinger til bistandsadvokater nesten har doblet seg.

1.3 Reformforslag og anbefalinger

I kapittel 12 redegjør vi for reformforslag og anbefalinger. De sentrale reformforslagene og anbefalingene er:

- Stykkprisregulering på etterforskningsstadiet bør utredes
- Bistandsadvokatens oppgaver bør i hovedsak avgrenses til juridiske oppgaver
- Samordning og tilgrensede ordninger – behov for mer informasjon og kunnskap
- Større bruk av koordinerende bistandsadvokater
- Hjemmel for å avgrense tilstedeværelse under hovedforhandling
- Avgrensinger i retten til bistandsadvokat i den enkelte sak
- Kontrollfunksjonene i domstolene bør styrkes

1.3.1 Stykkprisregulering på etterforskningsstadiet bør utredes

Oxford Research vurderer at bistandsadvokatoppdraget på etterforskningsstadiet bør kunne stykkprisreguleres. Det er både vektige argumenter for dette og motargumenter. Vi mener at en stykkprisregulering av bistandsadvokatoppdraget på etterforskningsstadiet må ta utgangspunktet i at det ikke finnes en ideell kompensasjonsordning for bistandsadvokatoppdrag på etterforskningsstadiet.

En stykkprisregulering av bistandsadvokatoppdraget på etterforskningsstadiet kan utformes med ulike stykkpriser for noen sakstyper. Siden vi finner at sakene er ganske ulike også innenfor samme sakstype, bør det være romslige unntaksregler. Oxford Research anbefaler at Justisdepartementet utreder nærmere ulike modeller for stykkprisregulering.

1.3.2 Bistandsadvokatens oppgaver bør i hovedsak avgrenses til juridiske oppgaver,

Etter Oxford Researchs vurdering bør det i forarbeider eller i lovteksten defineres hva som menes med «juridisk hjelp» og hva som er «annen hjelp». Vi mener at juridisk hjelp bør være hovedoppgaven og hovedregelen for bistandsadvokatens arbeidsoppgaver.

Oxford Research mener bistandsadvokatens rolle og oppgaver i større grad bør avgrenses til juridiske oppgaver, men det vil samtidig være nødvendig at bistandsadvokaten også kan utføre noen oppgaver som ikke strengt tatt er juridiske. Poenget er at disse oppgavene må være tett knyttet til de juridiske

oppgavene, integrert i kjerneoppgavene til bistandsadvokaten, og ikke egne, selvstendige informasjons- og støtteoppgaver.

1.3.3 Samordning og tilgrensede ordninger – behov for mer informasjon og kunnskap

Hovedproblemet mht. overlapp synes ikke å være at det er bygd opp supplerende ordninger, men at bistandsadvokatens rolle og oppgaver er utfordrende å regulere, kontrollere og bedømme kvaliteten av. Vi mener derfor at eventuelle utfordringer knyttet til overlappende oppgaver best løses ved å presisere hva oppgaven til bistandsadvokaten skal være. Vi har foreslått at det tydeligere bør fremkomme at juridisk bistand skal være hovedoppgaven til bistandsadvokaten.

Vi ser at ikke alle ordninger fortsatt er kjent blant aktørene eller de fornærmede. Vi mener det fortsatt er et potensiale for bedre kunnskap om hjelpeordningene blant både politiet og bistandsadvokatene. Mer kunnskap og bedre informasjon til de fornærmede kan trolig styrke de fornærmedes stilling, samtidig som det kan bidra til at bistandsadvokatene fokuserer på å utføre sine kjerneoppgaver i det konkrete bistandsadvokatoppdraget.

1.3.4 Større bruk av koordinerende bistandsadvokater

Vi vil anbefale at koordinerende bistandsadvokater i større grad brukes. Den foreslåtte regulering i lovutkastet § 4-10 samsvarer i stor grad med de resultater og anbefalinger som er fremkommet i intervjuer og spørreundersøkelser. Vi anbefaler at koordinerende bistandsadvokat også blir brukt i andre saker enn kun de store sakene med et høyt antall aktører, og et spesielt vanskelig sakskompleks. Vurderingstemaet bør være behovet for koordinering i lys av hensynet til de berørte, og effektiviteten i saksbehandlingen.

I evalueringen har det fremkommet forslag om at det i større grad benyttes planmøter og dialog som sikrer både en hensiktsmessig bruk av koordinerende bistandsadvokater og en avskjæring av når bistandsadvokaten bør være tilstede.

1.3.5 Hjemmel for å avgrense tilstedeværelse under hovedforhandling

Et forslag i utkastet til ny straffeprosesslov er blant annet å gi mulighet for domstolen å skjære til bistandsadvokatoppdraget ut fra behovet i den enkelte sak.² Oxford Research anbefaler å innføre en hjemmel for å avgrense tilstedeværelse under hovedforhandling, i tråd med Straffeprosessutvalgets forslag. Evalueringen viser at det i dag er varierende i hvilken grad dommere har dialog med bistandsadvokater om nødvendigheten av å være tilstede.

1.3.6 Avgrensinger i retten til bistandsadvokat i den enkelte sak

Oxford Research anbefaler at oppnevning av bistandsadvokat begrenses, dersom sakens karakter gjør bruk av bistandsadvokat unødvendig. Det grunnleggende prinsippet er at bistandsadvokatoppdraget bør vurderes utfra det reelle behovet. Bistandsadvokaten bør videre bare delta i rettsmøter før

² Ibid s. 229

hovedforhandling når det er nødvendig. Det er ikke alle rettsmøter i alle saker hvor det er nødvendig at bistandsadvokaten deltar.

1.3.7 Kontrollfunksjonene i domstolene bør styrkes

Vi anbefaler at kontrollfunksjonene og *forutsetningene* for en effektiv kontrollfunksjon i domstolene styrkes. Den som kontrollerer salær oppgavene burde ha verktøy som gir et klart bilde av hvor mye tid advokater pleier å bruke i lignende saker, hvilken tidsbruk som pleier å innvilges, og som gir et klart bilde av hvor mye tid advokaten har brukt på denne saken i tidligere instanser.

En bør også vurdere om det alltid er nødvendig at den dommeren som administrerer saken også er den som kontrollerer salær oppgavene til advokatene på saken. Her kan det være muligheter for spesialisering og delegering. Det kan foreligge effektiviseringsgevinster ved at et annet personell eller en annen etat utfører kontrollen.

Det er ikke åpenbart at det eneste hensiktsmessige er at dommerne kontrollerer salær oppgavene. Slik det fungerer i dag er det lite effektivt for å oppnå en reell kontroll, og fremstår også lite kostnadseffektivt.

2 Bistandsadvokatorordningen

2.1 Dagens ordning og lovreformen i 2008

Bistandsadvokaten skal vareta fornærmedes og etterlattes interesser i alvorlige straffesaker. Oppdraget omfatter bistand i forkant av anmeldelse, på etterforskningsstadiet og i rettsforhandlingene. I saker hvor fornærmede og etterlatte har krav på bistandsadvokat, fremmes et eventuelt erstatningskrav av bistandsadvokaten.³

Ordningen med bistandsadvokat ble innført i 1981. Den gang omfattet retten til bistandsadvokat kun saker om voldtekt og voldtektslignende forhold.⁴ Bistandsadvokatorordningen har senere blitt utvidet i takt med at ofrenes stilling har fått økt oppmerksomhet. I dag omfatter ordningen flere sakstyper, og bistandsadvokaten har fått flere oppgaver.

Bistandsadvokatorordningen ble betydelig styrket ved lov 7. mars 2008 nr. 5 om endringer i straffeprosessloven (styrket stilling for fornærmede og etterlatte). Lovendringene fulgte opp Fornærmedeutvalgets utredning NOU 2006: 10 Fornærmede i straffeprosessen – nytt perspektiv og nye rettigheter. Utvalgets mandat var å utrede hvordan den fornærmedes straffeprosessuelle stilling kunne styrkes. I arbeidet ble utvalget bedt om å legge vekt på Anne Robberstads utredning «Kontradiksjon og verdighet» (rapport 2002). I Robberstads rapport var det gitt en komparativ fremstilling av fornærmedes stilling i de nordiske landene. Det fremgikk at fornærmede hadde en langt sterkere prosessuell stilling i svensk og finsk rett, enn i de øvrige nordiske landene. Rapporten konkluderte med at det var behov for å styrke fornærmedes straffeprosessuelle stilling i Norge.⁵

Fornærmedeutvalget tok utgangspunkt i at den som har vært utsatt for en straffbar handling har betydelige og legitime interesser i straffesaken, både av faktisk og rettslig art, som ikke var synlig nok i regelverket, jf. NOU 2006: 10 s. 16. Selv om straffesaker i hovedsak er et anliggende mellom staten som anklager og tiltalte som anklaget, mente utvalget at tiden var inne for å justere kursen i straffeprosessen slik at fornærmedes interesser ble bedre reflektert i lovgivningen. Utvalget viste blant annet til at en god del fornærmede opplever møtet med rettsvesenet som utilfredsstillende og til dels som en betydelig tilleggsbelastning.⁶

Fornærmedeutvalget la vekt på at ivaretagelse av fornærmedes og etterlates legitime interesser er sentrale faktorer for tilliten til rettssystemet. Det ble vist til at dersom tilliten skal opprettholdes, må fornærmede ha slike grunnleggende rettigheter som rett til å bli informert om utviklingen i saken, innsyn i saksdokumentene, varsel om og rett til å være tilstede i domstolen når saken mot lovbryteren skal behandles og rett til å få gi uttrykk for sitt syn og å kunne imøtegå opplysninger (kontradiksjon)⁷.

³ Straffeprosessloven §§ 427 annet ledd og 428.

⁴ NOU 2006:10 s. 188

⁵ Robberstad (2003)

⁶ NOU 2006: 10 s. 16

⁷ Ibid

Som del av en større analyse om utviklingen i statens utgifter til fri rettshjelp og særskilte straffesaksutgifter, beregnet Menon Economics at statens utgifter til bistandsadvokat vokste med 165 prosent i perioden fra lovendringen i 2008 til 2014 (justert for salærvekst og befolkningsvekst). Analysen til Menon gir enkelte svar når det gjelder veksten i utgifter, men det foreligger lite dokumentasjon om i hvilken grad ordningen har virket etter hensikten, og hvorvidt- og på hvilke måter den har styrket rettssikkerheten.⁸

Bistandsadvokatorordningen har ikke blitt evaluert etter at endringene i 2008 trådte i kraft. Oslo tingrett etablerte imidlertid en prosjektgruppe i lys av de erfaringene en hadde gjort seg i forbindelse med rettssaken etter terrorangrepet 22. juli 2011. Formålet med prosjektet var å etablere en mer enhetlig og forutsigbar praksis ved oppnevning av bistandsadvokat og effektivisering av arbeidet med behandling av slike begjæringer. Prosjektgruppen beskriver videre Oslo tingretts erfaring med saksbehandling, særlig knyttet til saker som krever skjønnsmessige vurderinger. Prosjektgruppen så forøvrig behov for å vurdere om midlene utnyttes på en hensiktsmessig måte, og gir anbefalinger, blant annet om å øke kompetanse og ressursbesparende tiltak i arbeidet med oppnevning. Eksempelvis trekkes fram anbefaling om å videreføre timebegrensning ved oppnevning etter straffeprosessloven § 107 a første og tredje ledd.⁹ Anbefalingen om å innføre stykkpris på bistandsadvokatens arbeid i fengslingsfasen, gis også av Menon Economics i deres «Analyse av utviklingen i statens utgifter til fri rettshjelp og særskilte straffesaksutgifter i perioden 2008 til 2014».¹⁰

2.2 Sakstyper med rett til bistandsadvokat

Utvidelsen av bistandsadvokatorordningen i 2008 var betydelig. Av Robberstad beskrives lovendringene som «Den store reformen» og som «intet mindre enn en revolusjon i fornærmedes stilling i vår straffeprosess».¹¹ Straffeprosessloven § 107 a første ledd regulerer fornærmedes krav på bistandsadvokat. I forbindelse med reformen i 2008 ble listen over sakstyper i bestemmelsen utvidet til å omfatte følgende lovbrudd:

- seksuell handling med barn under 16 år, jf. straffeloven § 200 annet ledd (tidligere bare rett til bistandsadvokat hvis handlingen var begått under særdeles skjerpene omstendigheter)
- vold i nære relasjoner, jf. straffeloven § 219
- saker om besøksforbud på grunnlag av mulig overtredelse av straffeloven § 219
- menneskehandel, jf. straffeloven § 224
- kjønnslemlestelse, jf. lov 15. desember 1995 nr. 74

Fornærmede fikk også rett til bistandsadvokat i alle saker der det er grunn til å tro at fornærmede som følge av handlingen får betydelig skade på legeme eller helbred jf. straffeprosessloven § 107 a første ledd bokstav c.

⁸ Konkurransesgrunnlaget

⁹ Bistandsadvokatprosjektet i Oslo tingrett 2012-2013

¹⁰ Menon-publikasjon nr. 10/2016. Skogstrøm, Haukland Løge, Midttømme og Aale

¹¹ Robberstad (2014) Bistandsadvokaten s. 1

Etterlattes rett til bistandsadvokat følger av straffeprosessloven § 107 a annet ledd. I saker hvor noen under 18 år er død som følge av en straffbar handling, har den som hadde foreldreansvar rett til bistandsadvokat. Ved lovendringen i 2008 fikk etterlatte utvidet rett til bistand ved at det ble inntatt en skjønsmessig regel som åpner for at det også kan oppnevnes bistandsadvokat for etterlatte når «særlige forhold» tilsier at det er behov for det.

I tillegg til endringene i straffeprosessloven § 107 a første og annet ledd ble det inntatt en skjønsmessig adgang til å oppnevne bistandsadvokat der sakens art og alvor, hensynet til berørte eller andre særlige forhold tilsier det, jf. § 107 a tredje ledd. Formålet med bestemmelsen var å fange opp tilfeller der det er særlig behov for advokat på grunn av særegne forhold i saken. Bestemmelsen er ment som en snever unntaksregel, jf. Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (styrket stilling for fornærmede og etterlatte) side 113.

2.3 Bistandsadvokatens rolle og oppgaver

Hovedregelen om bistandsadvokatens oppgaver fremgår av straffeprosessloven § 107 c første ledd:

«Bistandsadvokaten skal vareta fornærmedes og etterlattes interesser i forbindelse med etterforskning og hovedforhandling i saken. Bistandsadvokaten skal også gi slik annen hjelp og støtte som er naturlig og rimelig i forbindelse med saken.»

Ifølge Fornærmedeutvalget var det på tidspunktet utredningen ble skrevet betydelig usikkerhet knyttet til hva oppdraget som bistandsadvokat innebar, og det var mål om en tydeliggjøring av advokatens rolle og oppgaver i ulike stadier av rettsprosessen¹². Utvalget la til grunn at de nye rettighetene som ble foreslått for fornærmede og etterlatte, samt en utvidelse av forståelsen om hvilke interesser fornærmede har i en straffesak, ville medføre en økning i bistandsadvokatens oppgaver. Utvalget foreslo å styrke fornærmedes og etterlattes rett til informasjon og innsyn på alle stadier av saken, rett til å være tilstede i alle rettsmøter, inkludert under tiltaltes forklaring, rett til, gjennom bistandsadvokat, å stille spørsmål til tiltalte, vitner og sakkyndig, rett til å kommentere bevisførsel underveis og til å komme med sluttbemerkning før saken tas opp til doms.¹³ Bistandsadvokaten bidrar i tillegg gjennom å fremme erstatningskrav, klage på eventuell henleggelse og søke om voldsoffererstatning.

Fornærmedeutvalget påpekte at utvidelsen av bistandsadvokatorordningen ville medføre økte kostnader, men at utgiftene var vanskelig å tallfeste nøyaktig. Videre ble økningen i kostnadene vurdert til ikke å være vesentlige¹⁴. Slik vi blant annet kjenner det fra Menons rapport (se ovenfor) vet vi i dag at utgiftene ved ordningen har blitt betydelig høyere enn anslått, noe som også indikerer at selve ordningen har blitt mer omfattende enn forutsatt. I 2015 var kostnadene med bistandsadvokatorordningen på kr 133 037 000¹⁵.

¹² NOU:10 2006 s. 22-23

¹³ NOU:10 2006 s. 18-22

¹⁴ NOU: 10 2006 s. 20 flg

¹⁵ NOU 2016: 24 – Ny straffeprosesslov

2.4 NOU 2016: 24 Ny straffeprosesslov

Regjeringen oppnevnte 20. juni 2014 Straffeprosessutvalget, som fikk i oppdrag å utforme en ny straffeprosesslov. Utvalget avga sin utredning NOU 2016: 24 Ny straffeprosesslov 3. november 2016. Utredningen ble sendt på høring med frist 6. juni 2017.

Om behovet for endringer i lovens bestemmelser om fornærmede og etterlatte heter det følgende i Straffeprosessutvalgets mandat punkt 5:

«Ved lov 7. mars 2008 nr. 5 ble fornærmedes og etterlattes rettsstilling styrket. Det vises for øvrig til Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) og NOU 2006: 10. Siden fornærmedes og etterlattes rettsstilling relativt nylig er vurdert, legger departementet til grunn at behovet for revisjon av disse reglene ikke er stort. Utvalget kan likevel foreslå endringer.»

Straffeprosessutvalget har vurdert flere sider ved bistandsadvokatorordningen. Utvalget har som overordnet mål at en ny straffeprosesslov skal være enklere og mer pedagogisk bygget opp. Utvalget går derfor inn for en generell omstrukturering og klargjøring av regelverket om fornærmede, etterlatte og bistandsadvokaten, særlig med sikte på å synliggjøre aktørenes rolle i prosessen.¹⁶

Straffeprosessutvalget har blant annet vurdert i hvilke saker fornærmede og etterlatte skal ha rett på bistandsadvokat. Det forslås at retten skal utvides til også å gjelde overtredelser av straffeloven § 266 a om personforfølgelse, § 274 om grov kroppsskade og § 327 om ran. Utvalget har lagt til grunn at dette er straffebud som i all hovedsak allerede fører til oppnevning etter den skjønnsmessige regelen i straffeprosessloven § 107 a tredje ledd. Utvalget foreslår videre at overtredelser av straffeloven § 168 om brudd på oppholds- og besøksforbud, og om overtredelser av straffeloven § 304 om seksuell handling skal tas ut av listen over sakstyper som gir ubetinget krav på bistandsadvokat. Utvalget begrunner forslaget med at slike saker er av varierende karakter og i mange tilfeller mindre alvorlig. Er det behov for bistand kan fornærmede få dette etter den skjønnsmessige regelen.¹⁷

I utredningen foreslår Straffeprosessutvalget endringer i lovverket som skal virke ressursbesparende. Dette er for øvrig argumenter som vi finner igjen i datamaterialet vårt, blant både påtalemyndighet, dommer og advokater. Et forslag er blant annet å gi domstolen mulighet til å skjære til bistandsadvokatoppdraget ut fra behovet i den enkelte saken.¹⁸ Etter tiltale vil retten ut fra etterforskingen ha grunnlag for å vurdere om det er behov for at bistandsadvokaten er tilstede under rettsforhandlingene, og i så fall i hvilken utstrekning. Utvalget forslår på den bakgrunn at retten kan vurdere om det er behov for bistandsadvokat under hovedforhandlingen i den enkelte sak, og i hvilken utstrekning. Påtalemyndigheten kan da gis mulighet til å uttale seg om den har kapasitet til å ivareta fornærmedes interesser. I saker hvor erstatningskravene er klare, herunder standardiserte, vil for eksempel bistandsadvokaten kunne ha begrensede oppgaver under hovedforhandling, utover å

¹⁶ NOU 2016: 24 s. 224

¹⁷ NOU 2016: 24 s. 228

¹⁸ NOU 2016: 24 s. 229

forberede fornærmede til hovedforhandlingen og å ivareta fornærmedes behov for informasjon under sakens gang.

Videre åpner utvalget for at retten skal gis mulighet til å pålegge felles bistandsadvokat når det er saklig grunn til det og det ikke foreligger motstridende interesser mellom de klientene bistandsadvokaten oppnevnes for å representere. Bistandsadvokatprosjektet i Oslo tingrett har også pekt på at det bør finnes en slik mulighet.¹⁹ Et pålegg om felles bistandsadvokat vil gripe inn i fornærmedes og etterlattes rett til fritt valg av bistandsadvokat. Forutsatt at oppnevningen ikke går på bekostning av deres mulighet til å få sine interesser ivaretatt, finner utvalget at en slik ordning ikke er betenkelig. Felles bistandsadvokat vil typisk kunne bli aktuelt i store saker med flere fornærmede.²⁰

Etter gjeldende rett kan det oppnevnes koordinerende bistandsadvokat i komplekse saker med mange fornærmede, jf. straffeprosessloven § 107 h. Utvalget legger til grunn at denne ordningen fungerer godt, og mener at det bør legges til rette for økt bruk av koordinerende bistandsadvokat som et mulig ressursbesparende tiltak.

Flere av spørsmålene som tas opp av Straffeprosessutvalget vil også bli behandlet i de avsluttende kapitlene i denne rapporten, ettersom en vurdering av mulige ressursbesparende tiltak også inngår i evalueringens mandat. I neste kapittel presenteres oppdragets problemstillinger.

¹⁹ Bistandsadvokatprosjektet i Oslo 2012–2013 s. 12

²⁰ NOU 2016: 24 s. 230

3 Problemstillinger og tilnærming

3.1 Innledning

Det overordnede evalueringsspørsmålet er om bistandsadvokatordningen fungerer etter hensikten, særlig etter lovendringene i 2008. Oppdraget er dermed forstått som en helhetlig evaluering av bistandsadvokatordningen, hvor følgende hovedproblemstillinger har ligget til grunn for evalueringsarbeidet:

1. Virker loven etter hensikten/er målene med utvidelsen av bistandsadvokatordningen oppnådd?
2. Hva har virkningene av bistandsadvokatenes rolle vært etter 2008?
3. Hvordan og i hvilken grad har endringene styrket rettssikkerheten til fornærmede og etterlatte i straffesaker?
4. I hvilken grad har endringene i 2008 bidratt til en overlapping av oppgaver? Herunder hvilken innvirkning etablering av offeromsorgskontorene/støttesentrene for kriminalitetsofre og andre offentlige ordninger som bistår fornærmede har hatt på bistandsadvokatordningen.
5. Hvor stor del av bistandsadvokatoppdraget er av juridisk art? Herunder hvorvidt deler av bistandsadvokatoppdraget kan ivaretas av andre yrkesgrupper/gjennom andre ordninger på en bedre og mer ressurseffektiv måte, som for eksempel støttesentrene for kriminalitetsofre eller ordningen med vitnestøtte?
6. Hva har kostnadene ved utvidelsen av bistandsadvokatordningen vært?
7. I hvilken grad sikrer regelverket og praksis rundt oppnevning av bistandsadvokat en effektiv ressursbruk sett i forhold til målene med utvidelsen av ordningen?
8. Hvordan kan bistandsadvokatordningen effektiviseres?
9. Kan en avgrensning av bistandsadvokatoppdraget i den enkelte sak fungere godt?
10. Kan det være hensiktsmessig å stykkprisregulere bistandsadvokatoppdraget på etterforskningsstadiet?

3.2 Evalueringsteoretisk tilnærming

En evaluering er «en systematisk datainnsamling, analyse og vurdering av en planlagt, pågående eller avsluttet aktivitet, virksomhet, et virkemiddel eller en sektor».²¹ For å kunne gjennomføre en systematisk, grundig og relevant evaluering, er det benyttet en tilnærming som dekker et bredt spekter av dimensjoner og data- og metodetriangulering.

Evalueringen beskriver og analyserer innsatsfaktorer, aktiviteter, brukereffekter og samfunnseffekter. Det siste er utfordrende å måle på en god måte, det vil derfor være tale om å sannsynliggjøre samfunnseffekter på bakgrunn av virkningene en kan spore hos brukerne, det vil si fornærmede og

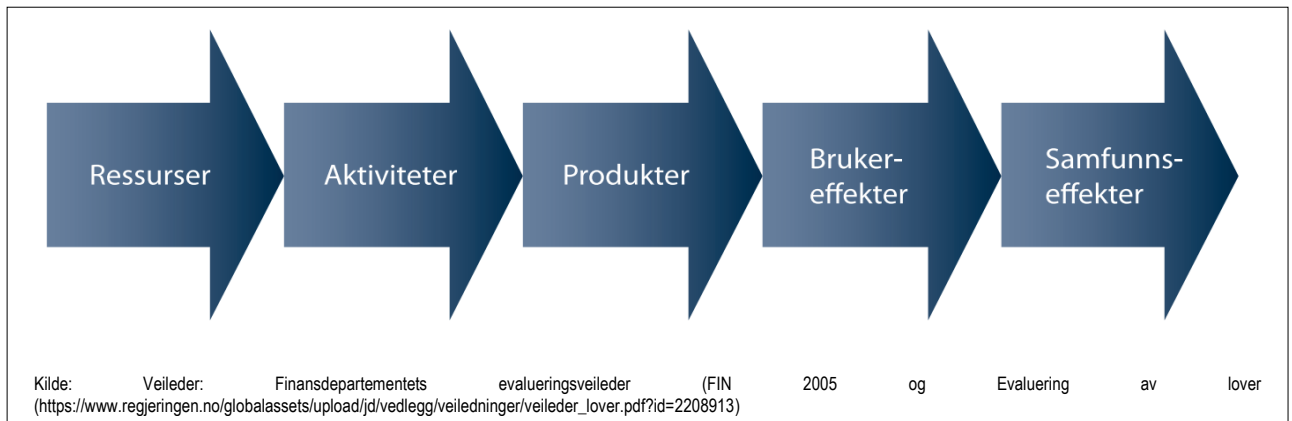
²¹ Finansdepartementets evalueringsveileder (FIN 2005):

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/fin/vedlegg/okstyring/veileder_til_gjennomforing_av_evalueringer.pdf

etterlatte. Videre vil evalueringen bidra med vurderinger og anbefalinger for justeringer av ordningen. Anbefalingene kan leses i kapittel 11 om reformforslag.

Både de summative og formative elementene kan knyttes til bistandsadvokatorordningens resultatkjede. *Resultatkjeden* er en konseptuell modell som dekker spørsmål om måloppnåelse og virkninger som en helhetlig evaluering av bistandsadvokatorordningen innebærer:

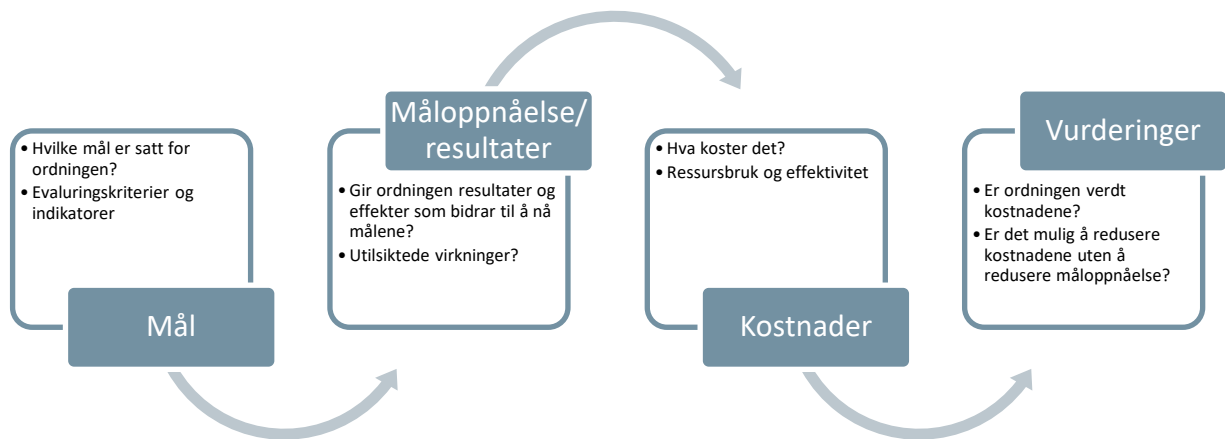
Figur 1: Resultatkjeden og evalueringsteori

Lovendringene i bistandsadvokatorordningen (2008) forstås her som innsatsfaktorer eller ressurser. Økonomiske bevilgninger er også innsatsfaktorer (ressurser). Aktiviteter er bl.a. oppgavene til bistandsadvokatene i saken. Samtidig kan rådgivning og hjelp til de fornærmede fra bistandsadvokatene ses på som produktet eller tjenesten som skal produseres. Brukereffekter vil her dreie seg om hva bistandsadvokatorordningen bidrar med for fornærmede og etterlatte, og om bistandsadvokatorordningens innvirkning på fornærmede og etterlattes rettssikkerhet (jfr. *målene* med bistandsadvokatorordningen og de eksplisitte lovformålene med utvidelsene i 2008). Ved å undersøke resultater fra aktiviteter og produkter kan vi analysere påvirkningen endringene har på brukerne, og deretter samfunnet. I prinsippet vil problemstillingen være å undersøke virkningene av bistandsadvokatorordningen for målgruppen eller rettighetssubjektene (fornærmede og etterlatte). Når det gjelder brukereffekter er det i evalueringen metodiske begrensinger ved at det ikke er gjennomført datainnsamling som gir et representativt bilde fra brukernes eget perspektiv. Bistandsadvokatorordningen har imidlertid virket i så lang tid (utvidelser vedtatt i 2008), og med et så stort antall saker, at brukereffekter er mulig å undersøke i form av sentrale aktørers forståelse og oppfatning. Virkninger (*impact*) er aggregerte samfunnseffekter som må måles mange år etter tiltakene har vært satt ut i livet. Relevante samfunnseffekter er bl.a. rettssikkerheten og rettsstillingen til fornærmede generelt og mulige allmennpreventive effekter. Det kan også tenkes at bistandsadvokatorordningen medfører flere saker fordi rettssikkerheten til ofrene styrkes og dermed anmeldes flere saker.

Generelt er det viktig i evalueringer å analysere og vurdere ikke bare tilsiktede virkninger, men også *utisiktede* virkninger. Ofte «glemmes» de utisiktede virkningene/effektene. Det er også av betydning å understreke at utisiktede virkninger kan være både positive og negative.

Samlet er denne tilnærmingen i tråd med Finansdepartementets veileder til gjennomføring av evalueringer. Veilederen tar blant annet for seg de deler av resultatkjeden som bør belyses når en offentlig intervensjon skal evalueres.

2. Metode og gjennomføring

3.3 Innledning

I dette kapittelet redegjør vi for den metodiske tilnærmingen i oppdraget. Oppdraget har blitt gjennomført i perioden februar 2018-mars 2019. Datainnsamlingen har i hovedsak blitt gjennomført i tidsperioden april-november 2018. Flere av oppdragets problemstillinger lar seg vanskelig kvantifisere og måle på en objektiv måte. Evalueringen bygger derfor på flere kilder for å forstå og forklare advokatenes oppgaver og tidsbruk, samt virkningene av bistandsadvokatordningen.

Datagrunnlaget bygger på registerdata, spørreundersøkelser til dommer og advokater og kvalitative intervjuer med dommere, advokater, fornærmede, påtalemyndigheten i politiet og andre relevante aktører med interesse og kunnskap om bistandsadvokatordningen. I det følgende gis en kort deskriptiv gjennomgang av datainnsamlingsprosessen.

3.4 Spørreundersøkelser

En viktig datakilde i evalueringen har vært spørreundersøkelser. Det har blitt sendt ut to separate spørreundersøkelser, en til advokater og en til dommere i tingrettene. Spørreundersøkelsene er utarbeidet av Oxford Research og Menon Economics i felleskap. Spørreundersøkelsen rettet mot dommere ble distribuert av Oxford Research, mens undersøkelsen rettet mot advokater er sendt ut av Kantar AS, med respondentlister utarbeidet med utgangspunkt i Advokatforeningens medlemslister.

Dette prosjektet har løpt parallelt med «Analyse av stykkpris og medgått tid» som Oxford Research og Menon Economics har gjennomført på vegne av Justis- og beredskapsdepartementet. Det har muliggjort å sende ut spørreundersøkelser med spørsmål som berører begge oppdragene i en og samme undersøkelse.

Noen respondenter har kun besvart deler av undersøkelsen. I presentasjonen av surveyresultatene har vi lagt til grunn alle svar som forelå på det aktuelle spørsmålet, uavhengig av om hele eller deler av undersøkelsen var besvart. Videre var spørreskjemaet tilpasset den enkelte ved at respondenten basert på tidligere svargivning ble rutet videre til relevante spørsmål. Av den grunn presenterer vi antallet respondenter som N, i forbindelse med hver figur.

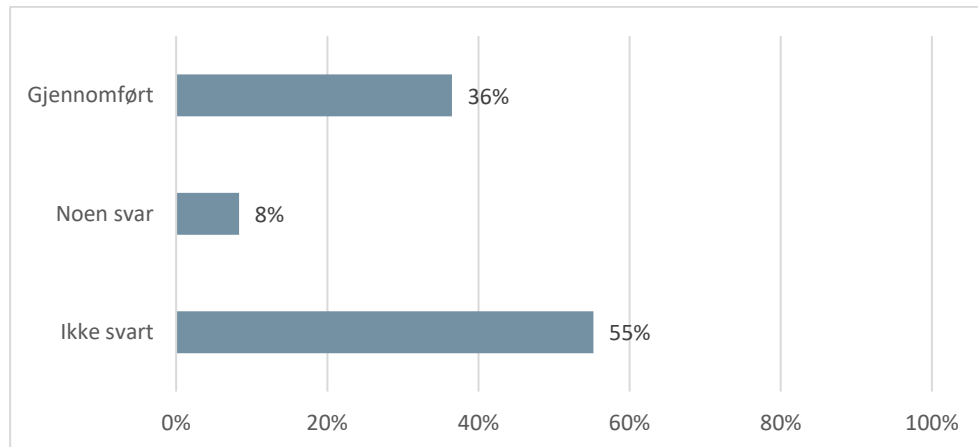
I tillegg til en rekke lukkede spørsmål med forhåndsdefinerte svaralternativer ble det også stilt flere åpne spørsmål. I de åpne spørsmålene fikk respondentene mulighet til å utdype med tekstlig besvarelse.

2.1.1 Dommerundersøkelsen

Dommerundersøkelsen ble sendt per e-post til samtlige dommere i landets tingretter. Totalt ble den distribuert til 547 e-postadresser. 18 av respondentene frafalt, grunnet inaktiv adresse eller lengre tids permisjon. 193 respondenter besvarte undersøkelsen i sin helhet (36 prosent), mens 44 respondenter

svarte på deler av undersøkelsen (8 prosent). E-postadressene til respondentene ble overlevert til evalueringsteamet av oppdragsgiver. I figuren nedfor fremkommer svarprosenten.

Figur 2 Svarprosent – dommerundersøkelsen (N=529)

Kilde: Oxford Research

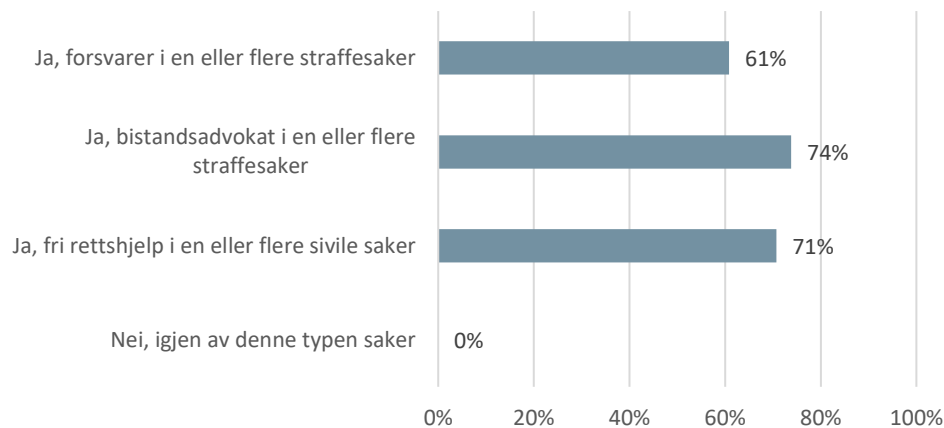
2.1.2 Advokatundersøkelsen

Spørreundersøkelsen til advokater ble som nevnt distribuert av Kantar AS. Målgruppen for undersøkelsen var forsvarsadvokater, bistandsadvokater og advokater med erfaring fra saker med fri rettshjelp.

I utgangspunktet bestod utvalget av 3426 respondenter, men ble supplert med ytterligere 119 etter at den først var publisert. Det presiseres at utvalget er trukket bredt; dersom minst én advokat i én virksomhet ble vurdert å være i målgruppen, ble undersøkelsen sendt direkte til alle advokatene i den samme virksomheten. Det er derfor grunn til å anta at deler av utvalget hadde liten eller ingen erfaring fra sakstyper med offentlig salær og derfor ikke har besvart undersøkelsen.

Undersøkelsen ble besvart av 355 respondenter. I neste figur fremkommer fordelingen av sakserfaringen advokatene som besvarte undersøkelsen har. De fleste som har svart, har erfaring fra flere av sakskategoriene som fremkommer i figuren. Det vil si at de både er forsvarer, bistandsadvokat og/eller har arbeidet med saker etter fri rettshjelp.

Figur 3 Stemmer det at du har jobbet med noen av følgende type saker i 2017 eller så langt i år? (N=355)

Av de 355 respondentene som har svart på undersøkelsen svarer 262 at de har erfaring som bistandsadvokat, 216 svarer at de har erfaring som forsvarsadvokat, mens 251 svarer at de har erfaring fra fritt rettsråd. I tabellen under fremkommer en oversikt over fordelingen hvor verdiene er kryssset med hverandre. 155 (44 prosent) svarer at de har erfaring som både bistandsadvokat og forsvarer. 194 (55 prosent) svarer at de har erfaring som bistandsadvokat og fritt rettsråd. 151 (43 prosent) har erfaring som både forsvarsadvokat og med fritt rettsrådssaker, mens 126 (35 prosent) har erfaring fra alle tre kategorier. Det er 93 (26 prosent) respondenter som ikke har erfaring som bistandsadvokat.

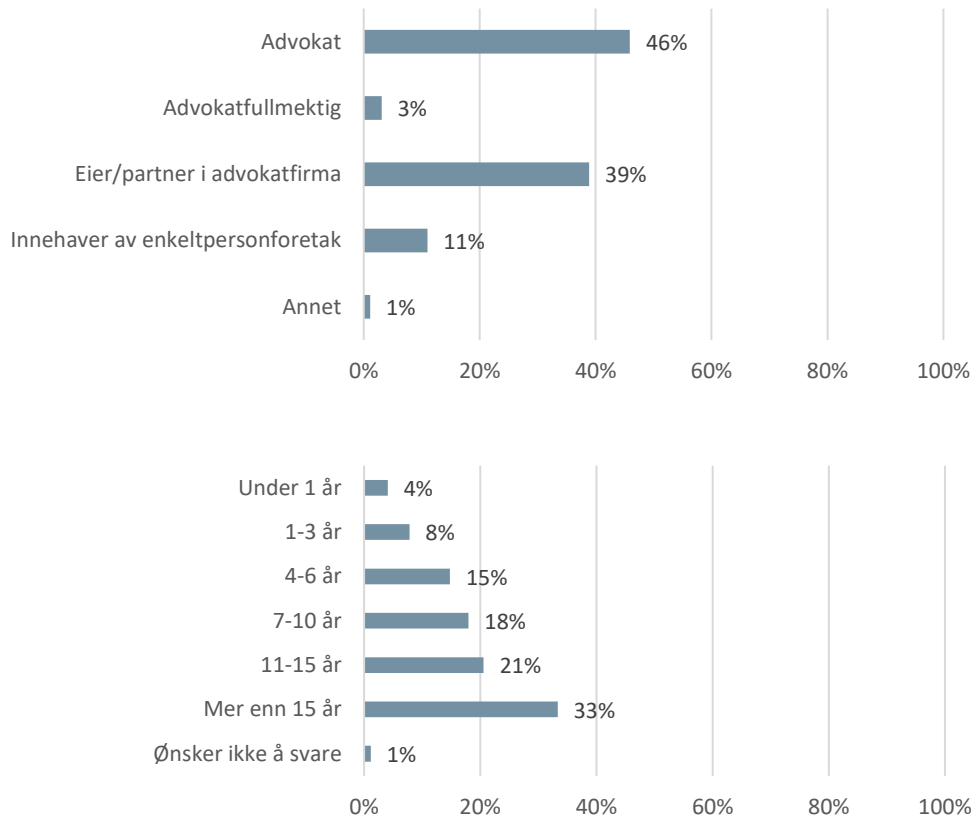
Det at det er få unike respondenter i hver av de ulike kategoriene gjør det mindre hensiktsmessig å bryte opp å analysere forskjeller i svargivning mellom gruppene. Dette gjøres imidlertid i enkelte tilfeller, hvor det klart vil fremkomme i den empiriske fremstillingen.

Tabell 1: Krysstabell sakserfaring

Har jobbet med følgende typer saker i 2017 eller så langt i år (N=355)			
	Bistandsadvokat	Forsvarer	Fritt rettsråd
Bistandsadvokat	262	155	194
Forsvarer	155	216	151
Fritt rettsråd	194	151	251
Kilde: Oxford Research			

I de neste figurene fremkommer respondentenes tittel og hvor mange år de har jobbet som advokat. Det er i hovedsak erfarne advokater som har svart på undersøkelsen.

Figur 4 Advokatundersøkelsen - tittel i virksomheten (N= 355) og erfaring som advokat (antall år) (N=345)

Kilde: Oxford Research

3.5 Kvalitative intervjuer

Kvalitative intervjuer har vært en sentral datakilde for å forstå og forklare advokatenes rolle, aktiviteter og tidsbruk. Intervjuene har hatt som formål å gi kunnskap om flere av problemstillingene. I tillegg supplerer de registerbasert data. Flere av målsettingene og virkningene med ordningen er vanskelig å måle, og kvalitative intervjuer har bidratt med innsikt på slike variabler, utover survey og registerdata.

På samme måte som i spørreundersøkelsen ble det tatt opp spørsmål knyttet til begge oppdragene samtidig, der det var relevant. Informantene representerer en bredde av aktørtyper. Det har bidratt til å belyse problemstillingene fra ulike vinkler. Det sikrer at mangfoldet av oppfatninger, erfaringer og meninger er belyst.

Det er foretatt en strategisk utvalgelse av informanter, hvor det er lagt vekt på å rekruttere informanter med egenskaper og kvalifikasjoner som er viktig med tanke på å besvare oppdragets problemstillinger.

Alle intervjuene har blitt gjennomført som semi-strukturerte intervjuer, de fleste over telefon. Det er til sammen gjennomført 44 intervjuer med følgende aktører:

- A. Tilgrensede/andre ordninger, slik som brukerorganisasjoner/offeromsorg (8 intervjuer)
- B. Dommere – utvalgte domstoler (9 intervjuer)
- C. Advokater som er/har vært bistandsadvokater, forsvarer og oppdrag etter fritt rettsråd (11 intervjuer)
- D. Fornærmede (6 intervjuer)
- E. Påtalemyndigheten (i politiet og statsadvokaten) og politiet (8 intervjuer)

Det er videre gjennomført intervjuer med 2 fageksperter.

3.6 Registerdata

3.6.1 Kort om datagrunnlaget

Vi baserer oss på to ulike datagrunnlag. Vi har saksopplysninger fra Domstoladministrasjonens saksbehandlingssystem Lovisa, og regnskapsdata fra Domstoladministrasjonen. I saksopplysningene er det også løpenumre knyttet til den enkelte advokat slik at vi kan følge hvilke saker ulike advokater er involvert i over tid. Det er imidlertid ikke fullstendig overlapp mellom de to datasettene. Saksdataene strekker seg tilbake til 2005, og dekker således også perioden før utvidelsen av bistandsadvokatorordningen. Noen saker, blant annet knyttet til kommunikasjonskontroll, er ekskludert for datagrunnlaget ble overlevert til oss. Regnskapsdataene strekker seg bare tilbake til 2008, og en betydelig andel av saksnumrene har ikke utbetalinger tilknyttet seg. Dermed har vi saker der vi ikke kan knytte utbetalinger til saken, og vi har i tillegg utbetalinger vi ikke kan knytte til bestemte saker. I tillegg var det på tidspunktet vårt uttrekk ble gjennomført, ikke knyttet regnskapsdata til alle saker som ble avsluttet i 2017. Utbetalinger i disse sakene er derfor ikke dekket av våre data.

Vi har i analysene forholdt oss til dette på to måter. Først har vi kun sett på saksopplysningene, og sett bort i fra regnskapsdata. På denne måten fanger vi opp samtlige saksnumre hvor det er registrert bistandsadvokater på saken. Med «sak» forstås her et saksnummer i Lovisa. En svakhet ved disse saksnumrene er at et sakskompleks kan spres over flere saksnumre, slik at vi observerer flere «saker» enn det som er reelt. Den andre tilnærmingen er å kun bruke saksnumre hvor vi har utbetalinger til bistandsadvokater. Her vil vi være sikre på at det har vært en oppnevning, og at bistandsadvokaten faktisk har utført arbeid i forbindelse med saken. I alle tilfeller har vi ikke regnskapsdata lenger tilbake i tid enn 2008.

Utbetalingene kan knyttes til advokater gjennom saksnumrene, men vi kan ikke knytte utbetalingene direkte til advokater. I tilfeller hvor det er mer enn én bistandsadvokat tilknyttet en sak, kan vi ikke skille på hvem som mottar den enkelte utbetaling. Som en tilnærming er utbetalinger til bistandsadvokater fordelt likt på alle bistandsadvokatene på den aktuelle saken i disse tilfellene.

3.7 Overordnet vurdering av datamaterialet

En kritisk refleksjon omkring datamaterialet er vesentlig for å kunne vurdere styrker og svakheter ved studien. Vurderingen knytter seg til relevansen for problemstillingene (validitet) og robusthet/troverdighet (reliabilitet). I praksis vil reliabilitet handle om å gjøre datainnsamlingsprosessen transparent ved å beskrive stegene og kildene som er benyttet.

Samlet sett mener vi at det foreliggende datamaterialet har tilstrekkelig validitet og reliabilitet for å tegne et bilde av hvordan bistandsadvokatorordningen fungerer. Det begrunner vi med følgende:

- Evalueringsteamet har så langt det har vært mulig benyttet flere metoder og datakilder til å belyse problemstillingene. Det er i stor grad samsvar mellom datakildene som representerer samme aktørgruppe, noe som styrker datamaterialets troverdighet.
- Bruk av flere metoder bidrar til å styrke datamaterialet. Det bidrar til å avdekke hendelser, adferd og argumentasjon som sammenfaller på tvers av informanter og avdekke forskjeller mellom grupper av informanter, noe som gjør funn og konklusjoner mer overbevisende og presise.
- Det er intervjuet en bredde av interessenter slik at ulike oppfatninger belyses. I tilfeller hvor det ligger normative argumenter til grunn er det nettopp viktig å få fram ulike oppfatninger.
- Spørreundersøkelser er kvalitetssikret internt i teamet og av juridiske fageksperter og dommere. Det sikrer begrepsvaliditet dvs. at man er i stand til å identifisere og måle de variablene som er mest relevante.

Enkelte svakheter kan påpekes. Intervjudata og data fra spørreundersøkelser er subjektive oppfatninger og informantene kan også gi strategiske svar på spørsmålene som stilles. Samtidig er det denne gruppen som er egnet til å gi relevant informasjon. Det eksisterer et stort meningsspenn blant aktører som har ulike interesser og normative begrunnelser knyttet til bistandsadvokatorordningen, som kan gi seg utslag i svarene både i intervjuer og i spørreundersøkelsen. Det er utfordrende å forebygge subjektive oppfatninger, og det blir derfor i seg selv en del av vurderingene som må ligge til grunn i analysearbeidet.

Utvalget baserer seg også på et tilgjengelighetsutvalg. Det vil si de som hadde både mulighet og vilje til å stille til intervju inngår som informanter. Det tenkes at både advokater og dommere som har særlige positive eller negative oppfatninger knyttet til bistandsadvokatorordningen har valgt å bidra i datainnsamlingen, mens advokater og dommere uten sterke oppfatninger ikke har valgt å bidra. Det kan gi skjevheter i datamaterialet, men er imidlertid vanskelig å kontrollere for. Særlig kan forskjellen være stor mellom oppfatningene til en advokat som typisk tar forsvareroppgaver og en som typisk tar bistandsadvokatoppgaver. Dette er forskjeller som er tydelige i intervjuene. Både spørreundersøkelsen og intervjuene bør dermed anses som uttrykk for meningene til dem som har deltatt, og ikke for populasjonen som helhet. Samtidig har det i dette oppdraget nettopp vært viktig å belyse det meningsspennet som må eksistere på tvers av ulike interessenter.

En annen metodisk utfordring har vært at det er stor variasjon mellom sakene som bistandsadvokatene arbeider med (med tanke på tidsbruk, aktiviteter/oppgaver og behov). Da kan det være vanskelig å

svare konkret ut fra en generell betraktning på oppdraget som bistandsadvokat. I spørreundersøkelsen har respondentene derfor ved noen anledninger blitt bedt om å svare ut fra siste saken de har hatt. I andre tilfeller er de bedt om å svare ut fra hva som er «typiske» tilfeller. Det er en normal tilnærming i utforming av spørreundersøkelser, men kan gi upresise svar. Dette er justert for ved relativt omfattende bruk av fritekstsvaret i spørreundersøkelsen, som gir mye informasjon og sentrale presiseringer. I tillegg benyttes intervjuer i metodetriangulering.

4 Oppgaver og aktiviteter

4.1 Innledning

Overordnet skal evalueringen svare på om bistandsadvokatorordningen virker etter hensikten. Aktivitetene – det bistandsadvokaten faktisk gjør – er et element i ordningens resultatkjede, som vil kunne si noe om hvorvidt fornærmedes og etterlattes behov i en straffesaksprosess blir dekket, og i forlengelsen – om målene med ordningen nås. Et viktig steg på veien er dermed å undersøke hvilke oppgaver og aktiviteter bistandsadvokatene i praksis utfører på vegne av sine klienter. Endringene i straffeprosessloven i 2008 utvidet fornærmedes stilling på alle stadier i straffeprosessen. Bistandsadvokatens rolle og oppgaver ble dermed også utvidet. I lovverket beskrives hva bistandsadvokatene kan gjøre, men hva forteller advokatene, dommere og brukere selv om hvilke oppgaver som utføres i praksis, og hvilke oppgaver som oppfattes som viktige? Underveis har vi knyttet rolle og oppgaver opp til de ulike stadiene i rettsprosessen, fra før anmeldelse, under etterforskning, i retten, ved utmåling av erstatning, og eventuell søknad om voldsoffererstatning og annen oppfølging i etterkant av hovedforhandling, eller ved henleggelse.

Kapittelet har nær sammenheng med kapittel 6 som tar for seg fornærmede og etterlattes behov, da vurdering av behovet er mest interessant i relasjon til praksis. Videre har det nær sammenheng med kapittel 7 som tar for seg ulike aktørers roller og samordning, og eventuell overlappt av oppgaver mellom bistandsadvokat og andre deler av hjelpeapparatet.

4.2 Bistandsadvokatenes oppgaver

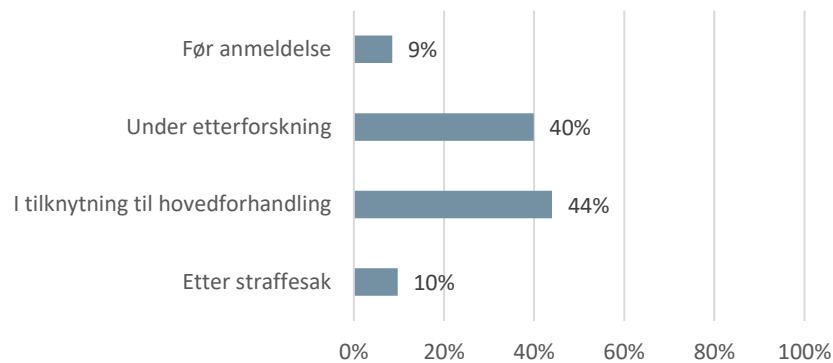
Det påpekes av advokatene, både i spørreundersøkelsen og intervjuene, at det er stor variasjon fra en sak til en annen om hva som inngår i oppdraget som bistandsadvokat. Informantene er likevel omforente når det gjelder typiske oppgaver som i praksis inngår i rollen. Bistandsadvokatens oppgaver kan deles inn i fire stadier; før anmeldelse, under etterforskning, under hovedforhandling og i etterkant av hovedforhandling. Vi går inn på de enkelte stadiene og diskuterer bistandsadvokatens oppgaver i det følgende. En punktvis oppsummering av oppgavene til bistandsadvokaten er utarbeidet av Advokatforeningen og kan leses i vedlegg 1.

Bistandsadvokatene som er intervjuet forteller detaljert om hvilke oppgaver de utfører i forbindelse med et oppdrag, men rangerer i liten grad viktigheten av oppgavene opp mot hverandre. Oppgavene til advokaten endrer seg i ulike deler av straffeprosessen, og det virker å være vanskelig å hevde at det man gjør før for eksempel anmeldelse er viktigere eller mindre viktig enn det man gjør under etterforskning etc. Det samme fremkommer i flere fritekstsvar i spørreundersøkelsen, hvor det blant annet påpekes at det er utfordrende å gradere viktigheten av ulike oppgaver opp mot hverandre – det er den samlede bistanden som gis som er av betydning.

Ut fra intervjumaterialet kan en trekke at kjernen i rollen som bistandsadvokat er å være bindeleddet mellom klient og politiet/påtalemyndigheten, informere og holde fornærmede løpende oppdatert i saken og forklare beviskrav, rettsregler og straffeprosessen. Dette handler om å ivareta klientens interesser i bred forstand. I dette inngår også å være en støtteperson.

I spørreundersøkelsen ble bistandsadvokatene bedt om å fordele tiden de bruker på ulike stadier av straffeprosessen, i en typisk sak som bistandsadvokat. Respondentene oppgir at hoveddelen av arbeidet utføres på etterforskningsstadiet (i gjennomsnitt oppgis 40 prosent) og i tilknytning til hovedforhandling (i gjennomsnitt 44 prosent av tiden).

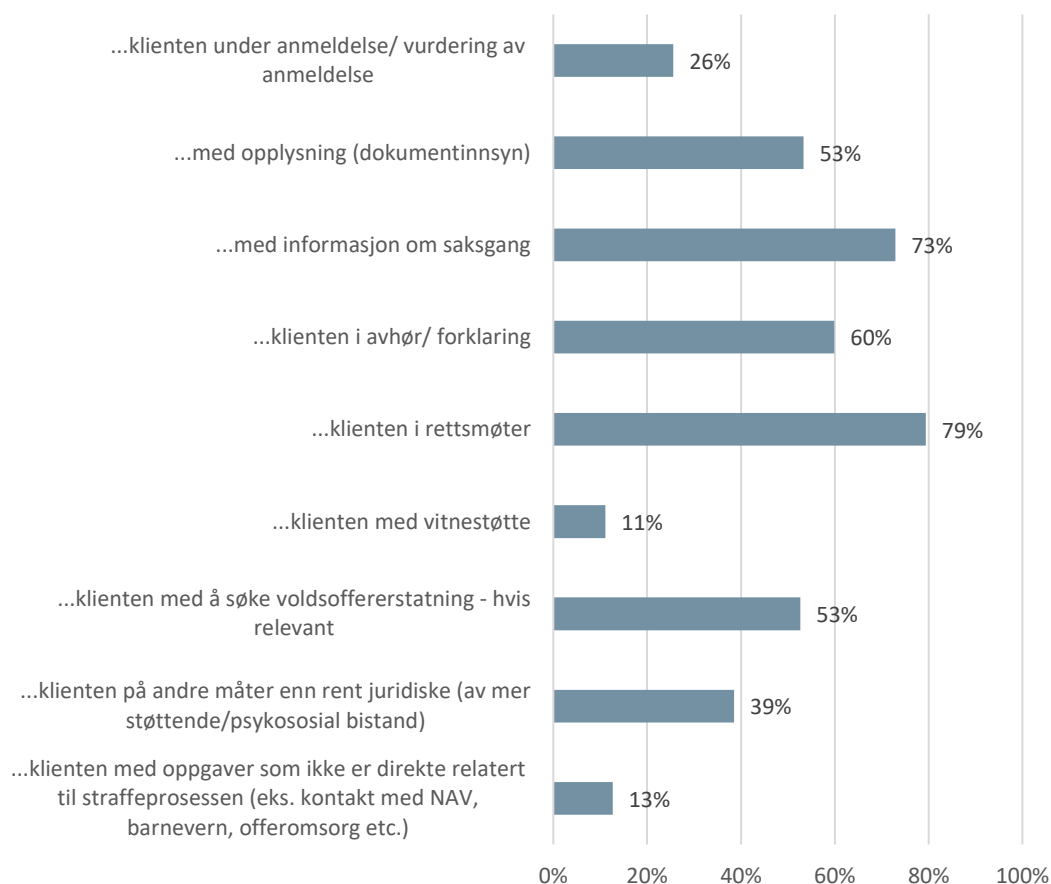
Figur 5 Fordel tiden du bruker på oppdraget som bistandsadvokat på de ulike stadiene i en typisk sak. (N=257)

Kilde: Oxford Research

Neste figur viser hva bistandsadvokatene oppfattet som de viktigste oppgavene i den siste saken som gikk til hovedforhandling. Å bistå klientene i rettsmøter (79 prosent), informere om saksgang (73 prosent), bistå i avhør (60 prosent), oppgis å være de viktigste oppgavene. Blant svaralternativene som velges av færre er bistå med oppgaver som ikke er direkte relatert til straffeprosessen (13 prosent) og bistå klienten med vitnestøtte (11 prosent). I det videre går vi nærmere inn på bistandsadvokatens oppgaver og aktiviteter i ulike deler av straffeprosessen.

Figur 6 Hva oppfatter du samlet sett var de viktigste oppgavene dine som bistandsadvokat i den siste saken som gikk til hovedforhandling? Kryss av inntil de fem viktigste. Bistå.. (N=262)

4.2.1 I forbindelse med anmeldelse

For bistandsadvokaten starter prosessen typisk med at det er politiet som tar kontakt når det foreligger en anmeldelse. En bistandsadvokat som er på den faste listen forteller at de i vedkommendes tingrett har en vaktordning med vakt hver 6. uke. Tilsvarende turnusordninger finnes ved flere tingretter. Dersom en hendelse oppstår, kontakter politiet advokaten som er på vakt. Det er heller ikke uvanlig at det er klienten selv som tar direkte kontakt med advokat. Dette kan både være i tilfeller hvor saken ikke er anmeldt, og hvor saken er anmeldt av fornærmede selv og politiet har opplyst om muligheten for bistandsadvokat. Påtalemyndigheten i politiet trekker også fram at fornærmede typisk først er i kontakt med politiet. Så kobles bistandsadvokaten raskt på ved at enten etterforsker eller jurist i politiet tar kontakt med bistandsadvokat, og deretter gjennom tingretten får en oppnevning.

Neste steg i prosessen for bistandsadvokaten er å gjennomføre et møte med klienten hvor en forklarer hva som er advokatens rolle, politiets rolle, forklarer saken og strafferettsbestemmelser, krav til bevis, viktigheten av å forklare seg detaljert og annen relevant informasjon.

For å vurdere forhold av betydning for anmeldelse har fornærmede rett til tre timer konsultasjon fra bistandsadvokat før anmeldelse, jf. rettshjelploven. § 11, første ledd nr. 6. Bistandsadvokaten vurderer da beviser og rådgir klienten om hvorvidt anmeldelse er hensiktsmessig eller «verdt det» med hensyn til belastningen det er å gå gjennom en eventuell prosess med etterforskning og straffesak. I visse tilfeller vil det kunne være i klientens interesse at saken ikke anmeldes. Informantene viser til at nytten med anmeldelse må vurderes opp mot kostnadene, og at bistandsadvokaten er sentral i å vurdere hvor sannsynlig det er at saken vil kunne tas videre av politiet og eventuelt ende med dom. Dersom det er gjort et grundig arbeid fra bistandsadvokat før anmeldelse, vil det ofte være til stor fordel for politiet.

Rollen som rådgiver, i forbindelse med vurdering av anmeldelse, oppfattes som en særlig viktig oppgave av flere informanter (både blant advokater, dommere og politiet), og det pekes i den sammenheng på at rett til bistandsadvokat i slike tilfeller kan bidra til flere anmeldelser. Det er også en viktig oppgave å sette fornærmede i kontakt med øvrig hjelpeapparat, slik som støttesenteret mot incest og seksuelle overgrep og andre tilsvarende aktører. Videre sier informantene at fornærmede har et stort informasjonsbehov om selve prosessen, slik som saksbehandlingstid og vurdering av bevis. Da er det en viktig jobb for bistandsadvokaten og realitetsorientere klientene om de juridiske rammene, om krav til bevis, sannsynligheten for domfellelse og annet om hva en kan forvente seg i en videre prosess. Dette er i tråd med hva brukerorganisasjoner og brukere selv forteller om i intervjuer.

På fritekstspørsmål om hva som er de viktigste oppgavene til en bistandsadvokat er det mange av respondentene som svarer utfyllende. Mange trekker også fram de samme hovedelementene i bistandsadvokatens aktiviteter og oppgaver, og danner et tydelig mønster som handler om å gi informasjon, forklare regelverk og orientere underveis. Det er oppgaver som løper hele prosessen gjennom, men også før anmeldelse beskrives rådgivningen som et vesentlig element. Da handler det om å bistå i å vurdere om anmeldelse er hensiktsmessig. En bistandsadvokat forklarer følgende på spørsmålet om hva som er viktige oppgaver:

Grundig rådgivning om anmeldelse og hva som vil skje videre. Slik rådgivning innebatter vurdering av faktum og orientering om alt fra beviskrav til gjennomgang av hva som er prosessen etter anmeldelse. Dette arbeidet er viktig slik at fornærmede kan gjøre et valg som baserer seg på en realistisk vurdering.

Flere bistandsadvokater og representanter fra påtalemyndigheten trekker også fram viktigheten av bistandsadvokat på et tidlig stadium i saken, gjerne før anmeldelse, for å kunne gi best mulig informasjon og oppfølging til klientene. Mange ønsker bistand til å vurdere anmeldelse, og mange ønsker at bistandsadvokat er med når saken anmeldes, noe som er viktig for fornærmedes stilling, slik

en av respondentene forklarer det. Informasjon før anmeldelse er vesentlig, men slik det påpekes kommer man som bistandsadvokat oftest inn i saken etter at den er anmeldt.

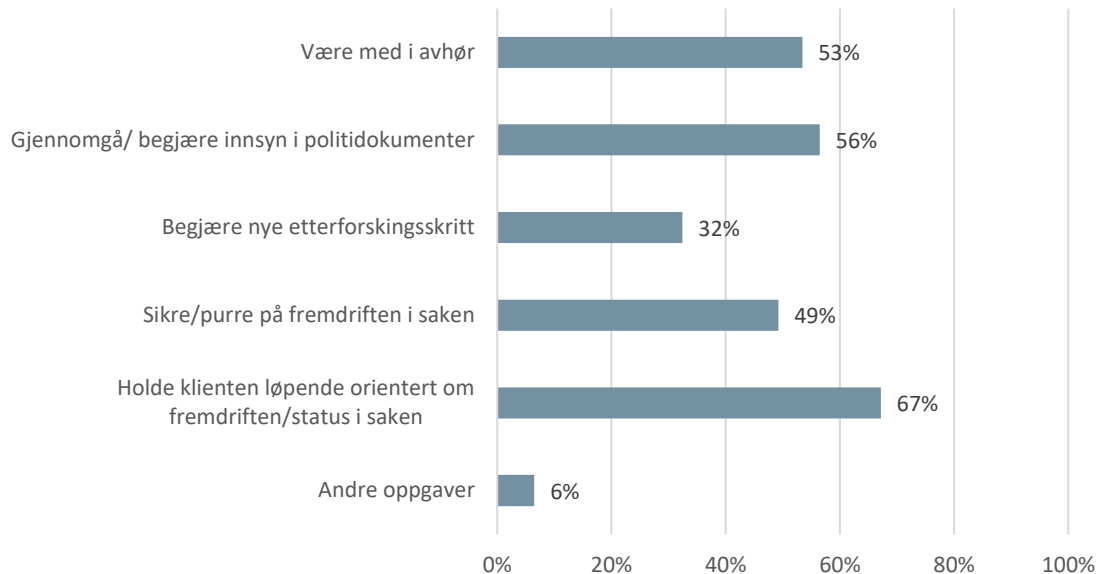
4.2.2 Under etterforskning

Både i intervjuene og i spørreundersøkelsens fritekstsvar trekker personer fra alle aktørgrupper fram viktigheten av å informere og holde klientene løpende oppdatert i alle sakens stadier som en kjerneoppgave. Det vil være en vesentlig oppgave også under etterforskning. I følge påtalemyndigheten i politiet reduserer bistandsadvokaten behovet for politiets oppfølging av fornærmede under etterforskning, og blir dermed ressursbesparende for politiet. Et annet vesentlig poeng som trekkes fram av personer i påtalemyndigheten, er at det fra politiets side ikke er ønskelig med en for tett kontakt med fornærmede under etterforskning, da det er viktig både for etterforskere og påtalemyndigheten å bevare objektivitet i saken. Kontakt med fornærmede kan gi uheldig utslag på evnen til å bevare objektivitet, og påtalemyndigheten *bør* derfor ikke ha vesentlig kontakt med fornærmede.

Neste figur viser hva respondentene oppfatter som de viktigste oppgavene på etterforskningsstadiet. Spørsmålet er rettet mot respondentene som oppga at de hadde sakserfaring som bistandsadvokat hittil i år (2018), eller at de har hatt det i løpet av 2017. Det var forventet at det er stor variasjon fra sak til sak, og at det er vanskelig å svare konkret ut fra en generell betraktning av oppdraget som bistandsadvokat. Respondenten ble derfor bedt om å svare med utgangspunkt i den siste saken de hadde.

På spørsmålet kunne respondentene krysse av for det de oppfattet som de tre viktigste oppgavene. Dette for å synliggjøre hvorvidt det er oppgaver som er mer vesentlige enn andre, men også her er det lite som skiller vesentligheten i ulike oppgaver fra hverandre. De fleste, det vil si 67 prosent, peker på det å holde klienten løpende orientert om fremdrift og status som viktigst. 56 prosent svarer å gjennomgå å begjære innsyn i saken, mens 53 prosent oppgir det å være med i avhør som viktigste oppgaver på etterforskningsstadiet.

Figur 7 Hva var de viktigste oppgavene for deg som bistandsadvokat i den siste saken under etterforskningsstadiet i straffesaken? Kryss av inntil de tre viktigste (N=262)

Kilde: Oxford Research

Også i intervjuene forklarer informantene at de gjerne bistår klienten i avhør og opplever at det som regel er et ønske fra fornærmedes side. I forbindelse med avhør handler det blant annet om å gi veiledning om roller i avhør, og bidra til at de fornærmede får belyst det de har vært utsatt for på en god måte og herunder belyst det som omhandler erstatningskrav som vil komme i forbindelse med hovedforhandling. I avhøret handler det vel så mye om å trygge fornærmede, som å sikre at relevante beviser kommer frem, men det henger også tett sammen.

I tilfeller av tilrettelagte avhør av barn under 16 år er det å være tilstede under avhøret av særlig betydning. Som del av det å ivareta barnets interesser under tilrettelagte avhør trekkes det fram at det er viktig å gi innspill på hva det skal spørres om. I tilrettelagte avhør er det særlig viktig at avhøret belyser saken tilstrekkelig, da fornærmede i slike tilfeller ikke skal vitne i retten (det er opptak av avhøret som blir benyttet).

Videre forklarer bistandsadvokatene at treghet i etterforskningsfasen gjør at det er behov for at bistandsadvokaten følger opp politiet, og sørger for fremdrift i saken. En informant beskriver det slik: «...dessverre også en del av jobben og purre på politiet for det kan ta vinter og vår før det skjer noe». Dette er noe samtlige av bistandsadvokatene forteller om i intervjuene, og flere trekker det også fram i spørreundersøkelsen. Også her handler det om å realitetsorientere klienten og orientere om at politiet ikke har glemt saken selv om det tar lang tid før en opplever fremdrift. En annen informant trekker fram at det er vanskelig å forstå for en fornærmet at det kan ta et halvt år før politiet avhører en mistenkt. I slike tilfeller er det viktig for fornærmede å forstå gangen i en straffeprosess. En

bistandsadvokat hevder at fornærmede er helt avhengig av å ha en bistandsadvokat, for politiet klarer ikke å ivareta fornærmedes rettigheter. To andre advokater forteller følgende:

Jeg har i min portefølje den siste tiden voldtektssaker hvor politiet etter flere uker ikke har foretatt annet enn å avhøre fornærmede. Ved slik strategi vet man at bevis vil gå tapt (sengetøy/klær vaskes, data slettes osv.). Bistandsadvokaten er i praksis den eneste som henger på politiet, krever etterforskningsskritt iverksatt.

«Per i dag er det altfor mange saker som blir liggende hos politiet og hvor politiet ikke svarer på spørsmål om fremdrift. Det skulle være unødvendig å klage over politiets saksbehandling til statsadvokaten, men det må gjøres i saker hvor det ikke er fremdrift. Dette skulle gjerne vært unngått».

Disse utsagnene nyanseres noe av påtalemyndigheten som trekker fram at de selv også har fokus på å holde tempo oppe i saken og ikke nødvendigvis oppfatter det å sørge for fremdrift som en viktig rolle bistandsadvokaten har. Det pekes på at bistandsadvokaten har en viss påvirkningsrolle uten at det oppfattes som vesentlig for å sørge for fremdrift. På den andre siden forteller en statsadvokat at rollen med å bidra til fremdrift nettopp kan ha stor betydning i voldtektssaker.

Det er videre ikke et tydelig mønster i informasjonen som gis fra påtalemyndigheten. På den ene siden trekker noen av informantene fram at det er sjeldent bistandsadvokaten anmoder om nye etterforskningsskritt. På den andre siden pekes det på at det av og til anmodes om nye etterforskningsskritt i tilfeller hvor det ikke er behov, noe som kan bidra til unødvendig bruk av ressurser for politiet. I det store og hele synes det som at påtalemyndigheten oppfatter samarbeidet under etterforskning mellom bistandsadvokat og politiet som godt. Bistandsadvokaten kan bidra til å spisse etterforskningen, og påtalemyndigheten opplever jevnt over at bistandsadvokat har stor tillit til politiets arbeid. Videre trekker en bistandsadvokat fram at de oftere snakker med fornærmede enn politiet, og at det ikke er sjeldent man som advokat derfor kan bidra til å formidle viktig informasjon og synspunkter til politiet.

En av bistandsadvokatene som ble intervjuet, argumenterer videre med at dialogen bistandsadvokaten har med påtalejurist og etterforskningsleder også reduserer behovet for at disse aktørene selv må være i kontakt med fornærmede. Dette bekreftes av påtalemyndigheten i politiet. En politiadvokat har opplyst at vedkommende oppfordrer politietterforskerne om å ha bevissthet knyttet til hvor tett på fornærmede man skal være. I forlengelsen av dette oppfatter påtalemyndigheten at det er nyttig både for fornærmede selv og politiet at fornærmede har én person å forholde seg til, som ivaretar ens interesser gjennom etterforskningen.

Påklage henleggelse

En annen viktig oppgave for bistandsadvokatene er å vurdere henleggelse, og eventuelt påklage henleggelsen. Bistandsadvokatene erfarer at det ikke er uvanlig at klagen på henleggelse tas til følge og forklarer videre at denne delen av jobben er en vesentlig del av det å ivareta klientens rettssikkerhet da det ofte kan være vanskelig for en klient å forstå hvorfor en sak blir henlagt. Ved henleggelse inngår

det i bistandsadvokatens oppgaver å gjennomgå henleggelsen sammen med klienten og gi en fornuftig forklaring og eventuelt bistå med klage.

Arbeidet med å vurdere og eventuelt påklage henleggelse, oppfattes av både advokater og påtalemyndigheten å være sentralt for å at fornærmedes rettssikkerhet blir ivaretatt. En politiadvokat har opplyst at det kan være greit å få en ny vurdering på om henleggelsesbeslutningen er riktig. En annen politiadvokat trekker nettopp fram bistandsadvokatens rolle i å vurdere klage på henleggelse som den viktigste oppgaven bistandsadvokaten kan gjøre for fornærmede. Særlig vil det ha stor betydning i saker som involverer barn og unge hvor en ikke selv er i stand til å vurdere klage. På den andre siden kan påtalemyndigheten også oppleve at bistandsadvokater bruker mye tid på å påklage henleggelse som åpenbart ikke vil føre frem, med tanke på bevisituasjonen. I den sammenheng er det både kompetanse til bistandsadvokatene som er viktig, men også deres evne til å se objektivt på bevisituasjonen. En person i påtalemyndigheten sier at «*saker med bistandsadvokat er det det samme som at du får en klage på henleggelse*». En annen politiadvokat forteller at en ser eksempler på klager hvor bistandsadvokater tilsynelatende ikke har forstått bevisvurderingen og beviskrav og forteller videre at «*vi mener det kommer mange unødvendig og åpenbart urettmessige klager som krever ressurser hos oss og statsadvokaten*».

4.2.3 Under hovedforhandling

Bistandsadvokatenes primæroppgave under hovedforhandlingen er å fremme og belyse det sivile erstatningskravet.

I følge både dommere og advokater inngår det prosedyre knyttet til erstatningskravet, og som regel stilles det spørsmål til fornærmede og tiltalte, med mål om å belyse erstatningskravet. Andre ganger stilles også spørsmål til andre vitner enn fornærmede og tiltalte, slik som sakkyndige. I atter andre tilfeller har bistandsadvokaten kalt inn egne vitner, men i følge dommere er det langt mer sjeldent. Utover det beskriver både bistandsadvokater selv, klienter og dommere at bistandsadvokaten skal være en støtteperson for fornærmede i retten, og i bred forstand ivareta fornærmedes interesser. Her blir skillet mellom oppgaver av juridisk art og oppgaver som er av mer støttende karakter mer uklare.

En dommer i tingretten oppsummerer bistandsadvokatens rolle i hovedforhandling på følgende måte:

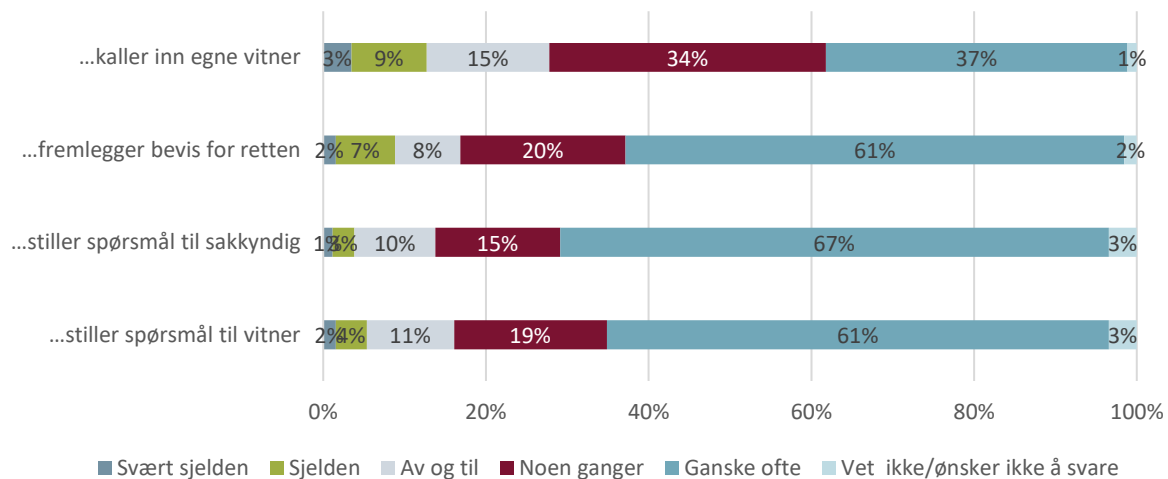
«De fleste har gått gjennom sakspapirer og de har snakket med klienten sin og dannet seg et grunnlag for hvordan de skal angripe oppreisningskravet. De som er mest grundig kommer med egne bevisoppgaver og bevisførsel, da sender de krav til domstolen i forkant og forteller hvilke andre dokumentbevis som er relatert til erstatningssaken, for eksempel legeerklæringer og i noen tilfeller kaller de inn egne vitner, men det er mer sjeldent under hovedforhandling, i hvert fall i sakene som jeg har hatt. Så stiller de spørsmål til fornærmede og til tiltalte ofte. Det gjør de som regel, men ikke så ofte til andre vitner.»

Av bistandsadvokatene trekkes det fram nødvendigheten av å forberede fornærmede på hva som venter i retten, for eksempel hva slags spørsmål en kan forvente seg fra forsvarer. Under hovedforhandling, handler det videre om å forklare underveis hva som skjer i retten, og ta opp

prosessuelle spørsmål i forbindelse med rettssaken. Naturligvis handler oppdraget som bistandsadvokat også om å være en støtteperson i retten – men støtte av en som kan og forstår rettsprosessen, slik det beskrives.

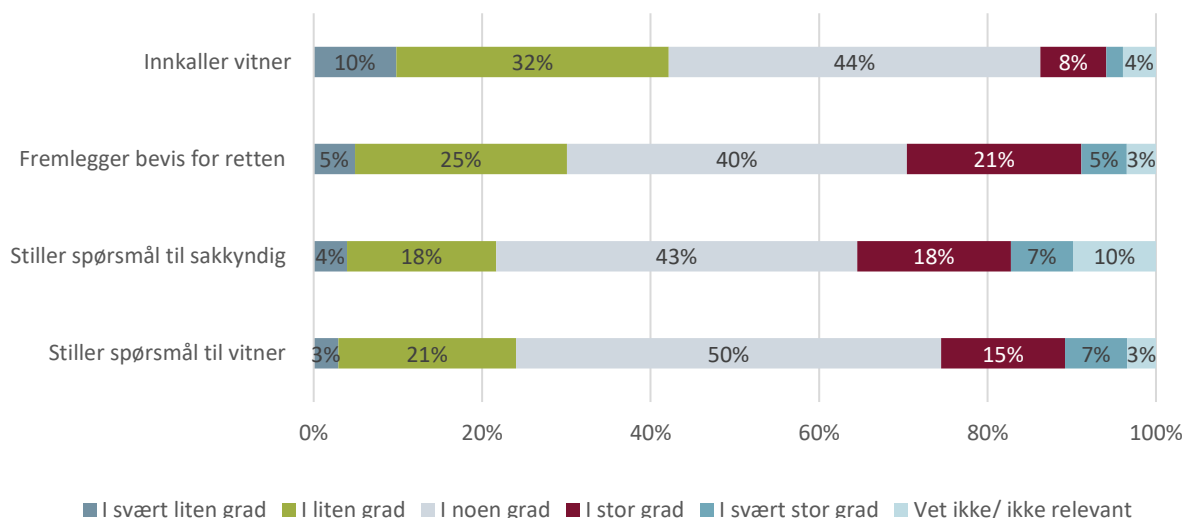
Det varierer hvorvidt bistandsadvokatene fører egne vitner i retten; noen oppgir at de nesten alltid gjør det, mens for andre er det mer sjeldent. Fra dommerens side opplyses det om at det er uvanlig at bistandsadvokater fører egne vitner. I de neste figurene vises i hvilken grad bistandsadvokater selv mener at de utfører bestemte oppgaver og hva dommere oppfatter er vanlige oppgaver for en bistandsadvokat.

Figur 8 Advokatundersøkelsen - etter din oppfatning, i hvilken grad er det vanlig at du som bistandsadvokat under hovedforhandling ... (N=262)

Kilde: Oxford Research

Figur 9 Dommerundersøkelsen - etter din oppfatning/ erfaring, i hvilken grad er det vanlig at bistandsadvokatene under hovedforhandling? (N=204)

Kilde: Oxford Research

Det er viktig at bistandsadvokaten er godt forberedt og kan stille tilleggsspørsmål til vitner og tiltalte under hovedforhandling, slik at saken blir tilstrekkelig belyst. Av en annen informant påpekes det at det i hovedsak gjør seg gjeldene for å underbygge og belyse erstatningskravet tilstrekkelig, men at det det også vil bidra til å belyse straffesaken.

«Man belyser saken hvis aktor ikke gjør det godt nok. Jeg pleier å si at jeg stiller spørsmål for å belyse faktum. Gjør man ikke det, kan man risikere at det sivile kravet ikke blir belyst på en god nok måte. Men alt dette henger sammen, det er erstatningssaken du skal belyse, men så kan det få betydning for straffesaken. Det kan bidra til at straffesaken også styrkes. Alt det som skjer i retten henger sammen, selv om sivil krav og straffesak er to ulike ting.»

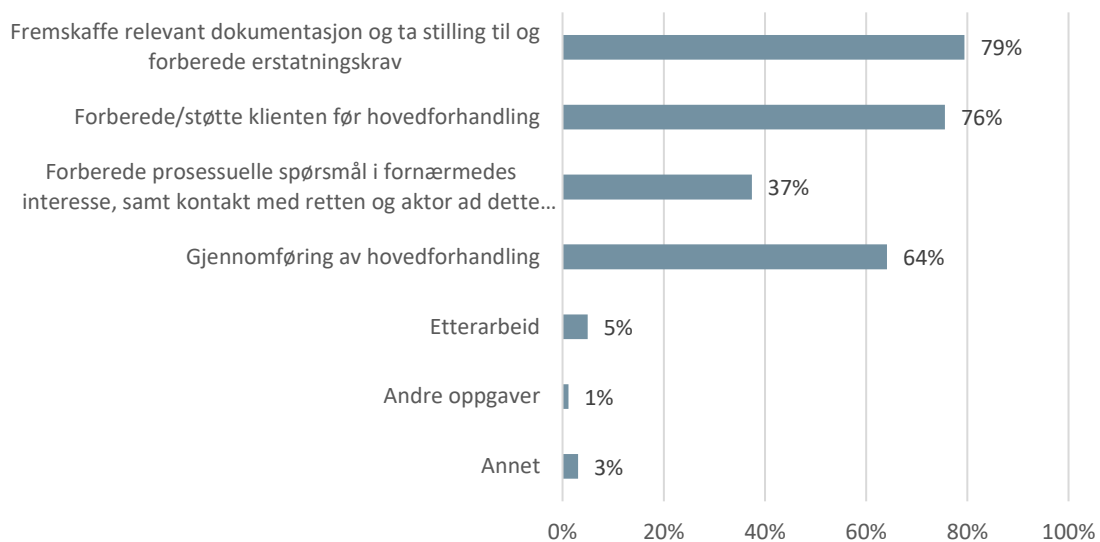
(Kilde: intervju bistandsadvokat)

I dette sitatet fremkommer et annet vesentlig poeng, som også har blitt tatt opp av en interesseorganisasjon på feltet; behovet for hvor aktiv rolle bistandsadvokaten må ha i retten avhenger av aktors engasjement, kvalitet og kompetanse. I hvilken grad bistandsadvokaten tar en aktiv rolle i retten varierer fra sak til sak, både gitt sakens natur og egenart, men også jobben aktor gjør. Muligheten for bistandsadvokaten til å være tilstede, stille spørsmål og imøtegå opplysninger når det er relevant, trekkes fram som vesentlig for å sikre fornærmedes rettssikkerhet. Fra politiadvokater som er intervjuet opplyses det om at det fra tid til annen vil være tilfeller hvor bistandsadvokaten tar opp spørsmål som aktor selv burde tatt opp, noe som kan oppfattes som at man som aktor har en kvalitetssikring.

Dersom en bistandsadvokat stiller spørsmål hvor formålet er å belyse skyldspørsmål eller straffeutmåling, forteller både advokater, dommere og politiadvokater at det er dommers ansvar å slå ned på dette da bistandsadvokaten går utover sitt mandat i retten. Det oppfattes imidlertid ikke som et problem av informantene og det gis tilbakemelding om generelt god prosessledelse.

I spørreundersøkelsen ble bistandsadvokatene bedt om å vurdere hva som oppfattes som de tre viktigste oppgavene under hovedforhandling i den siste saken. I figuren under fremkommer svargivingen, som gir et bilde på hvilke oppgaver som bistandsadvokaten typisk utfører under hovedforhandling.

Figur 10 Hva var de viktigste oppgavene for deg som bistandsadvokat under hovedforhandlingene i den siste saken? Kryss av de tre viktigste. (N=262)

Kilde: Oxford Research

Bistandsadvokatene ble også gitt anledning til å kommentere og utdype svaret i form av en fritekstbesvarelse, hvilket 105 respondenter gjorde. Her fremkommer mange av de oppgavene vi alt har omtalt ovenfor, som handler om å prosedere og belyse erstatningssaken og informere og forberede klientene på saken. Mange trekker også fram rollen som støtteperson i bred forstand, og at det handler om å gjøre klientene tryggere på situasjonen. En respondent beskriver følgende:

«Hovedforhandling er også skremmende for klientmassen. Støtte og tilstedeværelse under saken, berunder forklaring av hva som skjer og hvorfor, antar jeg er særlig viktig for klienten».

En annen forklarer at:

«det er viktig å tidkrevende å forberede klient på hovedforhandling. Dette er helt essensielt for en god og forsvarlig gjennomføring. Flere fornærmede sliter med psykiske plager og opplever re-traumatisering i forbindelse med rettsak. Gode forberedelser ansees derfor helt nødvendig for at den fornærmede skal ha den nødvendige trygghet og oversikt over saken til å gi en god forklaring for retten».

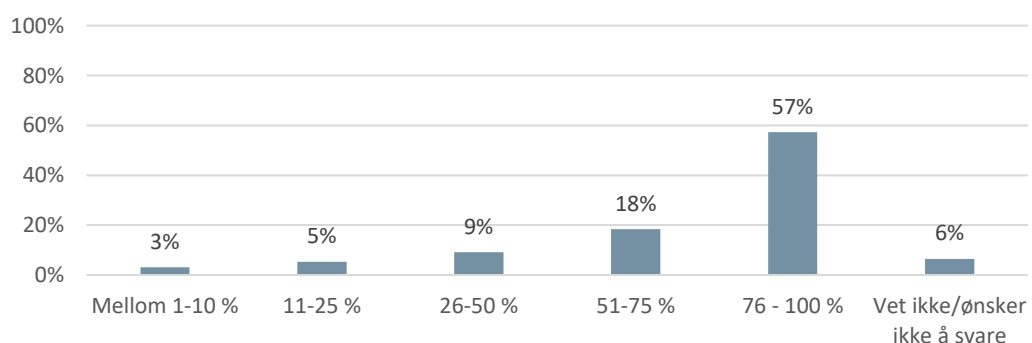
Sitatene ovenfor illustrerer at skillet mellom hva som kan forstås som rent juridiske oppgaver og hva som er av støttende karakter er vanskelig å trekke. Ut ifra hva fornærmede selv forklarer i intervjuer om behovene, og hvordan situasjonen oppleves som svært krevende, er behovet for en støtteperson betydelig (ikke bare begrenset til hovedforhandling). Støtte gjennom en rettsprosess er også tett integrert med juridiske og prosessuelle spørsmål og problemstillinger.

4.2.4 Etter hovedforhandling

I figur 10 ovenfor oppgir kun fem prosent av bistandsadvokatene at etterarbeid etter endt hovedforhandling er en av de tre viktigste oppgavene til en bistandsadvokat, og som nevnt innledningsvis i kapittelet anslår bistandsadvokatene at de i gjennomsnitt bruker om lag 10 prosent av tiden tilknyttet et oppdrag etter avsluttet straffesak.

En særlig viktig oppgave i etterkant av straffesaken (og ved henleggelse), er søknad om voldsoffererstatning. I figuren under oppgir 57 prosent av bistandsadvokatene at man i mellom 75-100 prosent av sakene sine fremmer krav om voldsoffererstatning til Kontoret for voldsoffererstatning. Videre trekkes arbeidet med å forklare dom til fornærmede som vesentlig etter endt straffesak. Annet oppfølgingsarbeid, herunder henvisningen til hjelpeapparatet, inngår også i oppdraget, etter hovedforhandling.

Figur 11 Dommerundersøkelsen – i hvor stor andel av dine saker som bistandsadvokat, fremmer du krav om voldsoffererstatning til Kontoret for voldsoffererstatning, etter avsluttet straffesak eller ved henleggelse? (N=262)

Kilde: Oxford Research

I følge Kontoret for voldsoffererstatning er det svært mange av sakene de behandler hvor det er oppnevnt bistandsadvokat. I fjor hadde Kontoret for voldsoffererstatning i overkant av 5000 saker. Sammenlignet med saker som anmeldes, oppgis det å være en liten andel; i omlag 1 av 9 anmeldte saker søkes det om voldsoffererstatning. Kontoret for voldsoffererstatning peker på at noe av årsaken kan skyldes at bistandsadvokater kanskje ikke i tilstrekkelig grad informerer om muligheten for å søke erstatning. Det samme argumentet finner vi igjen i intervjuer med Støttesentrene for kriminalitetsutsatte, men også noen av brukerne vi har intervjuet beretter om at de ikke ble informert om muligheten for å søke voldsoffererstatning etter at saken var avsluttet i retten. Offeromsorgsorganisasjonene og støttesentrene peker på at de er overrasket over at fornærmede ikke alltid blir informert om muligheten for å søke erstatning, og at de ikke alltid opplyser om at man også ved henleggelse kan søke erstatning. Kontoret for voldsoffererstatning peker på at en viktig del av det bistandsadvokaten gjør, med tanke på erstatningssaker, er å fremme og beregne støttebeløpet. I arbeidet med beregning opplever de at det kan skorte på kompetanse. Dette gjelder også å vurdere krav som ikke ble fremmet i straffesaken, slik som menerstatning.

En annen oppgave som blir trukket fram av noen få bistandsadvokater er at fornærmede etter bestemmelser i straffeprosessloven skal varsles når domfelte skal løslates eller ha permisjoner, en oppgave som bistandsadvokatene ivaretar.

4.3 Evaluators vurderinger

Bistandsadvokatens rolle er i straffeprosessloven § 107 c definert til å «ivareta fornærmedes og etterlattes interesser i forbindelse med etterforskning og hovedforhandling i saken. Advokaten skal også gi fornærmede slik annen hjelp og støtte som er naturlig og rimelig i forbindelse med saken.» Hva innebærer så naturlige og rimelige oppgaver i forbindelse med saken? I kapittelet har vi tatt for oss oppgaver som inngår i bistandsadvokatoppdraget. Det er et selvstendig mål å belyse praksis, men oppgaver blir mest interessante når de ses i relasjon til måloppnåelse, effekter og, i forlengelse, anbefalinger til mulige endringer. Oppgavegjennomgang er dermed et steg på veien til kapitlene 11 og 12.

Oppdraget som bistandsadvokat forstås hovedsakelig som juridisk rådgivning til fornærmede og etterlatte gjennom straffeprosessen, og fremme erstatningskrav mot tiltalte i forbindelse med hovedforhandlingen. Kjernen i rollen som bistandsadvokat er å være bindeleddet mellom klient og politiet/påtalemyndigheten, informere og holde fornærmede løpende oppdatert i saken, og forklare beviskrav, rettsregler og straffeprosessen. Dette handler om å ivareta klientens interesser i bred forstand. I dette inngår også å være en støtteperson. Hva som forstås som «naturlig og rimelig», vil i stor grad avhenge av den enkelte sak og den enkelte klients behov for støtte.

Skillet mellom oppgaver av juridisk art og annen type støtte er flytende og vanskelig å trekke. Det er tydelig fra datamaterialet at oppgavene som bistandsadvokat også består av støtte og hjelp som ikke rent ut er juridiske, men konteksten er en straffesak hvor den juridiske kompetanse er avgjørende. Etter Oxford Researchs vurdering er det ikke tydelig at det i dag ligger en betydelig støttefunksjon som er tydelig frakoblet det juridiske. Det kommer vi nærmere inn på i kapittel 7.

Fornærmedeutvalget som avga sin rapport i 2006, pekte på betydelig usikkerhet i hva rollen som bistandsadvokat innebærer.²² Siden den tid er det gjennomført betydelige lovendringer. Er rollen som bistandsadvokat tydeligere i dag? Det er vanskelig å svare konkret på det. Etter vår vurdering er det mye som peker på at det blant aktørene i straffeprosessen er enighet om hvilke oppgaver som inngår i oppdraget som bistandsadvokat og hvilken rolle advokaten spiller. Det er videre et stort meningsspenn blant informantene – og bak svarene synes å ligge sterke normative vurderinger. En ting er hva bistandsadvokatene i praksis gjør, en annen ting er hva informantene oppfatter at de bør gjøre.

Det har vokst fram en profesjon som bistandsadvokat, som kan ha bidratt til en mer omforent forståelse av rollen. Her kan ordningen med fast liste ha vært en viktig bidragsyter. Både dommere og påtalemyndighet forteller om lite utfordringer med bistandsadvokater hva gjelder kompetanse og kvalitet og rimeligheten av arbeidet de gjør. Samtidig er rollen fremdeles åpen for skjønn og ulik praksis. Medgått tid på etterforskningsstadiet i kombinasjon med begrenset kontroll fra domstolens side (se kapittel 8), gjør at rollen i prinsippet i stor grad kan defineres av den enkelte advokat. Det kan synes som noen strekker seg langt, mens andre har en større bevissthet rundt hva som inngår i oppdraget og hva som ikke gjør det. Rollen og oppgavene til bistandsadvokater ser ut til å tolkes, forstås og utøves ulikt.

²² NOU 2006: 10 Fornærmede i straffeprosessen – nytt perspektiv og nye rettigheter s. 23

5 Brukereffekter – behov og betydning

5.1 Innledning

I dette kapitlet tar vi for oss perspektiver på behov og betydning av bistandsadvokatordningen for fornærmede og etterlatte. Det er belyst ved hjelp av intervjuer med interesseorganisasjoner/offeromsorg som representanter for fornærmede, men også fra fornærmede selv. I tillegg trekker kapitlet på data fra intervjuer og spørreundersøkelser med dommer og advokater. Det er sentralt å undersøke hvilke behov de fornærmede og etterlatte har i en rettsprosess. Dette er for å kunne si noe om hva som er virkningene av bistandsadvokatordningen. Det er sentralt at behovene til de fornærmede og etterlatte samsvarer med hvilke oppgaver bistandsadvokaten gjør i praksis. Kapitlet inngår som en del av grunnlaget for å besvare følgende overordnende problemstilling:

- Hva har virkningene av bistandsadvokatens rolle vært etter 2008?

Kapitlet vil søke å belyse virkningene for dem som har fått oppnevnt bistandsadvokat i straffesaker. Kapitlet sikter på å undersøke behovene til fornærmede og etterlatte, og hva betydning av bistandsadvokat har vært med mål om å sannsynliggjøre mulige samfunnseffekter. Vi søker videre å beskrive hvorvidt det er samsvar mellom behovene og praksis. I hvilken grad har fornærmede og etterlatte fått dekket sitt behov i den konkrete saken? Kapitlet må også ses i lys av kapittel 11 «måloppnåelse», da måloppnåelse og effekter/virkninger har nær sammenheng.

Vurderingen av brukereffektene går altså langs to sentrale dimensjoner; den ene er hvorvidt det er samsvar mellom behovene til brukerne og bistandsadvokatens oppgaver og aktiviteter. Den andre handler om kvalitet i jobben bistandsadvokaten gjør.

5.2 Behovene til de som får oppnevnt bistandsadvokat

Juridisk sett vil fornærmede og etterlattes interesse i en straffesak først og fremst dreie seg om erstatnings- og oppreisingskrav mot gjerningspersonen. Primærinteressen, eller behovet, vil i praksis også dreie seg om kravet om straff, slik datamaterialet viser. Disse to dimensjonene er sentrale, men samtidig en smal tilnærming til brukerbehov. Det er åpenbart at også andre behov gjør seg vel så gjeldene; det er behov som gjelder anerkjennelse og verdighet, et behov for å bli sett og føle at en spiller en rolle i saken som i høyeste grad angår en selv. Det er tydelig gjennom det samlede datamaterialet at behov for informasjon, rett til å bli hørt og tatt på alvor, og bli trodd på er sentrale behov for fornærmede i en rettsprosess.

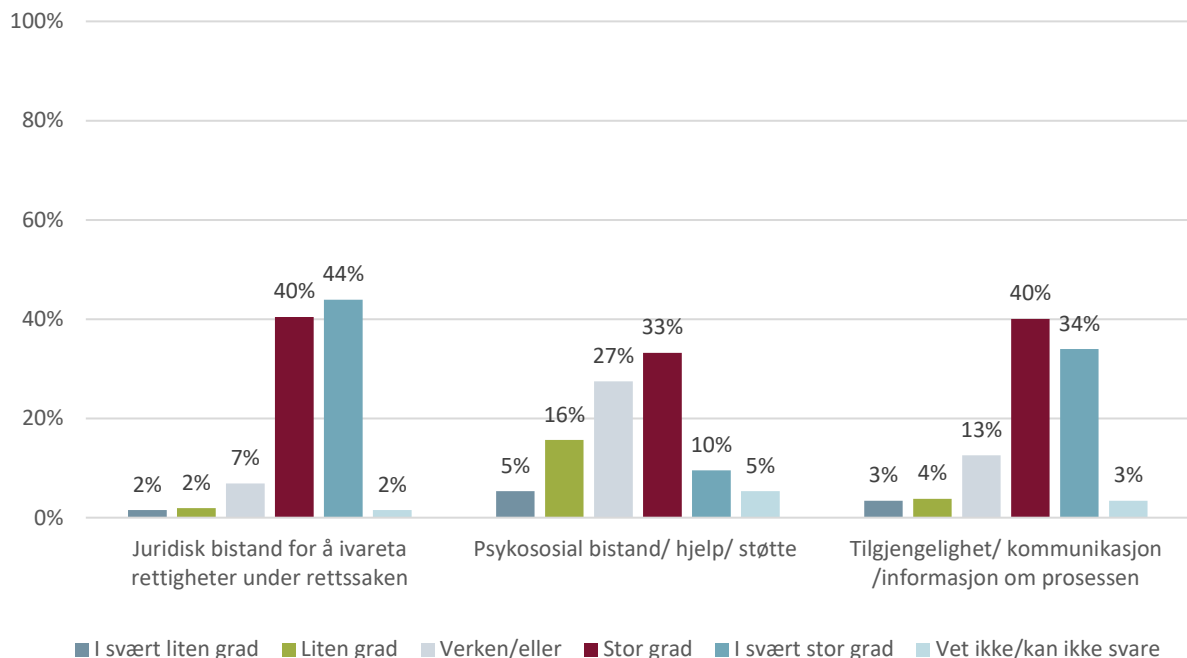
Videre er de typiske behovene brukerne forteller om knyttet til behovet for å forstå rettsprosessen og få informasjon om sakens status og fremdrift. Det fortelles om at møte med politi og rettsvesen oppleves som fremmed, i en kontekst som er svært vanskelig å håndtere. Videre har de fornærmede lite kunnskap om rettighetene sine og om straffeprosessen, da det i de fleste tilfeller er deres første og gjerne eneste møte med straffeprosessen.

Saker hvor det er oppnevnt bistandsadvokat er alvorlige straffesaker, og mange av de fornærmede og etterlatte opplever hele straffeprosessen som en stor belastning, og som kaotisk og vanskelig. De fornærmede og etterlatte beskriver blant annet at etterforskningen oppleves som treg, og at dette er vanskelig å forstå. Videre er mange av de fornærmede reddet for tiltalte og har store traumer, slik både fornærmede selv og bistandsadvokatene forteller om. En advokat oppsummerer at behovet til klientene handler om forståelse av rettssystemet vårt, forståelsen av bevisvurderingen og forståelsen av de beslutninger som treffes under sakens gang.

Ut fra de kvalitative intervjuene med samtlige informantgrupper, er det mye i datamaterialet som tyder på at det er sammenheng mellom oppgavene som bistandsadvokaten gjør og de behovene som brukere opplyser at de har. Videre forteller bistandsadvokatene at de opplever at klientene ofte er fornøyde med måten de blir ivare tatt og det arbeidet som advokaten utfører for klienten sin. I denne sammenheng er det svært vanskelig å trekke et skille mellom hva som er juridisk bistand og hva som er psykososial støtte og hjelp. Det å forklare fornærmede hvorfor det er viktig å forklare seg i detalj (som gjerne oppfattes som svært ubehagelig), hva en kan forvente i retten, hvem som kommer til å være tilstede og hva slags spørsmål en kan forvente seg, er både av juridisk art og har klare trekk av støtte/hjelp som ikke er rent ut juridisk.

Figuren under viser i hvilken grad bistandsadvokatene opplever at behovene til fornærmede og etterlatte i en rettsprosess blir dekket. 88 prosent av bistandsadvokatene mener at juridisk bistand for å ivareta rettigheter under rettssaken blir dekket i stor eller svært stor grad. Når det gjelder psykososial støtte er det mer delte oppfatninger blant advokatene.

Figur 12 Samlet sett, i hvilken grad opplever du at behovene til fornærmede og etterlatte i straffesaker blir dekket gjennom den hjelpen de kan få innenfor bistandsadvokatordningen? (N=262)

Det må tas forbehold om at advokatene kan tenkes å gi bedre score på de variablene som går inn i deres kjerneoppgaver som bistandsadvokat, enn for oppgaver som er utenfor rollen til bistandsadvokatene. Eksempelvis svarer 74 prosent av bistandsadvokatene at behovene for tilgjengelighet og kommunikasjon om prosessen blir dekket i stor, eller svært stor grad. Brukerorganisasjonene på sin side forteller om svært variabel tilgjengelighet og peker nettopp på at manglende tilgjengelighet er blant de største utfordringene for brukerne/klienten. I forlengelsen av dette, pekes det på at mange advokater tar på seg for mange oppdrag og er mye opptatt i retten. Dermed har de ikke tid nok til å følge klientene godt nok opp. Brukerne/klientene selv er delte i oppfatningene; fra de som er helt misfornøyd med tilgjengelighet (og hjelpen forøvrig) til de som er svært fornøyd.

Hvorvidt behovet for informasjon og tilgjengelighet generelt sett blir dekket på en god måte blir dermed vanskelig å gi et klart svar på. Vi kan imidlertid si at behovet for informasjon og behovet for at advokaten er tilgjengelig, er blant de viktigste behovene fornærmede og etterlatte har. Her er datamaterialet entydig. Behov for støtte og oppfølging som helt klart er utover det juridiske vil også gjøre seg gjeldene, men det finnes få holdepunkter i datamaterialet på at bistandsadvokatene strekker seg for langt i å gi psykososial støtte.

5.3 Brukerprosessen

Gjennom intervjuene er det forsøkt å få et bilde av hvordan brukerprosessen i praksis forløper. Det er stor variasjon mellom hvert enkelt tilfelle, men både gjennom samtaler med brukerorganisasjonene og fornærmede gis det noen kjennetegn på hva som er en typisk brukerprosess.

Det varierer når og hvordan brukerne typisk oppsøker hjelpetilbudet. Når det gjelder saker om voldtekt og seksuelt misbruk, blir fornærmede gjerne henvist fra politiet eller overgrepsmottak til hjelpetilbudet som eksister. Det vanligste er imidlertid at fornærmede har «googlet» seg fram til hjelpetilbudet, eller de har hørt om tilbudet fra bekjente og oppsøker tilbudet på eget initiativ. Den vanligste brukeren er en som har gått og skjult det en stund, slik en informant fra offeromsorgen formulere det.²³ De som yter offeromsorg blir dermed gjerne det første kontaktpunktet for fornærmede i voldtektssaker og familievoldssaker, og er ofte i kontakt med fornærmede før saken er anmeldt. Derfor er de også behjelpelige med å informere om retten til bistandsadvokat og sette brukerne i kontakt med en advokat som kan bistå når et forhold vurderes anmeldt. Både frivillige organisasjoner og Støttesentrene spiller en rolle i den sammenhengen.

Slik det fremgår i kapittel 5 har bistandsadvokaten en sentral rolle i forbindelse med anmeldelse. I offeromsorgen viser de også til at nytten med anmeldelse må vurderes opp mot kostnadene, og at bistandsadvokaten er sentral i å vurdere hvor sannsynlig det er at saken vil kunne tas videre av politiet, og ende med dom. Når det gjelder overgrepssaker er det ikke uvanlig at brukernes saker er foreldet. På dette stadiet gir også bistandsadvokaten råd om eventuell søknad om voldsoffererstatning.

Neste steg er selve anmeldelsen, hvor bistandsadvokaten har en viktig rolle ved å følge fornærmede til politistasjonen og bistå fornærmede i avhør. Dette oppfattes av informantene som en viktig rolle for å «pushe» fornærmede til å forklare seg. Representanter fra påtalemyndigheten forteller også at bistandsadvokatens rolle som støtteperson i avhør, legger til rette for bedre forklaringer. Brukerorganisasjonene forteller også at bistandsadvokatene er kjente og fortrolige av fornærmede og derfor viktig for mange å ha med som følge til politistasjonen. Både frivillige organisasjoner, og Støttesentrene opplyser om det samme.

Under etterforskning opplever mange fornærmede en stor påkjenning fordi det ofte tar svært lang tid før man hører noe i saken, og svært lang tid før fornærmede får informasjon om sakens progresjon og eventuell henleggelse. På dette stadiet er bistandsadvokaten et sentralt bindeledd mellom fornærmede og politiet. Bistandsadvokaten kan ta kontakt med etterforskningsleder for å hente informasjon om status og begjære innsyn. En fornærmet trekker fram et eksempel hvor bistandsadvokaten tar kontakt med etterforskningsleder og fornærmede selv står på kopi og kan følge informasjonsflyten. Informantene beskriver at fornærmede har et stort behov for informasjon om hvor langt politiet har kommet i etterforskningsarbeidet. En annen fornærmet forteller om kontakt med bistandsadvokaten ukentlig over et år med etterforskning – informasjon kan også være at det ikke er ny informasjon, men det handler om å holdes oppdatert.

Informasjonsbehovet gjør seg også gjeldene under rettssaken. Informantene (både brukere selv og interesseorganisasjoner) peker på at det er et stort behov for å forberede fornærmede på hva som skjer

²³ I dette tilfellet gjelder det sakstypen seksuelle overgrep

i en rettssak. Det gjelder ting som det å vite hvor man skal sitte i retten, hva slags spørsmål en kan forvente seg av forsvarsadvokat og dommer, og hvordan de skal forholde seg til tiltalte i retten. Det er belastende og krevende å forklare seg i retten. Behovet under hovedforhandlinger er dermed forberedelse, og skape en forståelse av at det er nødvending å forklare seg i detalj. En organisasjon forteller at tilbakemelding fra brukerne er at selve rettssaken oppleves som «positiv», fordi de fleste har et stort behov for å få forklart seg, og gitt sin versjon av saken. Videre har de fornærmede et stekt behov for å bli trodd av både bistandsadvokaten og av hjelpeapparatet. Ikke minst har fornærmede et stort behov for at gjerningspersonen faktisk blir dømt. Av det følger også et behov for oppfølging og støtte ved eventuell henleggelse. I saker som henlegges dreier behovet seg både om behov for en forklaring fra et juridisk perspektiv (fra bistandsadvokaten), men også behov for psykososial oppfølging (fra hjelpeapparatet). En av informantene forklarer det på denne måten: *«de fornærmede er særlig redd for tre ting: Det første er naturligvis voldsutøver, det andre er at de er redd for ikke å bli trodd – av rettsystemet, av politiet og andre, for det tredje de er redd for at de skal tape saken».*

Hele rettsprosessen fra anmeldelse til dom eller henleggelse oppleves som kaotisk, sendrektig og belastende. Det gjør at fornærmede i mange tilfeller ikke er mottagelig for informasjon. Både fornærmede selv og brukerorganisasjonene forteller om et behov for å gi samme informasjon flere ganger. I forlengelsen av dette er det viktig at bistandsadvokaten er tilgjengelig underveis i prosessen. At advokaten ofte er opptatt og lite tilgjengelig når fornærmede forsøker å ta kontakt er en utfordring som flere av informantene trekker frem. Det pekes videre på av et av støttesentrene at advokatene ofte er opptatt og vanskelige og nå, og forteller videre at tilgjengeligheten er et av de viktigste suksesskriteriene for at fornærmede opplever at de får dekket den bistanden de har behov for. I forlengelsen av det anbefaler de alltid brukeren om å benytte advokater som har sitt arbeidssted lokalt. Videre trekkes fram at advokatene må være beviste på å ikke påta seg for mange oppgaver. Har man tatt på seg oppgaven som bistandsadvokat, så skal du også være tilgjengelig – «er du oppnevnt bistandsadvokat så er du det fra A til Å», slik det formuleres.

5.4 Kvalitet

Fra et begrenset antall intervjuer er det utfordrende å si mye om den samlede kvaliteten på bistanden som ytes. Datamaterialet gir likevel et bilde av hva som er behovene, og om disse blir dekket – et sentralt kriterium for å vurdere kvalitet. Informantene på tvers av informantgrupper ser også ut til å være av den oppfatning at bistandsadvokatene ofte er dyktige. Ordningen med fast liste beskrives som et viktig grep som har bidratt til å sikre kvalitet. Det siste er det både advokater, dommere og påtalemyndigheten som mener.

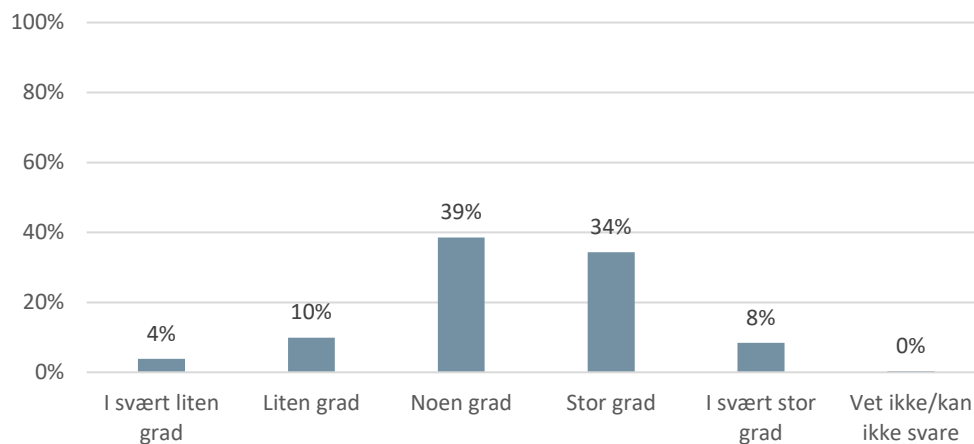
I de kvalitative intervjuene med brukerorganisasjoner og brukere gis det varierende tilbakemeldinger når det gjelder kvalitet. Noen er svært fornøyde med hjelpen de har fått, mens andre ikke er det. Hvordan brukerne opplever kvaliteten er ikke nødvendigvis en god målestokk på den faktiske kvaliteten. Det begrunner vi blant annet med at fornærmede og etterlatte ikke nødvendigvis har forutsetninger for å vurdere kvaliteten på den juridiske bistanden. Det er mer sannsynlig at denne brukergruppen vurderer kvalitet ut fra andre parametere, slik som tilgjengelighet, oppfølging og medmenneskelighet (og ikke minst utfallet av saken). Det er også viktige deler av kvalitetsdimensjonene, men sier mindre om det rent juridiske. Ut fra datamaterialet er det grunn til å anta at fornærmede ikke alltid er i stand til å isolere kvaliteten på den juridiske bistanden fra annen

type støtte og hjelp de får fra bistandsadvokatene. Det er kanskje heller ikke hensiktsmessig å trekke skarpe skiller mellom de to, da behovene til fornærmede åpenbart ikke bare handler om ren juridisk bistand, men også støtte og oppfølging gjennom hele prosessen. Et eksempel som kan trekkes fram er følgende forklaring fra en av respondentene i spørreundersøkelsen:

Erfaringen er at fornærmede i straffesaker som oftest har et svært stort behov for å få prosessen og saken forklart for seg, slik at det skapes mest mulig forutsigbarhet. De fleste opplever slike saker én gang i livet. God informasjon og oppfølging har som oftest en helt merkelig positiv effekt på fornærmede.

I spørreundersøkelsen ble bistandsadvokatene bedt om å vurdere hvorvidt bistandsadvokatordningen samlet sett gir rom for at advokaten kan yte god nok hjelp. 42 prosent svarer at ordningen i stor eller svært stor grad gir rom, mens omlag 40 prosent svarer i noen grad. I spørsmålet ses både oppgaver og økonomiske rammer sammen. Det øvrige datamaterialet peker i tydelig retning på at det er økonomien (salæret) som advokatene selv oppfatter som faktoren som trekker ned handlingsrommet for å yte god nok hjelp.

Figur 13 Samlet sett, i hvilken grad opplever du at bistandsadvokatordningen (både oppgaver og økonomi) gir rom for at du kan yte tilstrekkelig/god nok hjelp? (N=262)

Kilde: Oxford Research

Fra fornærmedes perspektiv er det utfordrende å sette tilbakemeldingen inn i en større sammenheng fordi de mangler et sammenligningsgrunnlag. Videre har de ikke nødvendigvis klare forventninger til advokaten, og heller ikke en klar oppfatning av hva som er god og dårlig kvalitet på den juridiske bistanden. Men informantgruppene kan gi tilbakemeldinger om hvordan fornærmede typisk opplever bistandsadvokaten, og hvorvidt en opplever at behovene man har i en slik prosess blir dekket. Blant de som arbeider med offersomsorg er følgene utsagn illustrerende; «*mange av våre*

brukere snakker om hva de er fornøyd med og ikke fornøyd med, når det gjelder bistandsadvokaten. Vi hører en del historier fra våre brukere, men det er veldig ulikt hva de forteller – noen er veldig fornøyde mens andre er mindre fornøyde».

Jevnt over ser oppgavene som bistandsadvokatene utfører på vegne av sine klienter ut til å samsvare med det som er fornærmedes behov. Dersom fornærmede ikke er fornøyd med bistanden er det gjerne begrunnet i at advokaten har vært lite tilgjengelig. Motsatt, når fornærmede er fornøyd, begrunnes det gjerne i at advokaten har vært tilgjengelig, og kommet dem i møte på en forståelsesfull og human måte. Tilgjengeligheten blir dermed et viktig suksesskriterie for hvorvidt fornærmede opplever at de får dekket den bistanden de har behov for, og at mye av behovet til fornærmede handler om å ha en støtteperson gjennom en vanskelig prosess.

De fleste informantene oppgir at kvaliteten og kompetansen til bistandsadvokatene varierer, men at det jevnt over virker å være en oppfatning av at kompetansen til advokaten og kvaliteten på den juridiske bistanden er god. Her vises det blant annet til at det over tid har vært en utvikling til det bedre, hvor en del av årsaken tilskrives ordningen med faste bistandsadvokater, illustrert av følgende uttalelse fra en brukerorganisasjon:

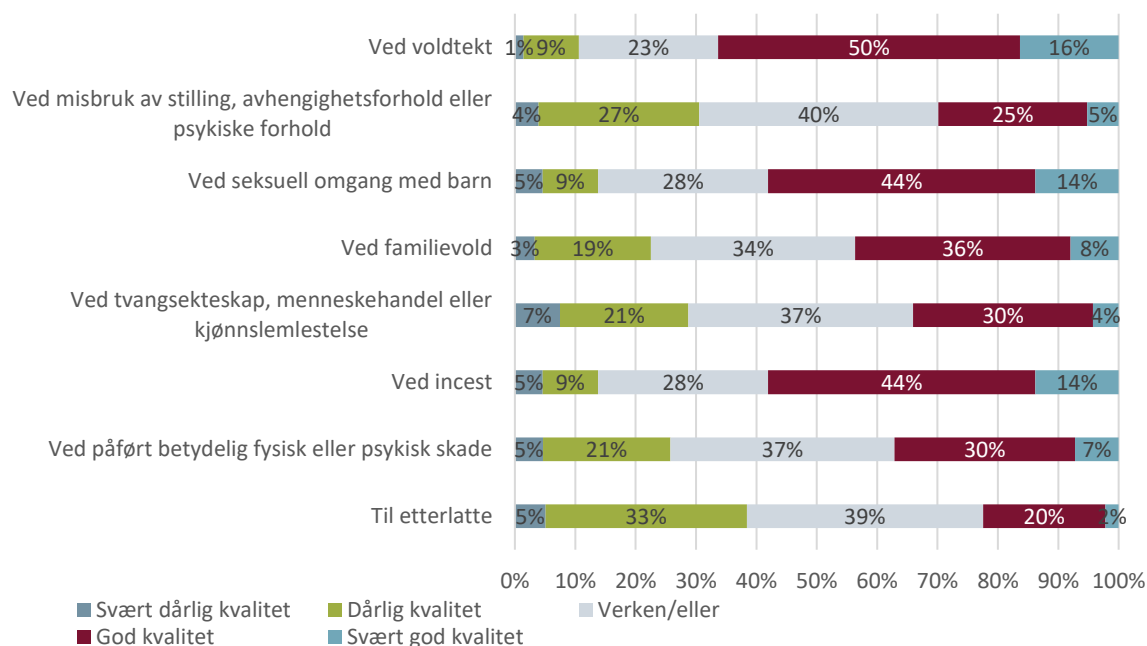
«Vi har veldig gode erfaringer etter at det ble en ordning med fast bistandsadvokat. Det er en av tingene som er viktige. De er mer dedikerte og oppdaterte på strafferett. De kan mer om klientens rettigheter, de kan mer om rettergangen og etterforskningen og kan bedre ivareta klientenes behov, og de er kunnskapsrike om hele straffeprosessen».

I tillegg forteller de fornærmede som er intervjuet at det er viktig å møte en bistandsadvokat som har empati og som bryr seg om saken.

På spørsmål om kompetanse svarer en av informantene at det er varierende: «noen har god kompetanse, andre ikke fullt så god og andre burde ikke vært bistandsadvokat i det hele tatt». Uttalelsen er nærmest en oppsummering av de tilbakemeldingene vi finner i datamaterialet. Blant alle informantgruppene berettes om stort sett god kompetanse og kvalitet, men at det alltid er unntak og variasjon.

Når det gjelder det samlede hjelpetilbudet som gis er bistandsadvokatene bedt om å vurdere kvaliteten ut fra sakstyper. En bistandsadvokat spesialisere seg gjerne inn mot et begrenset saksområde, og slik figuren viser, det er derfor mange som svarer vet ikke/kan ikke svare. Justerer man for denne kategorien er vurderingen i stor grad positiv, og det er få, men ikke en ubetydelig andel, som oppgir at kvaliteten er dårlig, men det er også få som oppgir at den er svært god.

Figur 14 Hvordan opplever du kvaliteten på det samlede hjelpetilbudet som gis til fornærmede og etterlatte? (N=213)

5.5 Blir erstatningskravet bedre belyst?

Et poeng flere av informantgruppene fremhever er at erstatningskravet blir bedre belyst når det er oppnevnt av bistandsadvokat, enn hva tilfellet er i saker hvor det er påtalemyndigheten som fremmer erstatningskravet. Argumentet er at aktors rolle primært blir forstått som å bevise skyldspørsmålet og at erstatningskravet da kommer i andre rekke. Flere informanter, i hovedsak de som er bistandsadvokater, trekker dette fram som en viktig del av styrket rettssikkerhet for de fornærmede og etterlatte. Blant både dommere og påtalemyndigheten finner vi informanter med samme oppfatning.

De fleste politiadvokater opplever langt på vei at det er «behagelig» at man i rollen som aktor ikke behøver å konsentrere seg om erstatningssaken. Når det gjelder hvorvidt rett til bistandsadvokat generelt gir en bedre opplyst erstatningssak, er det imidlertid noe uenighet blant påtalemyndighetens representanter. Enkelte argumenterer for at bistandsadvokatene som kjenner fornærmede og har erstatningssaken høyt oppe på sin agenda, er langt bedre rustet for å bidra til at erstatningssaken blir belyst på en god måte, mens andre mener at påtalemyndigheten i prinsippet kunne utført jobben like godt som bistandsadvokaten. I saker hvor det ikke er oppnevnt bistandsadvokat er det nettopp aktor som ivaretar denne funksjonen.

Politiadvokatene selv er noe delt i den oppfatningen, men erkjenner at det kan være tilfelle at erstatningssaker blir nedprioritert. Motargumentet er at det er såpass standardiserte erstatningsbeløp

etter rettspraksis slik at erstatningskravet i mange saker vil være lite komplekst. Men når alvorlighetsgraden øker, øker også kompleksiteten i erstatningssaken.

Datamaterialet peker på at erstatningssaken blir fremmet på en mer effektiv måte når det er oppnevnt bistandsadvokat. Bistandsadvokatene er spesialiserte og har mengdetrening, noe som ifølge påtalemyndigheten og dommerne som er intervjuet, gir mer effektiv gjennomgang av erstatningssaken. I forlengelsen av dette følger også en ressursbesparelse for politiet, da de slipper å hente inn opplysningene selv.

5.6 Evaluators vurderinger

Kapittelet har tatt for seg fornærmedes og etterlattes behov, og betydningen bistandsadvokatorordningen har for fornærmede og etterlatte. Det siste dreier seg om ordningens brukereffekter. Konkrete effekter er vanskelig å måle direkte, og er dermed sannsynliggjort gjennom en rekke intervjuer blant annet med interesseorganisasjoner, fornærmede som har oppnevnt bistandsadvokat og andre aktører som er sentrale i rettsprosessen. Oppfatninger om brukerens behov er i stor grad belyst av andre enn brukeren selv, men det er gjennomført intervjuer også med brukere.

Vurderingen av brukereffektene går langs to sentrale dimensjoner; den ene er hvorvidt det er samsvar mellom behovene til brukerne og bistandsadvokatens oppgaver og aktiviteter. Den andre handler om kvalitet i jobben bistandsadvokaten gjør. Langs den første dimensjonen peker datamaterialet overordnet på at det i stor grad er samsvar mellom aktivitetene til bistandsadvokaten og det som beskrives som behovene til de fornærmede og etterlatte. Når det gjelder kvalitet er det derimot vanskeligere å trekke slutninger – annet enn at det ser ut til å være variasjon i kvaliteten på bistandsadvokatens arbeid. Videre virker det å være sannsynlig at kvaliteten har blitt bedre over tid. Trolig kan det ses i sammenheng med etableringen av fast liste med bistandsadvokater. Det er åpenbart at sakserfaring og spesialisering vil ha betydning for kvaliteten på bistandens som gis. Basert på dommernes og politiadvokatenes tilbakemeldinger er det trolig også sammenheng mellom kompetanse og effektivitet, i betydningen av at erfarne advokater virker å ha en større bevissthet rundt omfang, tidsbruk og rolleforståelse.

Behovene som informantene beskriver i denne evalueringen samsvarer i stor grad med det det Fornærmedeutvalget trekker fram i NOU 2006: 10. Det handler om å kunne spille en rolle i en sak som angår en selv. Det handler om å bli møtt med anerkjennelse, respekt og verdighet av politi og rettsvesen. Det handler om å bli hørt og om å bli trodd. Fornærmedes og etterlattes stilling i straffeprosessen har over tid blitt styrket, og disse har i dag en helt annen posisjon enn hva som var tilfellet tidligere. Det kan både skyldes en generell utvikling i samfunnet og rettsvesenet, men utvidelsen av bistandsadvokatorordningen kan ytterligere ha bidratt til denne utviklingen. Virkningene som bistandsadvokatorordningen har hatt på samfunnet må ses i sammenheng med den kvantitative utbygging av andre ordninger. Eksempelvis har det vokst fram et større, men også mer profesjonalisert, frivillig tilbud. Samtidig som politiet har økt sin oppmerksomhet rundt fornærmede og etterlatte, eksempelvis med at det etableres pårørende ansvarlig i politiet og at ivaretagelsen av fornærmede og etterlatte tas mer på alvor av politiet enn tidligere.

Både dommere, påtalemyndighet, politi og fornærmede selv forteller at bistandsadvokatorordningen er en god og viktig støtte for fornærmede. Blant informanten, påtalemyndighet og politi er informantene av den oppfatning at dersom bistandsadvokaten ikke ivaretok fornærmede ville det vært en oppgave som i dag hadde tilfalt politiet.

Videre er vår vurdering at opplevd kvalitet og opplevde brukereffekter ikke nødvendigvis trenger å samsvare med kvaliteten på advokatenes arbeid. Kvalitetsvurderinger fra fornærmede vil trolig i stor grad handle om tilgjengelighet, personlig kjemi, og at bistandsadvokaten evner å vise medfølelse og interesse. Sakens utfall kan også ha betydning. Det er viktige indikatorer på kvalitet, men kan ikke alene stå som kvalitetskriterier. I forlengelsen av dette poenget har fornærmede svært liten muligheten til å ta et informert valg av advokat. Oppnevning fra den faste listen kan dermed være viktig for å sikre kvalitet.

Det virker også til å være åpenbare rettssikkerhetsgevinster med å ha oppnevnt en bistandsadvokat, for eksempel at tryggingen av fornærmede bidrar til bedre forklaringer og en bedre opplyst sak. Trolig bidrar dette til å sikre fremdrift i etterforskningen. Ikke minst er det viktig i et rettssikkerhetsperspektiv at en får en ny faglig vurdering av henleggelser. Mer om hvordan ordningen bidrar i et rettssikkerhetsperspektiv følger i kapittel 11 om måloppnåelse.

Tradisjonelt er en straffesak ansett som et anliggende mellom staten og siktede. Blant de mest kritiske røstene til bistandsadvokatorordningen er det nettopp et slikt tradisjonelt synspunkt som ligger til grunn for argumentasjonen. Tilbakemeldinger fra informanter er gjerne normativt forankret – det handler om hva en oppfatter *bør* være del av samfunnets støtte til fornærmede og etterlatte, men det handler også om hvordan en forstår behovet. Er behovet primært knyttet til juridisk bistand eller er behovet først og fremst støtte og oppfølging? Vi argumenterer her for at skille mellom juridisk bistand og annen type hjelp og støtte ikke er frakoblet. Skillet er i praksis ikke særlig hensiktsmessig fordi konteksten er en straffesak. Et nøkkelbehov for fornærmede og etterlatte er for eksempel informasjon og forståelse for prosessen. At støttepersonen har juridisk kompetanse er da av vesentlig betydning.

6 Roller og samordning

6.1 Innledning

I dette kapitlet går vi inn på roller og samordning mellom aktører innenfor straffeprosessen og offeromsorg. Det omfatter blant annet å ta for seg følgende av evalueringens problemstillinger:

- I hvilken grad har endringene i 2008 bidratt til en overlapping av oppgaver?
- Hvilken innvirkning har etablering av offeromsorgskontorene/Støttesentrene for kriminalitetsofre og andre offentlige ordninger som bistår fornærmede hatt på bistandsadvokatorordningen.

Samordning og styring på tvers av sektorer og organisasjoner er en utfordring i Norge generelt. Som det er blitt påpekt i en rekke studier fremstår tjenestetilbudet både til voldsofre og utøvere av vold som fragmentert og lite samordnet (Winsvold 2011, Grøvdal et al. 2014, Askeland et al. 2016). Det er heller ingen instans som sitter med det overordnede ansvaret for å sikre et helhetlig tilbud, noe som blant annet gjør det vanskelig for voldsofre og pårørende å vite hvor de skal henvende seg. Det er trolig også dermed vanskelig for offentlige aktører å få et samlet bilde av tjenester og forstå i hvilken grad ulike offentlige ordninger i praksis er overlappende.

Samordning og det å unngå overlappende hjelp, men samtidig sørge for helhetlige tjenester, forutsetter ofte godt samarbeid på tvers av ulike typer tjenester. Det er potensielt mange ulike typer utfordringer og *barrierer* for samordning. Blant annet er det samordningsutfordringer knyttet til ulike juridiske forhold på voldsfeltet, for eksempel når det gjelder taushetsplikt versus opplysningsplikt. Videre har ulike aktører ofte fastlåste holdninger til, og lite kunnskap om, hverandre – noe som fører til at man ikke vet hvordan og når man har bruk for hverandre.

En viktig dimensjon i spørsmålet om bistandsadvokatorordningen overlapper med andre ordninger, er hvilken rolle bistandsadvokaten skal ha i det hele. Går bistandsadvokaten utenfor sitt mandat, eller er mandatet i seg selv for romslig eller uklart? Krever det reguleringer? Gir finansieringsordningene (stykkpris og medgått tid) incentiver til å gjøre for mye ut av oppdraget som bistandsadvokat? Vi skal ikke svare detaljert på alle disse spørsmålene i dette kapitlet, men vi vil belyse ulike oppfatninger om roller og overlapping for å gi et grunnlag for de videre kapitlene, herunder vurdere mulige reformforslag og anbefalinger i kapittel 12.

6.2 Rolleforståelse og samordning

I kapittel 5 og 6 har evalueringen tatt for seg hvilke aktiviteter og oppgaver som bistandsadvokatene typisk befatter seg med i sin rolle. Det er også sett hvordan dette samsvarer og møter behovene som etterlatte og fornærmede har gjennom straffeprosessen. Det er imidlertid slik at rollen som bistandsadvokat kan praktiseres ulikt, og det kan tenkes å være stor variasjon mellom advokater i hvilke oppgaver som forstås som del av rollen som bistandsadvokat, og hvor tett og nær oppfølging klienten får. Datamaterialet peker mot at enkelte bistandsadvokater også strekker seg langt i sin utøvelse av rollen som bistandsadvokat. En advokat har påpekt at mange bistandsadvokater velger å

spesialisere seg i den retning av idealistiske årsaker. Videre opplyser flere om at de utfører en del arbeid som ikke dekkes av salæret – altså at en gjør en del «gratisarbeid» for klienten. Støtten som gis vil også kunne variere i stor grad fra sak til sak, noen av klientene vil være mer ressurskrevende. Det kan eksempelvis være at de er alvorlig traumatisert eller har store psykiske utfordringer. Eller det kan være at de på andre måter er ressurssvake og krever tettere oppfølging for å orientere seg i både straffeprosess, og i møte med andre deler av offentlige myndigheter slik som NAV og helsetjenesten. Hvor langt bistandsadvokatene generelt sett strekker seg for å støtte og følge opp klienten kan vi si lite om, men at det er variasjon blant den enkelte er mer åpenbart, og at det er variasjon avhengig av klientens ressurser og sakens alvorlighet. Politiet opplyser om at slik variasjon også har betydning for hvor mye kontakt de må ha med bistandsadvokaten.

Noen trekker også fram at det er viktig å bidra til at fornærmede får en god relasjon til andre offentlige aktører, og trekker fram et eksempel hvor en sørget for oppfølging fra barnevernet og tilrettela for at fornærmede fikk tillitt til barnehage, skole og andre som vedkommende hadde stor nytte av å kunne få hjelp fra. Bistandsadvokaten påpeker samtidig at dette var få timer på timelisten, men at det er små tiltak som sparer samfunnet for større kostnader i fremtiden. En annen advokat trekker fram at det ofte er behov for å være en koordinator i relasjon til andre i hjelpeapparatet, eksempelvis NAV, barnevern og UDI, og beskriver videre at enkelte dommere krever at slikt arbeid holdes utenfor bistandsadvokatoppdraget. Dette oppfatter advokaten som uheldig, da disse aktørene ikke klarer å ivareta ofre for familievold (spesielt utlendinger) på en god nok måte. Videre beskriver en bistandsadvokat at oppgaven med å få klienten til å føle seg ivaretatt ofte er den viktigste og at dette er noe som tar mye tid, og som ikke går inn i det egentlige arbeidet som bistandsadvokat (men som klient forventer). Informanter fra påtalemyndigheten argumenter også for at det er en stor fordel for fornærmede å ha en tillitsperson å forholde seg til i en rettsprosess.

Dette er muligens eksempler gitt av advokater som relativt sett strekker seg langt for klienten, og som i noen grad utfører arbeid utover det som blir kompensert av det offentlige. Videre har vi sett i kapitlene 5 og 6, at bistandsadvokaten gir informasjon, orienterer og følger opp klienten. Selve omfanget – hvor mye tid som brukes på den enkelte klienten – gir derimot ikke det kvalitative datamaterialet svar på. Alt dette har imidlertid med hvordan rollen tolkes av den enkelte bistandsadvokat. Spørsmålet blir da hvor langt bistandsadvokaten skal strekke seg innenfor rollen som bistandsadvokat, og i forlengelsen om rollen bør begrenses, utvides eller være av dagens (varierende) omfang. Dette vil vi komme tilbake til i vurderingskapittelet.

Under etterforskningsfasen er bistandsadvokatoppdraget regulert som medgått tid etter salærforskriften²⁴. Intervjuer med dommere viser samtidig at tingretten i liten grad har rom for å utføre god kontroll av salæroppgaver. De peker på at det er et tillitsbasert system, hvor bistandsadvokaten selv har autonomi til å definere hva som inngår i rollen. Dette kan gi uheldige utslag ved at enkelte strekker seg lengre enn hva som bør inngå i rollen, og at systemet gir en mulighet for at ordningen misbrukes. Enkelte av dommerne som er intervjuet peker på at det ikke er et generelt inntrykk av at mange utnytter muligheten som ligger i medgått tid, men enkelttilfeller dukker opp og det gis

²⁴ Se § 10 annet ledd i stykkprisforskriften: «Bistand fra fornærmedes advokat i tidsrommet før datoen for tiltalebeslutningen skal honoreres etter salærforskriften». Se også § 1 og 5 i Forskrift om salær fra det offentlige til advokater m.v. (salærforskriften).

eksempler på at advokater settes under større kontroll når man mistenker for høy fakturering. Disse utfordringene er ikke unikt for bistandsadvokaten, men vil også gjelde forsvarer og andre tilfeller hvor det offentlige betaler salær.

Flere av bistandsadvokatene oppgir imidlertid at de er bevisst sin rolle som juridisk bistandsyter og bevisst at rollen de utøver må være innenfor sitt kompetansefelt. Samtidig kommer en ikke unna nødvendigheten av å møte fornærmede på en støttende og human måte. En informant forklarer:

«Jobben handler også om å henvise til rette instans. Jeg er bevisst på å ikke presse på fornærmede for at de skal åpne seg mer enn hva de gjør til politiet, for jeg kjenner ikke reaksjonene til dem som er utsatt. Det er viktig å tenke at en gjør sin jobb og ikke andres. Jeg pleier alltid å si til klienten at du ikke må være alene og spørre om de har andre rundt seg. Hvis jeg er bekymret for fornærmedes psykiske tilstand er krisesenter også en instans vi som bistandsadvokater har kontakt med».

En annen informant forteller lignende om sin rolle som bistandsadvokat. Sitatet nedenfor illustrerer at rollen som bistandsadvokat inkluderer å ta hånd om fornærmedes interesse i en bredere forstand enn rent *juridisk* hjelp, samtidig som man må ha en tydelig rolleforståelse:

«Jeg er klar på at jeg ikke har en rolle som behandler. Hvis jeg har en klient som for eksempel har en PTSD- diagnose, så mener jeg det er viktig som del av min rolle at jeg påser at hun får hjelp (...) Det er en del av jobben min å påse at de fornærmede har et tilbud, men min jobb er ikke å være psykolog».

6.3 Kjennskap til andre deler av støtteapparatet

6.3.1 Bistandsadvokatenes kjennskap

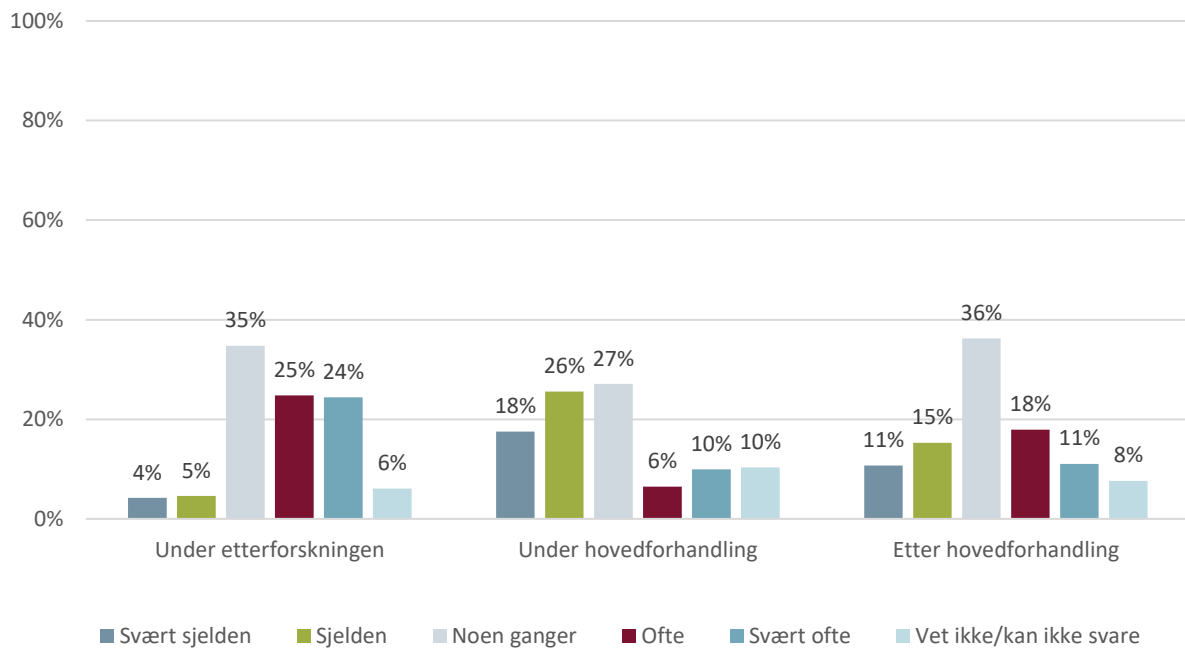
Datamaterialet peker i hovedsak i retning av at bistandsadvokatene er godt kjent med andre deler av støtteapparatet. Informantene i intervjuene er imidlertid erfarne bistandsadvokater, og kan derfor tenkes å ha særlig kunnskap og god dialog med andre deler av både det offentlige støtteapparatet og frivillig offeromsorg.

Det trekkes typisk fram voldtektsmottak og barnehusene som de gjerne samarbeider med. Videre henviser de gjerne til kommunalt helsevesen (fastlege), krisentre og de ulike sentrene for voldtektutsatte. Dette er organisasjoner som noen selv har dialog med. I forlengelsen av dette oppgir advokatene at de er seg bevisst på sin rolle, og at det i første møte med klienten opplyses om hva advokaten kan hjelpe med, og hva som er andre deler av hjelpeapparatets oppgave.

Figuren under viser hvor ofte bistandsadvokatene opplyser/henviser klienten videre til andre deler av hjelpeapparatet, både offentlig og frivillig, i ulike stadier av rettsprosessen. De fleste oppgir at de i noen grad henviser videre under etterforskning (35 prosent), og under hovedforhandling (27 prosent) og etter hovedforhandling (36 prosent). Opplysningen om og henvisninger til andre deler av hjelpeapparatet virker å være mest relevant før og etter hovedforhandling. Særlig under etterforskning

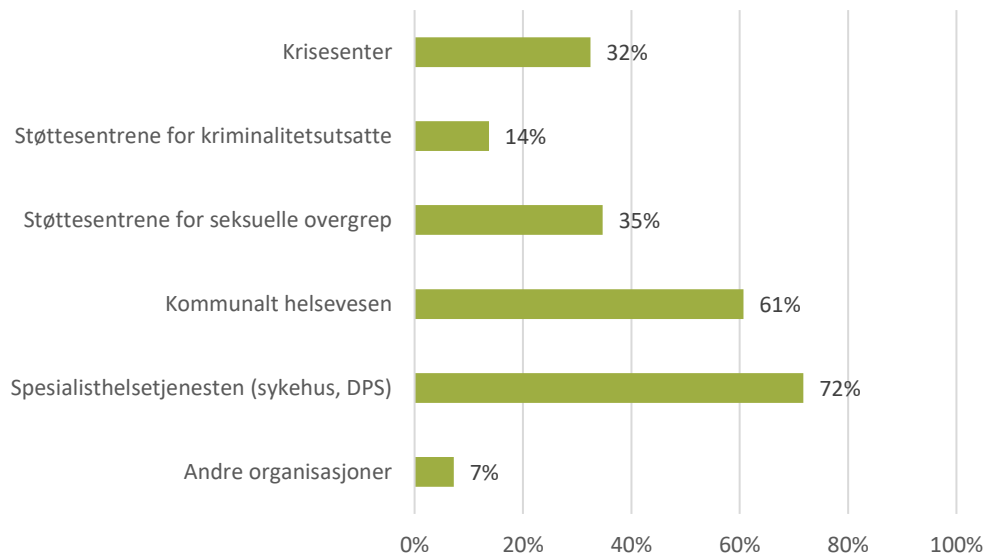
er dette mest aktuelt hvor nær 50 prosent opplyser at de ofte eller svært ofte henviser. Det er videre grunn til å anta at behovet for å få hjelp fra andre varierer fra klient til klient, men det er få som svært sjeldent eller sjeldent (9 prosent) henviser videre under etterforskningsfasen.

Figur 15 Hvor ofte opplyser/henviser du klienten videre til andre deler av hjelpeapparatet (både offentlig og frivillig hjelpeapparat)? (N=262)

I figuren under ser vi hvilke instanser som det oftest henvises til. Det er relativt få som henviser til Støttesentrene for kriminalitetsutsatte (14 prosent). Det kan i utgangspunktet bero på at fornærmede gjerne har vært i kontakt med støttesenteret allerede før bistandsadvokat er oppnevnt. Men datamaterialet peker mot at Støttesentrene også er lite kjent blant de advokatene som er intervjuet. Ingen trekker på eget initiativ fram disse som eksempler på institusjoner en samarbeider med. Advokatene som er intervjuet har lang erfaring, men Støttesentrene er helt nye og dermed antageligvis ikke så godt kjent på nåværende tidspunkt.

Figur 16 Hvem henviser du typisk til? (N=262)

6.3.2 Støttesentrene for kriminalitetsutsatte

Evalueringen skal svare på hvilken innvirkning Støttesentrene for kriminalitetsofre og andre offentlige ordninger som bistår fornærmede har hatt på bistandsadvokatordningen. Støttesentrene i dagens form ble etablert i 2017, og ble da en del av politiet. Det er dermed ikke uventet at Støttesentrene og deres rolle virker å være lite kjent blant dem som er intervjuet, fra samtlige informantgrupper. Det gjør også at vi ikke kan si så mye om innvirkningen det har hatt på bistandsadvokatordningen per i dag.

Starten på sentrene var et treårig prosjekt i Sør-Trøndelag politidistrikt i samarbeid med Trondheim kommune, finansiert av Barne- og likestillingsdepartementet. Dette springer ut av de tidligere Kontorene for voldsoffererstatning ved politiet. Dagens støttesentre bygger dels på modellen fra Trondheim, men kompetanse som er tilknyttet er ulik. Sentrene er i en etableringsfase, og det er knyttet forventninger til hva man kan få ut av disse, men i dag er det for tidlig å si så mye om. Det virker imidlertid å være noe faglig uenighet om hva slags rolle Støttesentrene skal spille. Støttesentrene er underlagt Politidirektoratet, og med de endringene som nylig er gjort er det nå behov for rekruttering. I følge ett av sentrene rekrutteres det i dag hovedsakelig personer med helsefaglig bakgrunn/kompetanse. Det stilles spørsmål om det er riktig å bygge opp helsefaglig kompetanse hvor overliggende etat ikke har denne kompetansen selv, og dermed ikke er i stand til å føre tilsyn, kvalitetssikring og oppfølging av arbeidet i egen organisasjon.

Det virker som at Støttesentrene har en del kompetanse innenfor straffeprosessuelle spørsmål. Utover det, består sentrene primært av helsepersonell med veiledningskompetanse. Støttesentrene kan følge opp fornærmede både før, under og etter en sak er avsluttet. Imidlertid fremstår sentrenes rolle noe uavklart. Samlet er inntrykket fra datainnsamlingen at Støttesentrene ikke ennå har «satt seg» og fått

en tydelig rolle. Uten at man på nåværende tidspunkt kan si så mye om hva som er effektene, kan man tenke seg at sentrene i fremtiden kan spille en større rolle i offeromsorgen enn det de gjør i dag. En klar begrensning er at sentrene i hovedsak er lokalisert ved de større byregionene og kan få utfordringer med å nå fornærmede og etterlatte utover nærområdet. Dermed kan en risikere at en ikke har sikret et likeverdig tilbud over hele landet.

6.4 Overlappende roller og oppgaver?

I evalueringen skal det gjøres vurderinger hvorvidt endringene i 2008 har bidratt til en overlapping av oppgaver. Det virker å være en klar oppfatning blant de fleste informantgrupper at det i liten grad er overlapp mellom bistandsadvokatens oppgaver og andre deler av hjelpeapparatet. Til tross for at enkelte av oppgavene til bistandsadvokaten kan bære preg av å være av mer støttende karakter, virker det å være en klar oppfatning blant informantene om at essensen av arbeidet er oppgaver hvor det er behov for juridisk kompetanse.

Politiadvokater og statsadvokat fremholder også at bistandsadvokaten yter støtte som andre ikke kan gi, og dermed ivaretar en oppgave de anser ellers ville ha falt på påtalemyndighet og politiet. Det ville i tur både gitt dårligere oppfølging av fornærmede og etterlatte og det ville gitt mer ressursbruk i politiet. Aktørene i retten er heller ikke interessert i å introdusere nye yrkesgrupper uten juridisk kompetanse og gi disse en rolle i hovedforhandling. Dommerne peker også på i intervjuer at bistandsadvokatene har en rolle i hovedforhandling som vanskelig kan ivaretas av andre. Motargumentet fra forsvarsadvokater handler om at dette er forhold som bør ivaretas av aktor, men utfordringen da er, slik en dommer forklarer, at en aktor neppe er i stand til å ivareta et mer utvidet støttebehov samtidig som en skal prosedere skyldspørsmål og straffeutmåling.

Enkelte forsvarsadvokater er av den oppfatning at fornærmede i mindre grad har behov for juridisk støtte og at mye av funksjonen til bistandsadvokaten kan ivaretas av andre yrkesgrupper. Argumentet er at de prosessuelle rettighetene fornærmede og etterlatte har i dag er overflødige. Det gis liten støtte for dette argumentet fra påtalemyndigheten og dommerne, og naturligvis også fra bistandsadvokater selv.

Det eksisterer en rekke frivillige aktører i offeromsorgen, og det pekes på at disse over tid har styrket kompetansen og blitt mer profesjonaliserte. Gjennom sitt arbeid får de kjennskap til straffeprosessen, men dette er organisasjoner med veiledningskompetanse og ikke jus, og de oppfatter at de har en helt annen rolle enn bistandsadvokaten.

Ett av støttesentrene for kriminalitetsutsatte forklarer at det er de som tar av seg den psykososiale delen, mens advokaten tar seg av den juridiske. Det samme sier de deler av offeromsorgen som utgjøres av ideelle organisasjoner. Samtidig er det åpenbart at en bistandsadvokat også må kunne vise empati, forståelse og være et medmenneske, og kunne møte fornærmede på en klok måte. I dette ligger at det ikke oppfattes som klart hva som er juridisk bistand og hva som er psykososial støtte. En brukerorganisasjon forklarer at rolleavklaring er vesentlig:

«En klient har behov for mer enn det som ligger i rollen som bistandsadvokat, og advokatene kan spørre oss om vi kan følge opp der hun kommer til kort. Det er viktig at man har en rolleavklaring på det. Bistandsadvokaten skal gi juridisk bistand og veiledning, vår rolle er psykososial støtte og oppfølging gjennom straffesaksprosessen. Men det er gråsoner. Der er det viktig med bevissthet hos alle parter. Advokaten må være flink til å fortelle hva de kan gi av hjelp og hva som går ut av deres rolle».

6.5 Evaluators vurderinger

Endringene i 2008 innebar en styrking av fornærmede og etterlattes stilling i rettsprosessen. Det er også rimelig å hevde at fokus og oppmerksomhet på offeromsorg og ivaretagelse av fornærmede generelt sett over tid har styrket seg. Trolig kan det både tilskrives endringen i bistandsadvokatorordningen, men også trekk i samfunnet for øvrig. Endringene spiller sammen og påvirker hverandre. Endringer av lovverket vil være resultat av påtrykk og strømminger i samfunnet, mens lovverket i seg selv også kan ha bidratt til økt fokus på fornærmede og etterlattes rolle.

Det samlede hjelpetilbudet har over tid økt i omfang. Hvorvidt det har gitt overlapp mellom ulike aktørers oppgaver virker å være tvilsomt. Etter vår vurdering er det lite i datamaterialet som tyder på at endringene i 2008 har bidratt til overlapp i oppgaver mellom ulike aktører. Andre hjelpetilbud og offeromsorg virker heller å komme i tillegg til bistandsadvokatorordningen, og det er lite støtte for at de ulike institusjonene beveger seg inn på områdene til hverandre i betydelig omfang.

Vurdering av overlapp av roller handler om å tolke bistandsadvokatenes rolleforståelse. De fleste aktørene synes å ha noenlunde lik forståelse av rollen til bistandsadvokatene: de skal yte profesjonell juridisk bistand, men vil samtidig, og i kraft av sakene dette handler om, yte støtte av mer menneskelig karakter. Rollen er altså noe mer enn av rent juridisk karakter – uten at dette innebærer at de opptrer som psykologer, og uten at evalueringsteamet vurderer det som overlappende rolleforståelse med andre aktører. Det ikke grunnlag i datamaterialet for å si at bistandsadvokater beveger seg utover sitt kompetansefelt og påtar seg en utvidet støtterolle som andre deler av offeromsorgen allerede tar seg av. Det forstås imidlertid som en viktig del av rollen som bistandsadvokat å informere og henvise fornærmede og etterlatte til relevante instanser og hjelpetilbud som er av mer behandlende karakter. Videre gir også det frie spillerommet i oppdraget rom for at rollen tolkes ulikt og at enkelte strekker seg (for) langt i sin rolle som støtteperson.

Hvordan rollen som støtteperson tolkes, og om det er et problem eller ikke, handler også om det prinsipielle. Noen mener det bør være slik, andre mener det må skjæres inn til å gjelde oppgaver av mer juridisk art. Samtidig innebærer rollen som bistandsadvokat åpenbart å møte klienten på en støttende måte, og med medmenneskelighet. På tvers av ulike informantgrupper berettes det om at det for de fornærmede er svært viktig å ha én person å forholde seg til – en koordinator, hvis oppgave er å ivareta vedkomnes interesser i bred forstand. Bistandsadvokaten blir dermed et bindeledd til politiet, og potensielt til hjelpeapparatet. Foruten det som klart kan defineres som juridiske interesser, har fornærmede samtidig behov for støtte og oppfølging gjennom straffeprosessen. Bistandsadvokater

er tydelig en støtteperson, noe som også innebærer oppgaver som beveger seg noe utover rent juridiske oppgaver, men skillet mellom juridisk støtte og annen type støtte i denne konteksten er vanskelig å trekke i praksis. Videre virker det å være vesentlig at «koordinatoren» er en person med juridisk kompetanse. Det er trolig også liten interesse blant rettsaktørene at en i større grad introduserer støttepersoner i rettsprosessen uten juridisk kompetanse. Videre er påtalemyndighet og politiet av den oppfatningen at arbeidet som i dag utføres av bistandsadvokaten hadde falt på dem dersom deler av oppdraget til bistandsadvokatene blir begrenset. Ordningen ses dermed som viktig for å avlaste politiets og påtalemyndighetens ivaretagelse av fornærmede og etterlatte. Påtalemyndighet er videre av den oppfatning at det er en stor fordel for rettssikkerheten til fornærmede og siktende at politiet og påtalemyndigheten ikke har for tette relasjoner til fornærmede, og dermed kan bevare objektiviteten under etterforskningen.

Når det gjelder det å fremme erstatningskrav kunne en i prinsippet ha sett for seg at påtalemyndigheten i større grad enn i dag ivaretar denne oppgaven, slik de allerede gjør i en del saker hvor det ikke er oppnevnt bistandsadvokat. Et argument er at erstatningssummene i stor grad har blitt standardiserte basert på rettspraksis, og at mange erstatningssaker er lite komplekse. I slike tilfeller kan en se for seg at lovverket åpner for å at det kan gjøres konkrete vurderinger fra sak til sak. I mer kompliserte straffesaker er det imidlertid sannsynlig at bistandsadvokaten bidrar til at erstatningssaken ikke prioriteres ned.

Når det gjelder innvirkningen som Støttesentrene for kriminalitetsutsatte og andre offentlige ordninger som bistår fornærmede har hatt på bistandsadvokatordningen, er det utfordrende å vurdere. Det er svært få av informantene som kjenner til omorganiseringen av rådgivningskontorer for kriminalitetsofre til dagens Støttesentre for kriminalitetsutsatte, og hvilken rolle de eventuelt kan spille er det lite formening om. Det kan tale for at det er nødvendig med en nærmere gjennomgang av Støttesentrenes ansvar, oppgaver og potensiale.

7 Forvaltning av bistandsadvokatorordningen

7.1 Innledning

I dette kapitlet tar vi for oss domstolenes forvaltning av bistandsadvokatorordningen. I dette inngår beskrivelser og analyser for oppnevning, kontroll av salæroppgaver, og nedsetting av salær. Kapitlet skal belyse hovedproblemstillingen om i hvilken grad regelverk og praksis rundt oppnevning av bistandsadvokat sikrer en effektiv ressursbruk, sett i forhold til målene med utvidelsen av ordningen.

7.2 Oppnevning

Slik vi har sett i kapittel 5, kan et oppdrag som bistandsadvokat starte på ulike måter, enten at man mottar henvendelse direkte fra fornærmede som ønsker å anmelde, eller at politiet eller overgrepsmottak på vegne av fornærmede tar kontakt med bistandsadvokat. Når politiet tar kontakt vil de som regel forholde seg til den faste listen og ta kontakt med advokaten(e) i turnus. Etter straffeprosessloven § 107 b plikter politiet å informere om rett til bistandsadvokat ved første kontakt med fornærmede og etterlatte. Hovedregelen er at retten oppnevner bistandsadvokat, men politiet har anledning til å oppnevne bistandsadvokat i hastesaker.²⁵ Intervjuene viser at dette i praksis gjøres sjelden og at det oftere er advokaten selv som sender søknad til domstolen og får oppnevning, etter at enten politiet eller fornærmede har tatt kontakt. Ved tilrettelagte avhør er det det normalt påtalemyndigheten som gjør oppnevningen.

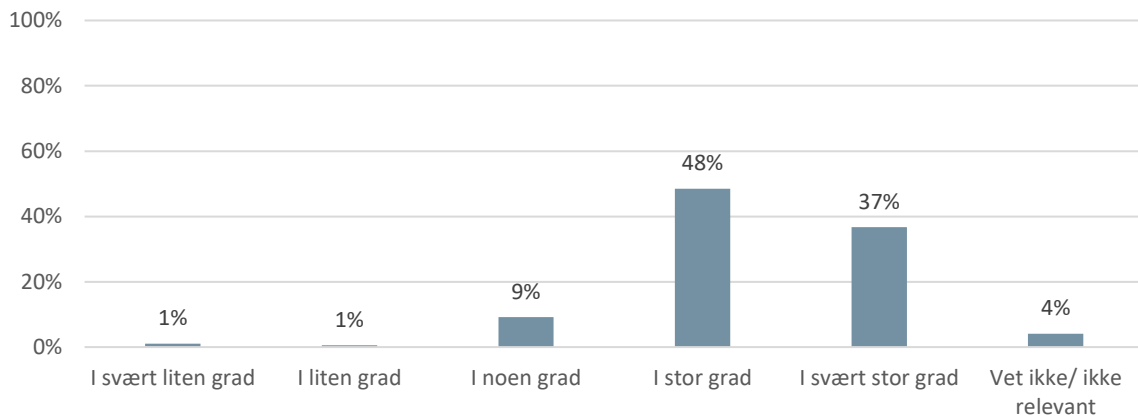
Bistandsadvokater, dommere og politiadvokater er alle av den oppfatning at prosessen med oppnevning går raskt og er effektiv. Dette er tydelig både gjennom spørreundersøkelsen og intervjuene.

Når det gjelder effektivitet i forvaltning og saksbehandling ved oppnevning av bistandsadvokat er det ingen av de intervjuede som er av den oppfatning at det i dag ikke fungerer godt. Det gis ingen innspill til forbedringspunkter på dette punktet. Heller ikke når det gjelder utbetaling av salær i etterkant gis kritikk av betydning, eller forslag til forbedring. Informantene viser til at forvaltningen har forbedret seg betraktelig de siste årene. Det vises til aktørportalen som et velfungerende verktøy.

I spørreundersøkelsen til dommerne oppgir 85 prosent at de i enten stor grad eller svært stor grad oppfatter saksbehandlingen ved oppnevning som effektiv, slik det fremgår i neste figur. Til sammen er det bare to prosent som mener at oppnevning i liten eller svært liten grad er effektiv.

²⁵ Hallgren Siw. (2015) *Bistandsadvokaten, i Å være advokat*, Sigrid Knutzon red.

Figur 17 hvilken grad opplever du at din domstols saksbehandling ved begjæring om oppnevning er effektiv? (N=196)

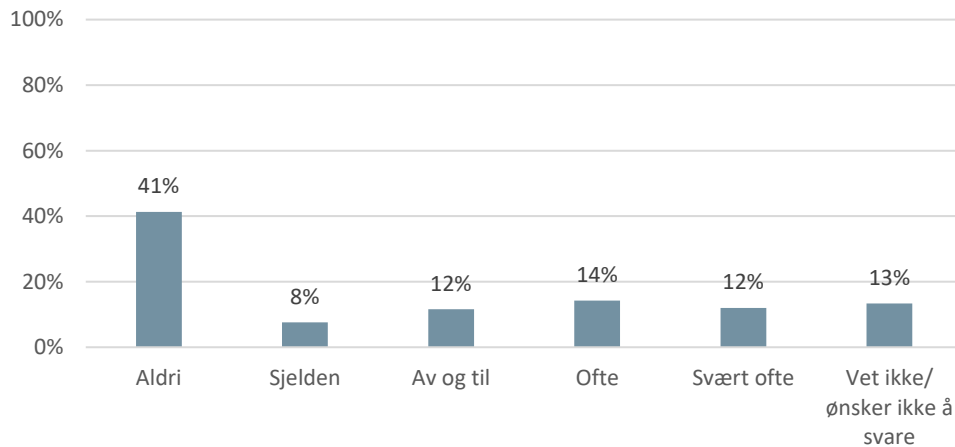
Kilde: Oxford Research

Ingen av dommerne i intervjuene peker heller på særlige utfordringer i arbeidet med oppnevning. Det pekes på at det her har vært endring blant annet i innføring av Aktørportalen. Blant bistandsadvokatene er det også få synspunkter når det gjelder saksbehandling om oppnevning, annet enn at det beskrives som meget effektivt og at oppnevning går raskt. Dette tilskrives blant annet overgangen til Aktørportalen som kommunikasjonsmiddel med domstolen.

I spørreundersøkelsen til dommerne er det stilt spørsmål som gjelder hvordan arbeidet med oppnevning er organisert. Spørsmålene har dreid seg om hvem det er som saksbehandler oppnevningen. Resultatet viser at det til en viss grad er en oppgave delegert til saksbehandlere, men at det i hovedsak er dommere som saksbehandler selv. Videre er det i liten grad spesialisert på enkelte dommere. Det er imidlertid stor forskjell på størrelsen til domstolene. Det kan gi enkelte utslag på svarene da det kan forventes å være forskjeller i organisering og oppgavefordeling i små og store domstoler.

I tilfeller hvor det er krav på bistandsadvokater etter loven, oppgir totalt 41 prosent av dommerne at realitetsbehandlingen av oppnevningen aldri delegeres saksbehandler. 8 prosent svarer at det sjelden gjøres, mens 26 prosent svarer at det ofte eller svært ofte delegeres. Forskjell på størrelsen på domstolene gir noen utslag i svarene på dette spørsmålet. For eksempel svarer 68 prosent av dommerne som representerer de minste domstolene (her definert som mindre enn fem dømmende årsverk), at realitetsbehandlingen aldri delegeres, mens det til sammenligning for de største domstolene (over 15 dømmende årsverk) er 26 prosent av respondentene som svarer det samme. Blant de største er det også langt flere dommere som oppgir «vet ikke». Motsatt svarer nær 40 prosent av de som representerer de største domstolene at det enten ofte eller svært ofte delegeres.

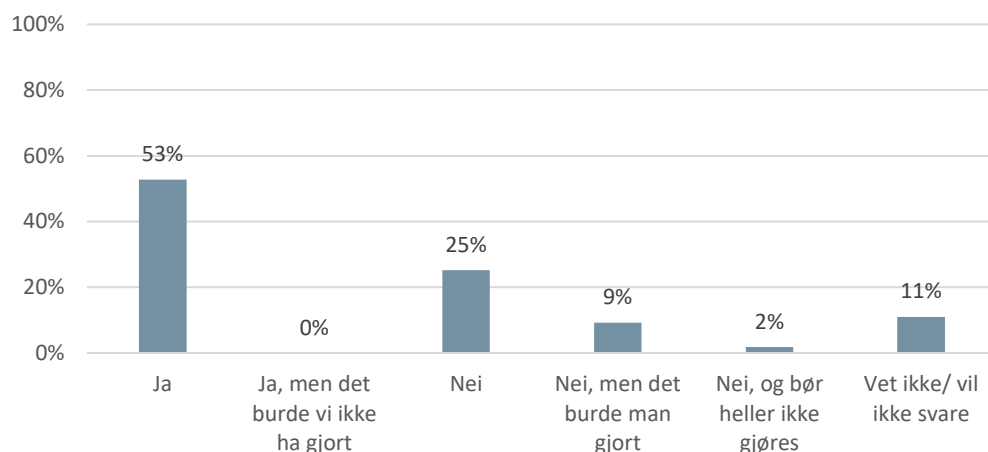
Figur 18 Dommerundersøkelsen- ved din domstol hvor ofte er det slik at oppnevning av bistandsadvokat (realitetsbehandling) der det er krav på bistandsadvokat etter loven, er delegert til saksbehandlere? (N=225)

Kilde: Oxford Research

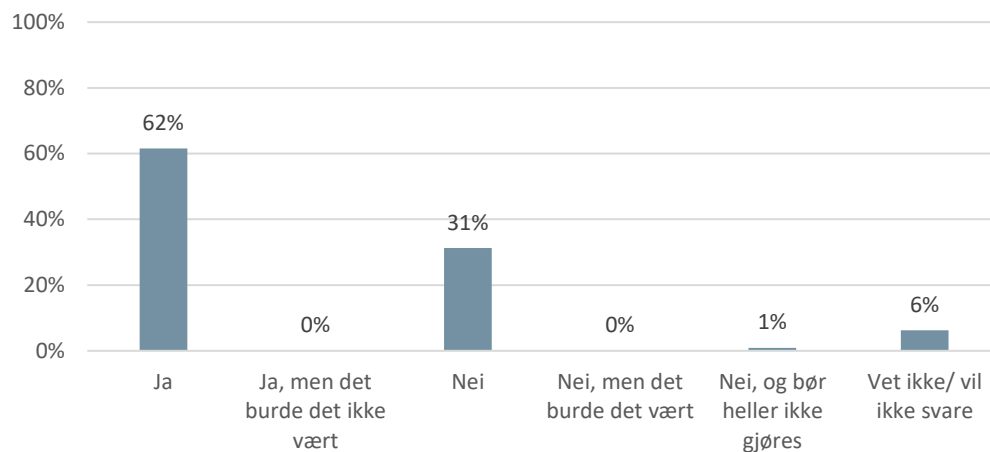
Neste figur viser hvorvidt saksbehandlerne får i oppgave å utarbeide utkast til avslag, oppnevninger og oversendelsesbrev. Over halvparten av dommerne oppgir at det delegeres til saksbehandlerne ved sin domstol, mens 25 prosent oppgir at disse oppgavene ikke delegeres saksbehandlerne. Nær ti prosent oppgir at det ikke gjøres, men at man burde gjort det. Ut i fra svargivingen virker det å være delt i hvorvidt det er dommer eller saksbehandlere som utfører slike oppgaver.

Figur 19 Ved din domstol er det slik at saksbehandlere får som oppgave å utarbeide utkast til avslag, oppnevninger og oversendelsesbrev? (N=218)

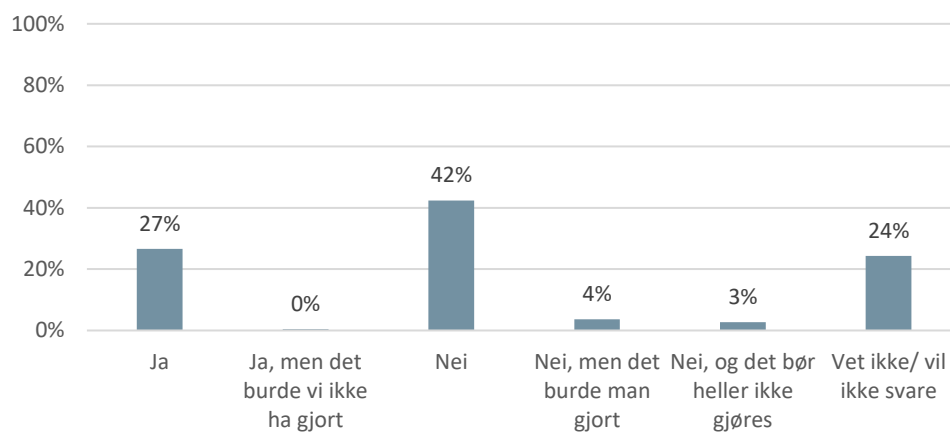

For de som på spørsmålet over svarte ja, ble det videre stilt spørsmål om hvorvidt dette var en oppgave spesialisert på enkelte saksbehandlere. I figuren under fremkommer svarene.

Figur 20 Er det slik at oppgavene til saksbehandlere i forrige spørsmål (avslag, oppnevninger og oversendelsesbrev) er spesialisert på enkelte saksbehandlere? (N=112)

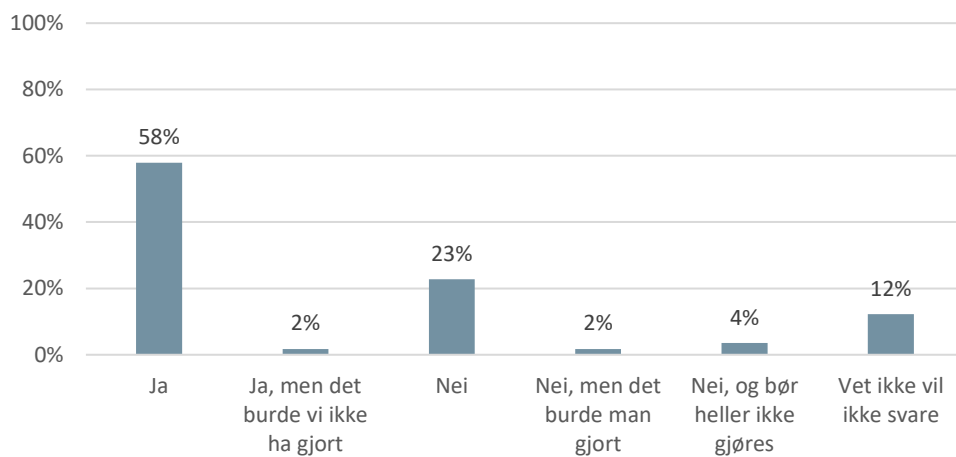

Figur 21 Ved din domstol er det slik at oppnevning av bistandsadvokat der det er krav på bistandsadvokat etter loven ved delegasjon av realitetsbehandling, er spesialisert på enkelte saksbehandlere? (N= 222)

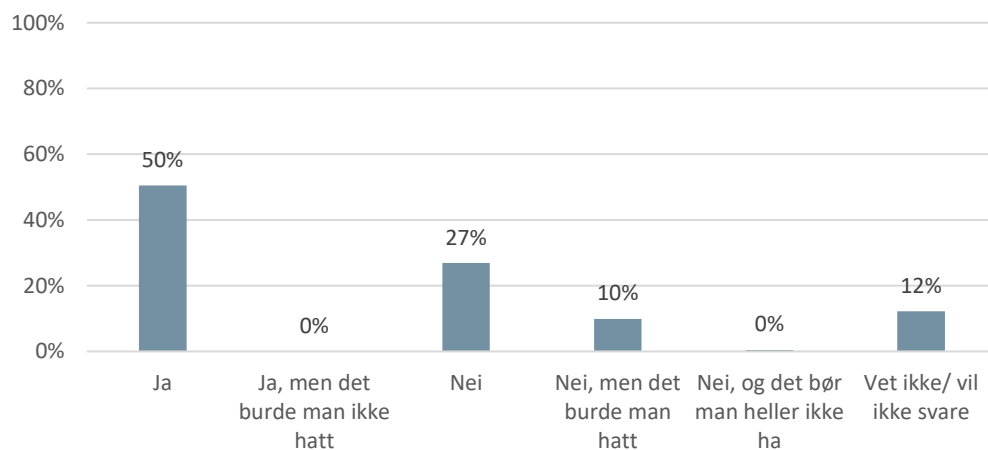

De av dommerne som oppga at realitetsbehandling ved oppnevning er delegert saksbehandlere, ble også stilt spørsmål om det er en oppgave spesialisert på enkelte saksbehandlere. De fleste svarer at spesialisering er tilfellet.

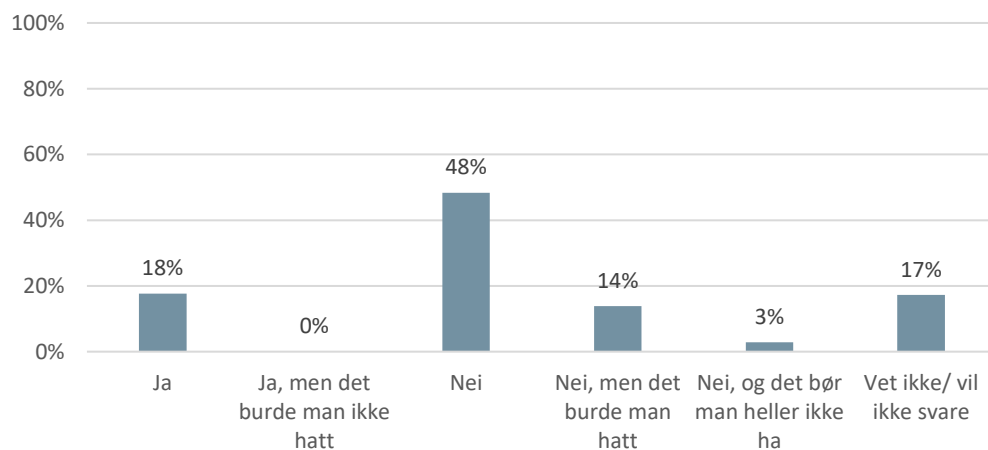
Figur 22 Ved din domstol, er det slik at oppnevning av bistandsadvokat under etterforskning ved delegasjon av realitetsbehandling, er spesialisert på enkelte saksbehandlere? (N=57)

Figur 23 Er det ved din domstol utviklet egne maler for oppnevning av bistandsadvokat? (i saksprosessen og/ eller for enkelte sakstyper) (N=212)

Figur 24 Er det ved din domstol utviklet maler for avslag av oppnevning av bistandsadvokat for ulike sakstyper? (N=209)

7.3 Kontroll av salær oppgaven

I hovedsak er bistandsadvokatens arbeid under etterforskning fram til tiltalebeslutning er tatt ut, honorert som medgått tid etter salærforskriften²⁶. Under hovedforhandling er det stykkprisforskriften som gjelder, mens det i arbeidet som inngår etter hovedforhandling igjen er medgått tid. Forøvrig er bistand for å vurdere anmeldelse betalt som stykkpris (3 timer), som faller under ordningen fritt rettsråd som er forvaltet av fylkesmannen.

I prinsippet er det betydelig frihet for at bistandsadvokaten i etterforskningsfasen selv definerer hvilke oppgaver som skal inngå i oppdraget. Datamaterialet peker mot at rollen utøves ulikt. Tidsbruk avhenger blant annet av den enkelte sak, av den enkelte fornærmedes eller etterlattes bistandsbehov og advokatens egen forståelse av rollen. Kompleksitet og omfang virker på intervjumaterialet å være vanskelig å knytte til spesifikke sakstyper. Det er heller alvorlighetsgraden som er styrende for arbeidsomfanget.

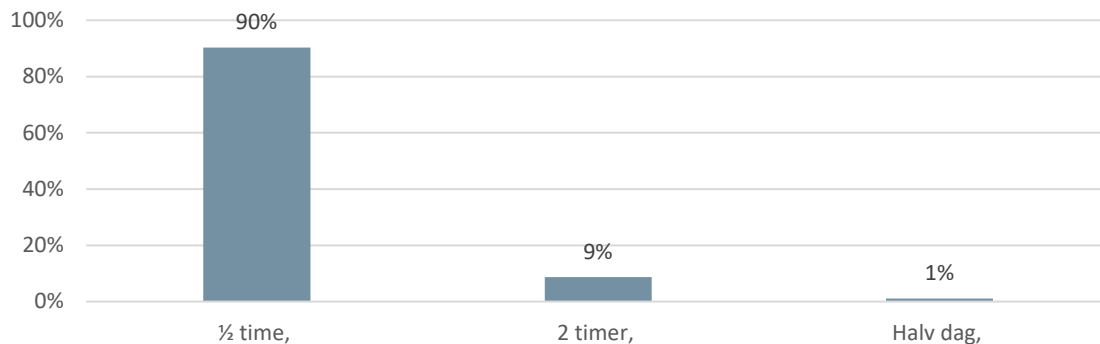
Domstolen er salærfastsettende myndighet og fører kontroll av salær oppgavene. Kontrollen føres av domstolen som har saken til behandling. Salær oppgavene skal leveres innen tre måneder etter at arbeidet er avsluttet, og det stilles detaljerte krav til innhold i oppgavene. Det fremkommer i salærforskriften at det ikke skal benyttes stikkordsmessige standarduttrykk/summariske timelister uten nærmere klargjørende kommentarer. Bistandsadvokatene forklarer at salær oppgavene i praksis blir ført på en detaljert måte, med grundig spesifisering av timebruken.

Når det gjelder kontroll og utbetaling av salær i etterkant, er det ut fra det samlede datamaterialet på samme måte som oppnevning, lite kritikk av betydning. Informantene viser til at forvaltningen har forbedret seg betraktelig de siste årene. Det vises til Aktørportalen som et velfungerende verktøy. Samtlige informanter virker å være fornøyde med hvordan det forvaltningsmessige med oppnevning og utbetaling foregår, men selve kontrollfunksjonen fra domstolens side virker å være begrenset.

I følge intervjuene med dommerne og spørreundersøkelsen til samme gruppe, er det mye som tyder på at den reelle kontrollen av salær oppgavene er begrenset. I neste figur fremkommer tiden dommerne anslår det tar å utføre kontroll av salær oppgaven. 90 prosent oppgir at de bruker en halv time på å vurdere saker som uansett honoreres etter medgått tid. I realitet kan det bety at det er få saker som kontrolleres grundig.

²⁶ Se § 10 annet ledd i stykkprisforskriften: «Bistand fra fornærmedes advokat i tidsrommet før datoen for tiltalebeslutningen skal honoreres etter salærforskriften». Se også § 1 og 5 i Forskrift om salær fra det offentlige til advokater m.v. (salærforskriften).

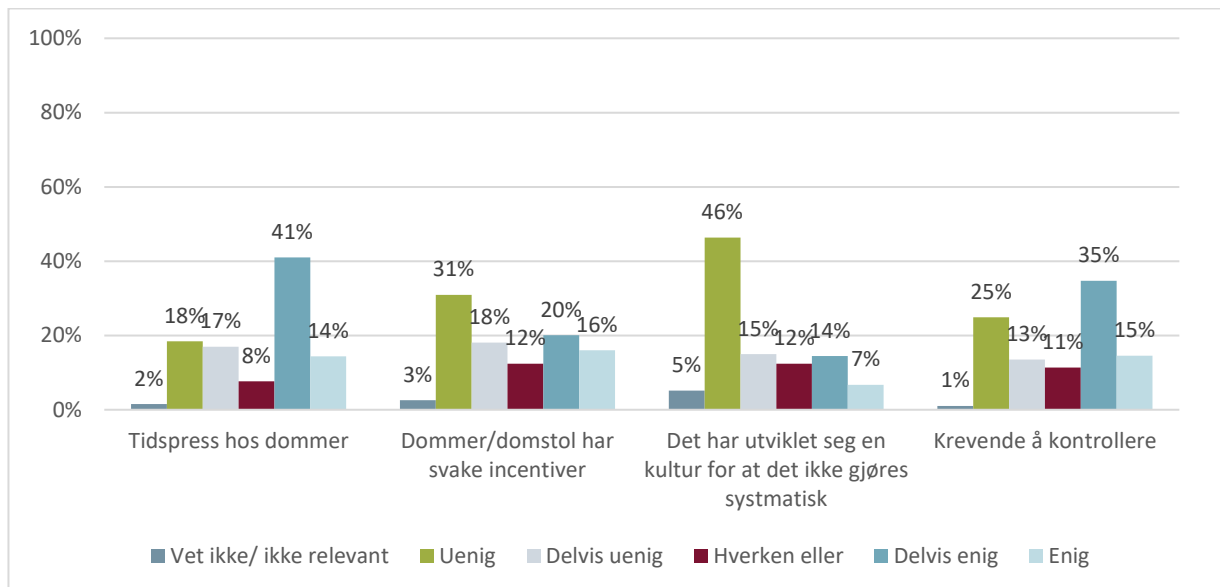
Figur 25 Dommerundersøkelsen -for saker under salærforskriften, som uansett honoreres etter medgått tid, hvor lang tid bruker du for å vurdere hvorvidt tidsbruken er rimelig og nødvendig? (N=195)

Videre ble dommerne bedt om å ta stilling til hvor enige de er i enkelte påstander som dreier seg om manglende kontroll av salæroppgavene. Det er spredning i svarene, men det gir likevel en indikasjon på at kontrollen av salæroppgaven er svak, og at det blant annet skyldes tidspress hos dommerne. 55 prosent av dommerne er enten delvis enig eller enig i påstanden om at tidspress påvirker kontroll av salæroppgaven. I intervjuene støtter flere dommere opp om denne påstanden. Kontrollen er en oppgave som nedprioriteres når tidspresset er høyt.

Tilsvarende er 50 prosent delvis enig eller enig i påstanden om at salæroppgaven ikke blir kontrollert fordi det er krevende å kontrollere. Også denne påstanden får støtte av enkelte dommere i intervjuene. For eksempel argumenterer en dommer for at dommere ikke har innsikt i etterforskningen og dermed ikke grunnlag for å gjøre skjønnsmessige vurderinger av hva som er «rimelig og nødvendig» arbeid i saken. En dommer stiller spørsmål om ikke kontroll av oppgaver under etterforskning burde vært lagt til politiet, da de vil ha et bedre grunnlag for å vurdere tidsforbruket.

Figur 26 Hvor enig er du i følgende påstander? - Salæroppgaver blir ikke kontrollert på grunn av ... (N=195)

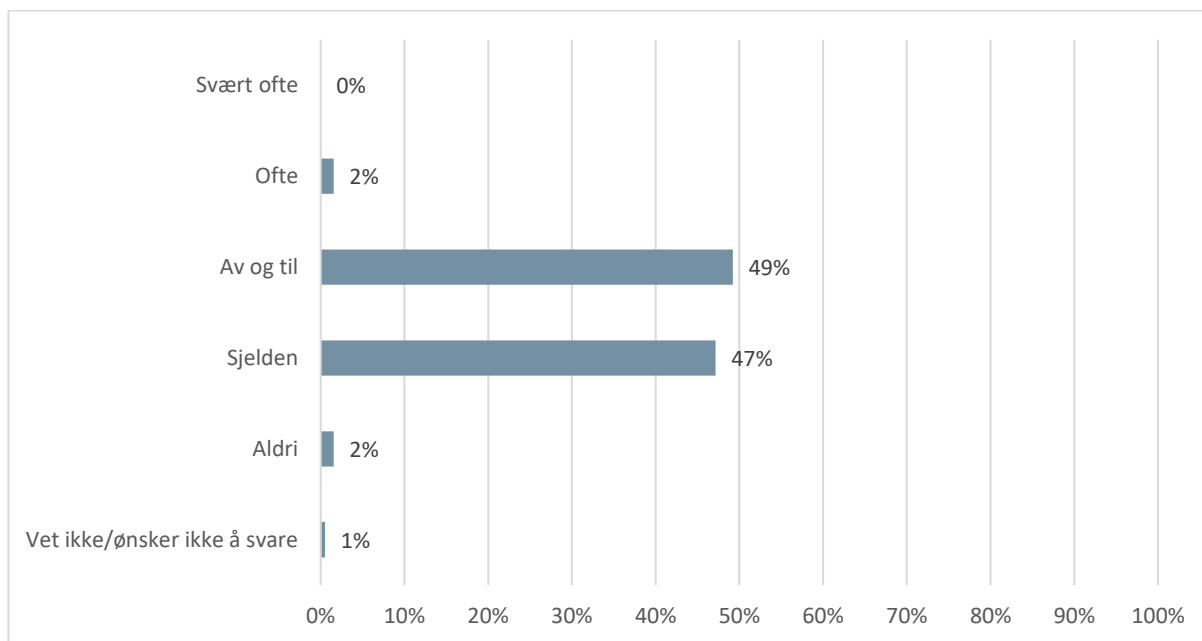
Kilde: Oxford Research

7.4 Om nedsetting av salær

Etter salærforskriften § 7, skal salæret settes ned dersom arbeidet som er utført er utover hva som er «rimelig og nødvendig» i en sak. Hva som er rimelig og nødvendig tidsbruk avgjøres etter konkret skjønn i den enkelte sak. Datamaterialet viser samlet at det er relativt sjeldent at salæroppgaven nektes.

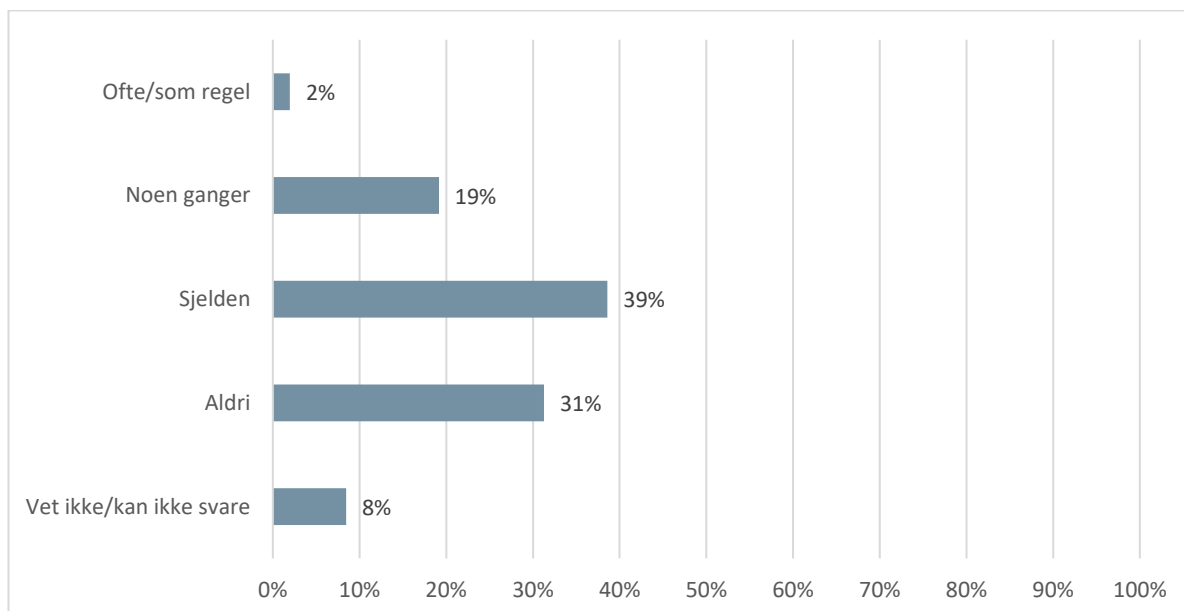
I den første figuren under fremkommer svarene fra dommerunderøkelsen, hvor 47 prosent av dommerne oppgir at salæret sjelden settes ned og 49 prosent oppgir at det av og til settes ned. I neste figur som er fra advokatundersøkelsen gis noenlunde samme tilbakemeldinger. Merk at svarene som gis ikke kun er relatert til bistandsadvokater, men gjeldene for alle saker hvor det offentlige betaler salæret, og domstolene fører kontrollen. Til sammen svarer 70 prosent av advokatene at de sjelden eller aldri opplever at salærkravet nedsettes. Dersom vi i advokatundersøkelsen kun ser på svarene fra dem som har oppgitt at de har erfaring som bistandsadvokater, har det liten betydning for fordelingen (hvor tilsvarende er 73 prosent).

Figur 27 Dommerundersøkelse - Hvor ofte nedsetter du salæret? (N=193)

Kilde: Oxford Research

Figur 28 Advokatundersøkelse - For saker der salær blir fastsatt etter medgått tid av domstolen, hvor ofte opplever du at dommeren nedsetter salærkravet? (N=355)

Kilde: Oxford Research

Dommerne som er intervjuet har generelt et inntrykk av at de fleste advokater holder seg innenfor rimelig timeføring. Det oppgis at det er særlig tillit til både bistandsadvokater og forsvarere som er på de faste listene. At salærkravet ikke nedsettes i særlig omfang kan derfor også skyldes at kravet ikke oppfattes å være utover det som er rimelig og nødvending. Det pekes imidlertid på at det alltid vil være dem som forsøker å utnytte systemet, og at det nok er en del overfakturerings som domstolen ikke fanger opp. Omfanget av dette er imidlertid vanskelig å vurdere med bakgrunn i datamaterialet.

I de tilfellene hvor domstolen mener at advokaten fakturerer betydelig over hva som kan karakteriseres som rimelig, reageres det. Det trekkes også fram at det eksisterer tillitt til og løpende dialog med advokatene som ofte har saker i tingretten. Det pekes på at en dommer typisk vil ha særlig fokus på å kontrollere salær oppgaven i tre tilfeller;

«Du vil se nøye på oppgaver fra noen du aldri har vært borti før, eller når du vet at dette er en advokat det bør ses nærmere på som må kontrolleres bedre, eller der det er store krav».

Sitatet ovenfor er fra en dommer som representerer en liten tingrett. Kjennskap og kunnskap til de enkelte advokater kan være særlig gjeldene i de mindre tingrettene. Likevel forteller også de som representerer større tingretter at de har kunnskap om hvilke advokater de må ha særlig oppmerksomhet på, og som det føres særskilt kontroll med. Naturligvis kan dette gjelde både forsvarere og bistandsadvokater.

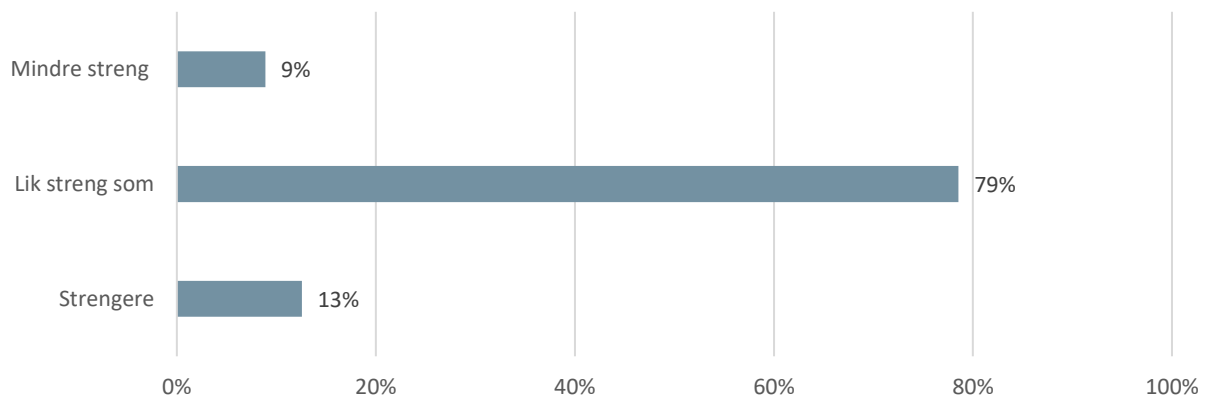
Det erkjennes imidlertid at det nok er en del «overfakturerings» som tingretten overser. Noen dommere forteller at det også ligger visse kost-nytte vurderinger til grunn for hvorvidt salæret settes ned. En nektelse beskrives som arbeidskrevende og spørsmålet en dommer da stiller seg er hvorvidt det er hensiktsmessig å bruke tingrettens ressurser på å redusere et salærkravet men «noen tusenlapper».

Av dette følger at stykkpris generelt fra domstolens side oppfattes som mest gunstig da det vil være langt mindre krevende å føre kontroll. Det erkjennes imidlertid at det i visse tilfeller vil være særlig utfordrende å fastsette en passende stykkpris. Stykkpris under etterforskningsstadiet for bistandsadvokater er et eksempel hvor meningsspennet er stort.

7.5 Ulik praksis

Hvorvidt det er ulik praksis i kontroll av salær oppgavene mellom dommerne, er informantene mer tilbakeholdne til å svare på. En gjengs oppfatning virker å være at man innad i samme tingrett i stor grad samsnakker og ligger på lik linje. At det er praksisforskjeller mellom tingrettene er noe informantene mistenker, men samtidig utfordrende for dommerne å vurdere eller å gi konkrete eksempler på. Noen oppgir at enkelte dommere er mer lemfeldige med å godkjenne salær oppgaven, mens andre mistenker at det er dommere som så å si aldri setter ned salærkravet. Resultatene fra spørreundersøkelsen viser at praksisforskjeller i mindre grad oppfattes som et problem når man vurderer seg selv mot kollegaer.

Figur 29 Dommerundersøkelse - Opplever du selv at du er strengere, like streng som, eller mindre streng enn dine kolleger? (N=191)

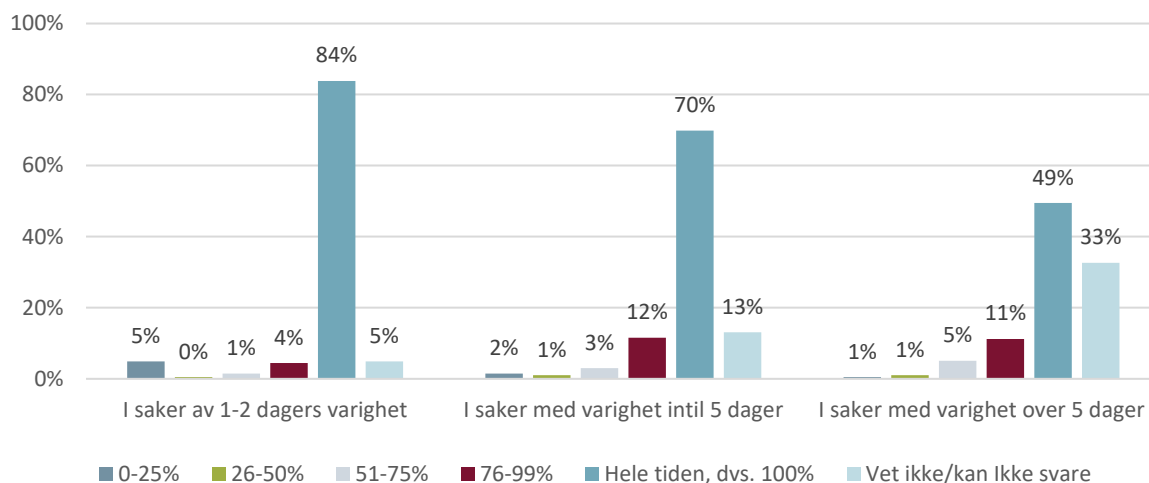
Kilde: Oxford Research

7.6 Tidsbruk og tilstedeværelse under hovedforhandling

Tidsbruk og tilstedeværelse i hovedforhandling er et viktig diskusjonspunkt. Etter stykkprisen under hovedforhandling får bistandsadvokaten betalt per møtedag i retten og representerer dermed ikke en like rigid stykkpris som øvrige stykkpriser. Mens behovet for tilstedeværelse varierer, og oppfattes det av en rekke dommere og politiadvokater (samt forsvarere) ofte som lavt. De opplever følgelig at bistandsadvokatene er til stede mer enn hva som er nødvendig for å ivareta klientens interesser.

Samlet peker datamaterialet på at bistandsadvokatene stort sett er tilstede i alle rettsmøtetimene, både når det gjelder saker av kortere og lengre varighet. Bistandsadvokaten er videre som regel tilstede også når klienten ikke er det. I de fleste saker hvor det er oppnevnt bistandsadvokat fremmes et erstatningskrav. I tilfeller hvor det ikke fremmes erstatningskrav rapporterer dommere og påtalemyndigheten i intervjuene om at bistandsadvokater også da som regel er tilstede under hele hovedforhandlingen. I figuren under, er det tydelig at dommerne erfarer at bistandsadvokatene stort sett er tilstede under hele hovedforhandlingen. I tråd med det som kommer fram i intervjuer med både dommere og påtalemyndighet, vil tilstedeværelsen typisk avta i saker av lenger varighet.

Figur 30 Dommerundersøkelsen – etter din erfaring, i hvor stor andel av rettstimen er bistandsadvokaten til stede i retten under hovedforhandling? (N= 204)

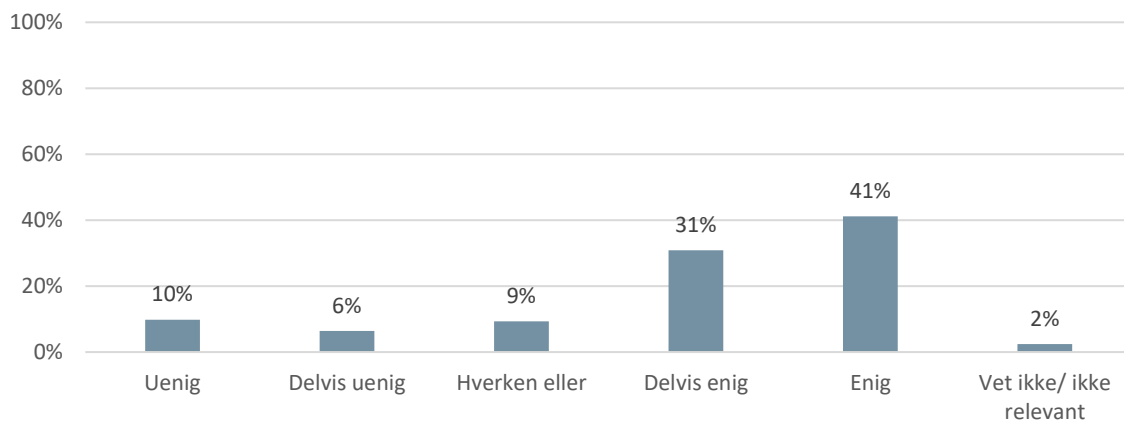
Det stilles spørsmål fra en rekke av informantene i nevnte informantgrupper om det er behov for at bistandsadvokaten er tilstede under hele hovedforhandlingen. Flere trekker fram at det ligger et potensial for å redusere kostnadene og etterspør en større bevissthet rundt tilstedeværelse under øvrig bevisførsel. Det pekes særlig på saker som strekker seg over flere dager, og som gjerne har flere fornærmede (og som har flere bistandsadvokater). Følgende kommentar fra en forsvarer i spørreundersøkelsen er illustrerende også for tilbakemeldinger som gis av dommere og påtalemyndigheten gjennom intervjuer:

«Min erfaring som forsvarer, er at mange bistandsadvokater er lite aktive under hovedforhandling. Ofte er bistandsadvokatens aktivitet begrenset til å stille noen få spørsmål til fornærmede, samt holde en 10 minutters prosedyre om oppreisningskravet. Jeg kan se at fornærmede har et behov for å bli orientert om hva som skjer under hovedforhandling. Imidlertid er det en meget kostbar ordning at bistandsadvokaten deltar under hele hovedforhandlingen. Med hensyn til kostnadsaspektet kunne det være fornuftig om bistandsadvokatens deltagelse under hovedforhandling ble begrenset til fornærmedes forklaring, samt under bevisførsel på vegne av fornærmede og under prosedyrene. Det skal også understrekes at jeg også har erfart saker der det har vært et langt større behov for bistandsadvokaten – eksempelvis saker med omfattende erstatningskrav».

Som for mange andre spørsmål som tas opp i intervjuene gis det imidlertid også her ulike svar. Noen av dommerne forteller om at den «fornuftige bistandsadvokaten» som regel ikke er tilstede i tilfeller hvor saksposter som behandles ikke vedrører egen klient. For eksempel, i saker med flere forhold hvor den fornærmede bare har vært en del av alle forholdene, er det helt vanlig at bistandsadvokaten ikke er tilstede under hele rettsforhandlingene.

I spørreundersøkelsen har dommerne svart på hvorvidt de er enig eller uenig i påstanden om at bistandsadvokaten er mer tilstede under hovedforhandling enn det som er nødvendig for å ivareta klientens interesser. Her svarer 72 prosent av dommerne at de enten er delvis enig, eller enig i påstanden.

Figur 31 Dommerundersøkelsen – hvor enig/ uenig er du med følgende påstand: Bistandsadvokaten er mer tilstede under hovedforhandling enn det som er nødvendig for å ivareta klientens interesser (N=204)

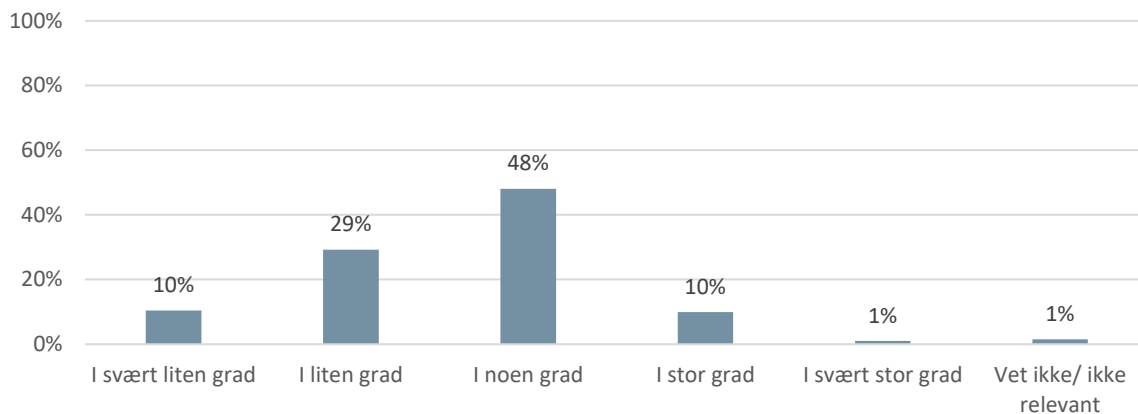
Oxford Research

Både dommere og politiadvokater argumenterer for at en av de viktigste rollene til bistandsadvokaten i hovedforhandling er å være en støtte til fornærmede. Det oppfattes som viktig fra politiadvokatenes side at aktor ikke må ha fokus på fornærmede i retten, og det oppfattes som viktig at en bistandsadvokat er tilstede som en tillitsperson for å trygge og informere fornærmede. Denne støtten er etter deres oppfatning av juridisk karakter fordi det krever kunnskap om straffeprosessen. Overordnet virker både dommere og påtalemyndigheten enig i at arbeidet til bistandsadvokaten er en meget viktig støtte til fornærmede gjennom hele prosessen, også i hovedforhandling. De er likevel opptatt av at det er rom for å begrense tilstedeværelsen. Særlig når fornærmede ikke selv er tilstede faller funksjonen som støtteperson bort.

Samtidig påpekes det at bistandsadvokaten har en forholdsvis passiv rolle under hovedforhandling. Dommere og aktorer er heller ikke enig i at bistandsadvokaten ofte stiller spørsmål eller har andre oppgaver enn å prosedere erstatningskravet. Dette krever sjelden omfattende tidsbruk under hovedforhandling. De fleste dommere og representanter fra påtalemyndigheten synes å mene at det i større grad bør åpnes for en regulering av bistandsadvokatens tilstedeværelse i retten.

I figuren under fremkommer resultater fra spørreundersøkelsen som gjelder hvorvidt bistandsadvokaten har en aktiv rolle i retten. 48 prosent oppgir at de i noen grad har en aktiv rolle, mens 11 prosent er av den oppfatning at de i stor eller svært stor grad har en aktiv rolle i retten. Funnene kan peke i retning av at det kan være fornuftig å vurdere reguleringer når det gjelder

tilstedeværelse. Det er imidlertid viktig å påpeke at dette på ingen måte står alene som et mål på nødvendigheten av tilstedeværelse.

Kilde: Oxford Research

Dommeren har ikke hjemmel til å dimittere bistandsadvokat slik det er i dag. I den sammenheng er det interessant også å trekke fram funnene som går på hvorvidt det eksisterer en dialog mellom dommer og fornærmede om behovet for at bistandsadvokaten er tilstede under rettsforhandling. Noen av de intervjuede forteller at en slik dialog ikke eksisterer, mens andre sier de selv tar initiativ til dialog med dommer om behovet for å være tilstede. Det påpekes da at initiativet til dialogen vanligvis tas av bistandsadvokaten selv. En av de intervjuede peker på at dommerne «ikke tør ta det opp» ettersom de ikke har hjemmel til å begrense tilstedeværelsen.

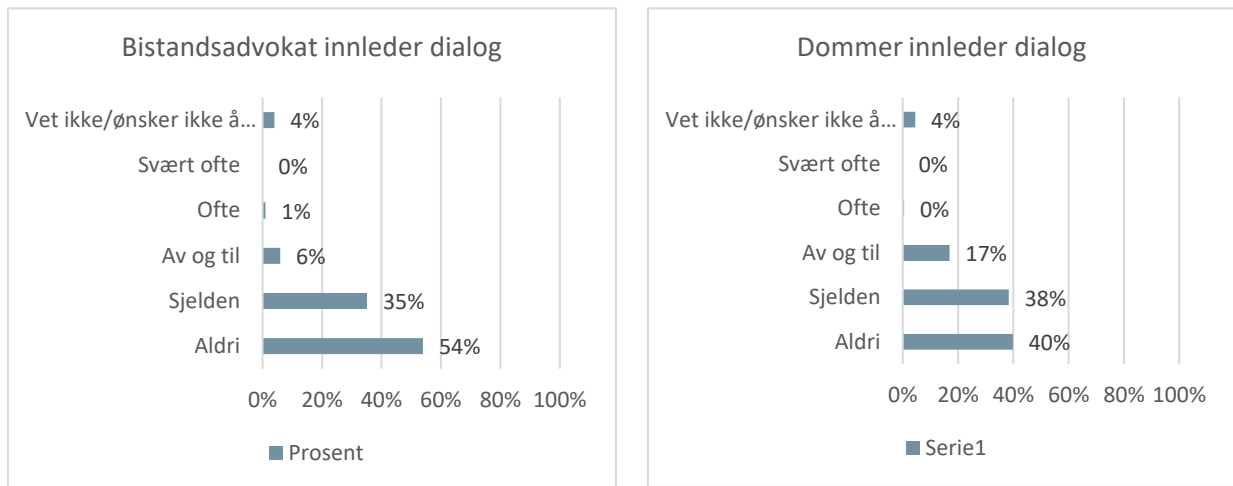
Mange bistandsadvokater forteller også at de ikke har noen interesse i å «kaste» bort tiden sin i retten, og at de ikke er tilstede dersom det ikke vurderes som nødvending. Etter vår vurdering kan saksporteføljen og ledig tid (kapasiteten) til bistandsadvokaten ha betydning for tiden man er tilstede i hovedforhandling. Har man et stort tidspres for å yte tilstrekkelig bistand i andre saker i porteføljen, bruker man ikke tid på det som strengt tatt ikke er nødvending. Dette forutsetter en rasjonell aktør og at ikke profesjonsetikk og profesjonsrolle motvirker økonomiske insentiver.

Også dommer er av den oppfatning at initiativet til dialog i dag må tas av bistandsadvokaten selv. De fleste påpeker at en slik dialog ikke er normalen, men at det skjer fra tid til annen. Her kan det imidlertid tenkes å forekomme praksisforskjeller mellom tingrettene, da noen dommere oppfatter at de som del av generelle prosessledelse kan innlede dialog om tilstedeværelse.

Flere av bistandsadvokatene som er intervjuet argumenterer for at de selv har en bevissthet rundt behovet for tilstedeværelse. De er travle, og har derfor ikke har interesse av å være tilstede dersom de ikke anser det som nødvending for klienten, og at de da heller arbeider med andre saker. Påtalemyndigheten og dommere kan bekrefte at det de oppfatter som mer erfarne bistandsadvokater har en slik bevissthet. Særlig trekkes det fram at advokater på den faste listen vurderer behov for tilstedeværelse i hver enkelt sak. På spørsmål om det eksisterer en dialog om nødvendigheten av å være

tilstede i forbindelse med hovedforhandling svarer dommerne i spørreundersøkelsen stort sett at det sjelden eller aldri forekommer. Se figuren under.

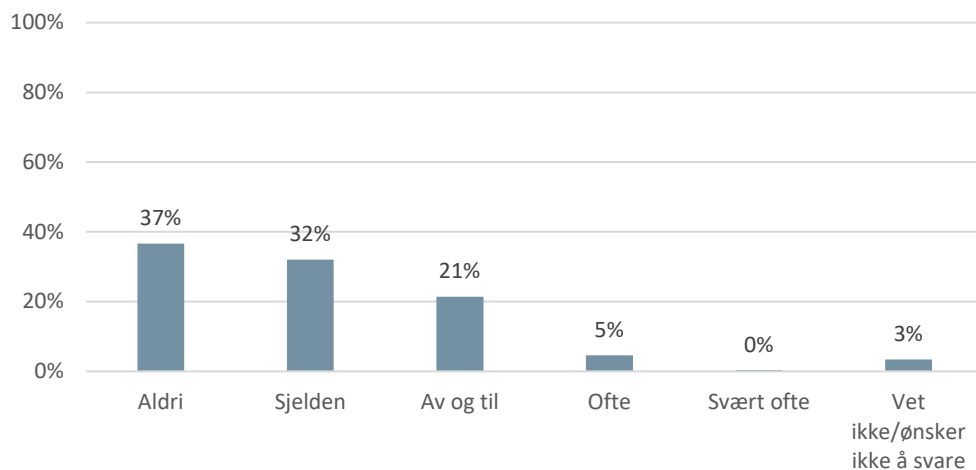
Figur 32 Hvor ofte innledes dialog om nødvendigheten av tilstedeværelse under hovedforhandling? (N=202)

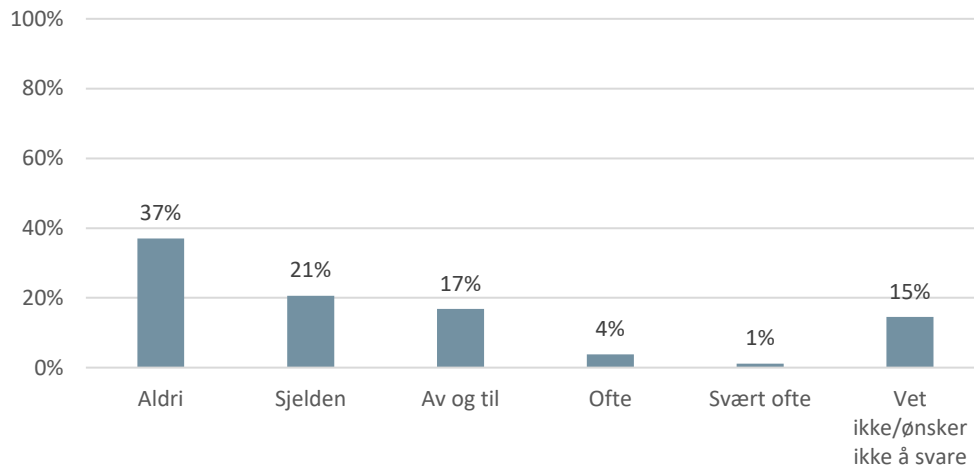
Kilde: Oxford Research

Muligheten for å begrense tilstedeværelse er imidlertid komplekst. Det understrekes at det i så tilfelle vil være behov for en prosessledning som muliggjør det. I dag finnes ikke et fast system for når de ulike straffebud og poster behandles, og det vil også være utfordrende å på forhånd fastsette når det er behov for at bistandsadvokaten er tilstede. Videre vil det være behov for unntaksbestemmelser og, slik en dommer forklarer det, vil det «alltid» være personer som argumenter for at de er omfattet av unntaket.

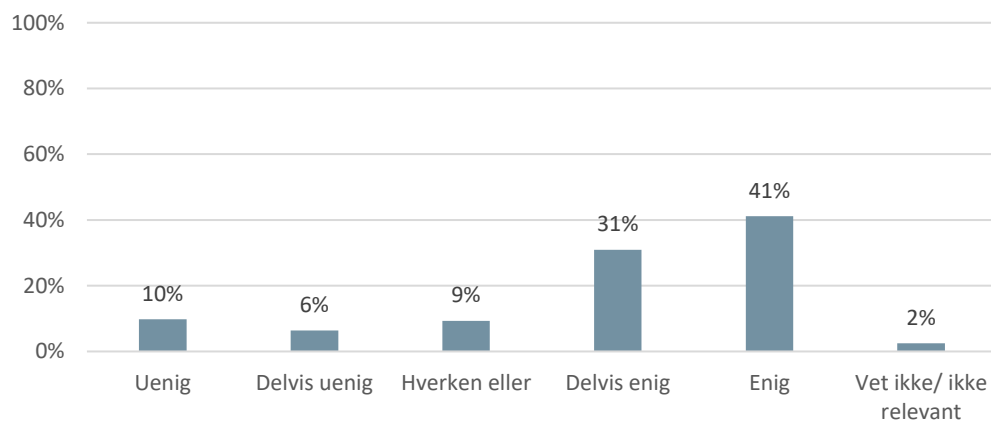
Figur 33 Hvor ofte opplever du dialog med aktor/dommer om nødvendigheten av å være tilstede eller ikke tilstede under hovedforhandling? (N=262)

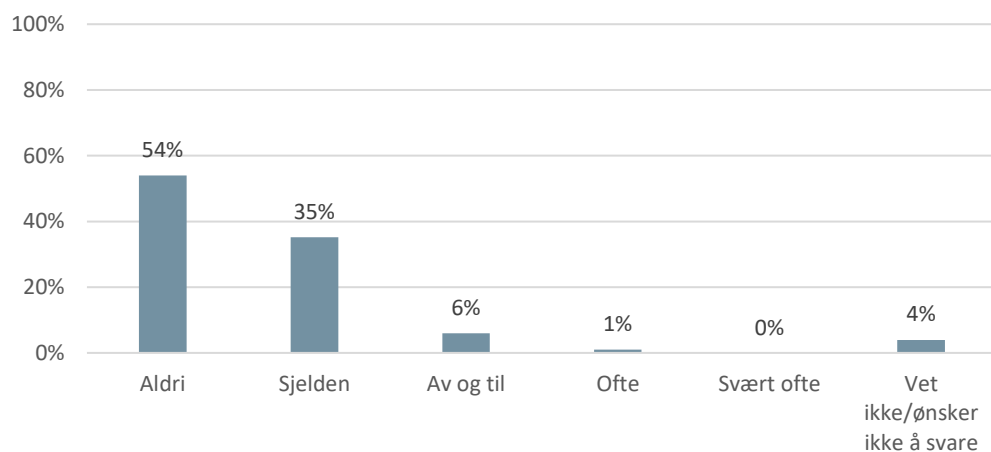
Figur 34 Advokatundersøkelsen - Når du har dialog med dommer/aktor om din tilstedeværelse, hvor ofte opplever du at de forsøker å redusere din tilstedeværelse? (N=262)

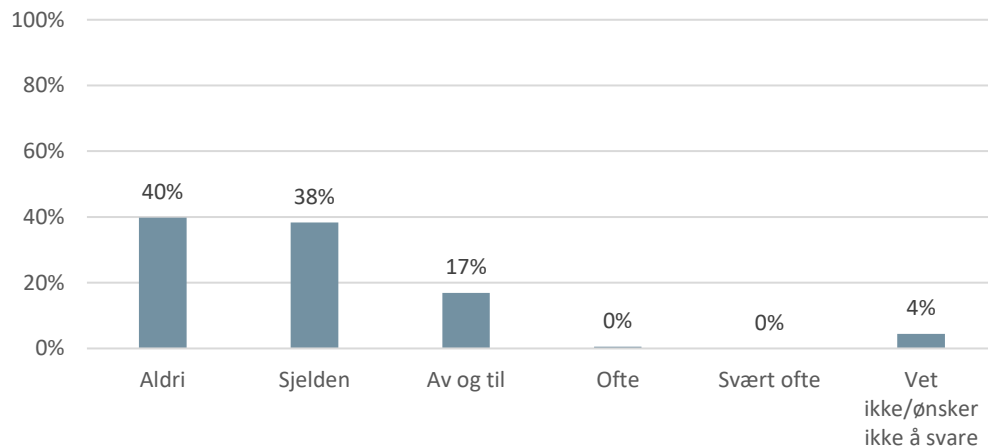
Figur 35 Dommerundersøkelsen -Hvor enig/ uenig er du med følgende påstand: Bistandsadvokaten er mer tilstede under hovedforhandling enn det som er nødvendig for å ivareta klientens interesser (N=204)

Figur 36 Advokatundersøkelsen - Hvor ofte opplever du at bistandsadvokaten innleder dialog med deg om nødvendigheten av tilstedeværelse under hovedforhandling? (N=202)

Figur 37 Hvor ofte innleder du selv dialog med bistandsadvokaten om nødvendigheten av tilstedeværelse under hovedforhandling? (N=201)

7.7 Om stykkpris som alternativ på etterforskningsstadiet

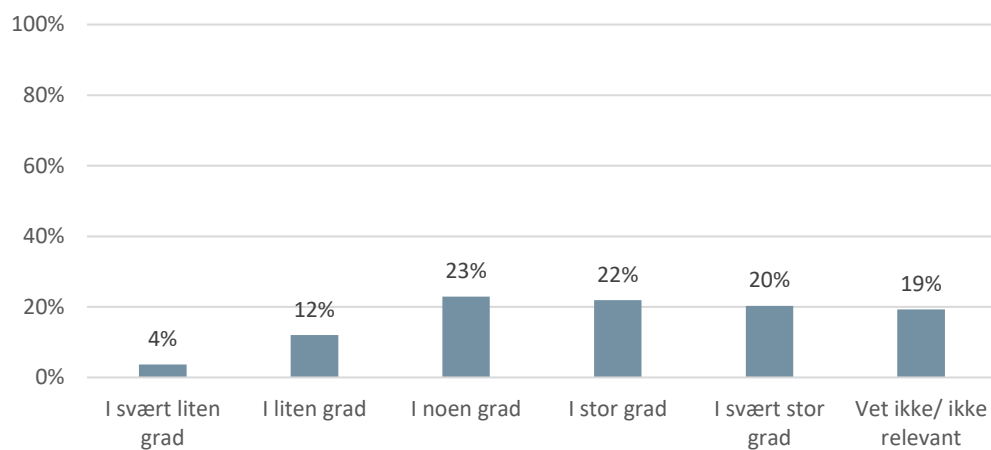
Bistandsadvokatens oppdrag på etterforskningsstadiet er kompensert som medgått tid. Et av spørsmålene som skal besvares i evalueringen er hvorvidt det er hensiktsmessig å stykkprisregulere bistandsadvokatoppdraget på etterforskningsstadiet. Det er ulike oppfatninger også på dette punktet, både innad i ulike informantgrupper og mellom informantgrupper. Eksempelvis går enkelte bistandsadvokater langt i å hevde at det ville vært veldig problematisk med stykkpris i etterforskningen, mens noen dommere oppfatter det som en betydelig forenkling. Det er forståelse for at saker er unike, og at utfordringen vil være å finne en stykkpris som passer. Oppfatningen er at man treffer godt i andre tilfeller med stykkprisregulering, og at det prinsipielt også bør være mulig på etterforskningsstadiet.

I hovedsak dreier diskusjonene seg om følgende hovedargumenter.

- De som mener det vil være mulig å stykkprisregulere med gitte vilkår, slik som lavere terskel for omgjøring til medgått tid, enn dagens 50 prosent grense.
- De som mener at det er svært lite hensiktsmessig – gitt sakenes egenart og store forskjeller mellom klienter vil stykkpris ofte ikke treffe.
- De som mener stykkpris vil være hensiktsmessig ut fra sakstype, begrunnet med behov om å skape insentiver om at det ikke utføres «for mye» arbeid for en klient. Flere oppfatter nettopp at enkelte advokater strekker seg for langt i sin rolle som støtteperson (i forlengelse har dommer i praksis lite grunnlag for å vurdere tidsbruk).
- Et viktig poeng er at advokatene ser ut til å være fornøyde med stykkpris i andre sakstyper. Flere bistandsadvokater og dommere uttaler at det «går opp i opp».

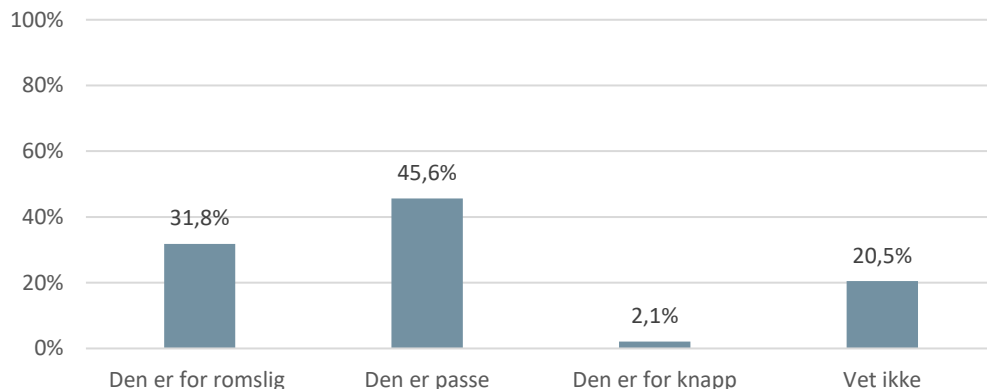
Det er informanter fra ulike grupper som trekker fram argumenter mot at stykkpris ikke er egnet på etterforskningsstadiet. Det er dels sterke motforestillinger mot endring. Enkelte bistandsadvokater betegner det som en katastrofe for fornærmede ved eventuell overgang til stykkprisregulering. Det er en del dommere som oppfatter at stykkpris kan være mer hensiktsmessig på etterforskningsstadiet. Samtidig påpekes det at stor variasjon i arbeidsomfanget knyttet til den enkelte sak taler for at treffende stykkpris imidlertid kan være vanskelig i praksis. De samme oppfatningene om stykkpris finner vi også blant informanter fra påtalemyndigheten. Flere svarer at stykkprisregulering *kan* være egnet på etterforskningsstadiet, samtidig som informantene nyanserer dette ved å si at det er vanskelig å sette slike rammer i praksis. Vi finner dermed heller ikke entydige svar fra denne gruppen, selv om enkelte ser det som et mulig alternativ for å redusere kostnader.

Figur 38 Dommerundersøkelsen - Hvilken grad kan det være hensiktsmessig å stykkprisregulere bistandsadvokatoppdraget under etterforskningsstadiet? (N=192)

Kilde: Oxford Research

Figur 39 Advokatundersøkelsen - Opplever du at stykkprisen gir tilfredsstillende dekning av tidsbruken for enkelte sakstyper? Vi tenker på stykkpris for bistandsadvokat (N=195)

7.8 Evaluators vurdering

Sett i forhold til målene med utvidelsen av ordningen skal kapittelet svare på i hvilken grad regelverk og praksis rundt oppnevning av bistandsadvokat sikrer en effektiv ressursbruk. Det rent praktiske rundt forvaltningen med oppnevning, kontroll og utbetaling må med bakgrunn i datamaterialet, karakteriseres som velfungerende. Både dommere og advokater virker å være fornøyde med forvaltningen, og det gis ingen konkrete innspill til forbedring. Aktørportalen tilskrives som et velfungerende verktøy som har bidratt til å effektivisere og forenkle kommunikasjonen med domstolen. Aktørportalen er nå innfaset i samtlige tingretter.

Det kan likevel være rom for effektivisering i saksbehandlingsprosessen, selv om det er lite i datamaterialet som peker ut konkrete tiltak. Et mulig element i effektiv ressursbruk er at arbeidet gjøres på så lavt nivå i organisasjonen som mulig, slik som å delegere til saksbehandlernivå, gjerne kombinert med spesialiseringer på enkelte saksbehandlere eller dommer for å sikre både kompetanse, kvalitet og effektivitet.

Variasjon i størrelsen på domstolene vil selvsagt påvirke muligheten for delegering og spesialisering. Oslo tingrett har gjennom bistandsadvokatprosjektet utført forsøk med spesialisering av oppnevning på enkelte saksbehandlere og dommere, og gir anbefaling om videreføring av dette. Prosjektet peker på erfaringer om at det er ressursbesparende for dommere å ha saksbehandlere som forbereder saken, og utarbeider utkast til avslag, oppnevning og oversendelsesbrev. Likevel er det relativt få dommere som oppgir at saksbehandling (realitetsbehandling) er delegert saksbehandler. Etter Oxford Researchs vurdering er det hensiktsmessig at domstolene ser hen til erfaringene man har gjort seg i Oslo tingrett, og vurderer mulighet for spesialisering og delegering. Med bakgrunn i at det er relativt mange som oppgir at oppnevning av bistandsadvokat (realitetsbehandling) sjelden delegeres saksbehandler (ca.40 prosent), kan det synes som at det eksisterer et effektiviseringspotensial som ikke er brukt.

Når det gjelder kontroll av salæret fremstår utfordringene større og etter evaluators vurdering er det et rom for styrking av kontrollfunksjonen. Særlig kan styrket kontroll være et alternativ dersom en ikke ønsker stykkpris på etterforskningsstadiet. Begrenset kontroll tilskrives tidspress hos dommerne, og manglende mulighet til å observere behovet i den enkelte sak. Det vil si at det foreligger et informasjonsproblem. Systemet er i stor grad tillitsbasert, hvor domstolene generelt har tillitt til at advokater holder seg innenfor «rimelig og nødvendig» timeføring. Kontrollen er mer omfattende i tilfeller hvor det enten er en ukjent advokat som har levert salæroppgave, hvorvidt det er advokater som en har lav tillitt til, og i tilfeller hvor salærkravet er uvanlig høyt.

Medgått tid gir insentivvirkninger som kan påvirke arbeidsomfanget. I tillegg er rommet for å strekke seg for langt i «støtterollen» tilstede, noe vi oppfatter også at enkelte gjør til en viss grad. Det er imidlertid vanskelig å vurdere omfanget av saker hvor advokater går for langt. Styrket kontroll vil kunne justere noe for dette. Videre er profesjonsetikk, kompetanse og saksporteføljen (kapasitet) viktige faktorer som trolig er med på å modere arbeidsomfanget.

Det er videre muligens deler av bistandsadvokatoppdraget som kan begrenses uten at det nødvendigvis går utover rettssikkerheten. For eksempel kan man i større grad oppnevne en bistandsadvokat for flere fornærmede i samme sak, såfremt de fornærmede har de samme interessene i saken. Det gjøres til dels allerede. Videre kan man nærmere regulere tilstedeværelse til bistandsadvokaten under hovedforhandling, og gir dommer større mulighet til å vurdere behovet for tilstedeværelse. Datamaterialet viser at bistandsadvokatene stort sett er tilstede under hele hovedforhandlingen, mens fornærmede ofte ikke er det. Det kan også være mulig å åpne for skjønnsmessig vurdering av behovet for at det er bistandsadvokat som fremmer erstatningskravet. I enkelte tilfeller peker informanter (både dommere og påtalemyndigheten) på at erstatningskravet er standardisert utfra rettspraksis, og at erstatningssaken dermed er lite kompleks. I mer omfattende erstatningssaker peker samme informantgrupper på at erstatningssaken blir bedre belyst, og ressursbehovet for påtalemyndigheten reduseres når bistandsadvokaten fremmer erstatningssaken.

Videre kan man se for seg økt bruk av vitnestøtteordningen, og større rolle for Støttesentrene slik at noe av arbeidsmengden til bistandsadvokater reduseres.

Det er betydelig uenighet blant informantene om omfanget av arbeidet bistandsadvokatene gjør, er nødvendig. Særlig stilles det spørsmål fra aktørene i retten om nødvendigheten av tilstedeværelse av bistandsadvokaten under hovedforhandling. Dommere og politiadvokater beskriver i praksis en begrenset rolle til bistandsadvokaten i retten, kombinert med betydelig tilstedeværelse. Slik vi ser det, kan den enkelte advokats samlede saksportefølje og erfaring som bistandsadvokat virke begrensende på tilstedeværelse i retten, men i hovedsak er bistandsadvokaten til stede under hele hovedforhandlingen.

En annen mulighet som trekkes fram av enkelte dommere er muligheten for innføring av stykkpris under etterforskning, men dommerne har ikke detaljert kunnskap om etterforskningsstadiet. En slik endring vil i tilfelle vært særs kontroversiell blant bistandsadvokater, da med argument om at bistand under stykkpris ikke kan tilpasses den enkelte sak og den enkeltes behov. Oxford Research er enig i at det kan være utfordrende å finne en stykkpris som passer, men deler ikke oppfatningen om at dette prinsipielt ikke lar seg gjøre.

Det er uansett stor variasjon i synspunkter på tvers av informantgrupper når det gjelder eventuell stykkpris på etterforskningsstadiet. Dette er forhold vi vil ta nærmere opp i kapittel 12, reformforslag.

8 Kostnader, ressursbruk og effektivitet

8.1 Innledning

Utvidelsen av ordningen i 2008 kan ha fått betydelige konsekvenser når det gjelder ressursbruk. Økning av lovbruddskategorier gjør at antallet fornærmede med rett på bistandsadvokat har økt. Som del av en større analyse om utviklingen i statens utgifter til fri rettshjelp og særskilte straffesaksutgifter, beregnet Menon Economics at statens utgifter til bistandsadvokat vokste med 165 prosent i perioden fra lovendringen i 2008 til 2014 (justert for salærvekst og befolkningsvekst).²⁷ Analysen gir enkelte svar når det gjelder veksten i utgifter, men det foreligger lite dokumentasjon om i hvilken grad ordningen har virket etter hensikten, og hvorvidt, og på hvilke måter den har styrket rettssikkerheten.²⁸

I dette kapitlet skal vi se nærmere på kostnader, ressursbruk og effektivitet i bistandsadvokatorordningen. Kapitlet skal besvare følgende av oppdragets hovedspørsmål:

- Hva har kostnadene ved utvidelsen av bistandsadvokatorordningen vært?
- I hvilken grad sikrer regelverk og praksis rundt oppnevning av bistandsadvokat en effektiv ressursbruk sett i forhold til målene med utvidelsen av ordningen?
- Hvordan kan bistandsadvokatorordningen effektiviseres?

8.2 Om bistandsadvokatmarkedet og bistandsadvokatene

8.2.1 Antall bistandsadvokater økte betydelig rundt utvidelsen av ordningen i 2008

Antall unike advokater som hvert år har utført bistandsadvokatoppdrag registrert i Lovisa har økt betraktelig i perioden 2005 til 2017. Økningen har vært lavere fra 2015 til i dag, sammenlignet med tiåret før. Utviklingen i antall unike advokater med bistandsadvokatoppdrag det enkelte året er vist i Tabell 2. Det er kraftig vekst i de første årene etter utvidelsen, det vil si i årene 2008 til 2012. I senere år har nivået stabilisert seg. Det kan tyde på at profesjonen har tilpasset seg utvidelsen av ordningen, og at markedet har «satt seg». Antall saksnumre med utbetaling til bistandsadvokat har imidlertid fortsatt å vokse fra 2014 til 2016. Noe av økningen i saksmengden vil kunne tilskrives befolkningsvekst, og at lovbrudd dels følger veksten i befolkningen. I tabellen har vi også registrert hvor mange advokater som har sitt første og hittil siste oppdrag det enkelte år.

²⁷ Menon-publikasjon nr. 10/2016. Skogstrøm, Haukland Løge, Midttømme og Aale

²⁸ Konkurransesgrunnlaget

Tabell 2: Tilfall og frafall av bistandsadvokater. Viser antall advokater som har sitt første oppdrag i året og antall som har sitt siste oppdrag. Basert kun på de bistandsadvokatene vi har registrert utbetalinger til.

	Antall unike bistandsadvokater med utbetaling i Lovisa	Antall unike saker med utbetaling til bistandsadvokater	Årlig endring i antall saker med bistandsadvokat	Antall bistandsadvokater som har sitt første oppdrag dette året	Antall bistandsadvokater som kun har oppdrag dette året	Antall bistandsadvokater som har sitt hittil siste oppdrag dette året
2009	958	2830	45 %	344	92	44
2010	1 012	3398	20 %	232	74	47
2011	1 114	4020	18 %	198	81	81
2012	1 112	4466	11 %	142	71	96
2013	1 071	4124	-8 %	116	55	100
2014	1 127	4183	1 %	113	66	130
2015	1 207	5075	21 %	111	75	216
2016	1 237	6605	30 %	88	99	346

Vi har ekskludert 2008 og 2017 fra Tabell 2, da vi ikke kan si hvorvidt advokaten har oppdrag før 2008 og etter 2017. Den første kolonnen viser at antall advokater med sitt første oppdrag var svært høyt i 2009. I de påfølgende årene har det falt litt hvert år, før det stabiliserer seg i perioden 2013 til 2015. Antall advokater som kun har bistandsoppdrag i ett år har mindre svingninger, men det er ingen tydelig trend. Vi ser at antall advokater som har sitt siste oppdrag i 2016 er svært høyt, men dette skyldes trolig egenskaper ved data-uttrekket vårt, som gjør at vi har registrert utbetalinger til få advokater i 2017. Det overordnede inntrykket er at rekrutteringen av nye bistandsadvokater ser ut til å ha stabilisert seg.

8.2.2 De fleste utbetalingene finner sted til høyfrekvente bistandsadvokater

Første kolonne i Tabell 2 viser alle som er registrert med minst ett bistandsadvokatoppdrag i ett år, uavhengig av hvor mange saker de har hatt. For å vurdere hvor mange høyfrekvente bistandsadvokater det er, har vi Tabell 3 regnet ut andelen av bistandsadvokatene som har fått utbetalt salær tilsvarende minst 500 timer i året. Vi ser at det i 2008 kun gjaldt én prosent av bistandsadvokatene, mens det siden 2011 har stabilisert seg på 4-6 prosent hvert år. Antallet unike bistandsadvokater har økt i den samme perioden. Dermed har antall bistandsadvokater med mer enn 500 timer også økt. Vi registrerer den høye andelen i årene 2011 og 2012, knyttet til 22. juli-saken.

Tabell 3: Antall og andel høyfrekvente bistandsadvokater per år, målt ved de som får utbetalinger tilsvarende mer enn 500 timer i året.

År	Andel høyfrekvente advokater	Antall høyfrekvente advokater	Alle advokater vi har registrert id og utbetalinger på
----	------------------------------	-------------------------------	--

2008	1 %	10	769
2009	3 %	27	958
2010	3 %	32	1 012
2011	6 %	65	1 114
2012	7 %	78	1 112
2013	4 %	48	1 071
2014	4 %	45	1 127
2015	5 %	58	1 207
2016	6 %	72	1 237

I Tabell 4 viser vi at andelen av de samlede utbetalingene som går til spesialiserte advokater, har økt.

Tabell 4: Andel av bistandsadvokatutbetalingene som går til spesialiserte bistandsadvokater, som andel av totale utgifter til bistandsadvokater. Med spesialiserte advokater regner vi dem hvor bistandsadvokatutbetalingene utgjør over 50 prosent av utbetalingene deres det enkelte år, av de utbetalingene som er registrert i regnskapsdataene fra Domstoladministrasjonen.

Størrelse	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Lagmannsrett	70 %	65 %	66 %	62 %	68 %	69 %	61 %	72 %	78 %	73 %
Liten	65 %	73 %	76 %	71 %	78 %	71 %	76 %	74 %	78 %	76 %
Middels	69 %	70 %	67 %	68 %	72 %	75 %	71 %	79 %	80 %	78 %
Stor	59 %	66 %	66 %	68 %	67 %	74 %	69 %	76 %	78 %	76 %
Svært stor	66 %	67 %	72 %	68 %	75 %	67 %	71 %	72 %	77 %	74 %

Graden av spesialisering kommer også frem i 5 under, som viser kombinasjoner av antall timer fakturert som bistands- og forsvarsadvokat for alle advokater per år. Hver observasjon representerer én advokat i et enkelt år. Det er få advokater som fakturerer mange timer som både bistands- og forsvarsadvokat. Det er tegn til at man spesialiserer seg ved at man enten fakturerer mange timer som bistandsadvokat eller fakturerer mange timer som forsvarsadvokat. Vi observerer at de advokatene som fakturerer mest, fakturerer hovedsakelig kun som bistandsadvokat eller kun som forsvarsadvokat. Det er langt flere advokater med overvekt forsvareroppgjør som fakturerer et antall timer som tilsier at saker på offentlig salær er deres hovedvirke.

Tabell 5: Antall advokater med ulike kombinasjoner av antall timer fakturert som henholdsvis bistands- og forsvarsadvokat, per år. Hver observasjon representerer én advokat i et enkelt år.

Antall timer fakturert som bistandsadvokat	Ingen	1<201	201-500	501-1 000	1 001-2 000	2 001-5 000	Totalt
Antall timer fakturert som forsvarsadvokat							
Ingen	0	2352	236	100	25	2	2715
1<201	3919	3742	492	187	59	2	8401
201-500	858	1168	129	27	4	0	2186
501-1000	562	849	90	17	7	0	1525
1001-2000	437	650	70	18	2	1	1178

2001-5000	227	365	46	5	1	0	644
>5000	15	19	4	3	1	0	42
Totalt	6018	9145	1067	357	99	5	16691

8.2.3 Markedet for bistandsadvokater er mer konsentrert ved små domstoler enn ved store

Dersom man betrakter markedet for bistandsadvokater på et nasjonalt nivå, er markedet svært lite konsentrert, i betydningen at det er mange bistandsadvokater som deler på oppdragene. Når vi går ned på den enkelte domstol, ser vi at det er en tydelig forskjell mellom store og små domstoler. Bistandsadvokatmarkedet er vesentlig mer konsentrert ved de små domstolene enn ved de store. I praksis betyr dette at når man går fra en liten til en større domstol, øker antall bistandsadvokater som tar oppdrag mer enn antall tilgjengelige oppdrag. Det er altså flere bistandsadvokater med en høy markedsandel ved de små domstolene enn ved de store. Gruppen med de svært store domstolene er basert i de store byene. 6 viser en tydelig fallende markedskonsentrasjon over tid, ved middels og store domstoler. Små og svært store domstoler ligger ganske jevnt gjennom hele tiårsperioden.

Tabell 6: Markedskonsentrasjonen målt ved HHI-indeksen. Gjennomsnitt blant domstolene i hver størrelsesgruppe. HHI-indeksen går fra 0 (alle advokater har hver en markedsandel på null) til 10 000 (alle bistandsadvokatoppdrag betjenes av én bistandsadvokat).

	Liten domstol	Middels domstol	Stor domstol	Svært stor domstol
2008	2 707	1 838	2 178	593
2009	2 675	1 390	2 119	546
2010	2 782	1 234	795	530
2011	2 249	1 314	2 241	412
2012	2 309	1 475	740	408
2013	2 799	1 553	1 556	489
2014	3 001	1 430	1 196	503
2015	2 819	1 068	1 039	427
2016	2 372	1 421	1 030	501
2017	2 512	1 235	890	521

8.3 Bruken av bistandsadvokater på ulike saksområder

8.3.1 Antall saker med bistandsadvokat

Hovedtyngden av saker der bistandsadvokater er involvert dreier seg om seksualforbrytelser og vold i nære relasjoner. Dette fremkommer av 7, der vi har telt antall saksnumre i Lovisa hvor det er registrert

bistandsadvokat på saken, gruppert etter område.²⁹ Det kan være knyttet flere områder til hver sak. Sakene som er merket «Uten område» er oppnevninger av bistandsadvokat der det ikke er registrert område. Dette antas å primært gjelde de tilfeller der Politiet ønsker å få en bistandsadvokat oppnevnt. Denne oppnevningen, og utgiftene registrert på den, knyttes i Lovisa, ikke til den senere straffesaken, som har ett eller flere områder knyttet til seg.

Tabell 7: Antall saksnumre med bistandsadvokat på saken per område (en sak kan omfattes av flere områder). Datagrunnlaget er alle saker hvor vi både har utbetaling til, og opplysninger om, minst én advokat.

Område	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Uten område	612	1049	1257	1692	1961	1837	1881	2271	3649	2416
Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)	761	703	850	895	1016	849	837	1034	1145	707
Vold i nære relasjoner	111	361	525	562	638	668	724	986	1041	670
Voldssaker med betydelig skade	266	431	441	551	540	514	468	493	499	374
Annet	44	110	147	162	133	95	102	105	107	103
Trusler, tvang, frihetsberøvelse	103	129	132	112	113	122	95	112	104	76
Etterlatte: dødsfall som følge av straffbar handling	64	69	67	79	83	68	98	77	71	58
Kontaktforbud og besøksforbud	10	11	26	18	24	22	32	40	29	26
Menneskehandel	7	7	10	10	14	14	6	7	9	2

Av tabellen over fremkommer det ikke hvor mange saker det er per område uten bistandsadvokat, og dermed ikke i hvor stor andel av sakene bistandsadvokater er involvert. I 8 har vi derfor regnet ut hvor stor andel av sakene per område det er bistandsadvokater involvert. Vi ser at områdene vold i nære relasjoner, seksualforbrytelser og etterlatte etter dødsfall som følge av straffbar handling skiller seg ut ved at det er bistandsadvokat inne i de aller fleste av sakene. 0 illustrerer utviklingen i andel saker med bistandsadvokat over tid. Trenden er generelt at en betydelig høyere andel saker har bistandsadvokat etter hvert som bistandsadvokatorordningen er blitt mer kjent.

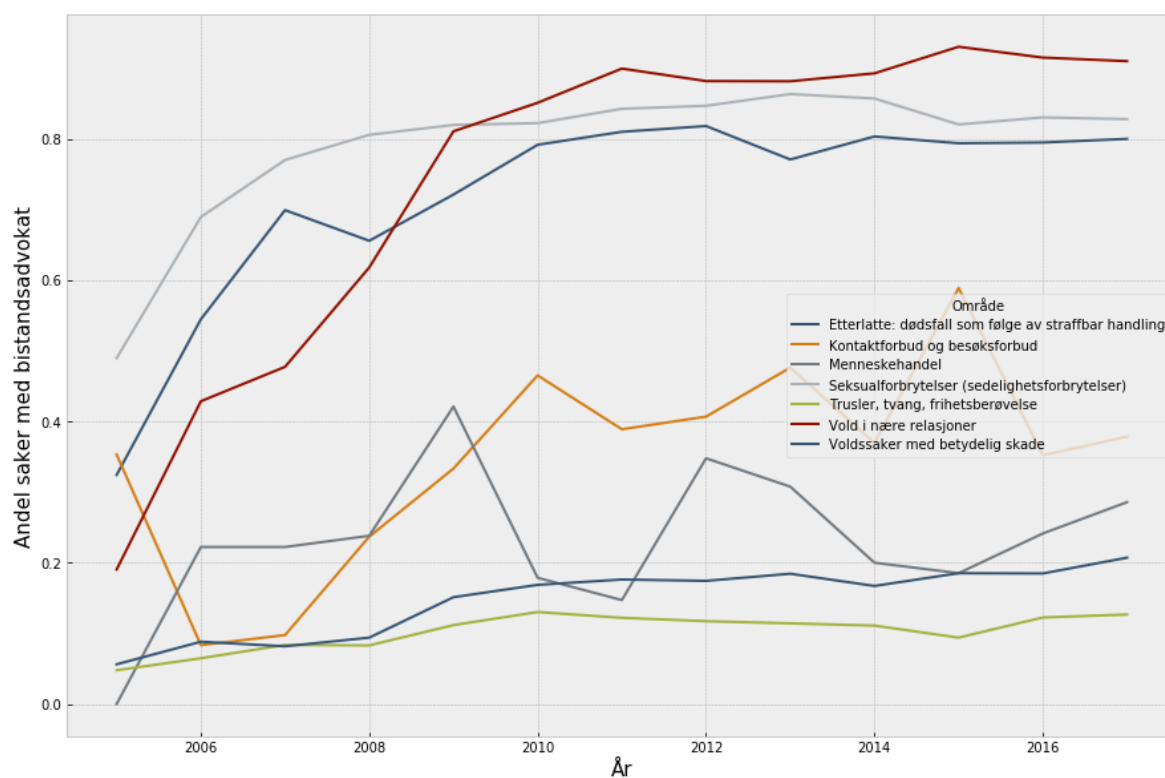
Tabell 8: Andel saker innenfor et område som har bistandsadvokat. Andelene er beregnet på bakgrunn av straffe- og ankesaker, se kapittel 12.10.

Område	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Vold i nære relasjoner	19 %	43 %	48 %	62 %	81 %	85 %	90 %	88 %	88 %	89 %	93 %	92 %	91 %
Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)	49 %	69 %	77 %	81 %	82 %	82 %	84 %	85 %	86 %	86 %	82 %	83 %	83 %
Etterlatte: dødsfall som følge av straffbar handling	32 %	54 %	70 %	66 %	72 %	79 %	81 %	82 %	77 %	80 %	79 %	79 %	80 %

²⁹ Områdeinndelingen av saksnumrene er svært finmasket. Det er foretatt en kategorisering av områdene til et mer aggregert og hensiktsmessig nivå. I vedlegget er figurer og tabeller med den finmaskede, opprinnelige områdeinndelingen. Vi har aggregert opp til ni ulike kategorier, hvorav en av disse er kalt «Annet». Denne kategorien omfatter straffebud som i utgangspunktet ikke er omfattet av bistandsadvokatorordningen.

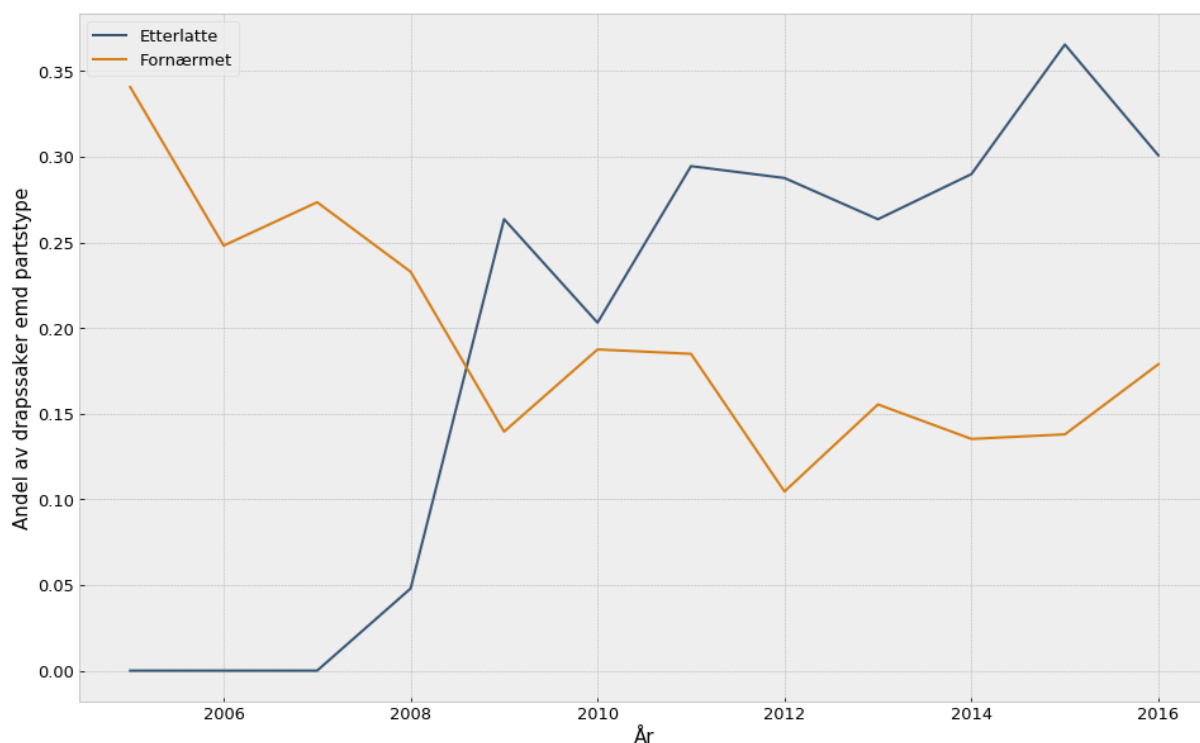
Kontaktforbud og besøksforbud	35 %	8 %	10 %	24 %	33 %	47 %	39 %	41 %	48 %	37 %	59 %	35 %	38 %
Menneskehandel	0 %	22 %	22 %	24 %	42 %	18 %	15 %	35 %	31 %	20 %	19 %	24 %	29 %
Voldssaker med betydelig skade	6 %	9 %	8 %	9 %	15 %	17 %	18 %	17 %	18 %	17 %	19 %	18 %	21 %
Trusler, tvang, frihetsberøvelse	5 %	6 %	8 %	8 %	11 %	13 %	12 %	12 %	11 %	11 %	9 %	12 %	13 %
Annet	0 %	0 %	0 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %

Figur 40: Utvikling i andel saker med bistandsadvokat innenfor de ulike saksområdene.

I tabell 8 ser vi blant annet at andelen drapssaker hvor det er bistandsadvokat involvert har økt fra 52 prosent i 2005 til 2007 til 79 prosent. Figuren under viser vi at samtidig som andelen drapssaker med bistandsadvokat registrert med «etterlatt» i Lovisa har økt, har andelen saker med «fornærmet» halvert seg. Det kan se ut til at det har vært en endret registreringspraksis innenfor drapssaker etter utvidelsen i 2008.

Figur 41: Andel av drapssaker hvor det er registrert enten etterlatte eller fornærmede på saken i Lovisa. Utvalget består av saker hvor vi har id på bistandsadvokaten.

8.3.2 Antall bistandsadvokater per sak

Det er stor grad av samsvar mellom de saksområdene hvor det ofte er bistandsadvokat inne, og de saksområdene hvor det ofte er mer enn én bistandsadvokat registrert på saken. Tabell 9 viser fordelingen av antall bistandsadvokater per saksområde. Basert på våre datakilder er det ikke mulig å se om det er flere bistandsadvokater som følger saken hele veien, eller om saker med flere bistandsadvokater primært er saker med advokatbytte underveis. Områdene som skiller seg ut omfatter menneskehandel og drapssaker, hvor det er mer enn én bistandsadvokat inne i over 30 prosent av sakene, forutsatt at det er bistandsadvokat involvert i saken. Dette er saker hvor det ofte er flere fornærmede og/eller etterlatte, og hvor man ofte ikke vil kunne representeres av samme bistandsadvokat.

Tabell 9: Andelen saker med et gitt antall bistandsadvokater per sak for ulike områder. Utvalget er de sakene hvor det er bistandsadvokat involvert.

	Antall advokater					
	1	2	3	4	5	> 5
Menneskehandel	67 %	16 %	7 %	6 %	3 %	0 %
Etterlatte: dødsfall som følge av straffbar handling	68 %	21 %	8 %	1 %	1 %	1 %
Vold i nære relasjoner	78 %	17 %	3 %	1 %	0 %	0 %
Trusler, tvang, frihetsberøvelse	80 %	16 %	3 %	1 %	0 %	0 %
Annet	81 %	16 %	3 %	1 %	0 %	0 %
Voldssaker med betydelig skade	81 %	15 %	3 %	1 %	0 %	0 %
Kontaktforbud og besøksforbud	82 %	16 %	1 %	0 %	0 %	0 %
Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)	84 %	12 %	3 %	1 %	0 %	0 %
Uten område	90 %	9 %	1 %	0 %	0 %	0 %

Basert på denne fordelingen har vi også regnet ut gjennomsnittlig antall bistandsadvokater per sak for de ulike områdene (se Tabell 10). Utvalget er de sakene hvor det er bistandsadvokat involvert.

Tabell 10: Gjennomsnittlig antall bistandsadvokater per sak per område. Utvalget er de sakene hvor det er bistandsadvokat involvert.

Område	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Gjennomsnitt
Etterlatte: dødsfall som følge av straffbar handling	1.47	1.61	1.58	1.47	1.99	1.32	1.40	1.34	1.59	1.36	1.51
Menneskehandel	1.86	1.43	1.40	1.30	1.71	1.50	1.50	2.57	1.44	2.00	1.67
Vold i nære relasjoner	1.06	1.17	1.18	1.21	1.27	1.29	1.33	1.31	1.31	1.31	1.24
Trusler, tvang, frihetsberøvelse	1.09	1.22	1.23	1.33	1.17	1.34	1.28	1.21	1.29	1.33	1.25
Annet	1.14	1.17	1.21	1.23	1.33	1.18	1.27	1.30	1.28	1.29	1.24
Kontaktforbud og besøksforbud	1.10	1.27	1.12	1.06	1.08	1.23	1.31	1.20	1.28	1.15	1.18
Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)	1.17	1.24	1.24	1.22	1.21	1.27	1.21	1.26	1.24	1.34	1.24
Voldssaker med betydelig skade	1.15	1.20	1.27	1.20	1.26	1.24	1.23	1.24	1.22	1.29	1.23
Uten område	1.07	1.10	1.10	1.12	1.14	1.13	1.13	1.13	1.11	1.12	1.11

Det varierer ganske mye hvor mange bistandsadvokater det er per sak. Drapssaker og menneskehandel skiller seg ut med et gjennomgående høyt snitt. Sakene med flest bistandsadvokater per sak er i stor grad de samme sakene som har høy kostnad per sak (se Tabell 15). Dette gjenspeiler trolig alvorlighetsgraden i disse lovbruddene, samt at det ofte er flere fornærmede/etterlatte.

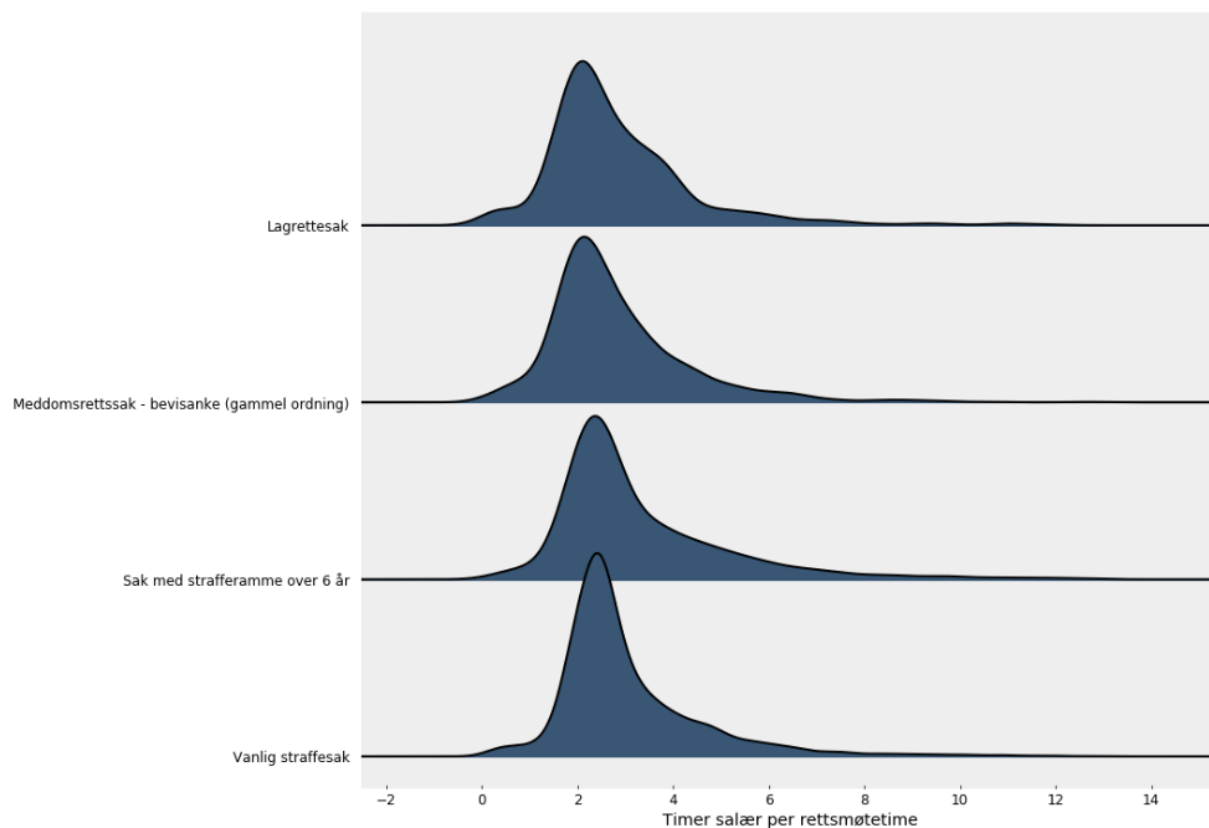
8.4 Tidsbruken per sak varierer

Basert på datakildene vi har fått tilgang til, kan vi slå fast at det er betydelig variasjon i tidsbruken mellom ulike saker. Det er imidlertid svært utfordrende å telle tidsbruken på én sak, da bistandsadvokatens timer på en sak deles over flere saksnumre i Lovisa.

8.4.1 Variasjon i tidsbruk mellom sakstyper

I Figur 42 viser vi fordelingen av timer salær utbetalt per rettsmøtetime for de fem lovområdene der det oftest er bistandsadvokater involvert, gruppert etter hvilken type sak det er. Bistandsadvokater er hyppigst involvert i «vanlige straffesaker», men de opptrer også ofte i «saker med strafferamme over seks år», i lagrettesaker og i meddomsrettssaker knyttet til bevisanke. Vi ser at vanlige straffesaker utviser minst variasjon i timer fakturert per rettsmøtetime.

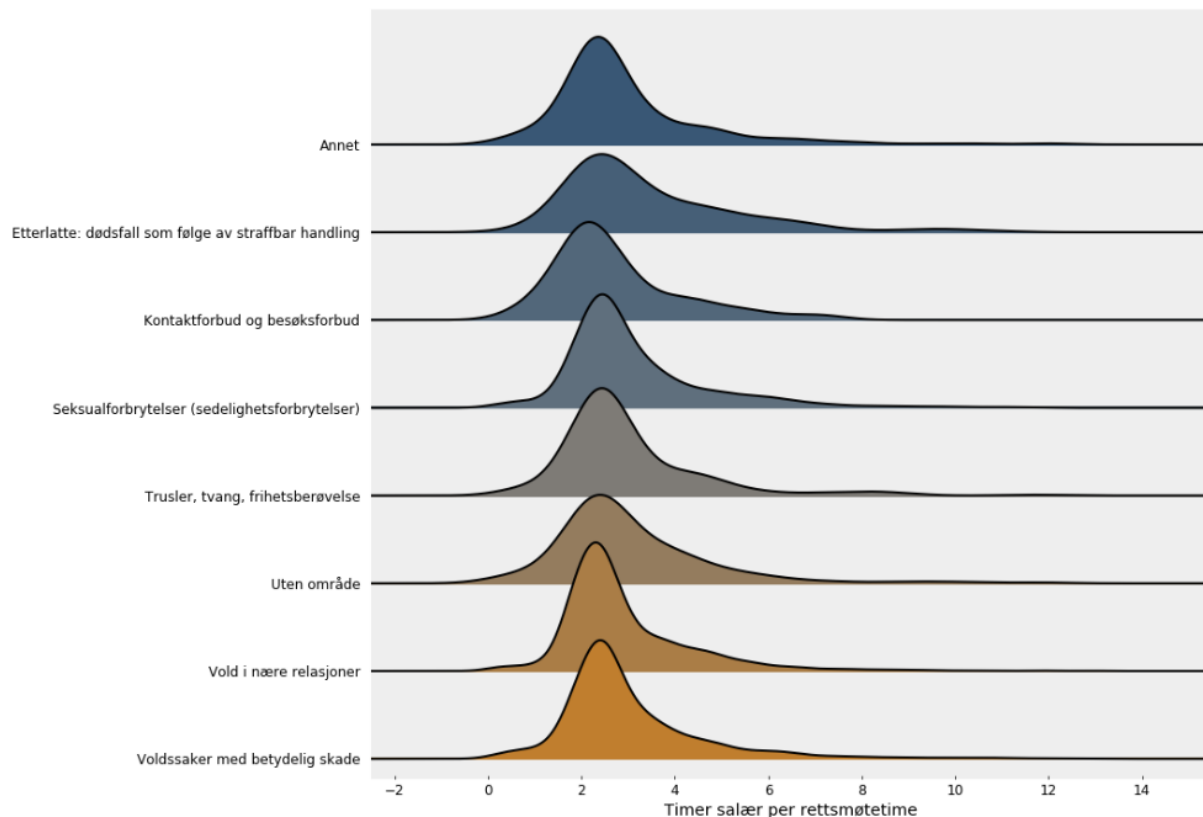
Figur 42: Fordelingen av timer salær per rettsmøtetime på ulike sakstyper. Utvalget her dekker de fem lovområdene med flest saker med bistandsadvokat.

8.4.2 Variasjon i tidsbruk mellom ulike typer lovbrudd

For å belyse variasjonen i tidsbruk mellom ulike lovområder, har vi regnet ut antall timer salær utbetalt per rettsmøtetime for straffe- og ankesaker (saker i første instans og saker i lagmannsretten) for de ulike lovområdene. I vedlegget viser vi en tilsvarende fordeling når også de andre sakstypene inkluderes. Vi ser at de områdene med flest bistandsadvokatoppdrag, vold i nære relasjoner og seksualforbrytelser, også er områdene der tidsbruken utviser minst variasjon. For alle områdene ser vi at den hyppigst forekommende tidsbruken er noe i overkant av to timer per rettsmøtetime. Dette korresponderer med den gjeldende stykkprisen. Variasjonen i tidsbruk er størst i drapssaker, representert ved en svært høyreskjev fordeling.

Figur 43: Fordelingen av timer salær per rettsmøtetime per område, for sakstype "Vanlig straffesak".

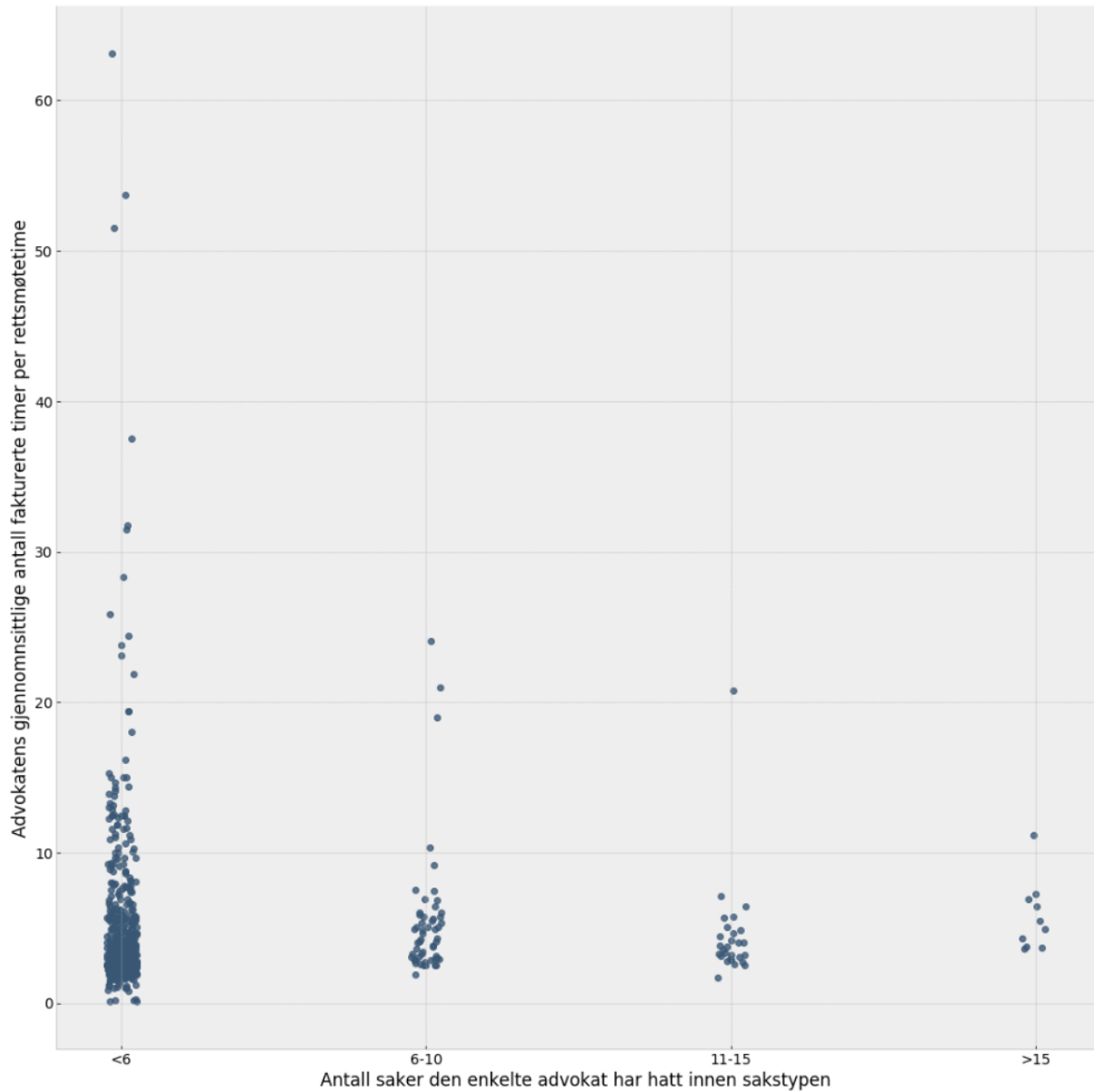
8.4.3 Variasjon i tidsbruk mellom ulike advokater

Når vi skal sammenligne tidsbruken mellom ulike advokater, bør vi sammenligne tidsbruk på ellers like saker. Som vist over, varierer tidsbruken mellom ulike saker innad i det samme området. For de advokatene som kun har hatt et fåtall saker knyttet til det konkrete lovbruddet, vil variasjonen knyttet til den enkelte sak dominere. Gjennomsnittet mellom ulike advokater vil derfor ikke være egnet til å vurdere hvorvidt advokaten bruker mer eller mindre tid enn sine kollegaer på ellers like saker. Først når advokaten har rukket å være bistandsadvokat på et betydelig antall like saker, vil den delen av tidsbruken som skyldes advokatens egenart, tre frem. For å sikre størst mulig likhet mellom saker, og samtidig tilstrekkelig mange saker per advokat, har vi derfor valgt ut de to enkeltlovbruddene med flest saker med bistandsadvokat, «Mishandling i familieforhold, med legemskrenkelse (§219, 1. ledd)» og «Voldtekt (§ 192, 1. og 2. ledd)». Vi har deretter samlet alle saker hver advokat har hatt gjennom hele perioden datasettet dekker. Videre har vi begrenset utvalget til de sakene hvor det kun er registrert én bistandsadvokat på saken, og der saken kun er registrert med dette ene lovbruddet, og ingen andre.

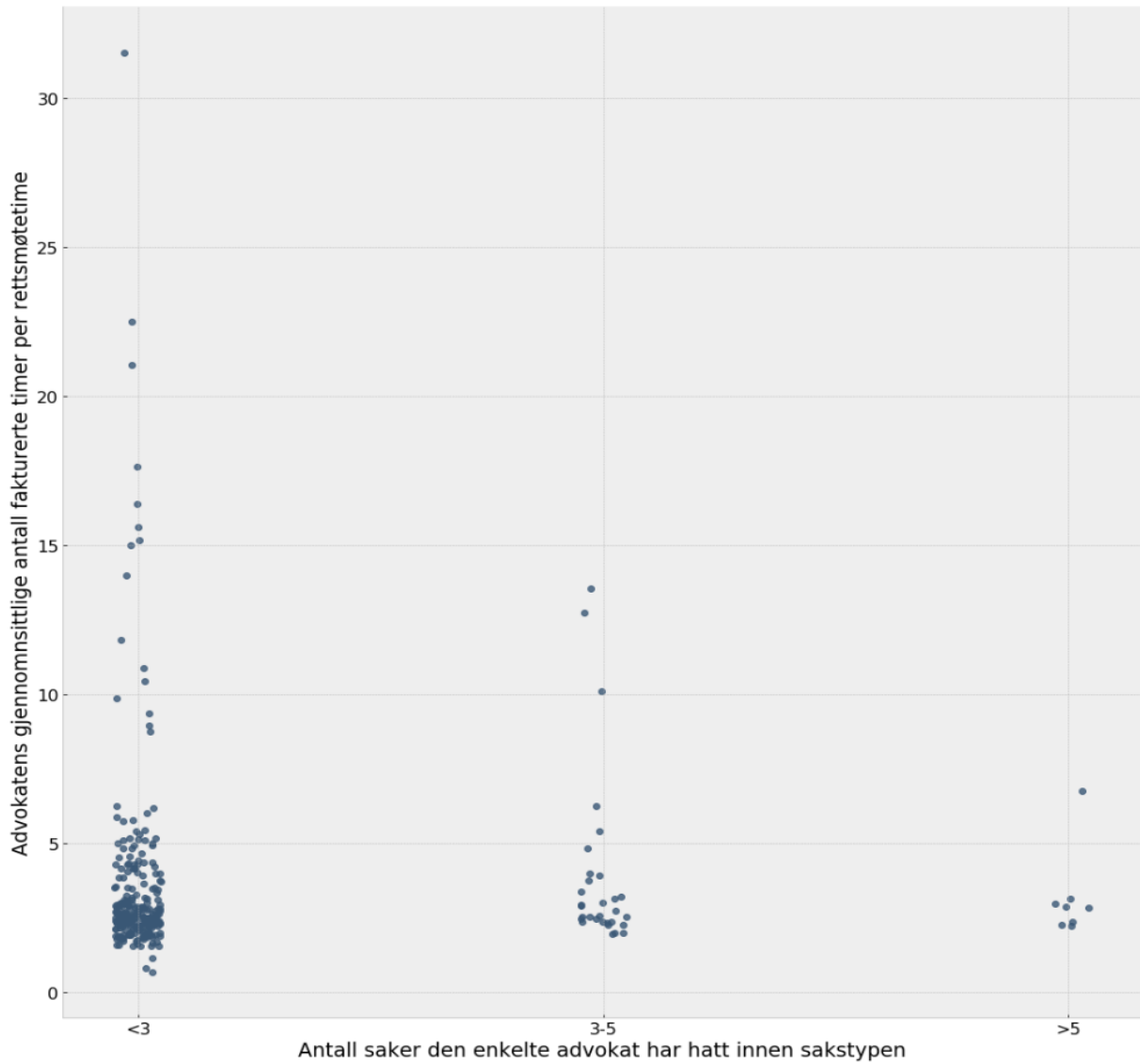
I Figur 44 og Figur 45 viser vi tidsbruk per rettsmøtetime for to ulike sakstyper. Hvert datapunkt representerer gjennomsnittet for én advokat, gruppert etter hvor mange saker advokaten har hatt innenfor den respektive sakstypen. Begge figurene viser et lignende mønster, der variasjonen i gjennomsnittlig tidsbruk er høy for de advokatene som har hatt få saker, og lavere når vi kun ser på de advokatene som har hatt mange saker. Det betyr likevel ikke nødvendigvis at den enkelte advokat systematisk bruker mer tid på ellers like saker enn andre, ettersom vi ikke observerer sakens kompleksitet utover det som fanges av rettsmøtetimene. Det er for eksempel mulig at noen advokater systematisk tiltrekker seg, eller tar på seg, mer krevende saker enn andre. Videre er det, selv for disse to vanligste sakstypene, så få advokater som har hatt mange saker, at det ikke er mulig å trekke slutninger om hvorvidt ulike advokater systematisk bruker kortere eller lengre tid enn andre i ellers like saker.

Figur 44: Honorerte timer per rettsmøtetime, plottet mot antall saker advokaten har hatt. Hvert datapunkt representerer gjennomsnittet for én advokat. Figuren viser data for saker som omhandler: «Mishandling i

familieforhold, med legemskrenkelse (§219, 1. ledd))». Utvalget er begrenset til saker med kun én bistandsadvokat og saker som ikke omfatter flere lovbrudd.

Figur 45: Honorerte timer per rettsmøtetime, plottet mot antall saker advokaten har hatt. Hvert datapunkt representerer gjennomsnittet for én advokat. Figuren viser data for saker som omhandler: «Voldtekt (§ 192,1 og 2.ledd)». Utvalget er begrenset til saker med kun én bistandsadvokat og saker som ikke omfatter flere lovbrudd.

8.5 Utgifter til bistandsadvokater

8.5.1 Utgifter per år

Utgiftene kan grupperes over tid enten etter bilagsåret eller etter året for rettssaken. Vi summerer først opp utbetalingene til bistandsadvokater etter bilagsåret, uavhengig av når saken avsluttes eller føres for domstolen. Bistandsadvokatorordningen har vokst betydelig, og utgiftene i 2017 var fire ganger så høye som i 2008, når vi ikke justerer for prisvekst.

Tabell 11: Utgifter til bistandsadvokater summert etter utbetalingsåret, tusen kroner.

År	Utgifter i tusen kroner
2008	43 516
2009	72 713
2010	99 741
2011	111 940
2012	191 572
2013	142 203
2014	144 005
2015	137 319
2016	172 862
2017	175 276

For å knytte utgiftene til saker, sakstyper og lovbrudd, er det imidlertid hensiktsmessig å holde alle utgifter på én sak samlet. Videre holder vi derfor alle utbetalingene på en sak samlet, og knytter dem til året for siste rettsavgjørelse knyttet til saksnummeret.

Ettersom det ikke forelå regnskapsopplysninger knyttet til alle domsavsigelsene i 2017 da vårt data-uttrekk ble gjennomført, er utbetalingene i 2017 kunstig lave. Videre kan ikke alle utbetalingene i regnskapsdataene knyttes til konkrete saker, slik at totalbeløpet er lavere enn i Tabell 11. Av Tabell 12 ser vi at utgiftene til bistandsadvokater har økt i tre omganger. Først økte de fra 48 millioner i 2008 til 116 millioner i 2013 og 2014. I tillegg til disse utgiftene kommer utgiftene knyttet til 22. juli-saken i 2011 og 2012. Til slutt har utgiftene økt på nytt fra og med 2015. Andelen av utgiftene som kan tilskrives salær har falt noe fra 2008, men ligger fortsatt på over 90 prosent. Øvrige utgifter gjelder primært reise. Til slutt har vi delt samlede utgifter på antall saksnumre i Lovisa hvor det er registrert bistandsadvokat. Merk at det i Lovisa typisk opprettes flere saksnumre per sak for de ulike delene av saken (for eksempel som fengsling eller forlengelse av fengslingen).

Tabell 12: Utgifter til bistandsadvokater totalt og til salær, målt etter året for siste domsavgjørelse i saken.

År	Totalt til bistandsadvokater	Hvorav salær til bistandsadvokater	Andelen salæret utgjør av utgiftene	Utgifter til bistandsadvokater per saksnummer i Lovisa	Salær per saksnummer
2008	48 233 922	47 121 175	98 %	23 714	23 167
2009	81 021 012	78 746 964	97 %	27 280	26 514
2010	90 526 693	87 988 783	97 %	25 762	25 039
2011	133 919 567	130 320 069	97 %	32 379	31 509
2012	163 545 073	158 744 807	97 %	35 445	34 405
2013	116 382 806	112 030 300	96 %	27 333	26 311
2014	116 772 274	107 947 176	92 %	27 024	24 982
2015	131 845 453	120 156 977	91 %	25 051	22 831
2016	146 332 739	133 081 101	91 %	21 478	19 533
2017	96 030 391	87 060 853	91 %	21 133	19 160

Utgiftene per saksnummer har falt fra og med 2015. Dette sammenfaller med økningen i antall oppnevninger uten område, som er dokumentert i 7 på side 83. I Figur 46 viser vi utviklingen i gjennomsnittlig utbetaling per saksnummer i de sakene hvor bistandsadvokater er involvert. Årene 2011 og 2012 skiller seg ut på grunn av 22. juli-saken. Ellers ser vi en svak økning fra 2008, og deretter et tydelig fall fra 2014 og ut perioden.

Figur 46: Gjennomsnittlig utbetaling til bistandsadvokater per sak, for de sakene hvor vi har både utbetalinger til bistandsadvokater og informasjon knyttet til den konkrete bistandsadvokaten.

8.5.2 Utgifter fordelt på de ulike domstolene

Utgiftene per domstol varierer stort mellom de ulike domstolstørrelsene, som vist i Tabell 13 under. Små domstoler har færre saker og trolig typisk mindre komplekse saker. Generelt er det en tydelig positiv sammenheng mellom utgiften til bistandsadvokat per domstol og størrelsen på domstolen. Det framgår også av tabellen at veksten i utgifter ikke er forbeholdt kun en gruppe av domstolene, men er fordelt jevnt utover.

Tabell 13: Årlige utgifter til bistandsadvokater per domstol, fordelt på ulike størrelser. Tusen kroner

Størrelse	Lagmannsrett N = 6	Liten N=30	Middels N=19	Stor N=7	Svært stor N=6
2008	1 251	194	416	864	3 489
2009	2 264	311	771	2 054	4 849
2010	2 718	404	931	1 451	5 709
2011	2 815	472	897	1 648	12 380
2012	3 147	498	1 075	1 953	15 937
2013	3 169	486	1 262	1 966	7 509
2014	2 768	520	1 202	1 882	8 094
2015	2 948	520	1 585	2 323	8 695
2016	3 856	693	1 502	3 024	8 786
2017	2 497	491	1 065	1 809	5 568

8.5.3 Utgifter fordelt på ulike saksområder

Av totalt 146 millioner kroner utbetalt til bistandsadvokater og knyttet til en sak i Lovisa med siste rettsavgjørelse i 2016, ser vi at 61 millioner, eller 41 prosent, var knyttet til oppnevninger uten registrert område.

Tabell 14: Samlede årlige utbetalinger til bistandsadvokater per område. For saker som omfatter mer enn ett område er utbetalinger fordelt likt på de aktuelle områdene. Utvalget består av alle saker hvor vi har id på bistandsadvokat og utbetalinger.

Område	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Uten område	12 184	22 242	27 596	62 156	82 976	40 487	44 819	50 624	61 126	36 444
Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)	18 362	26 635	27 875	26 583	30 355	31 297	24 759	31 007	31 578	23 005
Vold i nære relasjoner	1 943	6 990	10 135	12 460	17 402	17 785	19 576	21 992	25 265	16 708
Voldssaker med betydelig skade	5 959	10 551	12 099	15 505	14 997	13 369	12 192	12 327	11 139	10 151
Etterlatte: dødsfall som følge av straffbar handling	3 707	5 539	3 272	6 073	5 254	3 971	5 002	4 638	7 066	2 809
Annet	1 055	3 494	3 939	5 183	5 038	3 582	4 148	3 353	2 504	2 394
Trusler, tvang, frihetsberøvelse	2 068	2 373	2 204	2 873	2 222	2 719	1 876	2 082	2 026	1 561
Menneskehandel	1 193	713	956	1 014	1 581	573	1 131	2 266	1 612	927
Kontaktforbud og besøksforbud	179	174	348	176	254	316	571	499	467	350

De årlige gjennomsnittlige utbetalingene per sak varierer ganske mye fra år til år. Når vi beregner utbetalingene per saksnummer for de ulike områdene, har vi inkludert alle saksnumre ved det registrerte området. For å unngå dobbelttelling har vi delt utgiftene på antall områder registrert på saken i saker med mer enn ett område. Vi ser at utgiftene til bistandsadvokat per sak er høyest i saker som omhandler menneskehandel. Det er verdt å merke seg at det kun er 86 saker innenfor dette området i utvalget vårt, i løpet av hele tiårsperioden. Øvrige områder har betraktelig lavere utgifter per sak. I vedlegget viser vi en lignende beregning der vi har begrenset saksgrunnlaget ved å ta vekk fengslingsmøter og rene oppnevningssaker fra hvert område.

Tabell 15: Gjennomsnittlig utgift per sak per område. Utvalget består av alle saker hvor vi har id på bistandsadvokat og utbetalinger. Tusen kroner.

Område	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Menneskehandel	170	102	96	101	113	41	189	324	179	463
Etterlatte: dødsfall som følge av straffbar handling	58	80	49	77	63	58	51	60	100	48
Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)	24	38	33	30	30	37	30	30	28	33
Vold i nære relasjoner	18	19	19	22	27	27	27	22	24	25
Annet	24	32	27	32	38	38	41	32	24	23
Voldssaker med betydelig skade	22	24	27	28	28	26	26	25	22	27
Trusler, tvang, frihetsberøvelse	20	18	17	26	20	22	20	19	19	21
Uten område	20	21	22	37	42	22	24	22	17	15
Kontaktforbud og besøksforbud	18	16	13	10	11	14	18	12	16	13

8.5.4 Utgifter fordelt på ulike parter

Tabell 16 viser beskjedne kostnader tilknyttet bistandsadvokater i saker hvor etterlatte har krav på det. Kostnadsøkningen slår inn for fullt allerede i 2009, som er første hele år hvor utvidelsen var gjeldende, og har ikke økt siden det. Antallet saker hvor etterlatte representeres av bistandsadvokat har vært relativt stabilt siden 2011. Det er vanskelig å bedømme hvor mange av disse kostnadene som ikke ville ha påløpt dersom man ikke hadde gitt særskilt rett på bistandsadvokat til etterlatte i 2008.

Tabell 16: Utbetalinger til etterlatte og fornærmede. Overlapp angir utbetalinger i saker hvor det er både fornærmede og etterlatte som parter.

År	Etterlatte	Fornærmede	Overlapp
2008	190 702	21 155 265	
2009	4 012 652	40 208 141	870 673
2010	2 825 339	49 480 343	102 530
2011	3 943 950	67 206 726	404 787
2012	2 962 723	69 847 556	153 507
2013	3 935 290	71 564 093	238 180
2014	5 388 873	75 753 975	859 895
2015	5 304 155	83 534 561	462 493
2016	4 172 396	97 560 591	33 494
2017	4 257 123	64 880 280	1 086 837

8.6 Hva har utvidelsen i 2008 kostet?

Våre analyser gir ikke grunnlag for å hevde at reformen i 2008 har ført til økte kostnader ved at rollen til bistandsadvokatene har blitt mer omfattende i sakene hvor de var inne også før utvidelsen. Vi estimerer kostnaden ved at det nå er bistandsadvokater involvert i flere (og andre) saker enn tidligere, til å være et sted mellom 34 og 85 millioner kroner i 2016. Resten av utgiftsveksten fra 2008 til i dag tilskrives vekst i det underliggende antall saker, og økt salærsats.

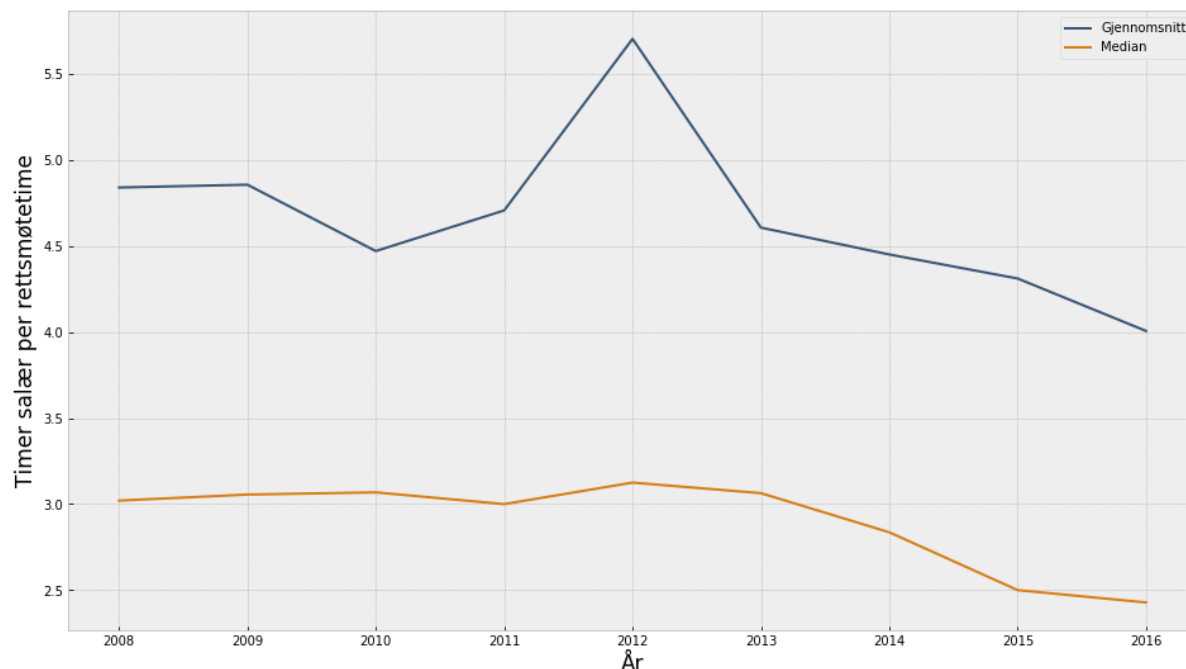
8.6.1 Vanskelig å finne en kostnadsøkning som følge av utvidet bistandsadvokatoppdrag i den enkelte sak

Basert på våre datakilder klarer vi ikke å påvise at bistandsadvokatene utfører mer arbeid i den enkelte sak de er involvert i, enn de gjorde tidligere. Figur 47 viser at utvidelsen i 2008 ikke har ført til høyere fakturert salær, relativt til antall rettsmøtetimer, når alle saksområder ses samlet.³⁰ I 2012 var gjennomsnittlig antall timer per rettsmøtetime betydelig høyere, grunnet 22. juli-saken. Vi har derfor også inkludert medianen, som er mindre sårbar for ekstremobservasjoner.³¹

³⁰ Utvalget dette er basert på er alle saker med både rettsmøtetimer, utbetalinger og id på bistandsadvokaten.

³¹ Medianverdien viser den midterste verdien når alle salærutbetalinger per rettsmøtetime det enkelte året stilles etter hverandre, sortert fra lavest til høyest.

Figur 47: Gjennomsnitt og median for timer salær per rettsmøtetime. Timer salær er avledet fra beløp utbetalt til salær per advokat per sak. Grunnlaget er alle saker hvor vi har utbetalinger til, og id på bistandsadvokat, og det er registrert rettsmøtetime.

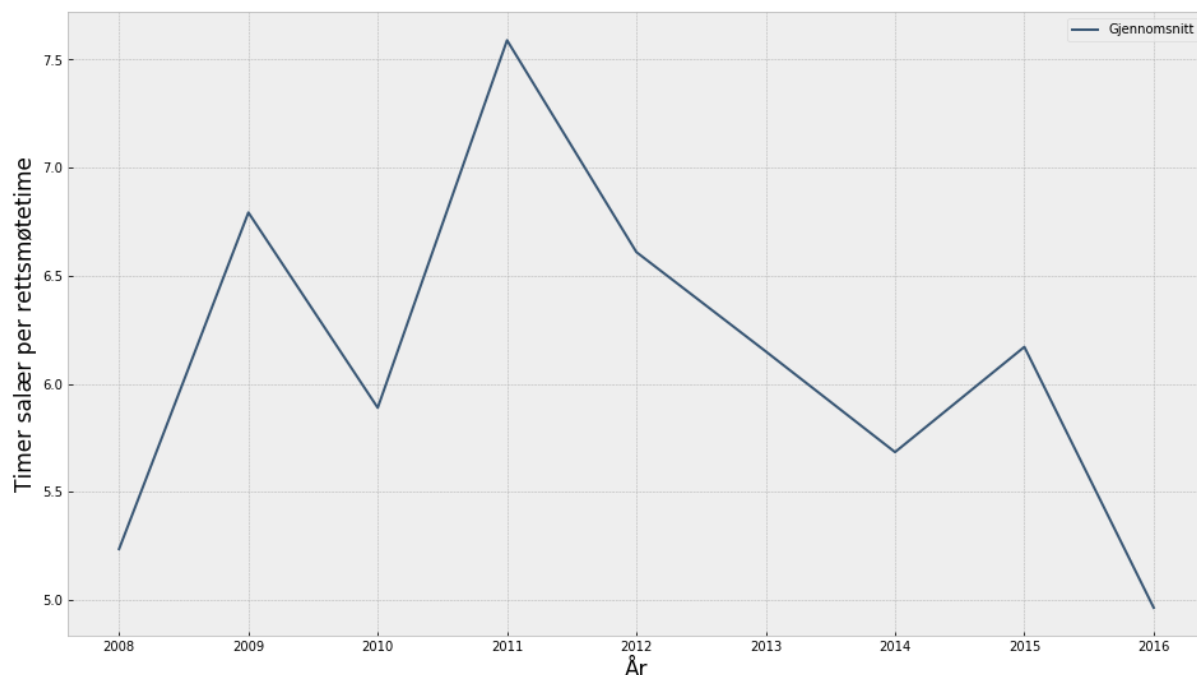

Både gjennomsnittet og medianen viser en svakt nedadgående trend. Dette strider med en hypotese om at tidsbruken per sak skulle ha økt relativt til rettsmøtetimer etter at bistandsadvokatoppdraget ble utvidet i 2008. Dette er en indikasjon på at bistandsadvokatenes utvidede rolle i den enkelte sak ikke er en viktig årsak til kostnadsøkningen de siste ti årene.

Det kan likevel hende at arbeidsmengden har økt ved at bistandsadvokattimene er flyttet over på saker uten rettsmøtetimer, eller er flyttet over på saksnr. uten rettsmøtetimer innad i den samme saken. Vi har derfor summert alle utbetalinger til bistandsadvokater hvert år, og delt på totalt antall rettsmøtetimer det året, summert over alle saker registrert ved alle domstoler i hele Norge (se Figur 48). Dette ville fanget opp dersom bistandsadvokattimene hadde blitt flyttet fra saker med rettsmøtetimer, for eksempel straffesak med hovedforhandling, til saker uten rettsmøtetimer, for eksempel tilrettelagte avhør. Vi ser fortsatt ikke tegn til at antall timer salær har økt relativt til

rettsmøtetimer. Dette støtter opp under det at bistandsadvokatenes tidsbruk generelt ikke har økt relativt til antall rettsmøtetimer.

Figur 48: Gjennomsnittlig antall timer med bistandsadvokatsalær per rettsmøtetime, samlet for alle saker og alle domstoler, hvert år. Her er også saker uten rettsmøtetimer inkludert.

Når vi ser på det enkelte området separat, heller enn alle sakene samlet, ser vi at utgiftene per sak har økt for noen områder og falt for andre. Vi ser også relativt kraftig variasjon over tid, for eksempel i drapssaker og saker som omhandler menneskehandel (henholdsvis rad en og to i Tabell 17 under). Dette skyldes at det er få saker innen det enkelte området hvert år. For de øvrige sakstypene er gjennomsnittlig utgift til bistandsadvokat per sak ganske stabil, og betydelig lavere. I tabellen har vi korrigert for veksten i salærsatsen over perioden, slik at utgiftene er sammenlignbare i realstørrelser over tid. Tallene er plottet som linjer over tid i Figur 49.

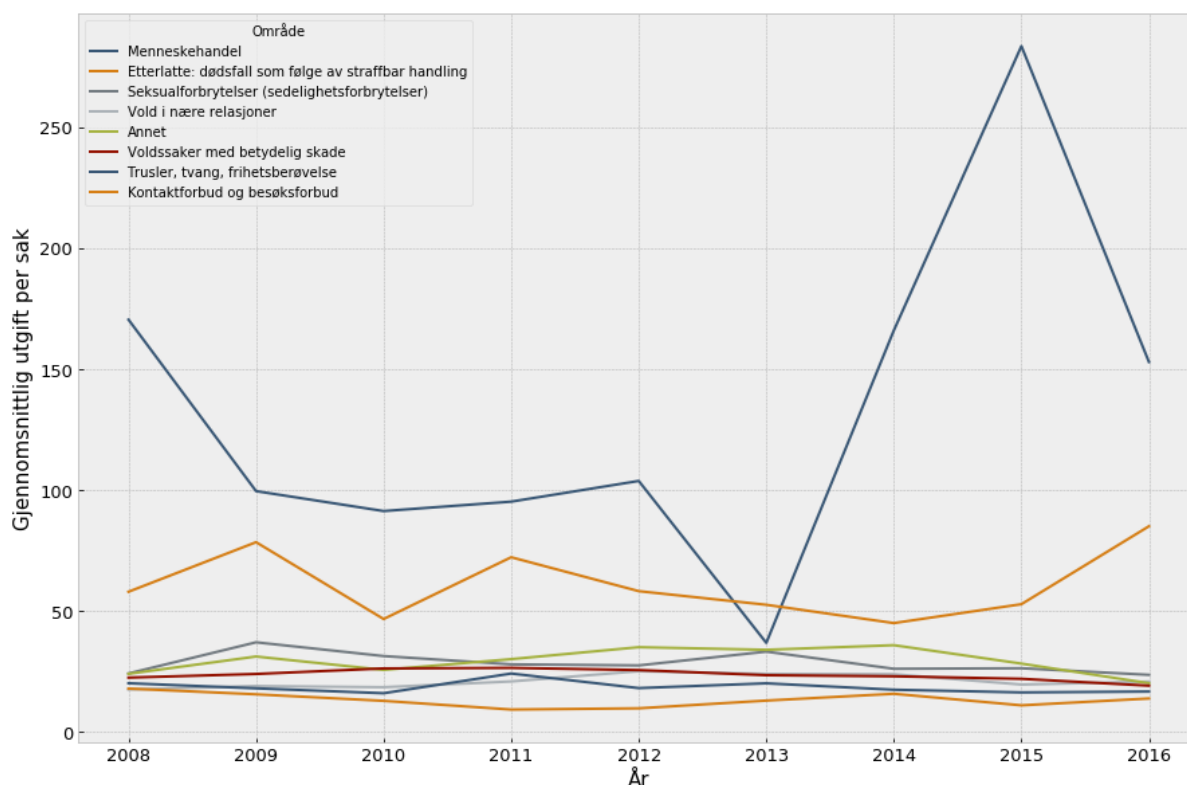
Tabell 17: Gjennomsnittlig utgift per sak for de ulike områdene, korrigert for vekst i salærsats (2008-kroner). Utvalget består av alle saker hvor vi har id på bistandsadvokat og utbetalinger. Tusen kroner.

Område	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Menneskehandel	170	100	91	95	104	37	166	284	153	386
Etterlatte: dødsfall som følge av straffbar handling	58	78	47	72	58	53	45	53	85	40
Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)	24	37	31	28	27	33	26	26	24	27
Vold i nære relasjoner	18	19	18	21	25	24	24	20	21	21
Annet	24	31	26	30	35	34	36	28	20	19
Voldssaker med betydelig skade	22	24	26	26	26	23	23	22	19	23
Trusler, tvang, frihetsberøvelse	20	18	16	24	18	20	17	16	17	17

Uten område	20	21	21	35	39	20	21	20	14	13
Kontaktforbud og besøksforbud	18	15	13	9	10	13	16	11	14	11

Basert på analysene presentert her, finner vi ikke grunnlag for å hevde at utvidelsen i 2008 har gitt økte kostnader ved at bistandsadvokatoppdraget i den enkelte sak er utvidet, sammenlignet med før 2008.

Figur 49: Gjennomsnittlig utgift per sak for de ulike områdene, korrigert for vekst i salærsats (2008-kroner). Utvalget består av alle saker hvor vi har id på bistandsadvokat og utbetalinger. Tusen kroner.

8.6.2 Kostnadsøkningen som følge av at det er bistandsadvokat tilstede i flere saker

Saker med område

Utvidelsen av bistandsadvokatordningen innebærer at det nå er bistandsadvokater inne i flere saker enn det ville vært dersom utvidelsen ikke hadde funnet sted. For å vurdere denne delen av kostnadsøkningen, har vi holdt utgiftene til bistandsadvokater per sak gitt, for de sakene de er inne i. Vi har deretter beregnet hva kostnadene ville ha vært dersom antallet saker totalt sett hadde utviklet seg som det faktisk gjorde, men *andelen* saker med bistandsadvokat innenfor hvert område hadde holdt seg på gjennomsnittet av det den var før utvidelsen, i perioden 2005 til og med 2007.

I Tabell 8 regnet vi ut andelen saker med bistandsadvokat per område bakover i tid. Kontrafaktiske kostnader beregner vi ved å justere kostnadene med forholdstallet mellom den faktiske andelen saker med bistandsadvokater, og en kontrafaktisk andel basert på perioden før utvidelsen av ordningen, altså tiden 2005 til 2007.

Vi bruker dette til å fremskrive kontrafaktiske kostnader for samtlige år. Kostnadsøkningen, som følge av at det nå er bistandsadvokat i en høyere andel saker enn tidligere, vil da være differansen mellom faktiske kostnader og de kontrafaktiske kostnadene. I beregningene har vi holdt oppnevningssakene uten område utenfor, da det her ikke gir mening å beregne andelen oppnevninger av bistandsadvokat med og uten bistandsadvokat registrert på saken.

Resultatet av denne øvelsen viser at utgiftsøkningen har vært størst for vold i nære relasjoner. Økningen har til sammen vært på om lag 34 millioner kroner i 2016, beregnet av et grunnlag på totalt 146 millioner.³² For området vold i nære relasjoner anslår vi at om lag 60 prosent av utgiftene i 2016, 15 av 25 millioner, skyldes utvidelsen i 2008.

Tabell 18: Differansen mellom faktiske og hypotetiske kostnader til bistandsadvokat, basert på alle saker med id og utbetalinger til bistandsadvokat. Tusen kroner.

Område	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Vold i nære relasjoner	794	3 839	5 784	7 398	10 191	10 412	11 563	13 354	15 175	9 999
Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)	3 555	5 523	5 850	6 085	7 065	7 746	5 991	6 450	6 870	4 951
Voldssaker med betydelig skade	1 180	5 296	6 697	8 880	8 519	7 909	6 698	7 313	6 600	6 461
Etterlatte: dødsfall som følge av straffbar handling	752	1 524	1 112	2 154	1 898	1 278	1 748	1 584	2 420	974
Annet	381	1 888	2 334	2 791	2 971	1 255	1 703	2 010	1 138	1 533
Trusler, tvang, frihetsberøvelse	438	984	1 098	1 334	983	1 162	771	633	945	756
Menneskehandel	451	462	163	-8	908	297	293	453	622	446
Kontaktforbud og besøksforbud	44	81	215	96	143	198	296	348	231	186
Totalt	7 596	19 598	23 252	28 737	32 677	30 258	29 063	32 147	34 001	25 305

Saker uten område

Oppnevningssakene uten område vurderer vi på en annen måte. I perioden før 2008 var det i snitt 0,63 saksnumre uten område per sak i tingretten eller lagmannsretten³³ Dette har økt til 3,7 saksnumre i 2016. Det er mange årsaker til dette. Noen kommer av utvidelsen av bistandsadvokatorordningen i 2008, men ikke alle. Oppnevningene for bistand ved vurdering av anmeldelse skyldes utvidelsen, mens mange av oppnevningene knyttet til tilrettelagte avhør på barnehus ville også ha funnet sted uten utvidelsen i 2008. Disse oppnevningene er dessverre registrert uten tilstrekkelig metainformasjon til å

³² I denne øvelsen er grunnlaget de utbetalingene vi kan knytte til en konkret advokat og saksnummer, se forklaring i kapittel Feil! Fant ikke referanseilden..

³³ For en oversikt over hvilke sakstyper vi inkluderer i denne definisjonen, se kapittel 12.4

kunne skille disse ulike årsakene fra hverandre. Ettersom vi ikke ser noen trend til økt kostnad per sak uten område over tid, gjør vi følgende øvelse, og anser dette som et tak på kostnadsveksten ved oppnevningssakene som følge av utvidelsen i 2008. Vi beregner hvor mange rene oppnevningssaker det ville ha vært hvert år, ved faktisk antall straffe- og ankesaker hvert år, og antall rene oppnevningssaker per straffe- og ankesak, i perioden 2005 til og med 2007. Dette multipliserer vi med faktiske utbetalinger per oppnevningssak. Taket på merkostnadene ved utvidelsen i 2008 knyttet til rene oppnevningssaker er da differansen mellom de faktiske kostnadene og de kontrafaktiske kostnadene.

Med denne metoden beregner vi at utvidelsen i 2008 kan være opphav til så mye som 50 av 61 millioner kroner i (oppnevningssaker) uten område i 2016. Årsaken til det høye estimatet er at antall oppnevningssaker per straffe- og ankesak har økt kraftig. Grunnlaget for beregningene er utdypet i kapittel 12.11.

Tabell 19: Kontrafaktisk antall oppnevningssaker og utgifter til disse, under en antakelse om at antall oppnevningssaker per straffe- og ankesak hadde vært likt som i perioden 2005 til 2007 uten utvidelsen av bistandsadvokatorordningen i 2008. Her er alle saker med id på bistandsadvokat inkludert, også saker hvor vi ikke har utbetalinger til bistandsadvokat. Tusen kroner.

År	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Oppnevningssaker	1457	2420	2886	3688	4017	3960	3994	4640	6712	7018
Anke- og straffesaker	1039	1382	1586	1709	1762	1738	1641	1826	1821	1819
Kontrafaktiske oppnevningssaker	659	873	1 004	1 082	1 115	1 101	1 036	1 156	1 153	1 153
Estimert tak på kostnadsøkningen (tusen kroner)	6 674	14 223	17 992	43 913	59 936	29 226	33 192	38 012	50 622	30 454

Gjennom intervjuene har vi fått en forståelse for at det i Lovisa opprettes nye saksnumre ved flere anledninger, blant annet ved hver oppnevning og ved advokatbytte. Til hver «reelle» sak vil det derfor kunne tilhøre mange saksnumre. Det kan også godt hende at utvidelsen av bistandsadvokatorordningen i 2008 har ført til at det nå opprettes flere saksnumre per sak. I så fall vil kostnadsøkningen vi estimerer i dette delkapittelet ikke kun være et estimat på kostnadsøkningen som følge av flere rene oppnevningssaker, men også dels fange en økning i kostnadene per sak. Datagrunnlaget vårt gjør oss dessverre ikke i stand til å skille mellom disse to.

9 Nordiske perspektiver

I dette kapittelet gjøres en kort oppsummering av bistandsadvokatorordningen og fornærmedes stilling i de andre nordiske landene. Til grunn for kapittelet ligger dokumentstudier og intervjuer som er utført av Oxford Researchs kontorer i Finland, Danmark og Sverige. Disse har fylt ut kartleggingsskjemaer om ordningen med bistandsadvokater i de respektive landene. Kartleggingsskjemaene kan i sin helhet leses i rapportens vedlegg.

Robberstads rapport «Kontradiksjon og verdighet» fra 2003 består av en komparativ fremstilling av fornærmedes stilling i de nordiske landene. Utredningen konkluderer med at fornærmede etter finsk og svensk rett hadde en langt sterkere prosessuell stilling enn hva tilfellet var i Danmark og Norge på samme tid.³⁴ Vår gjennomgang viser at de samme reglene i hovedsak gjør seg gjeldene i dag som tilfellet var i 2003, med unntak av Danmark og Norge hvor retten har blitt utvidet. I Danmark og Norge virker fornærmedes stilling og rettigheter knyttet til bistandsadvokat å være svært likt, mens fornærmede i Finland og Sverige har en sterkere stilling ved at de kan opptre som selvstendig part. Fornærmede i Sverige og Finland kan fortsette straffeforfølgelsen selv når påtalemyndigheten henlegger saken.

Retten til å få oppnevnt bistandsadvokat inntreffer i de andre nordiske landene ved alvorlig kriminalitet. I alle landene har man i hovedsak krav på bistandsadvokat i saker som gjelder alvorlige voldshandlinger, familievold, seksualforbrytelser etc. Basert på kartleggingen er det imidlertid vanskelig å vurdere om praksisen knyttet til oppnevning er den samme, og om fornærmede faktisk får bistand i samme type saker.

I Sverige og Finland brukes det også offentlig oppnevnte «støttepersoner», som kan bistå i en rådgivende rolle. Det innebærer at det oppnevnes en støtteperson som rådgiver i straffesaker som ikke er advokat i enkelte saker. I Finland finnes det offentlige kontorer som har ansvaret for juridisk bistand i alle tilfeller hvor det offentlige benefiserer rettshjelpen. På disse kontorene er det offentlig ansatte advokater som yter juridisk bistand, også rollen som bistandsadvokat. Privatpraktiserende advokater kan også yte slik bistand.

Bistandsadvokatorordningen i Danmark har eksistert siden 1980 og reguleres i Retsplejeloven kapittel 66 a, herunder § 741 a og 741 b og c (om forpliktigelse til at vejlede den forutrettede om adgang til advokatbeskikkelse). Danmark er det av de nordiske landene hvor fornærmedes stilling og rett til bistandsadvokat skiller seg minst fra Norge. Retsplejeloven inneholder ikke tydelige regler om bistandsadvokatens rolle og oppgaver. Bistandsadvokat oppnevnes under etterforskning, og bistår fornærmede under avhør, holder fornærmede orientert om sakens gang og bistår i retten, med vekt på å belyse erstatningskravet. Bistandsadvokaten yter ellers rådgivning om særlige hjelpemuligheter, personlig støtte og veiledning. Salær for deltakelse under hovedforhandling fastsettes med utgangspunkt i et tidsbruk på mellom 2 til 4 timer. Det omfatter også forberedelse av klienten, innhenting av opplysninger og utarbeidelse av erstatningskrav. Videre kan det ytes salær for rimelig og relevant tidsbruk utover 2 timers varighet med DKK 1740 per time, som med dagens kronekurs utgjør

³⁴ NOU: 2006 Fornærmede i straffeprosessen – nytt perspektiv og nye rettigheter s. 104

2275 NOK. Av større endringer på feltet kan her nevnes en utvidelse av ordningen og styrking av fornærmedes stilling i 2007. Domstolsadministrasjonene i Danmark fører ikke oversikt over kostnader knyttet til bistandsadvokat. I stedet føres en samlet pulje over kostnader til forsvarere og bistandsadvokater.

I Sverige har retten til en offentlig finansiert bistandsadvokat eksistert siden 1988, og fornærmedes rettigheter og bruk av bistandsadvokat eller offentlig oppnevnt støtteperson har blitt jevnlig utvidet siden den gang. Rett til en bistandsadvokat for fornærmede og etterlatte er regulert gjennom Lag om målsägandebiträde (1988: 609).

Politiet i Sverige har plikt til å informere fornærmede om deres rettigheter. Rettigheten inkluderer rett til en støtteperson under hovedforhandling, og rett til bistandsadvokat i mer alvorlige straffesaker. Bistandsadvokat blir oppnevnt straks etterforskningen starter. Fornærmede har videre rett til å bli informert om mulighet for å fremme erstatningskrav, om besøksforbud, informasjon om når siktede forlater varetekt, og rett til å bli informert om henleggelse. Påtalemyndigheten har videre plikt til å informere om betydelige avgjørelser under etterforskning. Dersom offeret ikke har rett til bistandsadvokat, er det påtalemyndigheten som fremmer erstatningskravet.

Bistandsadvokatens oppgaver inkluderer å bistå under avhør, utarbeide erstatningssak og assistere fornærmede under hovedforhandling. I praksis vil store deler av oppgavene, i likhet med Norge, dreie seg om erstatningskravet. Bistandsadvokaten bidrar også i en mer utvidet støttende rolle. Sammenlignet med Norge har fornærmede langt større prosessuelle rettigheter. De kan kreve etterforskningsskritt, kreve straffeforfølgelse når påtalemyndigheten henlegger saken, og kan videre slutte seg til tiltalte (biträda åtalet). Ved å slutte seg til tiltale får fornærmede partsstillingen, og kan da prosedere skyldspørsmål og straffeutmåling, utforme egen tiltale med et annet straffebud enn påtalemyndighetens, og kan videre anke saken. Salærordningen er i hovedsak medgått tid med utgangspunkt i en tidsbruk som er «rimlig med hänsyn till uppdragets art och omfattning». Kostnadene knyttet til bistandsadvokat beløp seg i 2017 til 322 mill. SEK, som i dagens kurs tilsvarer om lag 296 mill. norske kroner.

Av endringer i bistandsadvokatorordningen i Sverige i senere tid, kan her nevnes en utvidelse i retten i 2011, til å omfatte alle fornærmede under 18 år i saker hvor tiltalte risikerer fengsel.³⁵ Videre innebar en reform i 2017, med sikte på å modernisere straffeprosessen, en mer restriktiv bruk av bistandsadvokat i andre rettsinstanser (Hovrätten). Dette var en konsekvens av at fornærmede normalt ikke lenger avgir forklaring i Hovrätten, men at det i stedet benyttes film fra Tingsrätten. Dermed avsluttes oppdraget til bistandsadvokatene etter at anken har blitt godkjent. I lovverket åpner det imidlertid for oppnevning også i andre rettsinstanser etter en behovsvurdering.³⁶

I Finland har fornærmede i alvorlige voldssaker og i saker med seksuelle forbrytelser, rett på bistandsadvokat eller en rådgiver/støtteperson på det offentlige regning. Retten til bistandsadvokat

³⁵ Prop. 2011/12 s. 156

³⁶ Lagrådsremiss: Mer ändamålsenliga bestämmer om rättsliga biträden (2017)

er regulert i Finlands straffeprosesslov kap. 2.1 a (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa, ROL), rettshjelploven 257/2002, og kriminaletterforskningsloven 805/2011 (Esitutkintalaki, ETL)

Domstolen kan oppnevne en støtteperson for fornærmede dersom fornærmede ikke har egne krav. På samme måte som i svensk rett kan fornærmede i Finland oppnå formell partsstilling ved å slutte seg til straffesaken («förena sig med åtalet»). I dette innebærer det mulighet til å fremsette egne straffekrav, og straffeforfølge selv når påtalemyndigheten ikke gjør det, samt anke. Eventuelle erstatningskrav tas også her opp i forbindelse med straffesaken. Dersom fornærmede fremsetter egne krav under hovedforhandling oppnevnes en advokat. Dersom slike krav ikke fremsettes kan det oppnevnes en støtteperson.

Når det gjelder kostnader knyttet til bistandsadvokaten, føres ikke oversikt over kostnadene slik det gjøres i Norge. Det beror på at de offentlig ansatte advokatene ikke fakturerer domstolen for sin tidsbruk.³⁷ I 2017 var det 1553 saker hvor privatpraktiserende advokater fakturerte domstolen, med en kostnad på 2 078 511 EUR. Merk at dette ikke inkluderer kostnaden forbundet med offentlige advokater, og dermed ikke gjenspeiler reelle kostnader for samfunnet.

9.1 Oxford Researchs vurdering

Selve adgangen til bistandsadvokat, det vil si sakstyper som gir rett til oppnevning, fremstår gjennom kartleggingen uten åpenbare forskjeller mellom de nordiske landene. Retten gjør seg gjeldene i alvorlige straffesaker, slik som alvorlige voldsforbrytelser, seksuelle forbrytelser, vold i nære relasjoner og menneskehandel. På samme måte som i Norge åpnes det også for skjønnsvurderinger i særlige tilfeller som tilsier behov for oppnevning. Hva det konkret innebærer med tanke på rettspraksis, gir kartlegging ikke svar på.

Oppgavene til advokatene er også like – det vesentlige er å gi informasjon og være en støtteperson gjennom hele rettsprosessen, fra etterforskning til dom, vurdering av henleggelse, og anke. De største forskjellene i ordningen på tvers av landene er knyttet til de prosedurale rettighetene. På den ene siden er fornærmede og etterlatte i Sverige og Finland gitt rett til å slutte seg til tiltale («biträda/förena sig med åtalet»), som gir partsrettigheter. Dette må anses som at fornærmede og etterlatte har en sterkere stilling enn hva tilfellet er i Norge og Danmark. De to sistnevnte landene, fremstår gjennom denne kartlegging uten betydelige forskjeller.

³⁷ Ordningene i Finland skiller seg fra de andre landene ved at det er etablerte 23 offentlige rettshjelpskontorer, i hovedsak lokalisert i tilknytning til stedet hvor domstolen befinner seg, hvor det er tilsatt offentlige advokater. På samme måte som i de andre nordiske landene har fornærmede imidlertid selv rett til å velge advokat – denne kan være privatpraktiserende.

10 Måloppnåelse

10.1 Innledning

I dette kapitlet er hovedformålet å overordnet redegjøre for om og i hvilken grad målene med utvidelsen av bistandsadvokatordningen er oppnådd.

Overordnet var målene med utvidelsen særlig å styrke fornærmedes rettsstilling. Fornærmedeutvalget uttalte blant annet at: *«det ikke er tvil om at en god del fornærmede opplever møtet med rettsvesenet som utilfredsstillende og til dels som en betydelig tilleggsbelastning. Sen saksbehandling, manglende informasjon og opplevelsen av å ikke bli inkludert i en prosess som direkte angår dem, beskrives som de største problemene»*.³⁸

Fornærmedeutvalget trekker samtidig fram at også etterlatte har betydelige legitime interesser i straffesaker, som bør anerkjennes både i etterforskningsfasen og under sakens behandling i retten. Økt og bedre informasjon ble sett som et nøkkelpunkt både med tanke på fornærmede og etterlatte.³⁹ Ordningen med bistandsadvokat er beskrevet som nettopp et resultat av erkjennelsen av at fornærmede og etterlatte har legitime rettigheter og behov som må ivaretas under straffesaksbehandlingen.⁴⁰

Overordnet viser datamaterialet at det er utfordrende for bistandsadvokaten og andre informanter å gi konkrete synspunkter på virkningene av ordningen, og på hvilken måte endringene i 2008 har bidratt til å styrke fornærmedes rettssikkerhet. I denne sammenhengen vises det til at utvidelse av sakstyper i seg selv er en styrking av rettssikkerheten. Det samme gjelder styrking av fornærmedes stilling i rettsprosessen (rettigheter), og at dette er en utvikling i takt med økt oppmerksomhet på fornærmedes rettigheter ellers i perioden.

10.2 Brukereffekter

Målet med bistandsadvokatordningen er å ivareta rettighetene til fornærmede og etterlatte i en straffesak, fra anmeldelse til etterforskningsstadiet og i rettsforhandlingene.

En brukereffekt er at fornærmede opplever støtte og en følelse av å bli ivaretatt. Intervjuer med de fornærmede viser at de har et stort behov for informasjon og støtte. Ofte er de ikke i en situasjon der de selv kan ivareta sine interesser. De er derfor avhengige av en bistandsadvokat for å ivareta sine interesser, for å få informasjon og oppleve å bli tatt alvorlig.

Disse resultatene illustreres av et synspunkt og erfaring fra en bistandsadvokat:

³⁸ NOU 2006: 10 s. 16

³⁹ Ibid s. 129

⁴⁰ NOU 2016: 24 viser til Andenæs og Myhrer (2009) s. 99

«Sett fra fornærmede sitt synspunkt så er det en veldig bra ordning og veldig mange fornærmede gir uttrykk for at det er en god støtte og at de blir ivaretatt gjennom rettsprosessen, og det at de har en bistandsadvokat under etterforskning er en styrke. De fornærmede opplever at de blir tatt på alvor og at de er en viktig brikke i saken (...) Mange gir uttrykk for at de opplever å bli tatt på alvor og at ansvaret blir plassert der det hører hjemme».

Vi finner flere brukereffekter som er en direkte følge av utvidelsen av bistandsadvokatordningen. Tre av de viktigste funnene er: Bedre opplyst sak, bedre mulighet for fornærmede til å forklare seg og bedre opplysning og behandling av erstatningssaken.

- Styrket rett til å få saken belyst gjennom de prosessuelle rettighetene gir økt rettssikkerhet (bistandsadvokaten bidrar til sakens opplysning).
- Bistandsadvokatordningen og utvidelsen i 2008 har bidratt til bedre muligheter for fornærmede til å forklare seg. En av grunnene er støtte gjennom alle sakens stadier, som gjør at fornærmede får forklart seg på best mulig måte. Bistandsadvokatordningen og rettighetene fra 2008-reformen gjør at vesentligheter ikke blir utelatt fra avhør/fornærmedes forklaring.
- Bistandsadvokaten bidrar til bedre opplysning og behandling av erstatningssaken. Bistandsadvokaten er spesialisert i å føre erstatningssaker og har god kompetanse på området. Dessuten blir det å føre erstatningsspørsmålet et hovedanliggende for bistandsadvokaten. Dersom påtalemyndigheten skulle hatt den oppgaven (slik de har i de mindre alvorlige sakene), ville det blitt dårligere belyst. Det er stor enighet blant informantene – også dommere og påtalemyndigheten selv – om at bistandsadvokaten har en selvstendig og positiv effekt på opplysning og behandling av erstatningssakene.

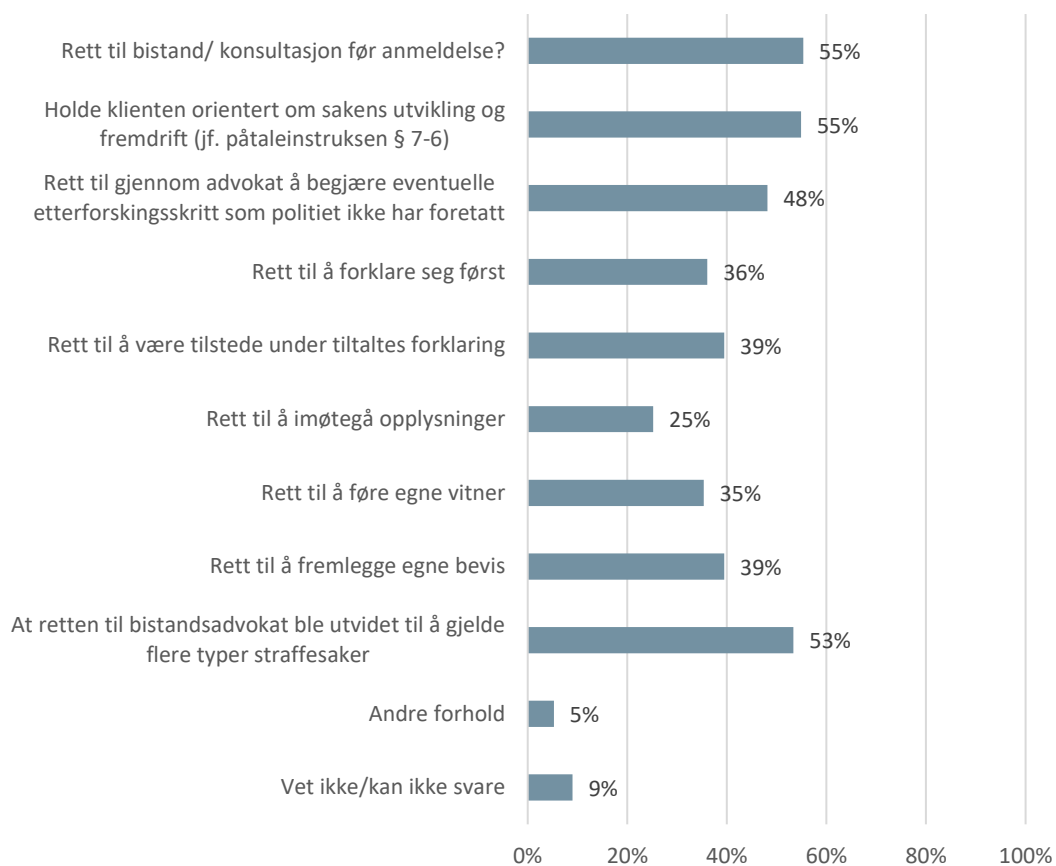
Intervjuene med brukere viser at bistandsadvokaten er meget viktig for fornærmede. Det er et stort kunnskapsbehov hos fornærmede, og bistandsadvokaten kan bidra med informasjon om prosessen og jussen. I mange tilfeller har fornærmede begrenset kunnskap og erfaring med rettsprosesser, og hva en straffesak innebærer. Vi finner også at bistandsadvokaten er viktig for tillit til rettssystemet. For de fornærmede er det også meget viktig at bistandsadvokatene er tilgjengelige. Bistandsadvokaten har også en sentral rolle i vurdering av anmeldelse. Det er også grunn til å tro at bistandsadvokaten i noen grad kan bidra til å «pushe» etterforskningen fremover, og informerer fornærmede om utviklingen i saken. Samlet sett er bistandsadvokaten helt nødvendig for fornærmede og bidrar til trygghet og verdighet.

En mulig brukereffekt er også at bistandsadvokater vurderer kritisk grunnlaget for klage og påklager henleggelse. Dette kan være viktig for rettssikkerheten. Informanter i påtalemyndigheten sier at det kan være en ekstra sikkerhet for at avgjørelsen om henleggelse er riktig når det er en bistandsadvokat som har vurdert henleggelsen.

I spørreundersøkelsen ble respondentene stilt spørsmål om hvilke endringer i 2008 en oppfatter har vært de viktigste for klientene. Slik det fremgår av svarfordelingen nedenfor er det få av oppgavene som tydelig skiller seg ut som viktigere enn andre. Svarene deler seg jevnt over flere av alternativene. På spørsmålet svarer mer enn 50 prosent av respondentene at de viktigste endringene har vært rett til

konsultasjon ved vurdering av anmeldelse, og å kunne holde klienten oppdatert over sakens utvikling og at retten til bistandsadvokat ble utvidet. Rett til å imøtegå opplysninger er svaralternativet som er valgt av færrest personer (25 prosent). Svarene på spørsmålet samsvarer i stor grad med informasjonen som har kommet fram i intervjuer, nemlig at det er utfordrende å sette viktigheten av oppgaver opp mot hverandre. Dette kan være grunnen til at svargivningen i hovedsak fordeler seg relativt jevnt på tvers av de ulike variablene.

Figur 50 Hvilke endringer opplever du at i praksis har vært viktigst for klienten? (N=266)

10.2.1 Oxford Researchs vurdering

Oxford Research vurderer at det er flere identifiserte sannsynlige brukereffekter. Bistandsadvokatordningen fungerer slik sett i betydelig grad etter intensjonen. Bistandsadvokatene styrker fornærmedes rettsstilling, både gjennom juridisk bistand og gjennom å gi trygghet og verdighet. Det er som bestilt fra 2008-reformen.

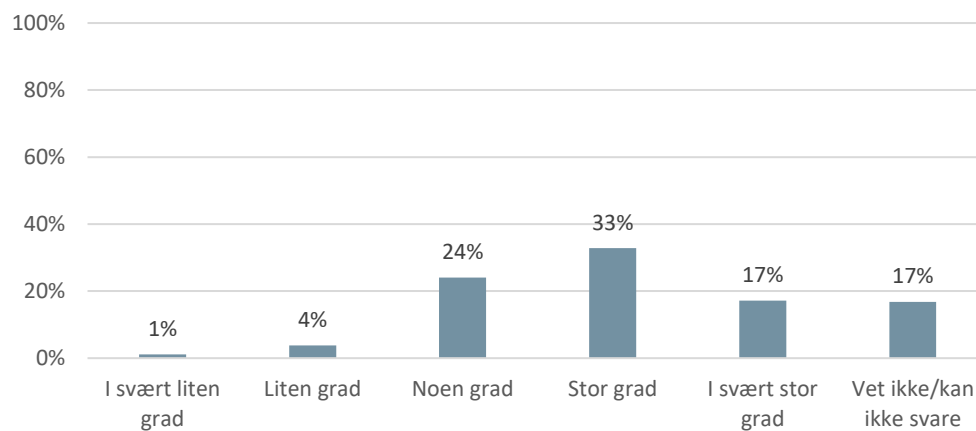
Etter vår oppfatning er det imidlertid en utfordring at kvaliteten på tjenesten, dvs. kvaliteten på advokatene, trolig er noe varierende. De intervjuede fornærmede har ulike erfaringer med sin bistandsadvokat. Generelt er ofte brukeres erfaring og vurdering tett forbundet med resultatet i saken, men også dommere og bistandsadvokater selv forteller og mener at variasjon i kompetanse er en utfordring. Det er i den forbindelse viktig å bemerke at de fornærmede har liten mulighet til å ta et informert valg eller bedømme kvaliteten på bistandsadvokaten. Det taler for å stille spesifikke kvalitetskrav og opplæringskrav til bistandsadvokatene for å sikre best mulig og lik kompetanse.

10.3 Samfunnseffekter

Når det gjelder samfunnseffekter er det vanskelig å dokumentere, og ikke minst å isolere, virkningen av selve 2008-reformen, sammenliknet med andre endringer i samfunnet. Vi kan diskutere mulige virkninger av loven, men ikke dokumentere dem. Det er klare indikasjoner på at synet på fornærmede og bistandsadvokatorordningen er endret i perioden. Hovedinntrykket fra intervjuer og spørreundersøkelsen er at dommere og advokater mener at utvidelsene i 2008 klart har styrket fornærmedes rettsstilling. Hovedsynet er at diskusjonen om fornærmede og deres rettsstilling er helt endret. Det er en mye større forståelse for fornærmedes særlige utfordringer og behovene de har. Det er rimelig å anta at 2008-reformen har bidratt og forsterket de endringer som allerede følger av samfunnsutviklingen og synet på fornærmedes stilling uavhengig av lovreguleringene. Generelt er det sannsynlig å anta en viss normdannende effekt av lovregulering. En direkte effekt av loven og 2008-reformen forutsetter imidlertid kunnskap om reglene, eller i alle fall praksis, om bistandsadvokatorordningen. Den direkte effekten av lovreglene er mest sannsynlig hos de profesjonelle aktørene; dommere, advokater og politiet.

Svarene fra advokatene i spørreundersøkelsen indikerer at de opplever at endringene i praksis har styrket rettssikkerheten.

Figur 51 I hvilken grad opplever du samlet sett, at endringene i 2008 i praksis har styrket rettssikkerheten? (N=262)

En annen effekt på samfunnsnivå som har direkte sammenheng med utvidelsen i 2008, er fremveksten av en egen profesjon av bistandsadvokater. 2008-reformen har medført et økt marked for bistandsadvokatoppdrag. Det er i dag egne kurs for bistandsadvokater, og et eget bistandsutvalg i Advokatforeningen. Samtidig viser evalueringen at det er stor variasjon i hvor mange bistandsadvokatoppdrag den enkelte har.

Vi finner også at informanter i politiet og påtalemyndigheten mener at bistandsadvokatorordningen bidrar til at etterforskningen er effektiv, og at politiet kan fokusere på kjernen i sine oppgaver. Disse informantene peker også på at en bistandsadvokat er ressursbesparende for påtalemyndigheten, ved at bistandsadvokaten i hovedsak har kontakten med fornærmede og holder denne informert. Påtalemyndigheten peker også på at det er en betydelig rettssikkerhetsgevinst med en bedre opplyst erstatningssak og mer fokus på erstatningsspørsmålet.

10.3.1 Oxford Researchs vurdering

På overordnet nivå, mener Oxford Research at loven virker etter hensikten. Det er klare indikasjoner på at loven har bidratt til å gi legitimitet og støtte til at fornærmede har legitime interesser i en straffesak som burde ivaretas i større grad enn hva som var tilfelle tidligere. Utvidelsen i sakstyper og rettigheter var også en juridisk styrking av fornærmedes stilling i seg selv.

11 Reformforslag og anbefalinger

11.1 Innledning

I dette kapitlet redegjør vi for reformforslag og anbefalinger. Reformforslagene og anbefalingene står for helt og fullt for Oxford Researchs egen regning.

Vi diskuterer følgende anbefalinger:

- Er det hensiktsmessig å stykkprisregulere bistandsadvokatoppdraget på etterforskningsstadiet? (12.2)
- Kan deler av bistandsadvokatoppdraget ivaretas av andre yrkesgrupper/gjennom andre ordninger på en bedre og mer ressurseffektiv måte, som for eksempel støttesentrene for kriminalitetsofre eller ordningen med vitnestøtte? (12.3 og 12.4)
- Oppnevning av felles bistandsadvokat (12.5).
- Koordinerende bistandsadvokater (12.5).
- Hjemmel for å avgrense tilstedeværelse (12.5).
- Avgrensninger i retten til bistandsadvokat (12.6).
- Kontrollfunksjonene i domstolen bør styrkes (12.7).

11.2 Bistandsadvokaten og godtgjørelse (salær og stykkpris)

Her er et hovedspørsmålet om det kan være hensiktsmessig å stykkprisregulere bistandsadvokatoppdraget på etterforskningsstadiet.

Det teoretiske utgangspunktet for kompensasjonsordninger og utfordringer med disse, er beskrevet utførlig i rapporten «Analyse av stykkpris og medgått tid for utbetaling av salær til advokater».⁴¹ I denne sammenheng gjentar vi kun summarisk noen hovedpunkter.

Et hovedproblem når det gjelder godtgjørelse til bistandsadvokatene er informasjons- og kontrollproblemer, eller det som ofte kalles skjult kunnskap og skjulte handlinger. Staten som prinsipal har i liten grad mulighet til å kontrollere og etterprøve tidsbruken til den enkelte bistandsadvokat. Skjult kunnskap foreligger der den enkelte advokat og den enkelte mottaker av rettshjelp, vet mer om behovet for bistand og hvor mye arbeid som må legges ned for å yte den nødvendige bistanden, enn det staten gjør. Selv for straffesaker som ligner hverandre, med tiltalte eller fornærmede med relativt like objektive kjennetegn, vil det kunne være store variasjoner i behovet for bistand. Tilsvarende vil det kunne være egenskaper ved den enkelte advokat, som bidrar til at ulike advokater er ulikt egnet til å løse ulike oppgaver. Dette er det ikke mulig for staten å observere. Skjulte handlinger foreligger der arbeidsinnsatsen som er lagt ned ikke er direkte observerbar for den som betaler, og målsetningen til den som utøver arbeidsinnsatsen og den som betaler for den er forskjellig. Dette gjelder i stor grad

⁴¹ Menonrapport nr 5 2019

bistandsadvokatens arbeidsinnsats på etterforskningsstadiet. Staten ønsker gjerne å minimere utgiftene, så fremt det ytes tilstrekkelig bistand, mens statens utgifter jo er advokatens inntekter.

For bistandsadvokatordningen foreligger i betydelig grad problemet med skjulte handlinger og skjult informasjon. I bistandsadvokatordningen er det videre slik at brukeren vil ha insentiver til å utnytte tjenesten siden den er gratis, og advokatene kan ha insentiver til å legge ned mer arbeid enn det staten ønsker å betale for. I tillegg vil det være vanskelig for staten å vurdere om tidsbruken er hensiktsmessig, da det er brukeren som best kjenner nytten av å vinne fram, og advokaten som best kjenner det reelle behovet for tidsbruk. Vi vet fra intervjuene og spørreundersøkelsene at det er utfordrende for dommerne å kontrollere salæret fra bistandsadvokatene

For å kunne tilby rettssikkerhet til innbyggerne og beholde en viss kontroll med kostnadene, har derfor staten innrettet seg med ulike kompensasjonsordninger for advokattjenestene, gitt ved stykkprisordningen og ordningen med medgått tid. Spørsmålet blir hvilken type kompensasjonsordning som er mest hensiktsmessig for bistandsadvokatordningen.

Oxford Researchs vurderinger

Er det hensiktsmessig å stykkprisregulere bistandsadvokatoppdraget på etterforskningsstadiet?

I evalueringen er det ulike meninger og vurderinger av om det er hensiktsmessig å stykkprisregulere bistandsadvokatoppdraget på etterforskningsstadiet. Dommerne har ulike oppfatninger om dette spørsmålet, mens bistandsadvokatene jevnt over er skeptiske. Erfaringer og vurderinger fra informantene gir ikke noe entydig svar.

Som diskutert ovenfor er utfordringene med manglende kontroll, informasjonsasymmetri og insentiver for overforbruk, klart tilstede for bistandsadvokatordningen på etterforskningsstadiet. Dette taler for å stykkprisregulere bistandsadvokatoppdraget.

På den andre siden er det også vektige motargumenter mot å stykkprisregulere bistandsadvokatoppdraget på etterforskningsstadiet. Stykkpriser egner seg godt der hvor rettshjelpsmottakerens behov, og den nødvendige arbeidsmengden, er forutsigbar, og der ytterligere advokatbistand på marginen gir relativt liten gevinst for mottakeren. Saker som dekkes av bistandsadvokatordningen er ofte uforutsigbare, og vi har liten kjennskap til marginalnyten for fornærmede. I sakstyper med svært uforutsigbare behov, og der ytterligere innsats fra advokaten kan tilføre klienten stor nytte, vil stykkpriser enten innebære at advokaten velger å jobbe mye gratis, eller den vil kunne legge unødvendige begrensninger på advokatens innsats. Medgått tid vil kunne være mer egnet. Samtidig vil en i disse tilfellene også legge all risikoen på advokaten.

Dersom saksvolumet er stort, vil de store talls lov sikre at advokaten over tid får betalt for den tiden som brukes. Dersom saksvolumet er lite, kan ikke advokaten regne med at individuelle aspekter ved sakene rekker å jevne seg ut over tid. Bistandsadvokatoppdragene har karakter av å være en sakstype med ganske mange tilgjengelige saker. Vi har også sett at det er tendenser til en viss spesialisering. Noen advokater har hatt mange bistandsadvokatoppdrag, og disse oppdragene utgjør en stor andel av deres portefølje. Bistandsadvokatoppdragene har til dels karakter av å være saker hvor hver advokat

over karrieren kan regne med å ha mange «like» saker, slik at overskridelser i enkeltsaker spiller liten rolle for samlet inntjening.

Videre vil stykkpriser premiere effektive og erfarne advokater. Vi kan forutsette at erfarne advokater som kjenner saksfeltet godt, og har hatt mange lignende saker, kan yte tilsvarende retts hjelp på kortere tid, enn det ferske og mindre erfarne advokater kan. Dette innebærer at stykkpriser gir insentiver til spesialisering og effektivisering, på en helt annen måte enn det honorering etter medgått tid gjør.

I alle tilfeller er kostnadene ved å honorere etter medgått tid lavere, og desto lettere det er å bedømme kvaliteten på det arbeidet som er lagt ned, og tidsbrukens rimelighet og nødvendighet.

Oxford Research vurderer at bistandsadvokatoppdraget på etterforskningsstadiet bør kunne stykkprisreguleres. Det er som redegjort for både vektige argumenter for dette og motargumenter. Vi mener at en stykkprisregulering av bistandsadvokatoppdraget på etterforskningsstadiet må ta utgangspunktet i at det ikke finnes en ideell kompensasjonsordning for bistandsadvokatoppdrag på etterforskningsstadiet. Dagens ordning med medgått tid, uten at dommerne opplever at de har særlig reell kontroll på om tidsbruken faktisk har vært rimelig og nødvendig, er uheldig. Det fremstår vanskelig å bedømme kvaliteten av bistandsadvokatens arbeid på etterforskningsstadiet. Det er som sagt i praksis meget vanskelig å bedømme tidsbrukens rimelighet og nødvendighet. Disse forholdene indikerer at samfunnskostnadene ved å honorere etter medgått tid for bistandsadvokatens arbeid på etterforskningsstadiet, kan være høy.

En stykkprisregulering av bistandsadvokatoppdraget på etterforskningsstadiet kan utformes med ulike stykkpriser for noen sakstyper. Siden vi finner at sakene er ganske ulike også innenfor samme sakstype, bør det være romslige unntaksregler. Oxford Research anbefaler at Justisdepartementet utreder nærmere ulike modeller for stykkprisregulering.

11.3 Bistandsadvokatens oppgaver

Bistandsadvokatens rolle er i straffeprosessloven § 107 c definert til å «vareta fornærmedes og etterlattes interesser i forbindelse med etterforsking og hovedforhandling i saken. Bistandsadvokaten skal også gi slik annen hjelp og støtte som er naturlig og rimelig i forbindelse med saken.»

Vi finner at rollen til bistandsadvokaten kan variere en del fra sak til sak og at det trolig også kan være noe ulike forståelser av roller mellom ulike bistandsadvokater. Dette gjelder primært på etterforskningsstadiet. Oppdraget som bistandsadvokat forstås hovedsakelig som juridisk rådgivning til fornærmede og etterlatte gjennom straffeprosessen, og å fremme erstatningskrav mot tiltalte i forbindelse med hovedforhandlingen.

Skillet mellom oppgaver av juridisk art og annen type støtte er flytende og vanskelig å trekke. Det er tydelig fra datamaterialet at oppgaven som bistandsadvokat også består av støtte og hjelp som ikke rent ut er juridisk, men konteksten er en straffesak hvor den juridiske kompetanse er avgjørende. Det

er ikke praktisk mulig å beregne eksakt hvor mye av bistandsadvokatoppdraget som er av juridisk karakter. Det varierer også fra sakstype og den konkrete saken.

Bistandsadvokat er til dels blitt en egen bransje eller et marked, med flere advokater som tar bistandsadvokatoppdrag. Det kan på den ene siden medføre en klarere rolleforståelse og profesjonsstandard, men på den andre siden kan det også medføre et mangfold av ulike advokater som tar slike oppdrag, med ulike insentiver og kompetanse på feltet.

Oxford Researchs vurderinger

Etter Oxford Researchs vurdering bør det i forarbeider eller i lovteksten defineres hva som menes med «juridisk hjelp» og hva som er «annen hjelp». Vi mener at juridisk hjelp bør være hovedoppgaven og hovedregelen for bistandsadvokatens arbeidsoppgaver. Det er i de senere årene bygd ut et omfattende hjelpeapparat som nettopp er egnet til å gi annen hjelp enn juridisk rådgivning. Etter vår vurdering er det samtidig klart at det er vanskelig å definere bistandsadvokatens oppgaver til bare å være av juridisk karakter. Det følger av sakens natur at den gode bistandsadvokat også i noen grad må være støttende mot fornærmede. Vi anbefaler at annen hjelp blir definert og avgrenset.

Oxford Research mener bistandsadvokatens rolle og oppgaver i større grad bør avgrenses til juridiske oppgaver, men det vil samtidig være nødvendig at bistandsadvokaten også kan utføre noen oppgaver som ikke strengt tatt er juridiske. Poenget er at disse oppgavene må være tett knyttet til de juridiske oppgavene, integrert i kjerneoppgavene til bistandsadvokaten, og ikke egne, selvstendige informasjons- og støtteoppgaver.

11.4 Samordning og andre ordninger

Et vurderingsspørsmål er om endringene i 2008 har ført til overlapp av oppgaver. Er det slik at bistandsadvokaten og hjelpeordninger gjør de samme oppgavene? Kan deler av bistandsadvokatoppdraget ivaretas av andre yrkesgrupper/gjennom andre ordninger på en bedre og mer ressurseffektiv måte, som for eksempel Støttesentrene for kriminalitetsofre eller ordningen med vitnestøtte?

Vi finner i mindre grad at det er *direkte* overlapp mellom bistandsadvokatens oppgaver og hjelpeordningene. Det betyr ikke at ikke noe av de samme oppgavene gjøres, eller at den samme informasjonen gis. Hovedinntrykket er imidlertid at rollene er av kvalitativ ulik art. Når bistandsadvokaten gir annen hjelp og støtte, oppfattes og oppleves dette å være et supplement til annen hjelp enn kan få i hjelpeapparatet.

Hovedproblemet mht. overlapp synes ikke å være at det er bygd opp supplerende ordninger, men at bistandsadvokatens rolle og oppgaver er utfordrende å regulere, kontrollere og bedømme kvaliteten av. Bistandsadvokaten kan, som redegjort for i punkt 12.4, ha insentiver til å gjøre mer omfattende arbeid i saken enn strengt tatt nødvendig, samtidig som det nærmest er bistandsadvokaten selv som definerer hva som er rimelig og nødvendig hjelp. Vi mener derfor at eventuelle utfordringer knyttet til overlappende oppgaver best løses ved å presisere hva oppgaven til bistandsadvokaten skal være. Vi

har foreslått at det tydeligere bør fremkomme at juridisk bistand skal være hovedoppgaven til bistandsadvokaten.

Kanskje bør det tydeliggjøres i retningslinjer at bistandsadvokatens oppgave i all hovedregel ikke er å gi sosial og psykososial støtte. Bistandsadvokaten skal selvsagt utøve sitt bistandsadvokatoppdrag med medmenneskelighet og innenfor advokatetikken. Vi mener likevel at andre yrkesgrupper og andre eksisterende ordninger på en bedre måte kan ivareta psykososial støtte og mer faglig oppfølging av de fornærmede. Det er tvilsomt om dette i dag omfattes av oppgavene til bistandsadvokaten. Imidlertid kan det ikke utelukkes at bistandsadvokatene i praksis gjør en del arbeid og oppgaver som er av en karakter som bedre kunne blitt gjort av andre hjelpeordninger.

Vi ser at ikke alle ordninger fortsatt er kjent blant aktørene eller de fornærmede. Samtidig er det en klar forbedring i informasjon til de fornærmede om hvor de kan få hjelp. Politiet har blitt bedre til å informere og det er mer kunnskap blant bistandsadvokatene om hjelpeordninger. Samtidig mener vi det fortsatt er et potensiale for bedre kunnskap om hjelpeordningene blant både politiet og bistandsadvokatene. Mer kunnskap og bedre informasjon til de fornærmede kan trolig styrke de fornærmedes stilling, samtidig som det kan bidra til at bistandsadvokatene fokuserer på å utføre sine kjerneoppgaver i det konkrete bistandsadvokatoppdraget.

Vi ser at etablering av offeromsorgskontorene/Støttesentrene for kriminalitetsofre og andre offentlige ordninger som bistår fornærmede, har hatt noen virkninger på bistandsadvokatorordningen. Først og fremst har kunnskapen om hjelpeordningene økt blant bistandsadvokatene. Vi ser indikasjoner på at det er dialog mellom bistandsadvokatene og hjelpeordninger, og en bevisst arbeidsdeling. Vi vet ikke om hjelpeordningene konkret har bidratt til at bistandsadvokatene i mindre grad gir støtte og annen hjelp til de fornærmede.

Vi har imidlertid identifisert at enkelte hjelpeordninger anbefaler noen bistandsadvokater de kjenner til og har samarbeidet med. Denne praksis mener Oxford Research er prinsipielt uheldig. Andre informanter har også påpekt at det ikke alltid er de dyktige bistandsadvokatene som sentrene og kontorene anbefaler.

11.5 Bistandsadvokaten og hovedforhandling

11.5.1 Oppnevning av felles bistandsadvokat

Straffeprosessutvalget har i NOU 2016: 24⁴² foreslått at retten gis mulighet til å bestemme at flere fornærmede og etterlatte skal representeres av samme bistandsadvokat i en straffesak, når det er saklig grunn til det og det ikke foreligger fare for interessekonflikt. Bistandsadvokatprosjektet i Oslo tingrett har pekt på det samme. Et slikt pålegg vil i tilfelle gripe inn i fornærmedes og etterlattes rett til fritt valg av bistandsadvokat. Etter utvalgets syn er imidlertid ordningen ikke betenkelig, så lenge

⁴² Se NOU 2016: 24, punkt 10.2.4, 10.3.6. og 10.3.7.

oppnevningen ikke går på bekostning av fornærmede og etterlattes mulighet til å få sine interesser ivare tatt.⁴³

I evalueringen er hovedinntrykket at informantene er positive til større grad av bruk av felles bistandsadvokat. Hovedargumentet er at det er mer effektivt, samtidig som man i utgangspunktet ikke har identifisert vesentlige motargumenter utover de allerede kjente. Hovedinntrykket er at mer bruk av felles bistandsadvokat anbefales klart. Det er imidlertid to hovedmodeller som foreslås av informanter i evalueringen. Den ene er at felles bistandsadvokat skal være hovedregelen, men at dette skal være avhengig av samtykke fra fornærmede. Dette er en «myk» tilnærming der regelendring eller praksisendring skal bidra til mer bruk av felles bistandsadvokat. Den andre modellen som foreslås er at det gis en hjemmel til oppnevning av felles bistandsadvokat også der fornærmede ikke ønsker det. Det er altså et pålegg om felles bistandsadvokat. Innenfor denne anbefalingen er det ulike synspunkter på om det bør gjelde særlige forhåndsdefinerte sakstyper, eller om det skal være en hovedregel med unntak der hensyn tilsier at det ikke er forsvarlig og hensiktsmessig med felles bistandsadvokat.

Oxford Researchs vurderinger

Oxford Research anbefaler med bakgrunn i resultatene fra evalueringen at det gis en hjemmel til å gi pålegg om felles bistandsadvokat i samme straffesak. Det bryter i utgangspunktet med prinsippet om det frie bistandsadvokatvalg. Effektivitetshensyn taler imidlertid sterkt for å ha en slik hjemmel og at felles bistandsadvokat er hovedregelen når det er hensiktsmessig for gjennomføring av saken, med mindre det er særlige grunner som tilsier noe annet. En særlig grunn kan være at det er motstridende interesser, eller en klar risiko for at motstridende interesser oppstår. Vi vurderer at detaljer og utforming av en hjemmel for lovregulering egner seg for vurdering av lovgiver.

11.5.2 Koordinerende bistandsadvokater

Straffeprosessloven § 107 h gir adgang til å oppnevne en eller flere koordinerende bistandsadvokater. Regelen er ment for «saker med et høyt antall aktører og et spesielt vanskelig sakskompleks.»⁴⁴ Regelen ble vedtatt i forbindelse med 22. juli-saken.

I NOU 2016: 24 er det i lovutkastet § 4-10 foreslått en bestemmelse om koordinerende bistandsadvokater. Forslaget er i all hovedsak en videreføring av dagens ordning og oppgaver til koordinerende bistandsadvokater. Forslaget støttes i all hovedsak av høringsinstansene.

Resultatene i evalueringen viser stor støtte til bruk av koordinerende bistandsadvokater. Det er i all hovedsak enighet om at koordinerende bistandsadvokater i større grad bør brukes. Vi oppfatter også at det er støtte til bruk av koordinerende bistandsadvokater i flere saker enn de store sakene med et høyt antall aktører og et spesielt vanskelig sakskompleks.

⁴³ NOU 2016: 24 s. 230

⁴⁴ Prop. 65 L (2011-2012)

Oxford Researchs vurderinger

Vi vil anbefale at koordinerende bistandsadvokater i større grad brukes. Den foreslåtte regulering i lovutkastet § 4-10 samsvarer i stor grad med de resultater og anbefalinger som er fremkommet i intervjuer og spørreundersøkelser. Vi anbefaler at koordinerende bistandsadvokat også blir brukt i andre saker enn kun de store sakene med et høyt antall aktører, og et spesielt vanskelig sakskompleks. Vurderingstemaet bør være behovet for koordinering i lys av hensynet til de berørte, og effektiviteten i saksbehandlingen.

Vi vurderer videre at denne anbefalingen bør ses i lys av andre anbefalinger om bistandsadvokaten under hovedforhandling. Det kan tenkes at det er behov for å lage retningslinjer og samhandlingsrutiner mellom aktørene, som sikrer at den faktiske bruken av koordinerende bistandsadvokater tilsvarende forslaget intensjon.

I evalueringen har det fremkommet forslag om at det i større grad benyttes planmøter og dialog som sikrer både en hensiktsmessig bruk av koordinerende bistandsadvokater og en avskjæring av når bistandsadvokaten bør være tilstede.

11.5.3 Hjemmel for å avgrense tilstedeværelse under hovedforhandling

Et forslag i utkastet til ny straffeprosesslov er blant annet å gi mulighet for domstolen å skjære til bistandsadvokatoppdraget ut fra behovet i den enkelte sak.⁴⁵ I saker hvor erstatningskravene er klare, herunder standardiserte, vil bistandsadvokaten kunne ha begrensede oppgaver når saken står for retten, utover å forberede fornærmede til hovedforhandlingen og å ivareta fornærmedes behov for informasjon under sakens gang. Utvalget foreslår på den bakgrunn at retten kan vurdere om det er behov for bistandsadvokat under hovedforhandlingen i den enkelte sak, og i hvilken utstrekning. Påtalemyndigheten kan i da gis mulighet til å uttale seg om den har kapasitet til å ivareta fornærmedes interesser.

Oxford Researchs vurderinger

Oxford Research anbefaler å innføre en hjemmel for å avgrense tilstedeværelse under hovedforhandling, i tråd med Straffeprosessutvalgets forslag. Evalueringen viser at det i dag er varierende i hvilken grad dommere har dialog med bistandsadvokater om nødvendigheten av å være tilstede. Blant informanter er det i all hovedsak støtte for å innføre en hjemmel som kan avgrense bistandsadvokatens tilstedeværelse under hovedforhandlingen, der det ikke foreligger et behov for tilstedeværelse for bistandsadvokaten.

⁴⁵ Ibid s. 229

11.6 Avgrensinger i retten til bistandsadvokat i den enkelte sak

I evalueringen er det fremkommet en del synspunkter på at det ikke er nødvendig med et ubetinget krav på bistandsadvokat i saker om besøksforbud. Noen av disse sakene har ikke et behov for bistandsadvokat. Saker om besøksforbud egner seg for en konkret vurdering av behovet for bistandsadvokat.

Det samme gjelder andre saker der sakens karakter gjør at det ikke er nødvendig med bistandsadvokat. I evalueringen er det relativ enighet om at det kan være saker og møter der det ikke er nødvendig eller hensiktsmessig at bistandsadvokaten deltar. Det er noe uenighet i hvilke saker dette gjelder og hvor ofte dette vil være aktuelt.

Oxford Research anbefaler at oppnevning av bistandsadvokat begrenses, dersom sakens karakter gjør bruk av bistandsadvokat unødvendig. Det grunnleggende prinsippet er at bistandsadvokatoppdraget bør vurderes utfra det reelle behovet.

Bistandsadvokaten bør videre bare delta i rettsmøter før hovedforhandling når det er nødvendig. Det er ikke alle rettsmøter i alle saker hvor det er nødvendig at bistandsadvokaten deltar.

11.7 Kontrollfunksjonene i domstolene bør styrkes

I rapporten «Analyse av stykkpris og medgått tid for utbetaling av salær til advokater»⁴⁶ gis det en anbefaling om at kontrollfunksjonene i domstolene bør styrkes. Denne anbefalingen er også meget relevant for bistandsadvokatordningen, og vi gjentar her noen hovedpoeng.

Vi anbefaler at kontrollfunksjonene og *forutsetningene* for en effektiv kontrollfunksjon i domstolene styrkes. Den som kontrollerer salæroppgavene burde ha verktøy som gir et klart bilde av hvor mye tid advokater pleier å bruke i lignende saker, hvilken tidsbruk som pleier å innvilges, og som gir et klart bilde av hvor mye tid advokaten har brukt på denne saken i tidligere instanser. Dette er særlig relevant for bistandsadvokatordningen der dommerne er satt til å kontrollere salæroppgaver fra bistandsadvokatene under etterforskningsfasen. Salæroppgaver underlegges sjelden omfattende kontroll, og dommerne opplever at det er krevende å kontrollere, og at de har lite tid. Det foreligger ikke et effektivt system der dommerne har kunnskap om normal tidsbruk i denne type sak eller hvor mye tid som totalt er brukt i denne saken. Informasjonsutfordringer kombinert med at det prinsipielt er vanskelig å bedømme om tidsbruken har vært rimelig og nødvendig, medvirker til liten reell kontroll. Dessuten har dommerne egentlig ikke noe insentiv til å kontrollere salæret.

En bør også vurdere om det alltid er nødvendig at den dommeren som administrerer saken også er den som kontrollerer salæroppgavene til advokatene på saken. Her kan det være muligheter for

⁴⁶ Menonrapport nr. 5 2019

spesialisering og delegering. Det kan foreligge effektiviseringsgevinster ved at et annet personell eller en annen etat utfører kontrollen.

Det er ikke åpenbart at det eneste hensiktsmessige er at dommerne kontrollerer salæroppgavene. Slik det fungerer i dag er det lite effektivt for å oppnå en reell kontroll, og fremstår også lite kostnadseffektivt.

12 Vedlegg

12.1 Kostnadsbesparelse tiltak felles og koordinerende bistandsadvokat

Kostnadsbesparelsene ved innføring av koordinerende og felles bistandsadvokat er beregnet basert på observerte antall rettsmøtetimer i de enkelte sakene. Ettersom vi ikke kan observere om utbetalinger er tilknyttet stykkpriser og rettsmøtetimer, eller medgått tid i etterforskningsfasen, har vi benyttet stykkprisformelen for å beregne salæret knyttet til hovedforhandling i den enkelte sak.⁴⁷

For å si noe om kostnadene i en situasjon med koordinerende bistandsadvokat har vi gjort en antagelse om at den koordinerende bistandsadvokaten etter tiltaket, er tilstede en like stor andel av rettsmøtetimene som bistandsadvokatene er i dag, i fravær av koordinerende bistandsadvokat. Dette innebærer at besparelsen ved redusert tilstedeværelse kommer som følge av at alle unntatt den koordinerende bistandsadvokaten reduserer tilstedeværelsen sin under rettsmøtene.

Basert på dataene våre kan vi ikke vite hvor stor andel av rettsmøtetimene bistandsadvokatene er tilstede i dag. Vi har derfor beregnet besparelsen for ulike antatte tilstedeværelsesandeler, under en antakelse om at det vil innføres koordinerende bistandsadvokater eller felles bistandsadvokat i alle saker med to eller flere bistandsadvokater. Tabell Y viser at ved en gjennomsnittlig reduksjon i (ikke-koordinerende) bistandsadvokaters tilstedeværelse på ti prosentpoeng ville besparelsen vært om lag 3,4 millioner kroner i 2016. Det vil for eksempel bety at dersom bistandsadvokatene i gjennomsnitt er tilstede i 80 prosent av rettsmøtetimene i dag, mens de ikke-koordinerende etter tiltaket vil være tilstede i 70 prosent av rettsmøtetimene, vil man spare 3,4 millioner kroner. Besparelsen er lineær i reduksjonen i tilstedeværelse, det vil si at en reduksjon på 20 prosentpoeng gir dobbelt så høy besparelse som en reduksjon på ti prosentpoeng.

I Tabell X har vi beregnet denne besparelsen ved en ti prosentpoengs reduksjon i tilstedeværelse for ikke-koordinerende bistandsadvokater, også for hvert av de siste ti årene. Det fremgår av tabellen at potensiell besparelse for de siste tre årene har vært relativt stabil, sammenlignet med årene før. Det er derfor grunn til å tro at den årlige besparelsen ved å redusere ikke-koordinerende bistandsadvokaters tilstedeværelse med ti prosentpoeng er i sjiktet tre til fire millioner årlig. Tilsvarende vil besparelsen være ni til tolv millioner årlig dersom tilstedeværelsen reduseres med 30 prosentpoeng som følge av tiltaket.

Tabell 20: Kostnadsbesparelse i 2016 for ulike nivåer med tilstedeværelse i rettsmøter med og uten koordinerende bistandsadvokat eller felles bistandsadvokat. Antall millioner.

Andel tilstedeværelse per i dag	100	90	80	70	60	50	40	30	20	10
---------------------------------	-----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

⁴⁷ Der antall rettsmøtetimer tilsier at saken går over i medgått tid, har vi likevel benyttet stykkprisformelen for å få et anslag på advokatenes tidsbruk.

Andel tilstedeværelse for ikke-koordinerende eller ikke-felles etter tiltak										
100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
90	3,4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
80	6,7	3,4	-	-	-	-	-	-	-	-
70	10,1	6,7	3,4	-	-	-	-	-	-	-
60	13,5	10,1	6,7	3,4	-	-	-	-	-	-
50	16,8	13,5	10,1	6,7	3,4	-	-	-	-	-
40	20,2	16,8	13,5	10,1	6,7	3,4	-	-	-	-
30	23,6	20,2	16,8	13,5	10,1	6,7	3,4	-	-	-
20	26,9	23,6	20,2	16,8	13,5	10,1	6,7	3,4	-	-
10	30,3	26,9	23,6	20,2	16,8	13,5	10,1	6,7	3,4	-

Tabell 21: Kostnadsbesparelse ved ti prosentpoeng lavere tilstedeværelse for bistandsadvokater (unntatt koordinerende bistandsadvokat), fordelt på år. Antall tusen.

År	Ti prosentpoeng lavere tilstedeværelse	Antall saker
2008	621	148
2009	3 127	283
2010	2 168	322
2011	1 659	353
2012	3 912	386
2013	1 709	409
2014	1 866	432
2015	3 898	516
2016	3 369	514
2017	3 377	427
Totalt	25 706	3790

12.2 Nordisk kartlegging

12.2.1 Danmark

Bistandsadvokatorordningen i Danmark
Lovgrunnlag
Retsplejelovens kapittel 66 a om advokatbistand til den forurettede er indsat ved lov nr. 253 16. juni 1980 (Advokatbistand til forurettede). Herunder Retsplejelovens §§ 741 a og 741 b og c (om politiets forpligtigelse til at vejlede den forurettede om adgang til advokatbeskikkelse)
Hvilke sakstyper gir rett til bistandsadvokat?

Ifølge retsplejelovens § 741 a har den forurettede ret til at retten beskikker en advokat i følgende sagstyper:

- straffelovens § 119 (vold mod tjenestemand i funktion)
- straffelovens § 123 (vidnetrusler)
- straffelovens § 210 (incest)
- straffelovens §§ 216 – 223 (seksualforbrydelser, herunder voldtægt og seksuelt misbrug af børn)
- straffelovens § 225, jf. §§ 216 – 223 (seksualforbrydelser, andet seksuelt forhold end samleje)
- straffelovens § 232 (blufærdighedskrænkelser)
- straffelovens § 237, jf. § 21 (drabsforsøg)
- straffelovens §§ 244 – 246 (vold)
- straffelovens §§ 249 og 250 (uagtsom legemsbeskadigelse og hensættelse mv. af en anden i hjælpeløs tilstand)
- straffelovens § 252, stk. 2 (hensynsløs fareforvoldelse ved smitning med livstruende sygdom)
- straffelovens §§ 260 – 262a (ulovlig tvang, frihedsberøvelse samt menneskehandel)
- straffelovens § 288 (røveri)

Ifølge § 741 a stk. 2 vil forurettede ved sagstyper, der vedrører sædelighedsforbrydelser få beskikket en advokat, medmindre man aktivt frabeder sig det.

Når særlige omstændigheder taler for det, kan retten tillige beskikke en bistandsadvokat for den forurettede, selvom overtrædelsen ikke er omfattet af retsplejelovens § 741 a, stk. 1, jf. retsplejelovens § 741 a, stk. 4. Beskikkelse af bistandsadvokat kan i visse tilfælde afslås, hvis lovovertrædelsen er af mindre alvorlig karakter, og advokatbistand må anses for åbenbart unødvendig, jf. retsplejelovens § 741 a, stk. 3⁴⁸.

§ 741 b henviser til politiets og rettens ansvar i forhold til at vejlede og hjælpe forurettede og § 741 c om advokatens rettigheder i forhold til politiet og retten. I praksis er det ofte politiet som udpeger en bistandsadvokat, hvorefter det godkendes af retten.

Hvilke prosessuelle rettigheder har fornærmede/ etterlatte på ulike stadier i rettsprosessen (under anmeldelse, etterforskning, rettssak, i etterkant av rettssak)?

Retsplejeloven indeholder ikke bestemte regler om bistandsadvokatens opgaver, men formålet med beskikkelse af en advokat er at styrke ofrets stilling under sagen. Ud over støtte til den forurettede under afhøringen hos politiet og i retten og bistand ved afgørelsen af eventuelle erstatningskrav forudsættes det, at advokaten ligeledes yder rådgivning om særlige hjælpemuligheder, yder personlig støtte og vejledning og varetager andre opgaver for den forurettede af mere almen karakter⁴⁹.

Bistandsadvokatens opgaver varierer fra sag til sag, men involverer bl.a. at yde:

- støtte og bistand til forurettede ved afhøring hos politiet eller i retten,
- bistand til opgørelse og dokumentation af forurettedes erstatningskrav, herunder bistand til at få rejst forurettedes berettigede erstatningskrav over for forurettedes eget forsikringsselskab, skadevolders forsikring, det sociale system eller Erstatningsnævnet,
- hjælpe forurettede med om fornødent at få givet polititilhold til gerningsmanden,
- give forurettede rådgivning om andre hjælpemuligheder (fx. psykologhjælp, krisehjælp etc.),
- at holde forurettede orienteret om sagens gang, og
- at forberede forurettede på afhøring i retten og herunder om fornødent vejlede om mulighederne for efter retsplejelovens § 848 at afgive forklaring uden den tiltaltes tilstedeværelse⁵⁰.

⁴⁸ Justitsministeriet (2014)

⁴⁹ Justitsministeriet (2006)

⁵⁰ Advokatsamfundet (2004)

Hva er bistandsadvokatens oppgaver på ulike stadier i rettsprosessen (under anmeldelse, etterforskning, rettssak, i etterkant av rettssak – voldsoffer/ sivile krav)?

I etterforskningsfasen er bistandsadvokaten med og forklarer rettsprosessen og sagens forløb, kræver indsyn i dokumenter, og støtter forurettede under forhør. Bistandsadvokaten har ofte løbende kontakt med politiet. En viktig del af bistandsadvokatens opgave at klargøre for erstatningskravet. I tilfælde hvor forurettede er et barn, er det almindeligt, at afhøring og vidneudsagn optages på video, så barnet ikke skal deltage i retten. Rollen varierer afhængigt af sagstype og klientens behov, men i nogle tilfælde er det også bistandsadvokatens rolle at henvise til andre hjælpemuligheder, såsom mulighed for psykologbistand.

Bistandsadvokaten har i vid omfatning samme ansvarsområder som en forsvarsadvokat under sagens gang. Under og efter retssagen spiller bistandsadvokaten en rolle i forhold til at forklare sagens forløb samt afgørelsen, herunder forklare afgørelsens konsekvenser for forurettede samt for gerningsmanden.

Er det en ordning med faste bistandsadvokater knyttet til domstolene? Finnes formelle kompetansekrav til bistandsadvokat?

Er man i Danmark godkendt som forsvarsadvokat er man automatisk også på den enkelte rets liste over bistandsadvokater. Listerne varierer i antal fra 6 bistandsadvokater på Bornholm til 80 bistandsadvokater ved retten i København. De fleste har mellem 10-20 advokater på listen. I nogle retskredse «låner» man ved behov af hinanden.

Hvor mye penger koster ordningen samfunnet? (Utgifter kun til bistandsadvokat. Gjerne utvikling over tid)

Domsstolsstyrelsen har i Danmark en samlet pulje for forsvarsadvokater og bistandsadvokater. Der bliver ikke ført statistik på hvad bistandsadvokatorordningen koster.

Antall saker

Der bliver ikke systematisk fulgt op på antal sager, hvor en bistandsadvokat har været involveret. Den nærmeste indikation på hvor mange sager, der er tale om, kan findes fra et offentlig svar fra Justitsministeriet til Folketinget i 2014 (tal fra 2013).

Politiets opgørelse over af afgørelser på de bestemmelser i straffeloven, som er nævnt i retsplejelovens § 741 a, stk. 1. viser at der var i alt 17523 afgørelser i 2013. Det er imidlertid ikke muligt via politiets digitale system POLSAS at udtale sig om, hvor mange bistandsadvokater der faktisk bliver beskikket, ligesom det ikke er muligt at udtale sig om, hvornår beskikkelse af bistandsadvokater finder sted i forhold til anmeldelsen af straffbare forhold.

Domsstolsstyrelsen oplyste at:

I 2013 blev der afgjort 4.675 voldssager, hvor der i sagens natur vil være mindst en forurettet part, og hvor der dermed potentielt har kunnet finde mindst et tilsvarende antal beskikkelser af bistandsadvokat sted. Der blev i 2013 beskikket en bistandsadvokat 1.871 gange i sager om vold.

I 2013 blev der afgjort 63 voldtægtssager, hvor der i sagens natur vil være mindst en forurettet part, og hvor der dermed potentielt har kunnet finde mindst et tilsvarende antal beskikkelser af bistandsadvokat sted. Der blev i 2013 beskikket en bistandsadvokat 69 gange i sager om voldtægt. Kun sager, hvor sagens hovedforhold er tiltalen for overtrædelse af straffelovens § 216 (voldtægt), indgår i opgørelsen.

I 2013 blev der afgjort 774 våbensager, hvor der i nogle sager kan være en eller flere forurettede. I givet fald vil der kunne beskikkes en bistandsadvokat. Det er ikke muligt at se i sagsbehandlingssystemet, hvor mange forurettede der er. Der blev i 2013 beskikket en bistandsadvokat 49 gange i sager om våben⁵¹.

Hvordan blir ordningen finansiert?

Fastsættelse af vederlag til bistandsadvokater er siden den 1. januar 2018 sket på baggrund af en grundtakst pr. time på 1.740 DKK. jf. bekendtgørelse nr. 1206 af 15. november 2017 om takster for vederlag til offentlige forsvarere, visse beskikkede advokater m.v. Grundtaksten er den samme som for offentlige forsvarere og beskikkede advokater i ægteskabs-, forældreansvars- og børnefjernelsessager.

⁵¹ Justitsministeriet (2014)

Salær for deltagelse i hovedforhandling af indtil 2 timers varighed fastsættes, med udgangspunkt i et tidsforbrug på mellem 2 og 4 timer, til 3.480-6.960 kr.

Denne takst omfatter også samtaler på kontoret med klienten, indhentelse af oplysninger, udarbejdelse af erstatningsopgørelse, forberedelse til hovedforhandlingen og indsendelse af erstatningsansøgning til Erstatningsnævnet.

Der kan herudover ydes salær for rimeligt og relevant tidsforbrug, herunder ved deltagelse i hovedforhandlinger af mere end 2 timers varighed, med 1.740 kr. pr. time.

Beskikkelsen ophører ved sagens afslutning i retten. Statskassens betaling af salæret til bistandsadvokaten er subsidieret i forhold til forurettedes evt. retshjælpsforsikring, jf. retsplejelovens § 334, stk. 6, hvorfor det altid bør afklares, om forurettede er dækket af en retshjælpsforsikring f.eks. husstands-/basis-/fritidsforsikring⁵².

Finnes der evalueringer/ offentlige utredninger/ white papers etc? Hva er hovedtrekkene i innholdet?

Justitsministeriet (2006) Betænkning om forurettedes processuelle retsstilling i straffesager - afgivet af Justitsministeriets Strafferetsplejeudvalg. Betænkning nr. 1485, København 2006.

Ved kommissorium af 30. april 2004 anmodede Justitsministeriet Strafferetsplejeudvalget om at foretage en gennemgang af ofres processuelle retsstilling i straffesager og overveje behovet for ændringer. Betænkningen dannede grundlag for ændring af retsplejeloven og retsafgiftsloven gennemført i 2007, hvilket fik indflydelse på bistandsadvokatens rolle.

Justitsministeriet fremlagde i 2016 udspillet "Retfærdighed for ofre", bl.a. med fokus på børns retsstilling⁵³. I 2018 nedsattes et ekspertpanel om voldtægt med henblik på at skærpe lovgivning på området. Som et led i ekspertpanelets arbejde er en undersøgelse igangsat, som gennemgår processen for voldtægtssager i Danmark og indhenter erfaringer fra regler i voldtægtssager fra andre lande⁵⁴. Ekspertpanelets arbejde har ikke udgangspunkt i bistandsadvokatens rolle, men eventuelle lovændringer formodes at have en effekt på bistandsadvokatens fremtidige rolle i voldtægtssager.

Relevante ændringer i lovverket de 10 siste årene og hovedinnholdet i endringene?

Lov nr. 517 af 6. juni 2007 om ændring af retsplejeloven og retsafgiftsloven (Forbedring af retsstillingen for ofre for forbrydelser)

Der indførtes med lovændringen adgang for retten til i særlige tilfælde at beskikke en bistandsadvokat for den forurettede i andre typer af straffesager end dem, hvori der indtil da var mulighed for at beskikke en bistandsadvokat for forurettede, jf. retsplejelovens § 741 a, stk. 3. I tilfælde, hvor særlige hensyn taler for det, kan retten endvidere beskikke en bistandsadvokat for forurettedes nære pårørende, hvis forurettede er afgået ved døden som følge af forbrydelsen, jf. retsplejelovens § 741 a, stk. 4⁵⁵.

I foråret 2018 indførtes en lovændring i vidnepakken (om beskyttelse af vidner), som ændrede forudsætninger for advokaters adgang til sagsmateriale. Det har begrænset bistandsadvokaters beføjelser til adgang til sagsmateriale, så det nu er på linje med forsvarsadvokaters.

Beskriv kort diskussionene om det er noen/offentlig diskurs/diskurs innad i rettskretser/juseksperter.

Bistandsadvokatorordningen i sig selv har ikke været problematiseret. Imidlertid pågår i tillæg til det skærpede politiske fokus med ekspertpanelet for voldtægtssager også en debat i medierne om forurettedes retsstilling i voldtægtssager. Det handler bl.a. om samtykkebestemmelsen.

Oppsummering

⁵² Præsidenterne for Vestre og Østre Landsret (2017)

⁵³ <http://www.justitsministeriet.dk/nyt-og-presse/pressemeddelelser/2016/nyt-udspil-fra-justitsministeren-retfaerdighed-ofre>

⁵⁴ <http://www.justitsministeriet.dk/nyt-og-presse/pressemeddelelser/2018/justitsministeren-nedsaetter-ekspertpanel-om-voldtægt-og-vil>

⁵⁵ Justitsministeriet (2007)

Bistandsadvokatorordningen er i Danmark indsat ved lov i 1980. Formålet med bistandsadvokatorordningen er at styrke ofrets stilling under sagen.

Er man i Danmark godkendt som forsvarsadvokat er man automatisk også på den enkelte rets liste over bistandsadvokater. Domstolsstyrelsen råder over en samlet statslig bevilling for både forsvarsadvokater og bistandsadvokater.

Den seneste større lovændring med indflydelse på bistandsadvokatorordningen var vedrørende forbedring af retsstillingen for ofre for forbrydelser i 2007. I efteråret 2018 nedsatte Justitsministeriet ekspertpanel om voldtægt med henblik på at skærpe lovgivning på området. Eventuelle lovændringer forventes at have indflydelse på bistandsadvokatens rolle.

Kilder:

- Advokatsamfundet (2004) Advokaten 9: Nogle af bistandsadvokatens opgaver. <https://www.advokatsamfundet.dk/Service/Publikationer/Tidligere%20artikler/2004/Advokaten%209/Nogle%20af%20bistandsadvokatens%20arbejdsopgaver.aspx>
- Justitsministeriet (2006) Betænkning om forurettedes processuelle retsstilling i straffesager, betænkning nr. 1485/ København 2006.
- Justitsministeriet (2007) Justitsministeriets nyhedsbrev nr. 93 – 8. juni 2007. <http://www.justitsministeriet.dk/nyt-og-presse/nyhedsbrev/2007/justitsministeriets-nyhedsbrev-nr-93-af-8-juni-2007>
- Justitsministeriet (2014) Retsudvalget 2013-14 REU, Alm.del endeligt svar på spørgsmål 1126, Offentligt. <https://www.ft.dk/samling/20131/alm-del/reu/spm/1126/svar/1147509/1387025.pdf>
- Præsidenterne for Vestre og Østre Landsret (2017) Vejledende takster pr. 1. januar 2018 for salærer til forsvarere i straffesager, bistandsadvokater samt til beskikkede advokater i ægteskabs-, forældreansvars- og børnefjernelsessager.
- <http://www.justitsministeriet.dk/nyt-og-presse/pressemeddelelser/2016/nyt-udspil-fra-justitsministeren-retfaerdighed-ofre>
- <http://www.justitsministeriet.dk/nyt-og-presse/pressemeddelelser/2018/justitsministeren-nedsaetter-ekspertpanel-om-voldtaegt-og-vil>
- <https://danskelove.dk/retsplejeloven/741a>
- <https://danskelove.dk/retsplejeloven/741b>
- <https://danskelove.dk/retsplejeloven/741c>
- Interview: Emil Thomas Hilligsøe Thomsager, fuldmægtig, strafferetskontoret, Justitsministeriet, 21/12/2018

12.2.2 Sverige

Sweden - Overview of right to Counsel for the injured party in criminal cases, and the Counsels activities and tasks in criminal cases

Legal basis

The right to a Counsel for the injured party in Sweden is regulated in the *Law of counsel for the injured party* (Swedish: Lag om målsägandebiträde, 1988:609).

What types of cases (criminal acts) gives right to Counsel for the injured party?

The law states that the injured party/victims should be offered a counsel in the following cases:

- Crimes according to chapter 6 (sexual crimes) in The Swedish Penal Code;
- Crimes according to chapters 3 (crimes against life and health), 4 (peace and freedom); 8 (theft and robbery) in The Swedish Penal Code, in which imprisonment can follow;

- Other crimes which imprisonment can follow.

A counsel for the injured party is always appointed for sexual crimes if the injured party requests for it. The injured party requests for a counsel by contacting the district court, which will ask for a motivation, written or verbal, to why you request for a counsel. The district court will decide on the right to a counsel and whom the counsel will be.⁵⁶ In addition, the court may also appoint a counsellor in circumstances where the nature and seriousness of the case, consideration to the persons affected, or other special circumstances suggest the need for a counsellor for the injured party. Examples of this include: disabilities (mental, physical), dependency (e.g. parent-children or other situations where the victim is dependent to the offender).

What procedural rights does the victim/ next of kin have at various stages of the criminal procedure/process (when reporting a crime to the police, investigation, trial, after trial)?

The procedural rights of the victim/next of kin in Sweden are listed below:

- **Right to be informed:** when a crime is reported to the police, the police is obligated to inform the victim of its rights. This includes information about the right to have a support person in court or a legal counsel, information about the possibility to claim compensation for damages and information about the possibility to a restraining order. The victim should also be informed if the suspect can leave custody or abscond from custody. A victim should furthermore be informed if an investigation is closed or if there is no reason to start an investigation.

The prosecutor has a responsibility to inform the victim about important decisions that are made during the investigation. If the victim does not have a counsellor, the prosecutor should prepare a claim for indemnity.

- **Support person or counsel:** a victim has the right to bring a support person to an inquiry or trial. This person can be a person or relative that the victim trusts. In more serious cases (as mentioned above), the victim have the right to a legal counsellor. An application for this should be registered immediately when an investigation is started.
- **Financial compensation:**
 - Victims have the right to financial compensation for travel and subsistence cost for participation in court. It is also possible to receive compensation for lost hours at work⁵⁷. If the court decides that the victim should have the right to a legal counsel, all the costs for the counsel are accounted for by the state⁵⁸.
 - A person that is convicted for a crime is usually responsible for compensating the victim financially. It is either the prosecutor or the counsel for the injured party that support the victim with the claim for damages. Even if the court decides that the offender should compensate the victim it can take some time to receive the compensation. The offender can either be unwilling to pay for the damages or lack the required funds. The victim can then turn to the Swedish Enforcement Authority with a request of a seizure order. If the offender still lacks the required funds, the victim can be compensated by its insurance company or the Swedish Crime Victim Compensation and Support Authority.
- **Witness support:** is provided at most courts. This is a person that helps a victim or witness when he or she arrives to court. The person can describe the setup for the trial and also answer practical questions (e.g. explain where there are separate rooms so the victim does not need to meet the suspect). Witness support is often provided voluntarily by legal students or by persons from the general public.

⁵⁶ <https://www.brottsoffermyndigheten.se/Filer/B%C3%B6cker/R%C3%A4tteg%C3%A5ngen%20hur%20blir%20den.pdf>

⁵⁷ <http://www.domstol.se/Till-dig-som-ar/Brottsoffer/Ersattning/>

⁵⁸ <http://www.domstol.se/Till-dig-som-ar/Brottsoffer/Om-du-behover-hjalp/>

- **Protection:** victims that are followed or harassed have the right to receive a restraining order for the suspect (or others harassing the victim). In cases where a restraining order is insufficient, additional protection can be offered. For example, protected identity, security-systems or in extreme cases the right to have a bodyguard.⁵⁹

What are the tasks of the Counsel for the injured party at various stages of the criminal procedure (when considering reporting a crime to the police, investigation, trial, after trial) What does the counsel typically do in practice?

A counsel for the injured party can either be a legal associate or a lawyer. The court decides if the victim has the right to a counsel. The court do this after an official investigation has started. The appointed counsel is decided on by the court, however, the victim also have the right to ask for a specific lawyer or law firm. The cost for the counsel is accounted for by the state, however, there are limitations regarding costs (e.g. if the lawyer must travel long distances, the victim will be offered another lawyer).

The counsel for the injured party should support the victim during the entire juridical process, which includes to:

- Assist the victim at interrogations;
- Claim action for damages;
- Assist the victim during the main hearing and secure that the claim for action for damages is considered in court.⁶⁰

The counsel for the injured party also has a supportive and coaching role for the victim, for example by preparing the victim for court hearings and interrogations. The counsel for the injured party can take own investigative actions as well as point out important factors for the case to the prosecutor. In practice, a lot of the work done (and time spent) by the counsel is about claiming a proper damage compensation for the victim.

Is there a system of permanent counsels for the injured party associated with the District Courts? Are there formal competence requirements for counsels for the injured party?

When district courts appoint counsels for the injured party, appointments should be divided evenly between active counsellors within the geographical district of the court. Lawyers can register themselves to district courts through the Swedish Bar Association (Swedish: Sveriges Advokatsamfund) and specify which types of cases they are interested in working with. The court appoints counsellors for the injured party based on the register accounting for both the subject (type of case) and a turn order. In general, lawyers work both as public defenders and counsellors for the injured party.

According to the *Law of counsel for the injured party* (Lag om målsägandebitråde, 1988:609) a counsel could be either a lawyer, legal associate (with at least one year of work experience) or another person that fills the requirements to act as a judge. Only a person that has the experience, knowledge and is especially suitable should be appointed as counsellor. If the victim has requested a specific counsel who fulfils the requirements, the counsel should be approved if there are no special reasons for it to not be accepted (e.g. high travel costs, as mentioned earlier).

How much does it cost? (public expenditure on the counsels for the injured, preferably cost-developments over time)

The counsel for the injured party is financed by the Swedish state (Swedish: anslaget 1:12 Rättsliga biträden m.m.) based on a rate that is decided upon by the Swedish Government on a yearly basis. The total cost for the counsel for the injured party has increased during the last two decades and the increase has been bigger than the increase of the rate. The increase in costs can partly be explained by new types of sex crimes (online) and changes in laws related to sexual crimes.

⁵⁹ <http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/rattsvasendets-ansvar/brottsoffrets-rattigheter/>

⁶⁰ <https://advokatjouren.advokatsamfundet.se/ratten-till-advokat/malsagandebitrade/>

In 2017, the total public expenditure on the counsels for the injured party was 322 245 thousand Swedish kronor, which includes counsels used in the district court, the court of appeal and in the supreme court. See the table below for development over time.

Public expenditure on the counsels for the injured over time (in thousand SEK).⁶¹

	2013	2014	2014	2016	2017
Supreme Court	256	99	1,144	341	329
Court of Appeal	40,911	53,006	43,832	51,121	46,894
District Court	217,705	221,665	257,728	282,525	275,022
Total	258,872	274,770	302,705	333,988	322,245

Number of criminal cases where counsels for the injured party is provided?

Data on counsel for the injured party.⁶²

	2013	2014	2015	2016	2017	Change
Total number of appointed counsels	26,028	25,985	25,773	25,311	25,827	-0,8 %
Average time (h) per counsel	8,01	8,29	9,02	9,97	9,30	16,1 %
Change, time (%)	4,4	3,5	8,9	10,5	-6,8	

Table 2 above shows how the total number of appointed counsels have decreased over time whereas the average time used by the counsels have increased, leading to increased general costs (public expenditure) for the provision of counsels for the injured party.

How are counsels for the injured party compensated/ financial scheme

The cost for the counsels for the injured party is regulated in *Law of counsel for the injured party* (Lag om målsägandebiträde, 1988:609, 5§), which refers to *Legal Aid Act* (Rättshjälpslagen, 1996:1619, 27§, 29§, 43§). The fixed hourly rate for counsels is decided upon every year (Swedish: Domstolsverkets timkostnadsnorm). The rate should compensate for all work related to the case, including telephone costs, costs for papers etc. The fixed rate can be exceeded if the case is especially demanding or work on holidays is required. Travel costs are compensated for according to the Swedish National Court Administration's general regulations on travelling.

Table 3 shows the fixed rate for smaller cases. Normally, cases require more time than what is stated in the table (e.g. the counsel must participate in interrogations etc.). If a case takes more than three hours and 45 minutes, the fixed hourly rate (timkostnadsnormen) is used. For 2019, the fixed hourly rate will be 1380 SEK per hour (VAT comes additionally). The fixed hourly rate normally increased with about 20-40 SEK per year.⁶³

A counsel for the injured party can also be compensated for "time wasted" (Swedish: tidsspillan) which is time invested in the case that the lawyer cannot use for other tasks. The rate for so called wasted time in 2019 will be 1265 SEK per hour.

Table 1. Compensation for counsels in SEK including maximum price in parenthesis.⁶⁴

Time	0-14 min	15-29 min	30-44 min	45-59 min
Compensation	2,350	2,490	2,935	3,380

⁶¹ According to Domstolsverket, a change in 2015 in the data accounting may affect the output number.

⁶² Data from The Swedish National Courts Administration (Swedish: Domstolsverket).

⁶³ http://www.domstol.se/Publikationer/Rattshjalp_och_taxor/rattshjalp_och_taxor_2019.pdf

⁶⁴ Sveriges Domstolar. Tillgänglig: http://www.domstol.se/Publikationer/DVFS/DVFS%202017-13_brottm%C3%A5lstaxa%20m%C3%A5ls%C3%A4gandebitr%C3%A4de%202018_bilaga.pdf

	(3,525)	(3,735)	(4,405)	(5,070)
Time	1 h-1 h 14 min	1 h 15 min-1 h 29 min	1 h 30 min-1 h 44 min	1 h 45 min-1 h 59 min
Compensation	3,825 (5,735)	4,270 (6,400)	4,710 (7,070)	5,155 (7,875)
Time	2 h-2 h 14min	2 h 15 min-2 h 29 min	2 h 30 min-2 h 44 min	2 h 45 min-2 h 59 min
Compensation	5,600 (8,320)	6,045 (8,765)	6,490 (9,210)	6,935 (9,655)
Time	3 h-3 h 14 min	3 h 15 min-3 h 29 min	3 h 30 min-3 h 45min	
Compensation	7,380 (10,100)	7,820 (10,540)	8,264 (10,985)	

Are there any evaluations/government white papers/ public investigations etc.? What is the main content?

- **SOU 2007:6 (Målsägandebiträdet – Ett aktivt stöd i rättsprocessen).**
 - The mission of this Official Report of the Swedish Government was to overlook the Law of counsel for the injured party to see if the law is implemented in accordance with its intentions. The report concludes that counsels for injured party are used to a lesser degree than intended, partly because of counsels being appointed later in the process than was originally intended. Furthermore, the report concludes that there is lack of information to the injured party regarding the right to a counsel and, hence, the report recommends increasing educational efforts to police officers and prosecutors to promote their ability to inform injured parties about their rights. The report also recommends having the same requirements for defence attorneys and counsels for the injured party to make the parties more equal in court.

The report furthermore concludes that counsels for the injured party should be offered for all sexual crimes as well as for all crimes against children (under 18) if the punishment *can be* imprisonment. A final recommendation in the report is that the injured party should have the right to a continued counselling even after trial to secure that he or she receives the claim for damages.
- **Lagrådsremiss: Mer ändamålsenliga bestämmer om rättsliga biträden (2017).**
 - The need for counsels for the injured party was reduced as a result of the reform *A more modern judicial process* (Swedish: Prop 2004/05:131, En modernade rättegång – reformering av processen i allmän domstol). The reform has resulted in the injured party rarely participating in the court of appeal. It is proposed that the counsel for the injured party can finish its job when the time to appeal a decision from the district court has passed. If it is deemed necessary, a counsel of the injured party can be appointed also in the court of appeal.
- **Government bill (Prop. 1987/88 107)**

- The first government bill to implement a counsel for the injured party, this was specially meant to be for more serious sexual crimes.
- **Government bill (Prop. 1989/90 158)**
 - An extension of the first law. The right to a counsel for the injured party should be applied in all sexual crimes as well as for unlawful threat and assault.
- **Government bill (Prop. 1993/94 26)**
 - A second extension of the law. The injured party should have the right to a counsel in all cases when the punishment can be imprisonment, and if the injured party is in need for consultation. Another extension would be that Swedes would have the right to a counsel even if the crime happened abroad.
- **Government bill (Prop. 2011/12 156)**
 - Additions to the Law of counsel for the injured party. An injured party would have the right to a counsel if the judgment in the district court is appealed. Another important change would be that minors (persons under 18) would have the right to a special counsel for the injured party in all cases when the punishment can be imprisonment. The government bill mainly followed the recommendation in the SOU 2007:6 report.

Any relevant reforms/ legislative amendments in the last 10 years? (and the main content?)

The biggest change in the last years is a more restrictive use of the counsel for injured party in the court of appeal. After the reform *A more modern judicial process* (Swedish: En modernare rättegång), victims are rarely heard in the court of appeal and, instead, filmed statements from the district court are presented in the court of appeal. This led to more restrictions regarding the right to a counsel for the injured party in the court of appeal. If deemed necessary, a counsel for the injured party can still be appointed in the court of appeal.

Another important change in the last ten years came with a government bill in 2011 (Prop. 2011/12:156) and regarded the protection of minors in juridical processes. From the bill onwards, minors under the age of 18 have the right to a counsel for the injured party in all cases when the punishment can be imprisonment.

In 2014, a new Criminal Injuries Compensation Act (Swedish: Brottsskadelag 2014:322) was implemented which has further strengthened the rights of the victim (*nota bene*: this change regards the victim rather than the counsel of the injured party). The new law states that the Crime Victim Compensation and Support Authority cannot pay less compensation to the victim than the court had decided that the offender should pay (as explained earlier, the authority compensates the victim if the offender does not have the possibility). Earlier, there was an upper limit to how much an offender could be forced to pay a victim which has now been removed in the new law.

Other relevant reforms include a change from two to three years' time for the victim to request for financial compensation from the offender. For children, the law was changed so that victims that were under the age of 18 when the crime took place have until the age of 21 to request for compensation from the offender.⁶⁵

Are there any relevant public discourse or discourse in legal circles/ amongst expert regarding the rights of victims in the criminal proceedings?

In recent years, there has been limited activity in the public debate in Sweden regarding the rights of the victim in criminal proceedings. A few questions have been raised, for example regarding that victims should have the right to share their opinion in cases when life sentenced prisoners have their punishment time-decided.⁶⁶ Today, only the prosecutor has the right to statement.

⁶⁵ <https://www.brottsoffermyndigheten.se/nyheter/ny-brottsskadelag>

⁶⁶ <http://www.smp.se/ledare/stark-brottsoffrens-stallning/>

Another relevant question raised in the public discourse (by the organisation Victim Support Sweden), is whether children that witness domestic violence should be considered victims themselves and, hence, receive the legal protection that follows with that.⁶⁷

In comparison to other countries (the other Nordic countries excluded), the protection of crime victims in Sweden is extensive. For example, the victim has the right to continue with a case even if the prosecutor decides to end it and is also allowed to contribute to the prosecutor's work.

A question that has been raised in the public discourse is if victims that are not considered to be a part of a case (e.g. victims that were affected indirectly) should have the right to give a statement in court. Furthermore, suggestions have been made to consider the victim's suffering as more important as part of the offender's rehabilitation, for the offender to fully understand the consequences of his/her actions. Lastly, there has been a debate on whether there should only be lawyers that have the right to be a counsel for the injured party. The argument for this is to equalise with the level of the defence attorney.

Short summary:

Below are a few summarising points from the Swedish mapping:

- Publicly financed counsellors for the injured party has existed in Sweden since 1988, and the protection of the victim, hence also the use of counsellors, have expanded since then. The main law stipulating the use of counsellors for the injured party is the Law of counsel for the injured party (Swedish: Lag om målsägandebiträde, 1988:609).
- In practice, counsellors for the injured party are used in all legal cases where there is a possibility of imprisonment. Counsellors for the injured party are always used in cases of sexual crime. After recent reforms, the need for a counsellor for the injured party is now tried at all levels of legal instances.
- The main rights of the victim/next of kin at different stages of the criminal process are: the right to be informed, the right to have a support person or counsel, the right to financial compensation, the right to witness support and the right to protection.
- The tasks of the counsel for the injured party in criminal procedure include: assisting the victim at interrogations, claiming action for damages, and assisting the victim during the main hearing. In practice, a lot of work consists of claiming a proper damage compensation for the injured party.
- A counsel for the injured party should be either a lawyer, legal associate (minimum one year of work experience) or other person that fills the formal requirements. Appointments to counsel injured parties should be divided evenly between active lawyers based on a register that is administered by the Swedish Bar Association. Lawyers register themselves and are appointed based on both subject (type of case) and turn order.
- The state finances the use of counsellors for the injured party based on a scheme of fixed rates. The total public expenditure for the use of counsellors for the injured party has increased in recent years. On the other hand, the total number of appointed counsels have decreased, with the average time used by the counsels increasing, leading to a higher total public expenditure.
- There is no extensive on-going debate/legal discourse on the right of the victim/use of counsellors for the injured party. Changes in the use of counsellors to the injured party during recent years have been driven by arguments to decrease the costs.

⁶⁷ <https://www.brottsofferjouren.se/nyheter/debattartikel-22-februari-de-osynliga-barnen-maste-bli-synliggjorda-i-lag/>

12.2.3 Finland

State-funded legal aid is provided for the injured party. **Public Legal Aid Attorneys** who work at Public Legal Aid Offices offer service to the injured party. **Also Private** Attorneys may provide counsel. Private Attorney is either an Advocate, who is a member of the Bar Association, or another licensed lawyer. In matters without Court proceedings, solely Public Legal Aid Attorneys provide service.

Finland – overview of right to Counsel for the injured party in criminal cases, and the Counsel's activities and tasks in a criminal case.

Legal basis?

The right to a Counsel for the injured party in Finland is regulated in:

- Criminal Procedure Act 689/1997, Chapter 2, 1a§ (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa, ROL)
- Legal Aid Act 257/2002 (Oikeusapulaki)
- Criminal Investigation Act 805/2011 (Esitutkintalaki, ETL)

What types of cases (criminal acts) gives the right Counsel for the injured party

*In Finland legal aid covers **all sorts of legal matters**. The individuals can get legal assistance in the services of counsel for court proceedings, for settlement negotiations and for the drafting of documents. The legal assistance is fully or partially paid by the state, usually if one has small or medium income. However, it is not granted if the citizen has a legal expenses insurance that covers the matter at hand. Legal aid will not be given, if the matter is of little importance to the applicant, if legal aid would be clearly pointless or if the pursuit of the matter would constitute an abuse of process. For matters abroad, legal aid covers the cost of legal advice.*

In **criminal proceedings**,

- **The victim of serious violent crime or sexual crime** may be provided with a trial counsel at the expense of the state, regardless of his or her financial status. For example, if a person becomes a victim of domestic violence or a sexual offence, the court may appoint an attorney or a support person for the victim for purposes of the pre-trial investigation and the trial. If the victim wishes to make claims in the trial, the court will appoint an attorney. If the victim has no claims, a support person may be appointed. (689/1997, Chapter 2, 1a§)
- **In other matters, the victim of crime may be eligible for legal aid.** Considering crime towards life, health or freedom, or personal relations or other reasons - this can mean disabled, elderly or young people.

What procedural rights does the victim/ next of kin have at various stages of the criminal procedure/process (when reporting a crime to the police, investigation, trial, after trial)?

Right of the injured party to bring a charge gives good procedural rights in Finland, unlike in some countries where the injured party is rather in a witness' role. The crime is reported via police alarm, by the injured party, or by someone else (healthcare). The injured party can bring charge and make requests. This is possible although the prosecutor would not charge. The injured party has right to get counsel during the whole process, and the right to counsel has to be informed by the police in/before reporting of the crime. The injured party can be present during the whole trial. Right to be informed during and after the process. Specifications if young victim, e.g. investigation video recorded.

The right of the injured party to bring a charge goes to next of kin if the injured party dies as results of the criminal offense. Also, it inherits if the injured party dies of another reason, but the victim could also deny the right.

The primary group is the widow and the children, if there are not any, secondary, the parents and siblings, who also have the right, if those who have the primary right are suspected. (ROL 689/1997 1:17)

What are the tasks of the Counsel for the injured party at various stages of the criminal procedure (when considering reporting a crime to the police, investigation, trial, after trial) What does the counsel typically do in practice?

The Counsel assists the injured in the juridical matters like in any case. The counsel is juridical specialist. The counsel has to prepare the injured party for the trial and inform about the process. The Counsel may bring forward the injured party's needs or wishes about special arrangements. If charges are dropped, the Counsel will explain the reasons to the injured party.

The injured party can also get support person (for personal support, ROL 2:3; ETL 4:10).

Is there a system of permanent counsels for the injured party associated with the District Courts? Are there formal competence requirements for counsels for the injured party?

There is not specific permanent counsel as such. The interviewee highlights the importance of having the right to choose. Although the injured would use public service, one still has right to choose.

There are 23 Public Legal Aid Offices, usually in the municipalities where the Courts are located. About 220 Public Legal Aid Attorneys work at them. Citizens can contact any office, most conveniently the local office.

In Court proceedings, it is also allowed to use a Private Attorney for counsel. Private Attorney is either an Advocate, who is a member of the Bar Association, or another licensed lawyer. (715/2011)

The requirements to be eligible for Public Legal Aid Attorney who work at the Public Legal Aid Offices, one must have a Master's degree in Law and adequate experience in advocacy or adjudication. Typically, the Public Legal Aid Attorneys have title VT varatuomari / VH vicehäradshövding, which mean they have completed a traineeship at Court. (477/2016, 7§)

Their conduct is monitored, and they are under disciplinary penalties of the Bar Association.

The Public Legal Aid Attorneys are appointed by the Leading Public Legal Aid Attorney, who herself is appointed by the Minister of Justice.

How much does it cost? (public expenditure on the counsels for the injured, preferably cost-developments over time)

The public expenditures of the system are not reported in such segments. Note that the use of Public Legal Aid Attorneys reduces the need for private practitioners invoicing the court. The figures below includes figures in which Private Attorney or Licensed Legal Aid had got the payment order from Court to counsel the injured party of a serious criminal case (ROL 2:1a). The figures don't include the Public Legal Aid Attorneys counselling in ROL 2:1a cases:

- Year 2016 total 1474, costs 1 983 345 €.
- Year 2017 total 1553, costs 2 078 511 €.

The costs in practise:

The State pays the attorney's fees and other costs of legal service in full or in part, as well as certain other pertinent costs arising from the court proceedings.

The State pays

- The fee and remuneration of the attorney either in full or in part, depending on the available means and deposits of the recipient of legal aid. Legal aid covers the services of the attorney up to eighty hours, unless the court for special reasons decides that legal aid is to continue. In matters other than court proceedings, there are no exceptions to the 80-hour limit.
- Interpretation and translation costs in full.
- The costs of evidence in court, in full.
- The other necessary costs of evidence, e.g. medical reports, in full.

When the applicant has legal expenses insurance and he or she has been granted legal aid for free, the State may pay the deductible of the insurance policy. For special reasons, also the costs exceeding the upper limit of the insurance can be paid. The amount to be paid is stated on the legal aid decision.

The recipient of legal aid gets the following free of charge

- Court documents and other official documents that are necessary for dealing with the matter
- Copies of official documents, service of notices, etc.
- Notifications in the Official Gazette
- An initial attempt at enforcement.

An applicant who is entitled to legal aid for free on the basis of his or her available means, but who is not deemed to need an attorney, may have the above charges waived.

The State will not compensate the opposing party for his or her legal costs in the event that the recipient of legal aid loses the case.

The crime victims may be eligible for compensation from state funds for personal injury and suffering. In certain cases, also eligible for material and financial loss due to a crime. The costs in practise:

The State pays the attorney's fees and other costs of legal service in full or in part, as well as certain other pertinent costs arising from the court proceedings.

The State pays

- The fee and remuneration of the attorney either in full or in part, depending on the available means and deposits of the recipient of legal aid. Legal aid covers the services of the attorney up to eighty hours, unless the court for special reasons decides that legal aid is to continue. In matters other than court proceedings, there are no exceptions to the 80-hour limit.
- Interpretation and translation costs in full.
- The costs of evidence in court, in full.
- The other necessary costs of evidence, e.g. medical reports, in full.

When the applicant has legal expenses insurance and he or she has been granted legal aid for free, the State may pay the deductible of the insurance policy. For special reasons, also the costs exceeding the upper limit of the insurance can be paid. The amount to be paid is stated on the legal aid decision.

The recipient of legal aid gets the following free of charge

- Court documents and other official documents that are necessary for dealing with the matter
- Copies of official documents, service of notices, etc.
- Notifications in the Official Gazette
- An initial attempt at enforcement.

An applicant who is entitled to legal aid for free on the basis of his or her available means, but who is not deemed to need an attorney, may have the above charges waived.

The State will not compensate the opposing party for his or her legal costs in the event that the recipient of legal aid loses the case.

669/2015 Law about crime victim surcharge, a fee to be paid by the doomed, is meant to strengthen the funding of the victims' support services.

The crime victims may be eligible for compensation from state funds for personal injury and suffering. In certain cases, also eligible for material and financial loss due to a crime.

Number of criminal cases where counsels for the injured party is provided?

We could not get the figure, it seems the quantities are not reported in such segments.

In research reports, Kainulainen & Saarikkomäki 2014, almost 60% of the violence victims, and Honkatukia 2011, 55% of the injured parties used Counsel in Court.

How are counsels for the injured party compensated/ financial scheme

The Attorney requests the right to counsel in Romeo-system from the Court. The Court makes the order. The hours are limited to 80 hours max. The Counsel reports invoicing data, including durations and specifications per each day.

Is there any evaluations/government white papers/ public investigations etc? What are the main content?

Ministry of Justice (2018). *Uhri rikosprosessissa – ehdotus hyvistä menettelytavoista uhrien tarpeiden huomioon ottamiseksi*. (A victim of crime in criminal procedure – a proposal concerning good practices for recognising the needs of victims.) Publication of the Ministry of Justice 44/2018. Elina Ruuskanen & Sarimo, Mervi. Report by the last known working group in enforcement of the victim directive. Focuses on best practices in different phases of criminal processes, crime victim's path, and regular training in meeting the victim, conduct, rights, protection and trauma effects on victim. In practice e.g. taking the victims' rights better into account in space planning, both at reporting phase and at court. Special attention to child victims. Improving victims' right to get information from the officials. (Ministry of Justice (2016) Tietoa rikoksen uhrin oikeuksista) More attention to getting a Counsel for the victim at early stage and advising about the support services. Training and specialization as tools for improving competence. The group suggests more centralized and specialized model at the Police, District attorney, and Court, as well as e.g. quality projects.

Victim Support Europe (VSE). VOCIARE Project Finland. Similar results as the development points detected by the working group. (Results by 2019.) Support services have better financing since 2016 and long-term contract for 2018-2027. There has been more cooperation between organizations and officials. More information to the victims, directing to support services and safe housing, and more systematic training is required.

Sinkkonen, Minna & Mäkelä, Jukka (Ed.) (2017). *LASTA-banke*. Kokemuksia viranomaisten yhteistyön ja tietojenvaihdon koordinoinnista lapseen kohdistuneissa pahoinpitely- tai seksuaalirikoksen epäilytilanteissa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 2/2017. Childrens' rights, need for specialized officers, guidelines, and monitoring of the cooperation between different authorities.

Ministry of Internal Affairs (2016). *Handbok för förfarandet vid bedömning av brottsoffers skyddsbehov*. Inrikesministeriets publikation 14/2016. The public officer's view about the injured party's need of protection, how the injured party's status in telling about the crime incidents could be improved through some protecting manners. Based on the Victim's directive.

Ministry of Justice (2016). *Lainsäädännöstä hyviin käytäntöihin – esitys rikoksen uhrin aseman kehittämiseksi*. Uhipoliittisen toimikunnan loppuraportti. (From legislation to action – proposal to improve the position of crime victims.) Best practices and procedures especially taking into account the victim's special needs, improved communication, support, sensitivity, and protection. Oikeusministeriön julkaisu 13/2015. Mietintöjä ja lausuntoja.

National Police Board (2013). *Lapsi asianomistajana ja todistajana poliisitoiminnassa ja esitutkinnassa*. Poliisihallituksen ohje 2020/2013/5071. Policy of taking care of childrens well-being in Police work and investigation. E.g. Guardian of interest and recording the investigation.

Honkatukia, Päivi (2011). *Uhrit rikosprosessissa – haavoittuvuus, palvelut ja kohtelu*. (Victims in the criminal process – vulnerability, services and treatment.) National Research Institute of Legal Policy. Research Report No. 252. Helsinki 2011. Processual justice. The injured party's perspective. Appropriate behavior in victim's recovery process, or threat to neutral, objective procedure? (Dis)Satisfaction to the Police's conduct.

Crime Victim Support Finland (Rikosuhripäivystys) gives statements about matters related to crime victims' rights. E.g.

- “*Rikosuhripäivystyksen lausunto oikeusavun kokonaissuunnitelmasta*” (2015) Highlights the need for early support services for the victim. Based on crime victim directive, right to counsel and guideline without bureaucratic barriers. (ROL 689/1997 trial assistant.) They argue that in practice the victims are not in all (serious crime) cases informed about their right to Counsel, which leads to using the legal expenses insurance. Using insurance means that the Attorney gets higher payment than from the state-paid counselling. The wideness of this problem is not known.
- “*Lausunto rikoslain viimeaikaisesta kehityksestä ja tulevista kehitystarpeista*» (2018) Late/ long lasting processes e.g. months lasting pre-trial investigation times criticized, from the victim's point of view, considering serious crimes. As well as critics towards savings which can also mean to more

keenly stopping processes after investigation and therefore diminished legal protection, having undesirable effects to all parties.
• ”<i>Rikosuhripäävystyksen lausunto poliisin ennalta estävän toiminnan strategiasta 2018–2023</i>” (2018) is mostly focusing on hate crime victims, young crime victims, and the need for preventive work. • Many of the recent statements consider right to Counsel in migration processes, as well as human trafficking and similar victims’ right.
Any relevant reforms/ legislative amendments in the last 10 years? (and the main content?)
No relevant changes in the Counsel legislation.
Are there any relevant public discourse or discourse in legal circles/ amongst expert regarding the rights of victims in the criminal proceedings?
The discussion takes place through the statements and reports. Please see the previous listing.
Short summary:
Victims of serious crimes have right to state-paid Counsel. The right to free legal aid has to be informed to the injured party, and is requested from the Court. In other criminal matters, affecting life, health, personal relations or disabled/young/elderly people, the injured party may be eligible to legal aid as well. In other matters, the cost/free of charge is dependent on the available means. The injured party may use Public Legal Aid Attorney or Private Attorney of his choice. The injured party has good procedural rights in the Finnish system. Several evaluations and reports have been given by Ministries and other involved authorities and organizations. Communicating the injured party’s right to Counsel at early stage is being emphasized in order to guarantee legal protection and support. More attention has to be paid to communication and training of the victim’s rights and the procedures amongst all Authorities. Specialized officers are being recommended to improve the service especially in children’s matters.

12.3 Bistandsadvokatens oppgaver

Arbeidet til bistandsadvokaten kan deles inn i fire stadier. Oversikten som følger er utarbeidet av Advokatforeningen. Her nevnes i stikkordsform hva man kan forvente av arbeidsoppgaver i en «normalsak»:

1. Før anmeldelse

- Ha tid til å høre på fornærmede som i initialfasen ofte lurer på om hun/han i det hele tatt tør/ønsker å snakke med politiet, for eksempel om seksuelle overgrep som ligger mange år tilbake i tid.
- Informere fornærmede om hva som normalt kan forventes gjennom en etterforskning og irettføring. Plikter/rettigheter for fornærmede.
- Informere generelt om skyldkrav, bevisregler og foreldelsesregler m.m.
- Snakke med fornærmedes nærmeste som vet om hva fornærmede hevder har skjedd og som mener de har noe å tilføye for å få bedre oversikt over bevisbildet når man skal gi råd.
- Se over andre bevis som for eksempel dagbøker, brev, eposter, sms, filmer m.m som fornærmede mener kan kaste lys over bevisbildet.
- Innhente tidligere politidokumenter dersom forholdet for eksempel har vært under etterforskning tidligere, men senere henlagt.

2. Under etterforskning (kan ta år, honoreres etter medgått tid))

- Forberede og delta i alle avhør av fornærmede enten det er dommeravhør av mindreårige eller ordinære politiavhør/KRIPOS.
- Forberede fornærmede på avhørssituasjonen og gi råd ift hvor fokus bør være i forklaringen slik at alle forhold av betydning for beviset kommer fram i det første avhøret.
- Tilskrive politiet regelmessig for å innhente saksdokumenter og dernest holde seg løpende orientert om alle etterforskningsskritt.
- Ta stilling til behovet for ytterligere etterforskningsskritt.
- Forberedelse for egen del og for fornærmede i forkant av rettsmøter, bevisopptak m.
- Gi fornærmede informasjon om den inneledende etterforskning og psykisk støtte før og etter avhør/rettsmøter.
- Påklage for eksempel avslått besøksforbud m.m
- Gi nærmere informasjon om både prosessuelle rettigheter og den materielle jus – hva kan forventes i denne saken?
- Forholde seg til verge (foreldre eller oppnevnte) – ofte svært pågående
- Purre saksbehandlingstiden overfor påtaleansvarlig evt bringe inn STA
- Orienterer/forklare fornærmede om tiltalebeslutning og hva det innebærer
- Orienterer/forklare fornærmede om henleggelse/påtaleunntatelse m.m og hva det innebærer
- Evt påklage henleggelse og evt fremme krav for Kontoret for voldsoffererstatning.

3. Under straffesaken (honoreres med stykkpris)

- Ta stilling til hvilke erstatningskrav som skal fremmes
- Vurdere behovet for og evt begjære oppnevnt sakkyndig
- Utforme mandat til sakkyndig
- Beregne krav
- Snakke med, og innhente dokumentasjon fra lege, psykolog m.m
- Snakke med diverse vitner som kan belyse belastningene på fornærmede.
- Orienterer fornærmede og også ofte fornærmedes nærmeste som skal vitne om berømmelse osv
- Fremsette krav overfor domstol - tiltalte
- Bli med fornærmede i domstolen for å synliggjøre hvor vi skal være, sitteplasser osv
- Kontakte vitnestøttekontoret for å gjøre konkrete avtaler.
- Ta stilling til diverse prosessuelle spørsmål som må avklares i god tid før hovedforhandling (for eksempel når fornærmede ikke vil forklare seg, behov for lukkede dører, tiltalte tilstede under forklaring m.m.)
- Forberede fornærmede på forklaringen som skal gis i retten.
- Forberedelser for egen del omkring de krav som skal prosederes

- Gjennomføringen av selve straffesaken.
- Orienterer om sakens utfall.

4. Etter straffesaken (honoreres etter medgått tid)

- Orienterer fornærmede om Statens voldsoffererstatning.
- Fremme krav til Statens voldsoffererstatning.
- Innhente oppdatert dokumentasjon fra lege, psykolog m.m
- Vurdere å fremme krav som ikke ble fremmet ifm straffesaken – for eksempel menerstatning.
- Følge opp og purre saksbehandlingstiden
- Orienterer fornærmede om innvilgede krav
- Orienterer/forklare fornærmede om avslag
- Påklage avslag.
- Forholde seg til den soningsanstalt der domfelte etter hvert må inn i de tilfeller hvor fornærmede ønsker orientering om permisjoner og løslatelser.

12.4 Inndeling av tingretter etter størrelse

Tabell 22: Oversikt over inndelingen av tingretter

Størrelse	Tingrett	Størrelse	Tingrett
Liten	Alstahaug tingrett	Middels	Fredrikstad tingrett
Liten	Alta tingrett	Middels	Gjøvik tingrett
Liten	Aust-Telemark tingrett	Middels	Glåmdal tingrett
Liten	Brønnøy tingrett	Middels	Halden tingrett
Liten	Dalane tingrett	Middels	Hedmarken tingrett
Liten	Fosen tingrett	Middels	Inntrøndelag tingrett
Liten	Hallingdal tingrett	Middels	Kongsberg og Eiker tingrett
Liten	Hammerfest tingrett	Middels	Moss tingrett
Liten	Hardanger tingrett	Middels	Rana tingrett
Liten	Heggen og Frøland tingrett	Middels	Romsdal tingrett
Liten	Sis-Finnmarkku diggegodd - Indre Finnmark tingrett	Middels	Salten tingrett
Liten	Larvik tingrett	Middels	Sandefjord tingrett
Liten	Lister tingrett	Middels	Sarpsborg tingrett
Liten	Lofoten tingrett	Middels	Sunnmøre tingrett
Liten	Nord-Gudbrandsdal tingrett	Middels	Tønsberg tingrett
Liten	Namdal tingrett	Middels	Øvre Romerike tingrett
Liten	Nord-Østerdal tingrett	Middels	Øst-Finnmark tingrett
Liten	Nordmøre tingrett	Stor	Asker og Bærum tingrett
Liten	Nordre Vestfold tingrett	Stor	Drammen tingrett
Liten	Ofoten tingrett	Stor	Follo tingrett

Liten	Ringerike tingrett	Stor	Haugaland tingrett
Liten	Søre Sunnmøre tingrett	Stor	Jæren tingrett
Liten	Sør-Gudbrandsdal tingrett	Stor	Nedre Telemark tingrett
Liten	Sør-Østerdal tingrett	Stor	Nord-Troms tingrett
Liten	Senja tingrett	Stor	Ofoten tingrett
Liten	Sunnhordland tingrett	Størrelse	Domstol
Liten	Trondenes tingrett	Svært stor	Bergen tingrett
Liten	Valdres tingrett	Svært stor	Kristiansand tingrett
Liten	Vest-Telemark tingrett	Svært stor	Nedre Romerike tingrett
Liten	Vesterålen tingrett	Svært stor	Oslo tingrett
Middels	Aust-Agder tingrett	Svært stor	Sør-Trøndelag tingrett
Middels	Sogn og Fjordane tingrett	Svært stor	Stavanger tingrett

12.5 Aggregering av straffebud til områder

Tabell 23: Kategorisering fra straffebud til straffeområde. Inkluderer straffebud ti eller fler saksnummer tilknyttet seg.

Straffebud	Antall saksnumre	Område
Mishandling i familieførh, med legemskrenk (§219, 1. ledd)	4402	Vold i nære relasjoner
Voldtekt (§ 192,1,og 2.ledd)	2550	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Legemsbeskadigelse (§ 229)	1262	Voldssaker med betydelig skade
Seksuell omgang med barn u/14 år (§ 195)	1080	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Legemsforbrytelse (§ 228,1.ledd)	945	Voldssaker med betydelig skade
Seksuell omgang med barn u/16 år (§ 196)	914	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Seksuell handling mm med barn u/16 år (§ 200,2.ledd)	868	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Mishandling i nære relasjoner, med kroppskrenkelse	697	Vold i nære relasjoner
Sedelighetskriminalitet	643	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Voldskriminalitet	573	Voldssaker med betydelig skade
Trusler, diverse (§ 227)	476	Trusler, tvang, frihetsberøvelse
Seksuell omgang med barn u/10 år (§ 195)	414	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Drap (§ 233)	367	Etterlatte: dødsfall som følge av straffbar handling
Seksualforbrytelser	280	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Forsøk drap (§ 233,jfr par 49)	279	Voldssaker med betydelig skade
Annen kriminalitet	276	Annet
Mishandling i familieførh, uten legemskrenk (§219,1.ledd)	266	Vold i nære relasjoner
Voldtekt til samleie	233	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Forsøk på voldtekt (§ 192,jfr.par 49)	225	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Personskade (§ 3)	217	Voldssaker med betydelig skade
Familieførhold	212	Vold i nære relasjoner
Mishandling i fam.førh, grov, m legemskrenk (§219. 2. ledd)	203	Vold i nære relasjoner
Uaktsomt drap - trafikk (§ 239)	200	Etterlatte: dødsfall som følge av straffbar handling
Legemsbeskadigelse, kniv (§ 229)	199	Voldssaker med betydelig skade
Brudd på oppholds-/besøksforbud (§ 342,2.ledd)	199	Kontaktforbud og besøksforbud
Kroppskrenkelse	190	Voldssaker med betydelig skade
Mishandling i fam.førh, grov, u legemskrenk (§219,2. ledd)	184	Vold i nære relasjoner
Uaktsom, grov legemsbeskadigelse, trafikk (§ 238)	169	Voldssaker med betydelig skade
Familieførhold, diverse	164	Vold i nære relasjoner
Seksuell omg. misbr av stilling, avh.førh. mm (§ 193,1.ledd)	163	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Legemsforbrytelse m/skadefølge (§ 228,2.ledd)	151	Voldssaker med betydelig skade
Ran, grovt (§ 268)	150	Annet
Skremmende/plagsom/hensynsløs adferd	147	Trusler, tvang, frihetsberøvelse
Incest (§ 197)	143	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Seksuell handling uten samtykke (§200,1.ledd)	140	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Grov kroppsskade	113	Voldssaker med betydelig skade
Seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år	104	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Seksuell handling med barn under 16 år	103	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)

Trusler, kniv (§ 227)	94	Trusler, tvang, frihetsberøvelse
Ran (§ 267)	88	Annet
Voldtekt (§ 192,3.ledd)	85	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Grov uaktsom voldtekt (§ 192,4.ledd)	85	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Frihetsberøvelse (§ 223)	84	Trusler, tvang, frihetsberøvelse
Kroppsskade	79	Voldssaker med betydelig skade
Trusler	77	Trusler, tvang, frihetsberøvelse
Narkotika (§ 162,1.ledd)	71	Annet
Pornografi, skrifter/film/video mv (§204)	71	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Voldtekt av barn under 14 år	71	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Voldtekt u. samleie	71	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Seksuell omg. utnytt. av psykisk lidelse mm (§193,2.ledd)	70	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Grov legemsbeskadigelse. (§ 231)	57	Voldssaker med betydelig skade
Seksuelt krenkende/uanstendig adferd, blottning mm (§201)	56	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Legemsbeskadigelse med døden til følge (§ 229)	56	Etterlatte: dødsfall som følge av straffbar handling
Mishandling i nære relasjoner, uten kroppskrenkelse	54	Vold i nære relasjoner
Påvirket/beruset (§ 22,1.ledd)	52	Annet
Hensynsløs atferd	49	Annet
Motarb. etterforskn. m.m (§ 132)	48	Annet
Barn, mishandling/vanskjøtsel (§219)	47	Vold i nære relasjoner
Sedelighet, diverse	47	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Liv,legeme,helbred	44	Voldssaker med betydelig skade
Trusler, skytevåpen (§ 227)	43	Trusler, tvang, frihetsberøvelse
Trafikkriminalitet	43	Annet
Tvang (§ 222)	42	Trusler, tvang, frihetsberøvelse
Forsorg.plikt (§ 219)	42	Vold i nære relasjoner
Seksuelt krenkende/uanstendig adferd via datasystemer (§201)	41	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Uaktsomt drap (§ 239)	39	Etterlatte: dødsfall som følge av straffbar handling
Seksuallovbrudd, diverse	39	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Seksuell omgang med fosterbarn, stebarn ol (§ 199)	38	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Brudd på kontaktforbud	38	Kontaktforbud og besøksforbud
Telefonsjikaner (§ 390a)	36	Annet
Drap	35	Etterlatte: dødsfall som følge av straffbar handling
Menneskehandel - prostitusjon (§224)	34	Menneskehandel
Grov kroppskrenkelse	33	Voldssaker med betydelig skade
Drap, forsøk	32	Voldssaker med betydelig skade
Liv, legeme, helbred, diverse	32	Voldssaker med betydelig skade
Påvirkning av off. tjenestemann ved trusler (§ 128)	31	Trusler, tvang, frihetsberøvelse
Uaktsom, grov legemsbeskadigelse (§ 238)	30	Voldssaker med betydelig skade
Narkotika, bruk (§ 24)	29	Annet
Pornografi,skrifter/bilder/video mv via datasyst. (§204)	27	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Seksuell handling uten samtykke	27	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Narkotikakriminalitet	26	Annet
Sedelighet	25	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Voldtekt forsøk	25	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Seksuelt krenkende atferd mv. overfor barn u/16 år	25	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Voldtekt til samleie av barn under 14 år	24	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Barn, bortføring (§ 216)	23	Trusler, tvang, frihetsberøvelse
Grov voldtekt	21	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Kjøring uten gyldig førerkort (§ 24,1.ledd)	20	Annet
Forsettlig brann m/fare for liv el. utstr. ødelegg.(§ 148)	20	Voldssaker med betydelig skade
Vold mot off.tj.mann (§ 127)	20	Voldssaker med betydelig skade
Påvirket/beruset med personskaide (§ 22,1.ledd)	20	Voldssaker med betydelig skade
Ran/utpressing	18	Trusler, tvang, frihetsberøvelse
Menneskehandel - tvangsarbeid (§224)	18	Menneskehandel
Narkotika, besittelse (§ 24)	18	Annet
Bedrageri (§ 270)	18	Annet
Vold mot polititj.mann (§ 127)	18	Voldssaker med betydelig skade
Misbruk av overmaktsforhold	18	Trusler, tvang, frihetsberøvelse
Uakts forvold av annen betydelig skade på kropp/helse, i trafikk	18	Voldssaker med betydelig skade
Ran	17	Annet
Uaktsom legemsbeskadigelse (§ 237)	17	Voldssaker med betydelig skade
Fremvis/still av seksu overgr mot barn el seksualiserer barn	16	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Overtredelse våpenloven § 33, 1.ledd, 1.punktum	15	Annet
Uaktsom kjøring, mulig fare (§ 3)	15	Annet
Ran fra forretning/kiosk (§ 267)	15	Annet
Uaktsom forvoldelse av død, i trafikk	15	Etterlatte: dødsfall som følge av straffbar handling
Hensette i hjelpeløs tilstand (§ 242)	14	Voldssaker med betydelig skade
Skadeverk, diverse	14	Annet
Brukstyveri bil	14	Annet
Arbeidsmiljøloven, diverse	14	Annet
Grov mishandling i nære relasjoner, med kroppskrenkelse	14	Vold i nære relasjoner
Grov skadeverk (§ 292)	13	Annet

Grovt ran fra forretning/kiosk (§ 268)	12	Annet
Hallikvirks. tilby, formidle, ettersp. prostitusjon (§202)	12	Menneskehandel
Brann uaktsom, med fare for liv el. utstr. ødelegg.(§ 151)	12	Voldssaker med betydelig skade
Person, diverse	12	Annet
Arbeidsulykke død	12	Etterlatte: dødsfall som følge av straffbar handling
Falsk anklage (§ 168)	11	Annet
Menneskehandel - prostitusjon, grov (§224)	11	Menneskehandel
Bæring av kniv e.l. på offentlig sted (§ 352a)	11	Annet
Legemsbeskadigelse, skytevåpen (§ 229)	11	Voldssaker med betydelig skade
Vegtrafikkloven av 18. juni 1965 nr.4	11	Annet
Samleie med bror/søster (§ 198)	11	Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)
Almenfarlig forbrytelser, diverse	11	Annet
Narkotika (§ 162,2.ledd)	10	Annet
Forstyrrelse,alminnelig fred/orden, med rus (§ 350, 2. ledd)	10	Annet

12.6 Oversikt over ulike sakstyper i Lovisa

En oversikt over de ulike sakstypene i Lovisa, og hvorvidt vi regner dem som selvstendige straffe- og ankesaker i de beregningene der vi tar utgangspunkt i et begrenset utvalg saker.

Tabell 24: Fordeling av bistandsadvokatsaker på ulike sakstyper (sakstype2). Utvalget består av alle saksnumre hvor det foreligger utbetalinger til bistandsadvokat.

sakstype2	Antall saksnumre	Hvorvidt vi teller dette som en straffe- eller ankesak
Enedommersak - Ikke fengsling	28 602	0
Vanlig straffesak	7 118	1
Sak med strafferamme over 6 år	2 785	1
Lagrettesak	1 550	1
Meddomsrettssak - bevisanke (gammel ordning)	1 107	1
Fengsling	358	0
Fagdommersak	339	1
Meddomsrettssak - begrenset anke	275	1
Sak der tiltalte ikke har krav på forsvarer	68	1
Sak etter barneloven	62	1
Anke over dom	51	1
Anke over kjennelse/beslutning i straffesak	50	1
Overprøving ved tvangsvedtak (tvisteloven kap. 36)	31	1
Anke i straffesak	26	1
Ankesum under 125.000,-	16	0
Alminnelig tvistesak	10	0
Pri. sak - tiltalte under 18 år på gj.tidspunkt	2	0
Arbeidsrett - privat og off. arb. og tjenesteforhold (aml § 15-7)	2	0
Anke over kjennelse/beslutning i sivil sak	2	0
Sak etter ekteskapsloven	2	0
Anke etter barnevernloven	2	0
Andre rettergangsskritt (fri sakførsel u/sak, oppn. av mekler tvl. § 7-2 mv)	1	0
Farskap (barnel. kap. 4)	1	0
Enedommersak	1	0
Midlertidig avgjørelse etter barneloven	1	0
Overprøving ved tvangsinngrep (tvml kap. 33)	1	0
Arrest	1	0
Pri. sak - tiltalte i varetekt	1	0

Tilbakelevering av barn til utlandet	1	0
Fratakelse av rettslig handleevne etter vgml. kap. 9	1	0

12.7 Graden av spesialisering blant advokatene

Som et supplement har vi også summert opp alle utbetalingene til hver advokat, og regnet ut andelen av disse som stammer fra bistandsadvokatoppdrag. Tabellene under viser det samme som figuren over: Det vanligste er å være spesialisert enten som forsvars- eller som bistandsadvokat, og blant de spesialiserte advokatene, har bistandsadvokatene færre timer på offentlig salær for domstolene enn forsvarsadvokatene.

Tabell 25: Graden av spesialisering etter hvor mye bistandsadvokaten totalt har fakturert i løpet av 2009, antall advokater og andel av advokatene.

Andel bistandsadvokattimer				
Timer utbetalt totalt i datasettet	0% - 25%	26% - 50%	51% - 75%	76% - 100%
1-100 timer	31	51	41	222
101-500 timer	146	54	35	101
501-1000 timer	93	14	10	16
1000 timer >	130	2	1	10

Andel bistandsadvokattimer				
Timer utbetalt totalt i datasettet	0% - 25%	26% - 50%	51% - 75%	76% - 100%
1-100 timer	3 %	5 %	4 %	23 %
101-500 timer	15 %	6 %	4 %	11 %
501-1000 timer	10 %	1 %	1 %	2 %
1000 timer >	14 %	0 %	0 %	1 %

Tabell 26: Graden av spesialisering etter hvor mye bistandsadvokaten totalt har fakturert i løpet av 2016, antall advokater og andel av advokatene.

Andel bistandsadvokattimer				
Timer utbetalt	0% - 25%	26% - 50%	51% - 75%	76% - 100%

totalt i datasettet				
1-100 timer	56	84	62	292
101-500 timer	167	67	63	128
501-1000 timer	105	12	12	54
1000 timer >	115	3	3	14

Andel bistandsadvokattimer				
Timer utbetalt totalt i datasettet	0% - 25%	26% - 50%	51% - 75%	76% - 100%
1-100 timer	5 %	7 %	5 %	24 %
101-500 timer	14 %	5 %	5 %	10 %
501-1000 timer	8 %	1 %	1 %	4 %
1000 timer >	9 %	0 %	0 %	1 %

12.8 Kobling av område på oppnevningene fra andre saksnumre

For å forsøke å hente inn mer informasjon om hvilke områder oppnevningssakene uten område egentlig representerer, har vi koblet områdeinformasjon på tvers av ulike saksnumre i Lovisa. For å gjøre dette har vi først hentet inn alle parene av bistandsadvokat og part for oppnevningssakene uten område, der partene er begrenset til etterlatte og fornærmede. Deretter har vi funnet alle andre saker der det samme paret av bistandsadvokat og part opptrer, og hentet det hyppigste området blant alle disse andre sakene. Dette området tilegner vi så oppnevningssaken for dette paret av bistandsadvokat og part. I 18,5 prosent av oppnevningssakene med part, eller om lag 10 500 saker, gir dette oss en god indikasjon på hvilket område oppnevningssaken tilhører. Vi har fylt ut dette i Tabell 27 under. Vi ser at fordelingen i stor grad er lik fordelingen av områder for alle ordinære saker med bistandsadvokat i 2016. De to områdene som skiller seg ut med det største avviket er voldtekter og noen flere mishandlinger i nære relasjoner med kroppskrenkelse, som begge er hyppigere representert blant de matchede oppnevningssakene enn de er i populasjonen for øvrig. Vi har ingen garantier for at de 18,5 prosentene av oppnevningssakene er representative for de øvrige oppnevningssakene, men det gir mening at voldtekter og mishandling i nære relasjoner er hyppigere representert blant oppnevningssakene enn blant alle saker, da dette er saker der vårt inntrykk er at man oftere enn for gjennomsnittssaken får bistand til vurdering av anmeldelse.

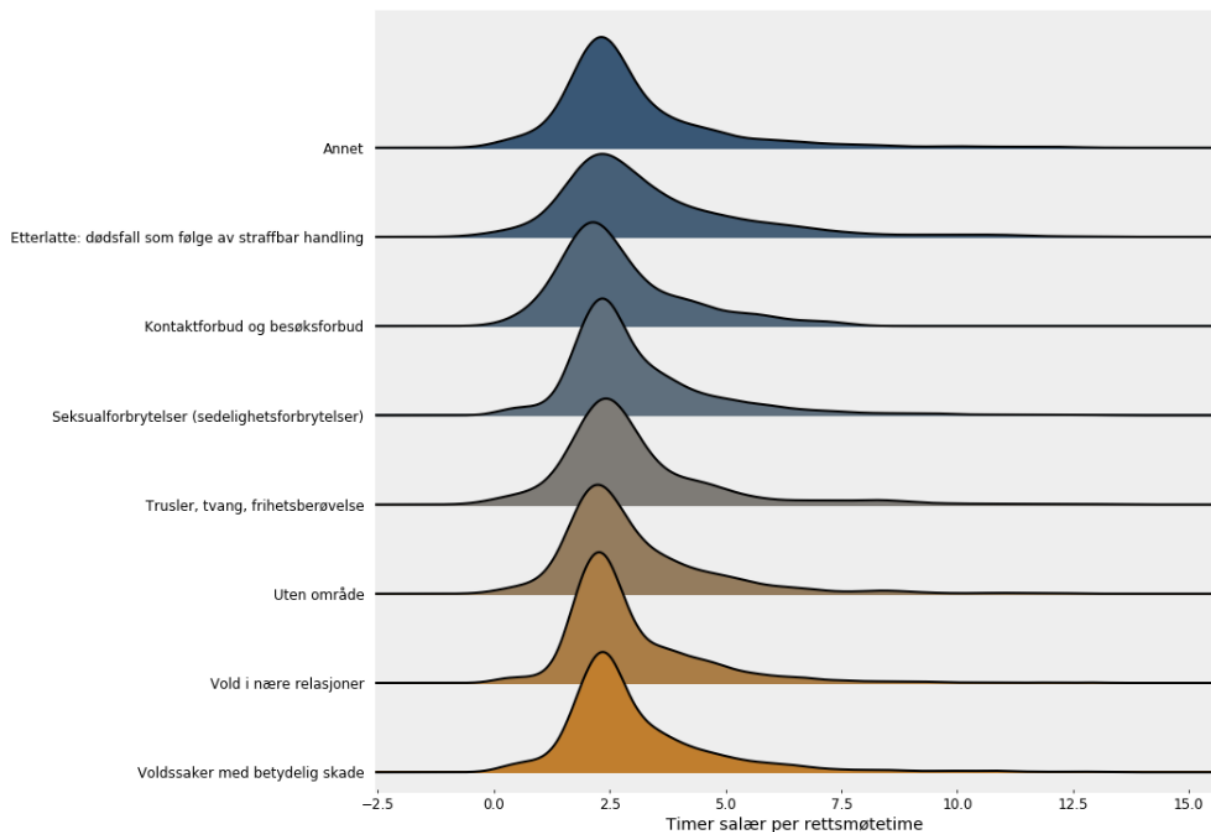
Tabell 27: Utfylt område for de 10 500 oppnevningssakene uten område der vi fant andre saksnumre med område, hvor den samme bistandsadvokaten og den samme parten er involvert.

Område	Koblet område for saker uten område - alle år	Fordeling av område på alle saker med bistandsadvokat 2016
Mishandling i familieførh, med legemskrenk (§219, 1. ledd)	15 %	15 %
Voldtekt (§ 192,1.og 2.ledd)	11 %	8 %
Seksuell omgang med barn u/16 år (§ 196)	4 %	4 %
Legemsbeskadigelse (§ 229)	4 %	4 %
Seksuell omgang med barn u/14 år (§ 195)	4 %	5 %
Legemsfor nærmelse (§ 228,1.ledd)	4 %	3 %
Drap (§ 233)	4 %	2 %
Seksuell handling mm med barn u/16 år (§ 200,2.ledd)	3 %	2 %
Sedelighetskriminalitet	3 %	1 %
Mishandling i nære relasjoner, med kroppskrenkelse	3 %	0 %
Trusler, diverse (§ 227)	3 %	1 %
Voldskriminalitet	3 %	2 %
Seksuell omgang med barn u/10 år (§ 195)	2 %	3 %
Forsøk drap (§ 233,jfr par 49)	2 %	1 %
Skremmende/plagsom/hensynsløs adferd	2 %	0 %
Uaktsomt drap - trafikk (§ 239)	1 %	1 %
Annen kriminalitet	1 %	0 %
Mishandling i fam.førh, grov, u legemskrenk (§219,2. ledd)	1 %	3 %
Ran, grovt (§ 268)	1 %	1 %
Pornografi, skrifter/film/video mv (§204)	1 %	0 %
Personskade (§ 3)	1 %	1 %
Mishandling i familieførh, uten legemskrenk (§219,1.ledd)	1 %	0 %
Mishandling i fam.førh, grov, m legemskrenk (§219. 2. ledd)	1 %	2 %
Kroppskrenkelse	1 %	0 %
Familieførhold	1 %	0 %

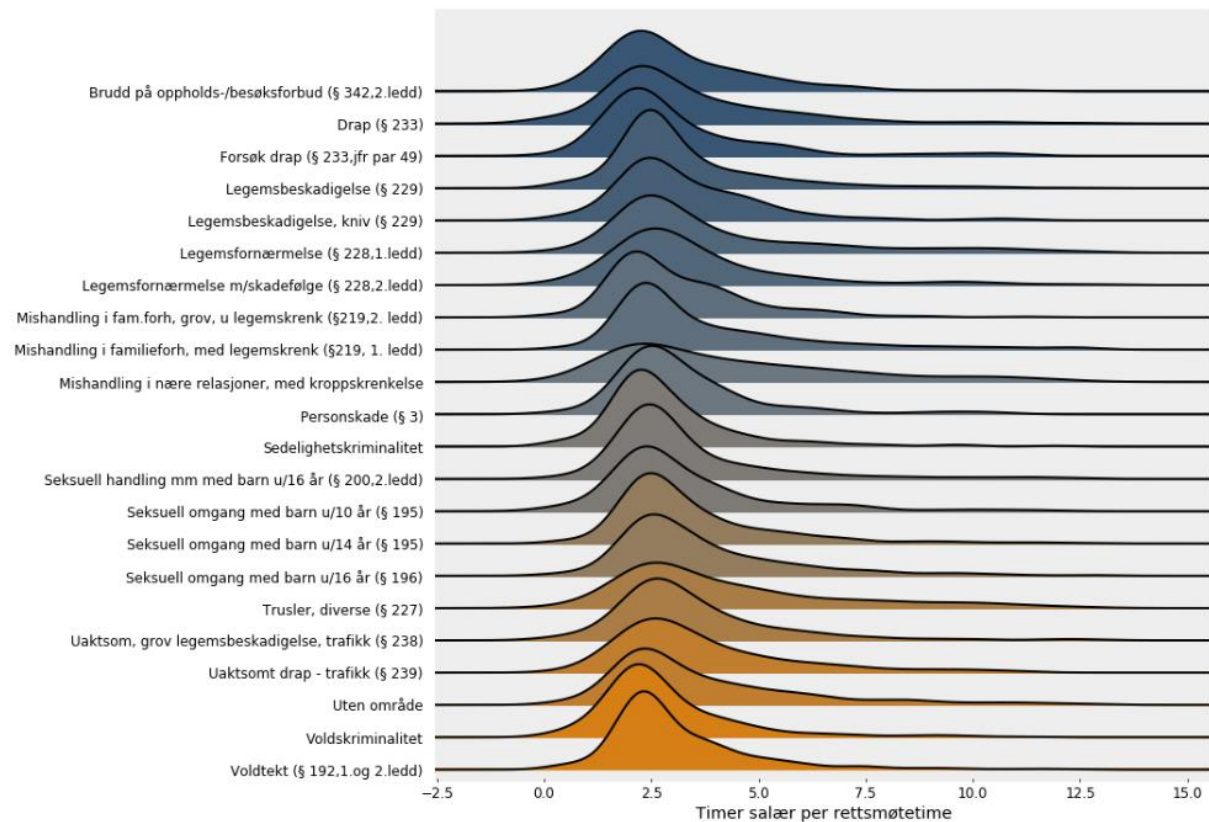
12.9 Variasjon i tidsbruk

Her viser vi figurer som dokumenterer variasjonen i tidsbruk på ulike saker.

Figur 52: Fordelingen av timer salær per rettsmøtetime per overordnede område, for de ulike saksområdene. Utvalget består av saker med rettsmøtetimer, utbetalinger og id på advokat.

Figur 53: Fordelingen av timer salær per rettsmøtetime per område, for alle sakstyper i Lovisa. Utvalget består av saker med rettsmøtetimer, utbetalinger og id på advokat.

12.10 Utgifter per sak for et begrenset utvalg sakstyper

I dette kapittelet beregner vi kostnader per sak i ulike områder, når vi først begrenser antallet saker til utvalget med straffe- og ankesaker, se kapittel 9. Formålet er å sitte igjen med et mer reelt antall «saker». De sakstypene vi da teller med er:

- Meddomsrettssak - bevisanke (gammel ordning)
- Vanlig straffesak
- Lagrettesak
- Sak med strafferamme over 6 år
- Meddomsrettssak - begrenset anke
- Fagdommersak
- Sak etter barneloven
- Anke over dom
- Sak der tiltalte ikke har krav på forsvarer
- Anke over kjennelse/beslutning i straffesak

- Overprøving ved tvangsvedtak (tvisteloven kap. 36)
- Anke i straffesak

Da reduseres antall saker som vist i tabellen under.

Tabell 28: Antall saksnr. totalt og i det begrensede utvalget

År	Antall saksnr.	Antall saksnr. i begrenset utvalg
2008	1949	669
2009	2830	1079
2010	3398	1237
2011	4020	1390
2012	4466	1436
2013	4124	1449
2014	4183	1343
2015	5075	1508
2016	6605	1567
2017	4406	1325

Tabell 29: Antall saksnr. med bistandsadvokat på saken per område i Lovisa (en sak kan omfattes av flere områder). Legg merke til at noen områder gradvis fases ut, mens nye kommer til erstatning, ved innføring av ny straffelov i 2015. Datagrunnlaget er alle saker hvor vi både har utbetaling til, og opplysninger om, minst én advokat.

Område	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Uten område	612	1049	1257	1692	1961	1837	1881	2271	3649	2416
Mishandling i familieførh, med legemskrenk (§219, 1, ledd)	85	315	465	503	555	595	589	672	449	237
Mishandling i nære relasjoner, med kroppskrenkelse	0	0	0	0	0	0	0	46	351	303
Voldtekt (§ 192,1,og 2,ledd)	222	244	294	303	359	318	335	344	210	103
Voldtekt til samleie	0	0	0	0	0	0	0	20	133	84
Seksuell omgang med barn u/14 år (§ 195)	122	105	116	138	146	141	116	135	131	84
Seksuell handling mm med barn u/16 år (§ 200,2,ledd)	58	61	88	92	106	78	87	170	128	40
Kroppskrenkelse	0	0	0	0	0	0	0	9	97	85
Seksuell omgang med barn u/16 år (§ 196)	91	91	112	127	135	115	111	118	96	44
Legemsbeskadigelse (§ 229)	93	141	133	182	154	167	160	165	73	18
Legemsfornærmelse (§ 228,1,ledd)	61	102	93	120	154	128	108	118	73	34
Mishandling i fam,forh, grov, u legemskrenk (§219,2, ledd)	2	0	4	2	3	4	31	56	66	26
Seksuell omgang med barn u/10 år (§ 195)	37	38	61	47	64	51	41	56	64	25
Seksuell handling med barn under 16 år	0	0	0	0	0	0	0	2	55	47
Voldskriminalitet	48	54	69	99	102	56	56	51	46	25
Mishandling i familieførh, uten legemskrenk (§219,1,ledd)	0	3	5	11	9	11	59	109	45	28
Seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år	0	0	0	0	0	0	0	6	44	55
Grov kroppsskade	0	0	0	0	0	0	0	3	44	68
Sedelighetskriminalitet	103	81	76	92	84	61	73	57	40	33

Mishandling i fam,forh, grov, m legemskrenk (§219, 2, ledd)	5	15	16	18	18	18	21	39	38	33
Familieforhold, diverse	7	15	10	9	15	10	12	43	37	7
Personskade (§ 3)	14	24	21	13	20	21	27	22	32	24
Drap (§ 233)	29	37	35	32	42	43	65	39	32	15
Seksuell omg, misbr av stilling, avh,forh, mm (§ 193,1,ledd)	10	11	28	24	17	17	17	22	28	8
Seksualforbrytelser	48	31	29	31	35	22	28	21	27	21
Familieforhold	12	19	29	20	44	23	18	24	25	6
Trusler, diverse (§ 227)	59	62	75	55	58	52	46	51	24	7
Incest (§ 197)	10	14	20	14	15	19	10	20	22	4
Annen kriminalitet	13	39	54	61	40	2	12	15	18	27
Forsøk drap (§ 233,jfr par 49)	13	23	28	32	37	42	46	40	18	4
Legemsbeskadigelse, kniv (§ 229)	7	25	28	33	24	37	19	17	17	4
Uaktsomt drap - trafikk (§ 239)	18	20	21	34	24	19	26	20	15	6
Brudd på oppholds-/besøksforbud (§ 342,2,ledd)	10	11	26	18	24	22	32	39	12	5
Uaktsom, grov legemsbeskadigelse, trafikk (§ 238)	9	22	25	23	15	26	25	24	12	7
Voldtekt (§ 192,3,ledd)	15	3	5	14	14	10	10	13	11	6
Skremmende/plagsom/hensynsløs adferd	10	20	13	15	19	18	19	22	10	2
Ran, grovt (§ 268)	8	15	30	29	21	21	22	17	10	4
Forsøk på voldtekt (§ 192,jfr,par 49)	16	35	29	34	37	27	13	26	9	7
Seksuell handling uten samtykke (§200,1,ledd)	35	11	14	19	14	14	15	16	8	1
Legemsfornærmelse m/skadefølge (§ 228,2,ledd)	12	22	14	23	20	21	13	23	7	2

I Tabell 30 og Tabell 31 teller vi opp de ulike straffebudene/områdene som til sammen utgjør det begrensede utvalget saker.

Tabell 30: Antall saker med bistandsadvokat per område per år, basert på det begrensede utvalget sakstyper.

Område	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Gjennomsnitt
Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)	341	394	456	454	527	513	427	483	491	393	447
Vold i nære relasjoner	31	145	226	291	287	300	306	399	437	309	273
Voldssaker med betydelig skade	167	317	329	385	370	374	355	360	333	292	328
Uten område	24	63	56	72	67	90	84	94	139	169	85
Annet	23	61	80	94	77	76	83	74	74	79	72
Trusler, tvang, frihetsberøvelse	43	67	77	70	63	77	53	48	58	41	59
Etterlatte: dødsfall som følge av straffbar handling	54	57	48	64	70	54	67	59	55	44	57
Kontaktforbud og besøksforbud	7	7	16	14	18	18	24	34	22	21	18
Menneskehandel	3	6	5	3	7	7	4	5	6	2	4

Tabell 31: Antall saker med bistandsadvokat per område per år, basert på det begrensede utvalget sakstyper.

Område	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Mishandling i familieførh, med legemskrenk (§219, 1. ledd)	26	134	206	272	276	282	264	299	276	172
Voldtekt (§ 192,1.og 2.ledd)	94	119	142	129	148	158	120	161	142	84
Uten område	24	63	56	72	67	90	84	94	139	169
Seksuell omgang med barn u/14 år (§ 195)	75	79	87	100	109	112	84	94	92	64
Seksuell omgang med barn u/16 år (§ 196)	50	61	69	77	89	89	85	67	72	35
Legemsbeskadigelse (§ 229)	74	121	115	161	131	138	134	136	69	17
Mishandling i fam.førh, grov, u legemskrenk (§219,2. ledd)	2	0	3	2	1	2	24	42	60	24
Legemsfor nærmelse (§ 228,1.ledd)	31	61	62	81	99	75	68	71	55	31
Seksuell omgang med barn u/10 år (§ 195)	29	25	39	30	36	33	25	31	51	17
Seksuell handling mm med barn u/16 år (§ 200,2.ledd)	35	45	58	60	65	58	52	65	44	29
Voldskriminalitet	21	30	34	23	42	40	37	43	40	22
Drap (§ 233)	22	32	24	25	33	34	35	32	32	15
Mishandling i fam.førh, grov, m legemskrenk (§219. 2. ledd)	1	9	10	11	9	10	10	28	31	27
Sedelighetskriminalitet	45	50	50	60	58	49	52	48	27	28
Seksuell omg, misbr av stilling, avh.førh. mm (§ 193,1.ledd)	3	7	15	19	7	9	9	12	20	7
Personskade (§ 3)	13	23	19	11	16	16	24	17	20	19

Trusler, diverse (§ 227)	21	28	48	35	31	32	29	27	19	6
Forsøk drap (§ 233,jfr par 49)	8	21	23	25	23	31	39	27	18	4
Legemsbeskadigelse, kniv (§ 229)	5	22	23	25	20	29	16	13	15	3
Uaktsomt drap - trafikk (§ 239)	17	16	16	28	23	18	26	15	15	6
Seksualforbrytelser	13	11	9	10	16	13	13	14	13	14
Uaktsomt, grov legemsbeskadigelse, trafikk (§ 238)	8	19	22	23	14	25	22	22	12	7
Brudd på oppholds-/besøksforbud (§ 342,2.ledd)	7	7	16	13	18	18	24	33	12	4
Ran, grovt (§ 268)	8	14	29	25	20	19	20	15	10	4
Legemsfornærmelse m/skadefølge (§ 228,2.ledd)	6	17	11	21	17	15	9	19	7	2
Forsøk på voldtekt (§ 192,jfr.par 49)	5	16	17	13	14	13	8	14	6	6

Tabell 32: Andel saker innenfor et område som har bistandsadvokat. Andelene er beregnet på bakgrunn av straffe- og ankesaker, se kapittel 12.10.

Område	2005-2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Forsøk på voldtekt (§ 192,jfr.par 49)	90 %	93 %	100 %	89 %	81 %	93 %	100 %	100 %	100 %	100 %	89 %
Incest (§ 197)	87 %	100 %	88 %	100 %	88 %	100 %	100 %	83 %	93 %	100 %	100 %
Seksuell omgang med barn u/16 år (§ 196)	83 %	91 %	95 %	91 %	98 %	97 %	97 %	98 %	100 %	100 %	100 %
Seksualforbrytelser	64 %	100 %	79 %	82 %	83 %	89 %	87 %	94 %	93 %	100 %	90 %
Mishandling i fam.forh, grov, u legemskrenk (§219,2. ledd)	33 %	100 %	0 %	100 %	100 %	50 %	100 %	100 %	96 %	100 %	100 %
Mishandling i fam.forh, grov, m legemskrenk (§219. 2. ledd)	17 %	67 %	91 %	85 %	100 %	93 %	85 %	87 %	94 %	100 %	100 %
Mishandling i familiefelh, uten legemskrenk (§219,1.ledd)		50 %	100 %	83 %	63 %	67 %	50 %	62 %	84 %	100 %	96 %
Voldtekt til samleie										100 %	96 %
Seksuell omgang med barn u/14 år (§ 195)	86 %	97 %	96 %	99 %	97 %	98 %	98 %	95 %	98 %	99 %	98 %
Voldtekt (§ 192,Log 2.ledd)	86 %	98 %	95 %	97 %	98 %	96 %	97 %	95 %	96 %	98 %	98 %
Seksuell omgang med barn u/10 år (§ 195)	83 %	95 %	96 %	98 %	92 %	98 %	100 %	96 %	100 %	98 %	100 %
Seksuell omg. misbr av stilling, avh.forh. mm (§ 193,1.ledd)	90 %	100 %	82 %	86 %	100 %	91 %	100 %	100 %	100 %	96 %	100 %
Seksuell handling mm med barn u/16 år (§ 200,2.ledd)	50 %	75 %	93 %	94 %	97 %	95 %	97 %	97 %	97 %	96 %	93 %
Uaktsomt drap - trafikk (§ 239)	38 %	61 %	71 %	79 %	84 %	82 %	70 %	86 %	72 %	94 %	100 %
Mishandling i familiefelh, med legemskrenk (§219, 1. ledd)	34 %	73 %	84 %	86 %	90 %	91 %	90 %	91 %	93 %	93 %	96 %
Seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år										92 %	97 %
Voldtekt (§ 192,3.ledd)	93 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	83 %	100 %	100 %	90 %	100 %
Seksuell handling med barn under 16 år										86 %	100 %
Sedelighetskriminalitet	75 %	87 %	91 %	84 %	86 %	91 %	83 %	92 %	80 %	84 %	88 %
Familiefelh	67 %	50 %	55 %	62 %	100 %	60 %	33 %	67 %	100 %	83 %	0 %
Forsøk drap (§ 233,jfr par 49)	59 %	68 %	82 %	74 %	82 %	75 %	71 %	92 %	88 %	77 %	73 %
Uaktsomt, grov legemsbeskadigelse, trafikk (§ 238)	48 %	52 %	88 %	80 %	79 %	85 %	88 %	92 %	79 %	77 %	100 %
Drap (§ 233)	69 %	70 %	71 %	78 %	79 %	79 %	80 %	72 %	80 %	73 %	72 %
Mishandling i nære relasjoner, med kroppskrenkelse										65 %	79 %
Ran, grovt (§ 268)	15 %	23 %	41 %	41 %	36 %	37 %	47 %	47 %	40 %	62 %	38 %
Voldskriminalitet	16 %	31 %	42 %	51 %	41 %	53 %	59 %	55 %	52 %	56 %	53 %
Seksuell handling uten samtykke (§200,1.ledd)	17 %	42 %	35 %	38 %	55 %	42 %	54 %	47 %	50 %	55 %	67 %
Familiefelh, diverse	44 %		67 %	33 %	25 %		50 %	50 %	50 %	50 %	75 %
Legemsbeskadigelse, kniv (§ 229)	15 %	18 %	28 %	38 %	37 %	34 %	49 %	27 %	36 %	48 %	36 %
Brudd på oppholds-/besøksforbud (§ 342,2.ledd)	19 %	23 %	32 %	46 %	39 %	43 %	44 %	35 %	56 %	46 %	33 %
Grov kroppsskade										44 %	46 %
Legemsfornærmelse m/skadefølge (§ 228,2.ledd)	10 %	9 %	16 %	19 %	20 %	21 %	19 %	15 %	39 %	38 %	38 %
Legemsbeskadigelse (§ 229)	10 %	13 %	18 %	17 %	21 %	20 %	22 %	18 %	22 %	24 %	33 %

Personskade (§ 3)	6 %	9 %	13 %	18 %	10 %	17 %	19 %	24 %	21 %	22 %	25 %
Legemsfornærmelse (§ 228,1.ledd)	5 %	6 %	11 %	11 %	14 %	15 %	14 %	13 %	14 %	20 %	37 %
Trusler, diverse (§ 227)	8 %	10 %	11 %	17 %	13 %	11 %	9 %	12 %	11 %	13 %	13 %
Skremmende/plagsom/hensynsløs adferd	4 %	2 %	6 %	4 %	9 %	9 %	9 %	5 %	7 %	13 %	10 %
Annen kriminalitet	7 %	9 %	4 %	5 %	3 %	6 %	2 %	7 %	6 %	12 %	18 %
Kroppskrenkelse									75 %	10 %	11 %

Tabell 33: Fordeling av antall bistandsadvokater per sak for ulike områder, forutsatt at saken har minst én bistandsadvokat. Alle områder med mer enn 100 saker med bistandsadvokat er representert.

Område	Antall					
	1	2	3	4	5	> 5
Mishandling i fam.forh, grov, u legemskrenk (§219,2. ledd)	57 %	32 %	8 %	2 %	1 %	0 %
Drap (§ 233)	61 %	23 %	12 %	2 %	1 %	1 %
Mishandling i fam.forh, grov, m legemskrenk (§219. 2. ledd)	69 %	24 %	7 %	0 %	0 %	0 %
Forsøk drap (§ 233,jfr par 49)	72 %	19 %	5 %	2 %	1 %	1 %
Grov kroppsskade	74 %	19 %	7 %	0 %	0 %	0 %
Mishandling i familieførh, uten legemskrenk (§219,1.ledd)	74 %	21 %	4 %	1 %	0 %	0 %
Ran, grovt (§ 268)	74 %	20 %	4 %	1 %	1 %	0 %
Voldtekt (§ 192,3.ledd)	75 %	18 %	6 %	1 %	0 %	0 %
Uaktsomt drap - trafikk (§ 239)	76 %	17 %	5 %	0 %	0 %	0 %
Mishandling i familieførh, med legemskrenk (§219, 1. ledd)	78 %	17 %	3 %	1 %	0 %	0 %
Incest (§ 197)	79 %	17 %	3 %	0 %	0 %	1 %
Seksuell omgang med barn u/14 år (§ 195)	79 %	15 %	4 %	0 %	0 %	1 %
Seksuell omgang med barn u/10 år (§ 195)	80 %	16 %	3 %	1 %	0 %	1 %
Legemsbeskadigelse, kniv (§ 229)	80 %	16 %	4 %	1 %	0 %	0 %
Uaktsom, grov legemsbeskadigelse, trafikk (§ 238)	80 %	18 %	1 %	1 %	0 %	0 %
Trusler, diverse (§ 227)	81 %	16 %	2 %	0 %	0 %	0 %
Voldskriminalitet	81 %	16 %	2 %	1 %	0 %	0 %
Legemsbeskadigelse (§ 229)	81 %	16 %	3 %	1 %	0 %	0 %
Mishandling i nære relasjoner, med kroppskrenkelse	81 %	16 %	3 %	0 %	0 %	0 %
Kroppskrenkelse	82 %	15 %	2 %	1 %	0 %	0 %
Annen kriminalitet	82 %	16 %	1 %	1 %	0 %	0 %
Brudd på oppholds-/besøksforbud (§ 342,2.ledd)	82 %	17 %	2 %	0 %	0 %	0 %
Seksuell handling mm med barn u/16 år (§ 200,2.ledd)	82 %	14 %	3 %	0 %	1 %	1 %
Voldtekt (§ 192,1.og 2.ledd)	82 %	13 %	3 %	1 %	0 %	1 %
Seksuell omgang med barn u/16 år (§ 196)	82 %	13 %	3 %	1 %	0 %	0 %
Seksuell omg. misbr av stilling, avh.forh. mm (§ 193,1.ledd)	82 %	12 %	4 %	0 %	0 %	2 %
Sedelighetskriminalitet	83 %	13 %	3 %	1 %	0 %	1 %
Legemsfornærmelse m/skadefølge (§ 228,2.ledd)	83 %	14 %	3 %	0 %	0 %	0 %
Personskade (§ 3)	83 %	14 %	2 %	0 %	0 %	0 %
Skremmende/plagsom/hensynsløs adferd	84 %	15 %	1 %	0 %	0 %	0 %
Legemsfornærmelse (§ 228,1.ledd)	84 %	13 %	2 %	0 %	0 %	0 %
Familieførhold, diverse	85 %	12 %	4 %	0 %	0 %	0 %
Forsøk på voldtekt (§ 192,jfr.par 49)	86 %	13 %	1 %	0 %	0 %	0 %
Seksualforbrytelser	87 %	10 %	2 %	0 %	0 %	0 %
Voldtekt til samleie	87 %	11 %	2 %	0 %	0 %	0 %
Seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år	89 %	9 %	3 %	0 %	0 %	0 %
Uten område	90 %	9 %	1 %	0 %	0 %	0 %
Familieførhold	92 %	8 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Seksuell handling med barn under 16 år	92 %	8 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Seksuell handling uten samtykke (§200,1.ledd)	93 %	5 %	1 %	0 %	1 %	0 %

I henholdsvis Tabell 34 og Tabell 35 regner vi ut hvor stor andel av sakene med bistandsadvokat hvert område, og område utgjør det enkelte år.

Tabell 34: Hvor stor andel av bistandsadvokatsakene hvert område utgjør hvert år, basert på det begrensede utvalget sakstyper.

Område	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)	49 %	35 %	35 %	31 %	35 %	34 %	30 %	31 %	30 %	29 %
Vold i nære relasjoner	4 %	13 %	17 %	20 %	19 %	20 %	22 %	26 %	27 %	23 %
Voldssaker med betydelig skade	24 %	28 %	25 %	27 %	25 %	25 %	25 %	23 %	21 %	22 %
Uten område	3 %	6 %	4 %	5 %	5 %	6 %	6 %	6 %	9 %	13 %
Annet	3 %	5 %	6 %	6 %	5 %	5 %	6 %	5 %	5 %	6 %
Trusler, tvang, frihetsberøvelse	6 %	6 %	6 %	5 %	4 %	5 %	4 %	3 %	4 %	3 %
Etterlatte: dødsfall som følge av straffbar handling	8 %	5 %	4 %	4 %	5 %	4 %	5 %	4 %	3 %	3 %
Kontaktforbud og besøksforbud	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	2 %	2 %	1 %	2 %
Menneskehandel	0 %	1 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %

Tabell 35: Hvor stor andel av bistandsadvokatsakene hvert område utgjør hvert år, basert på det begrensede utvalget sakstyper.

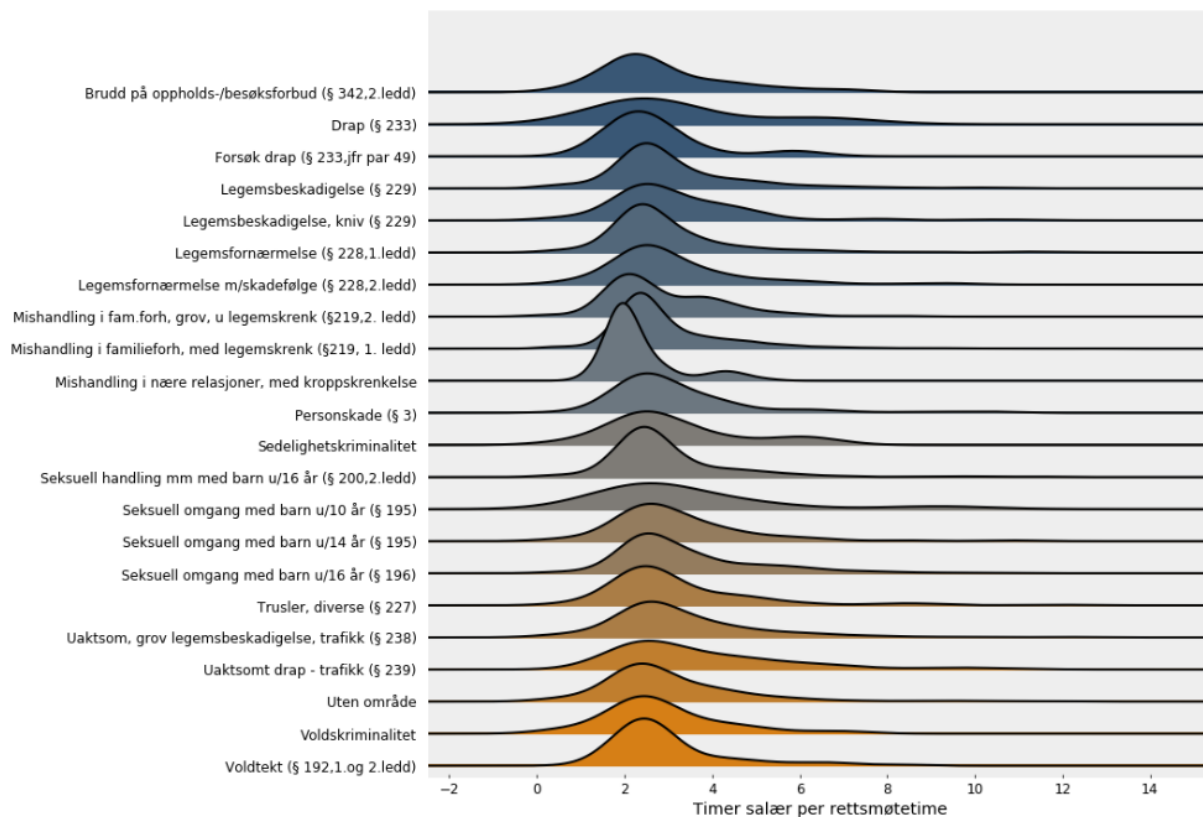
Område	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Mishandling i familieførh, med legemskrenk (§219, 1. ledd)	3 %	10 %	13 %	16 %	16 %	17 %	17 %	17 %	15 %	11 %
Voldtekt (§ 192,1 og 2. ledd)	12 %	9 %	9 %	8 %	9 %	9 %	8 %	9 %	8 %	6 %
Seksuell omgang med barn u/14 år (§ 195)	9 %	6 %	6 %	6 %	6 %	7 %	5 %	5 %	5 %	4 %
Seksuell omgang med barn u/16 år (§ 196)	6 %	5 %	5 %	5 %	5 %	5 %	5 %	4 %	4 %	2 %
Legemsbeskadigelse (§ 229)	9 %	9 %	8 %	9 %	8 %	8 %	8 %	8 %	4 %	1 %
Mishandling i fam.førh, grov, u legemskrenk (§219, 2. ledd)	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	2 %	2 %	3 %	2 %
Legemsfornærmelse (§ 228, 1. ledd)	4 %	5 %	4 %	5 %	6 %	4 %	4 %	4 %	3 %	2 %
Seksuell omgang med barn u/10 år (§ 195)	4 %	2 %	3 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	3 %	1 %
Seksuell handling mm med barn u/16 år (§ 200, 2. ledd)	4 %	3 %	4 %	4 %	4 %	3 %	3 %	4 %	2 %	2 %
Voldskriminalitet	3 %	2 %	2 %	1 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	1 %
Drap (§ 233)	3 %	2 %	2 %	1 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	1 %
Mishandling i fam.førh, grov, m legemskrenk (§219, 2. ledd)	0 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	2 %	2 %	2 %
Sedelighetskriminalitet	6 %	4 %	3 %	4 %	3 %	3 %	3 %	3 %	1 %	2 %
Seksuell omg. misbr av stilling, avh.førh. mm (§ 193, 1. ledd)	0 %	1 %	1 %	1 %	0 %	1 %	1 %	1 %	1 %	0 %
Personskade (§ 3)	2 %	2 %	1 %	1 %	1 %	1 %	2 %	1 %	1 %	1 %
Trusler, diverse (§ 227)	3 %	2 %	3 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	1 %	0 %
Forsøk drap (§ 233, jfr par 49)	1 %	2 %	2 %	1 %	1 %	2 %	2 %	2 %	1 %	0 %
Legemsbeskadigelse, kniv (§ 229)	1 %	2 %	2 %	1 %	1 %	2 %	1 %	1 %	1 %	0 %
Uaktsomt drap - trafikk (§ 239)	2 %	1 %	1 %	2 %	1 %	1 %	2 %	1 %	1 %	0 %
Seksualforbrytelser	2 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %
Uaktsomt, grov legemsbeskadigelse, trafikk (§ 238)	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	0 %
Brudd på oppholds-/besøksforbud (§ 342, 2. ledd)	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	2 %	2 %	1 %	0 %
Ran, grovt (§ 268)	1 %	1 %	2 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	0 %
Legemsfornærmelse m/skadefølge (§ 228, 2. ledd)	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	0 %	0 %

Forsøk på voldtekt (§ 192,jfr.par 49)	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	0 %	0 %
---------------------------------------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Tabell 36: Gjennomsnittlig antall bistandsadvokater per sak per område. Utvalget baserer seg på saker hvor det er minst én bistandsadvokat på saken. Utvalget er begrenset til de 15 områdene med flest saker med bistandsadvokat.

Område	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Drap (§ 233)	1.41	1.95	1.89	1.69	2.60	1.37	1.43	1.41	1.97	1.40
Trusler, diverse (§ 227)	1.07	1.21	1.20	1.36	1.10	1.35	1.20	1.24	1.58	1.86
Voldtekt (§ 192,1.og 2.ledd)	1.18	1.36	1.32	1.23	1.21	1.24	1.22	1.32	1.50	1.81
Seksuell omgang med barn u/14 år (§ 195)	1.17	1.43	1.39	1.29	1.25	1.46	1.28	1.61	1.50	1.52
Seksuell omgang med barn u/16 år (§ 196)	1.23	1.44	1.18	1.29	1.19	1.26	1.26	1.30	1.43	1.41
Seksuell omgang med barn u/10 år (§ 195)	1.22	1.16	1.39	1.28	1.22	1.29	1.24	1.29	1.36	1.28
Mishandling i familieførh, med legemskrenk (§219, 1. ledd)	1.08	1.18	1.19	1.22	1.29	1.30	1.32	1.29	1.35	1.39
Voldskriminalitet	1.17	1.13	1.25	1.17	1.27	1.29	1.34	1.25	1.35	1.24
Seksuell handling mm med barn u/16 år (§ 200,2.ledd)	1.14	1.26	1.43	1.55	1.29	1.31	1.25	1.24	1.33	1.33
Sedelighetskriminalitet	1.15	1.25	1.33	1.29	1.20	1.41	1.19	1.49	1.30	1.24
Mishandling i nære relasjoner, med kroppskrenkelse								1.33	1.23	1.21
Legemsbeskadigelse (§ 229)	1.14	1.29	1.29	1.21	1.31	1.24	1.18	1.23	1.21	1.67
Legemsfornærmelse (§ 228,1.ledd)	1.13	1.18	1.20	1.20	1.17	1.21	1.16	1.18	1.21	1.18
Seksualforbrytelser	1.23	1.19	1.10	1.13	1.11	1.14	1.11	1.86	1.19	1.14
Forsøk drap (§ 233,jfr par 49)	1.38	1.22	1.71	1.38	1.59	1.43	1.33	1.50	1.17	2.00
Uten område	1.07	1.10	1.10	1.12	1.14	1.13	1.13	1.13	1.11	1.12

Figur 54: Fordelingen av timer salær per rettsmøtetime per område, for sakstype "Vanlig straffesak".

Tabell 37: Samlede årlige utbetalinger per område, for områder med mer enn 100 saker med bistandsadvokat. For saker som omfatter mer enn ett område, er utbetalinger fordelt likt på de aktuelle områdene. Utvalget består av alle saker hvor vi har id på bistandsadvokat og utbetalinger.

Område	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Uten område	12 184	22 242	27 596	62 156	82 976	40 487	44 819	50 624	61 126	36 444
Mishandling i familieførh, med legemskrenk (§219, 1. ledd)	1 458	5 865	8 705	10 968	14 669	15 494	15 371	14 506	11 961	7 889
Voldtekt (§ 192,1.og 2.ledd)	5 025	9 503	9 750	8 404	10 208	10 917	9 377	8 855	10 919	5 899
Drap (§ 233)	2 300	3 532	2 115	4 105	3 080	3 037	3 309	3 435	4 972	810
Mishandling i fam.førh, grov, u legemskrenk (§219,2. ledd)	53	-	54	24	46	106	1 580	2 053	4 312	1 525
Mishandling i nære relasjoner, med kroppskrenkelse	-	-	-	-	-	-	-	493	4 182	3 944
Seksuell omgang med barn u/14 år (§ 195)	2 741	3 983	3 974	4 671	4 632	6 877	3 974	8 379	3 826	3 154
Seksuell omgang med barn u/10 år (§ 195)	1 532	850	1 598	1 349	2 002	1 547	1 177	1 411	2 312	740
Seksuell omgang med barn u/16 år (§ 196)	1 760	3 058	2 313	2 566	3 188	2 360	2 709	2 409	2 087	1 172
Seksuell handling mm med barn u/16 år (§ 200,2.ledd)	1 218	1 479	1 865	2 567	2 143	1 870	1 866	2 791	1 908	1 038
Legemsbeskadigelse (§ 229)	2 096	3 478	3 092	5 519	4 503	4 307	3 760	3 619	1 895	658
Voldtekt til samleie	-	-	-	-	-	-	-	295	1 678	1 130
Mishandling i familieførh, uten legemskrenk (§219,1.ledd)	-	46	144	227	266	245	893	1 648	1 469	784
Voldskriminalitet	1 145	1 112	1 520	2 189	2 747	1 288	1 407	1 683	1 454	679
Mishandling i fam.førh, grov, m legemskrenk (§219. 2. ledd)	103	395	394	400	775	867	832	1 588	1 351	1 683

Legemsfornærmelse (§ 228,1.ledd)	749	1 324	1 465	1 786	2 786	1 819	1 886	1 777	1 275	814
Kroppskrenkelse	-	-	-	-	-	-	-	69	1 169	1 246
Sedelighetskriminalitet	2 208	3 284	2 863	2 781	2 730	2 634	2 130	1 809	1 029	877
Grov kroppsskade	-	-	-	-	-	-	-	44	920	1 811
Seksuell omg. misbr av stilling, avh.forh. mm (§ 193,1.ledd)	257	288	2 184	846	345	632	413	375	856	388
Seksuell handling med barn under 16 år	-	-	-	-	-	-	-	21	712	670
Familieforhold, diverse	98	446	124	156	304	254	270	422	605	111
Forsøk drap (§ 233,jfr par 49)	442	827	1 729	1 858	1 780	1 665	1 754	1 857	579	1 266
Seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år	-	-	-	-	-	-	-	98	577	951
Seksuallforbrytelser	862	1 046	553	613	884	504	749	640	571	529
Personskade (§ 3)	295	516	457	290	507	638	654	438	555	539
Uaktsomt drap - trafikk (§ 239)	421	564	568	1 235	1 020	723	1 059	646	542	155
Voldtekt (§ 192,3.ledd)	589	73	140	311	566	437	140	366	538	240
Legemsbeskadigelse, kniv (§ 229)	175	796	802	762	696	1 243	501	566	533	82
Trusler, diverse (§ 227)	774	953	1 257	874	923	905	696	1 010	497	140
Incest (§ 197)	231	244	393	236	320	611	207	606	465	120
Familieforhold	190	177	407	389	991	316	152	472	414	74
Annen kriminalitet	515	1 299	1 371	1 168	1 047	106	237	276	308	334
Uaktsom, grov legemsbeskadigelse, trafikk (§ 238)	120	265	650	671	303	523	578	623	274	179
Skremmende/plagsom/hensynsløs adferd	120	192	78	209	279	265	236	302	251	41
Brudd på oppholds-/besøksforbud (§ 342,2.ledd)	179	167	333	176	241	310	557	430	246	109
Forsøk på voldtekt (§ 192,jfr.par 49)	191	646	650	619	874	625	318	429	214	137
Legemsfornærmelse m/skadefølge (§ 228,2.ledd)	240	399	294	544	401	630	222	497	204	30
Seksuell handling uten samtykke (§200,1.ledd)	586	174	192	249	222	278	506	232	169	10
Ran, grovt (§ 268)	297	1 061	636	772	622	612	839	443	149	227

Tabell 38: Gjennomsnittlig utgift per sak for de områdene der det har forekommet fler enn 100 saker med bistandsadvokatoppdrag. Utvalget består av alle saker hvor vi har id på bistandsadvokat og utbetalinger. Tusen kroner.

Område	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Drap (§ 233)	79	95	60	128	73	71	51	88	155	54
Mishandling i fam.forh, grov, u legemskrenk (§219,2. ledd)	27	-	14	12	15	26	51	37	65	59
Voldtekt (§ 192,1.og 2.ledd)	23	39	33	28	28	34	28	26	52	57
Voldtekt (§ 192,3.ledd)	39	24	28	22	40	44	14	28	49	40
Uaktsomt drap - trafikk (§ 239)	23	28	27	36	42	38	41	32	36	26
Seksuell omgang med barn u/10 år (§ 195)	41	22	26	29	31	30	29	25	36	30
Mishandling i fam.forh, grov, m legemskrenk (§219. 2. ledd)	21	26	25	22	43	48	40	41	36	51
Mishandling i familieforh, uten legemskrenk (§219,1.ledd)	-	15	29	21	30	22	15	15	33	28
Forsøk drap (§ 233,jfr par 49)	34	36	62	58	48	40	38	46	32	316
Voldskriminalitet	24	21	22	22	27	23	25	33	32	27
Legemsbeskadigelse, kniv (§ 229)	25	32	29	23	29	34	26	33	31	21
Seksuell omg. misbr av stilling, avh.forh. mm (§ 193,1.ledd)	26	26	78	35	20	37	24	17	31	48
Seksuell omgang med barn u/14 år (§ 195)	22	38	34	34	32	49	34	62	29	38
Legemsfornærmelse m/skadefølge (§ 228,2.ledd)	20	18	21	24	20	30	17	22	29	15
Mishandling i familieforh, med legemskrenk (§219, 1. ledd)	17	19	19	22	26	26	26	22	27	33
Legemsbeskadigelse (§ 229)	23	25	23	30	29	26	24	22	26	37
Sedelighetskriminalitet	21	41	38	30	33	43	29	32	26	27
Skremmende/plagsom/hensynsløs adferd	12	10	6	14	15	15	12	14	25	20
Forsøk på voldtekt (§ 192,jfr.par 49)	12	18	22	18	24	23	24	17	24	20

Uaktsom, grov legemsbeskadigelse, trafikk (§ 238)	13	12	26	29	20	20	23	26	23	26
Seksuell omgang med barn u/16 år (§ 196)	19	34	21	20	24	21	24	20	22	27
Seksualforbrytelser	18	34	19	20	25	23	27	30	21	25
Incest (§ 197)	23	17	20	17	21	32	21	30	21	30
Seksuell handling uten samtykke (§200,1.ledd)	17	16	14	13	16	20	34	14	21	10
Grov kroppsskade	-	-	-	-	-	-	-	15	21	27
Trusler, diverse (§ 227)	13	15	17	16	16	17	15	20	21	20
Brudd på oppholds-/besøksforbud (§ 342,2.ledd)	18	15	13	10	10	14	17	11	21	22
Legemsfornærmelse (§ 228,1.ledd)	12	13	16	15	18	14	17	15	17	24
Personskade (§ 3)	21	21	22	22	25	30	24	20	17	22
Annen kriminalitet	40	33	25	19	26	53	20	18	17	12
Uten område	20	21	22	37	42	22	24	22	17	15
Familieforhold	16	9	14	19	23	14	8	20	17	12
Familieforhold, diverse	14	30	12	17	20	25	23	10	16	16
Ran, grovt (§ 268)	37	71	21	27	30	29	38	26	15	57
Seksuell handling mm med barn u/16 år (§ 200,2.ledd)	21	24	21	28	20	24	21	16	15	26
Seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år	-	-	-	-	-	-	-	16	13	17
Seksuell handling med barn under 16 år	-	-	-	-	-	-	-	10	13	14
Voldtekt til samleie	-	-	-	-	-	-	-	15	13	13
Kroppskrenkelse	-	-	-	-	-	-	-	8	12	15
Mishandling i nære relasjoner, med kroppskrenkelse	-	-	-	-	-	-	-	11	12	13

Tabell 39: Gjennomsnittlig utgift per sak for de områdene der det har forekommet fler enn 100 saker med bistandsadvokatoppdrag, korrigert for vekst i salærsats (2008-kroner). Utvalget består av alle saker hvor vi har id på bistandsadvokat og utbetaling. Tusen kroner.

Område	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Drap (§ 233)	79	93	58	120	67	64	45	77	133	45
Mishandling i fam.forh, grov, u legemskrenk (§219,2. ledd)	27	-	13	11	14	24	45	32	56	49
Voldtekt (§ 192,1 og 2.ledd)	23	38	32	26	26	31	25	23	44	48
Voldtekt (§ 192,3.ledd)	39	24	27	21	37	39	12	25	42	33
Uaktsomt drap - trafikk (§ 239)	23	28	26	34	39	34	36	28	31	21
Seksuell omgang med barn u/10 år (§ 195)	41	22	25	27	29	27	25	22	31	25
Mishandling i fam.forh, grov, m legemskrenk (§219. 2. ledd)	21	26	24	21	40	43	35	36	30	42
Mishandling i familieforh, uten legemskrenk (§219,1.ledd)	-	15	28	19	27	20	13	13	28	23
Forsøk drap (§ 233,jfr par 49)	34	35	59	55	44	36	34	41	27	264
Voldskriminalitet	24	20	21	21	25	21	22	29	27	23
Legemsbeskadigelse, kniv (§ 229)	25	31	27	22	27	30	23	29	27	17
Seksuell omg. misbr av stilling, avh.forh. mm (§ 193,1.ledd)	26	26	74	33	19	33	21	15	26	40
Seksuell omgang med barn u/14 år (§ 195)	22	37	33	32	29	44	30	54	25	31
Legemsfornærmelse m/skadefølge (§ 228,2.ledd)	20	18	20	22	18	27	15	19	25	13
Mishandling i familieforh, med legemskrenk (§219, 1. ledd)	17	18	18	20	24	23	23	19	23	28
Legemsbeskadigelse (§ 229)	23	24	22	28	27	23	21	19	22	30
Sedelighetskriminalitet	21	40	36	28	30	39	26	28	22	22
Skremmende/plagsom/hensynsløs adferd	12	9	6	13	13	13	11	12	21	17
Forsøk på voldtekt (§ 192,jfr.par 49)	12	18	21	17	22	21	22	14	20	16
Uaktsom, grov legemsbeskadigelse, trafikk (§ 238)	13	12	25	27	19	18	20	23	19	21
Seksuell omgang med barn u/16 år (§ 196)	19	33	20	19	22	18	21	18	19	22
Seksualforbrytelser	18	33	18	19	23	21	24	27	18	21
Incest (§ 197)	23	17	19	16	20	29	18	27	18	25
Seksuell handling uten samtykke (§200,1.ledd)	17	15	13	12	15	18	30	13	18	8

Grov kroppsskade	-	-	-	-	-	-	-	13	18	22
Trusler, diverse (§ 227)	13	15	16	15	15	16	13	17	18	17
Brudd på oppholds-/besøksforbud (§ 342,2.ledd)	18	15	12	9	9	13	15	10	18	18
Legemsfornærmelse (§ 228,1.ledd)	12	13	15	14	17	13	15	13	15	20
Personskade (§ 3)	21	21	21	21	23	27	21	17	15	19
Annen kriminalitet	40	33	24	18	24	48	17	16	15	10
Uten område	20	21	21	35	39	20	21	20	14	13
Familieforhold	16	9	13	18	21	12	7	17	14	10
Familieforhold, diverse	14	29	12	16	19	23	20	9	14	13
Ran, grovt (§ 268)	37	69	20	25	27	26	34	23	13	47
Seksuell handling mm med barn u/16 år (§ 200,2.ledd)	21	24	20	26	19	22	19	14	13	22
Seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år	-	-	-	-	-	-	-	14	11	14
Seksuell handling med barn under 16 år	-	-	-	-	-	-	-	9	11	12
Voldtekt til samleie	-	-	-	-	-	-	-	13	11	11
Kroppskrenkelse	-	-	-	-	-	-	-	7	10	12
Mishandling i nære relasjoner, med kroppskrenkelse	-	-	-	-	-	-	-	9	10	11

Ved å dele samlede utgifter til bistandsadvokat per område per år med antall saker i det begrensede utvalget, beregner vi følgende kostnader per sak i de ulike områdene.

Tabell 40: Totalkostnaden per område i tusen kroner delt på antall saker, der antall saker er begrenset.

Område	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Menneskehandel	339	92	147	207	175	39	280	437	266	463
Etterlatte: dødsfall som følge av straffbar handling	57	92	54	89	68	64	66	71	114	56
Uten område	38	39	79	49	76	41	39	124	69	49
Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)	36	54	49	41	41	51	44	49	48	50
Vold i nære relasjoner	33	30	30	31	44	43	48	39	42	43
Annet	28	43	31	43	52	45	47	36	29	27
Voldssaker med betydelig skade	27	29	31	32	32	30	30	30	27	32
Trusler, tvang, frihetsberøvelse	35	27	22	32	28	28	28	25	27	31
Kontaktforbud og besøksforbud	20	13	18	11	12	13	20	13	18	15

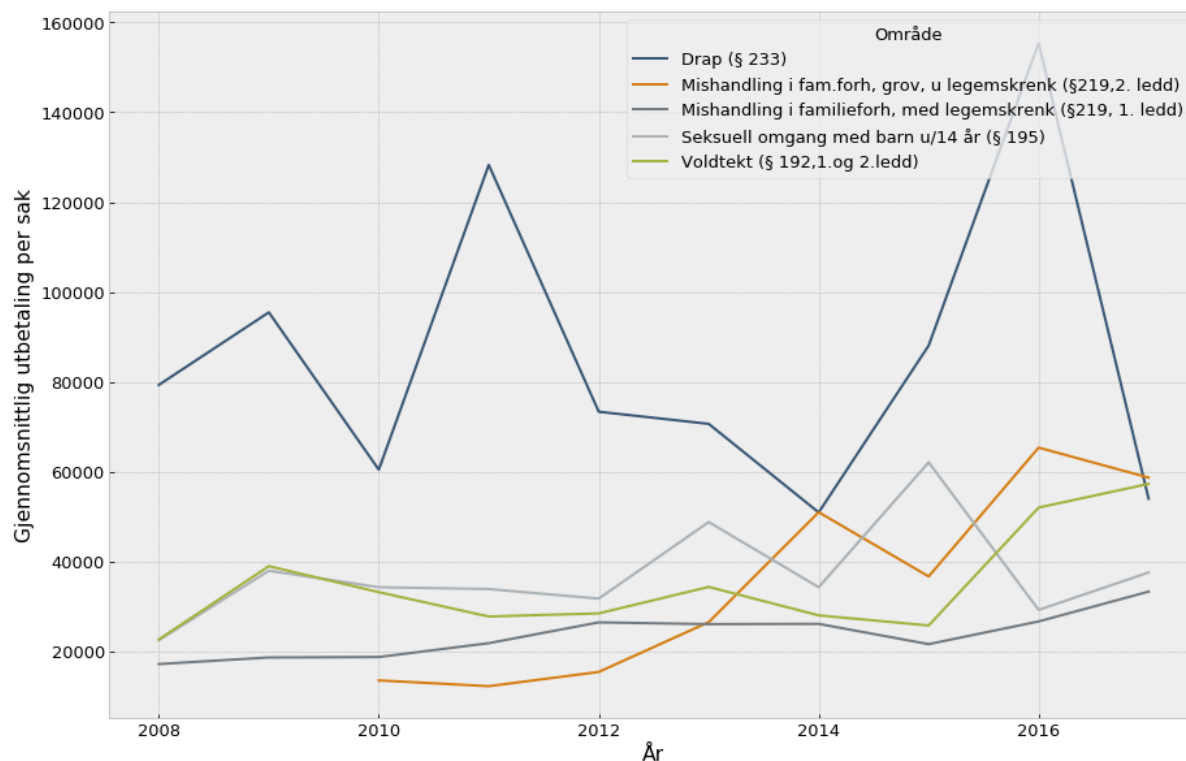
Tabell 41: Totalkostnaden per område i tusen kroner delt på antall saker, der antall saker er begrenset.

Område	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Drap (§ 233)	79	105	70	154	85	79	81	98	155	54
Familieforhold, diverse	-	65	16	-	-	65	57	16	73	56
Voldtekt (§ 192,1.og 2.ledd)	35	61	54	42	46	55	55	40	70	68
Mishandling i fam.forh, grov, u legemskrenk (§219,2. ledd)	27	-	16	12	30	46	61	46	70	63
Voldtekt (§ 192,3.ledd)	68	23	38	37	70	106	27	35	57	44
Mishandling i familieforh, uten legemskrenk (§219,1.ledd)	-	3	29	30	59	82	49	30	49	35
Mishandling i fam.forh, grov, m legemskrenk (§219. 2. ledd)	49	32	30	31	57	66	60	48	41	59
Seksuell omgang med barn u/10 år (§ 195)	49	24	36	32	44	37	36	33	40	36

Skremmende/plagsom/hensynsløs adferd	20	16	11	22	23	17	18	28	38	20
Seksuell omg. misbr av stilling, avh.forh. mm (§ 193,1.ledd)	27	25	133	41	30	37	34	21	37	54
Uaktsomt drap - trafikk (§ 239)	24	32	30	40	42	39	41	38	36	26
Mishandling i familiefelh, med legemskrenk (§219, 1. ledd)	31	29	28	30	41	41	44	35	36	42
Seksuell omgang med barn u/14 år (§ 195)	29	45	41	39	36	58	40	82	36	46
Legemsbeskadigelse, kniv (§ 229)	30	34	29	24	33	39	29	40	35	26
Voldtekt til samleie	-	-	-	-	-	-	-	-	34	29
Forsøk drap (§ 233,jfr par 49)	40	39	72	64	64	47	40	60	32	316
Sedelighetskriminalitet	33	55	49	38	35	49	32	34	31	30
Voldskriminalitet	35	26	26	16	41	22	31	38	31	28
Forsøk på voldtekt (§ 192,jfr.par 49)	20	25	31	17	34	31	33	20	30	22
Mishandling i nære relasjoner, med kroppskrenkelse	-	-	-	-	-	-	-	-	29	27
Legemsfornærmelse m/skadefølge (§ 228,2.ledd)	30	21	25	25	21	37	19	22	29	15
Ran (§ 267)	-	22	34	29	17	49	84	26	28	22
Trusler, kniv (§ 227)	29	16	8	23	13	35	14	16	27	-
Legemsbeskadigelse (§ 229)	24	27	25	33	28	28	25	24	27	37
Seksuell omgang med barn u/16 år (§ 196)	25	45	25	22	26	23	27	26	26	31
Incest (§ 197)	44	16	15	20	44	38	27	41	25	30
Seksuell handling mm med barn u/16 år (§ 200,2.ledd)	24	25	27	34	23	29	26	25	24	25
Kroppskrenkelse	-	-	-	-	-	-	-	2	24	20
Grov kroppsskade	-	-	-	-	-	-	-	-	23	29
Uaktsom, grov legemsbeskadigelse, trafikk (§ 238)	14	13	28	29	21	21	24	27	23	26
Seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år	-	-	-	-	-	-	-	-	22	24
Seksuell handling med barn under 16 år	-	-	-	-	-	-	-	-	22	21
Seksualforbrytelser	25	61	26	16	29	27	40	38	22	33
Trusler, diverse (§ 227)	21	23	21	18	22	23	20	21	21	20
Seksuell handling uten samtykke (§200,1.ledd)	16	23	15	14	19	25	54	20	21	10
Brudd på oppholds-/besøksforbud (§ 342,2.ledd)	20	12	17	11	11	13	19	12	21	25
Personskade (§ 3)	22	22	23	24	29	27	26	23	20	26
Legemsfornærmelse (§ 228,1.ledd)	16	16	18	17	22	18	22	20	19	25
Annen kriminalitet	71	91	63	33	47	53	20	14	17	13
Ran, grovt (§ 268)	37	75	22	27	31	32	40	28	15	57
Familiefelh	28	7	11	14	43	13	10	27	11	-

I figuren under plotter vi et utvalg av disse over tid. Vi ser en svak vekst for noen av dem, men ikke for alle. Alle utviser imidlertid betydelig variasjon over tid.

Figur 55: Gjennomsnittlig utbetaling til bistandsadvokat per sak for fem ulike finmaskede områder. Utvalget er begrenset til saker med én bistandsadvokat og saker som ikke omfatter mer enn ett lovbrudd.

Tabell 42: Differansen mellom faktiske og hypotetiske kostnader til bistandsadvokat, basert på alle saker med id og utbetalinger til bistandsadvokat. Tusen kroner.

Område	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Mishandling i familieforb, med legemskrenk (§219, 1. ledd)	700	3 400	5 200	6 700	9 100	9 500	9 500	9 100	7 500	5 000
Mishandling i nære relasjoner, med kroppskrenkelse	-	-	-	-	-	-	-	400	4 100	3 900
Mishandling i fam.forh, grov, u legemskrenk (§219,2. ledd)	-	-	-	-	-	-	1 000	1 300	2 800	1 000
Voldtekt til samleie	-	-	-	-	-	-	-	200	1 600	1 100
Mishandling i familieforb, uten legemskrenk (§219,1.ledd)	-	-	100	200	200	200	800	1 600	1 400	700
Voldtekt (§ 192,1 og 2.ledd)	600	900	1 100	1 000	1 100	1 200	900	900	1 300	700
Kroppskrenkelse	-	-	-	-	-	-	-	-	1 100	1 200
Legemsbeskadigelse (§ 229)	400	1 500	1 300	2 800	2 300	2 400	1 700	1 900	1 100	400
Mishandling i fam.forh, grov, m legemskrenk (§219. 2. ledd)	-	300	300	300	600	600	600	1 300	1 100	1 400
Voldskriminalitet	500	600	1 000	1 300	1 900	900	900	1 100	1 000	400
Legemsfornærmelse (§ 228,1.ledd)	100	600	700	1 000	1 800	1 100	1 100	1 100	900	600
Grov kroppsskade	-	-	-	-	-	-	-	-	900	1 800
Seksuell handling mm med barn u/16 år (§ 200,2.ledd)	400	600	800	1 200	1 000	900	800	1 300	900	400
Seksuell handling med barn under 16 år	-	-	-	-	-	-	-	-	700	600
Seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år	-	-	-	-	-	-	-	-	500	900
Seksuell omgang med barn u/14 år (§ 195)	300	400	500	500	600	800	400	1 000	500	300
Personsskade (§ 3)	-	200	200	100	300	400	400	300	300	400

Seksuell omgang med barn u/10 år (§ 195)	200	100	200	100	300	200	100	200	300	100
Seksuell omgang med barn u/16 år (§ 196)	100	400	200	400	400	300	400	400	300	200
Legemsbeskadigelse, kniv (§ 229)	-	300	400	400	300	800	200	300	300	-
Uaktsomt drap - trafikk (§ 239)	100	200	200	600	500	300	500	300	300	-
Drap (§ 233)	-	100	200	500	300	400	100	400	200	-
Seksualforbrytelser	300	100	100	100	200	100	200	200	200	100
Trusler, diverse (§ 227)	100	200	600	300	200	100	200	200	100	-
Skremmende/plagsom/hensynsløs adferd	-	-	-	100	100	100	-	100	100	-
Legemsfornærmelse m/skadefølge (§ 228,2.ledd)	-	100	100	200	200	300	-	300	100	-
Brudd på oppholds-/besøksforbud (§ 342,2.ledd)	-	-	100	-	100	100	200	200	100	-
Forsøk drap (§ 233,jfr par 49)	-	200	300	500	300	200	600	600	100	200
Annen kriminalitet	100	- ¹	- ¹	- ¹	- ¹	-	-	-	100	200
Seksuell handling uten samtykke (§200,1.ledd)	300	-	100	100	100	100	300	100	100	-
Ran, grovt (§ 268)	100	600	300	400	300	400	500	200	100	100
Sedelighetskriminalitet	200	500	200	300	400	200	300	100	100	100
Uaktsom, grov legemsbeskadigelse, trafikk (§ 238)	-	100	200	200	100	200	200	200	100	-
Familieforhold	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Familieforhold, diverse	100	100	100	100	200	400	-	100	-	-
Incest (§ 197)	-	100	-	200	300	-	-	-	-	-
Seksuell omg. misbr av stilling, avh.forh. mm (§ 193,1.ledd)	-	-	-	-	-	-	100	-	-	-
Forsøk på voldtekt (§ 192,jfr.par 49)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Voldtekt (§ 192,3.ledd)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sum	5 500	11 700	14 900	19 400	24 000	22 700	23 400	27 000	32 000	23 400

12.11 Kontrafaktiske utgifter til bistandsadvokat per område og i oppnevningssaker

Her har vi beregnet utgiftene til bistandsadvokater per område dersom andelen saker med bistandsadvokat hadde holdt seg på nivået i perioden 2005 til 2007, og alt annet hadde utviklet seg likt. Disse kostnadene danner grunnlaget for beregningen av kostnadsøkningen ved utvidelsen av ordningen som ble presentert i teksten i kapittel 9.

Tabell 43: Hypotetiske utgifter til bistandsadvokater per område, der vi har lagt til grunn at andelen saker med bistandsadvokater holdes konstant på nivået lik gjennomsnittet for perioden 2005 til og med 2007. Tusen kroner.

Område	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Seksualforbrytelser (sedelighetsforbrytelser)	14 807	21 112	22 025	20 498	23 290	23 551	18 768	24 557	24 708	18 053
Vold i nære relasjoner	1 149	3 151	4 352	5 062	7 212	7 372	8 013	8 638	10 090	6 709
Etterlatte: dødsfall som følge av straffbar handling	2 955	4 015	2 160	3 919	3 357	2 693	3 254	3 054	4 647	1 835

Voldssaker med betydelig skade	4 778	5 255	5 402	6 626	6 478	5 460	5 495	5 013	4 539	3 691
Annet	674	1 585	1 605	2 393	2 055	2 326	2 445	1 337	1 354	861
Trusler, tvang, frihetsberøvelse	1 630	1 388	1 106	1 540	1 239	1 556	1 105	1 448	1 081	806
Menneskehandel	743	251	793	1 021	673	276	838	1 812	989	481
Kontaktforbud og besøksforbud	134	93	133	81	111	118	275	151	236	165

Tabell 44: Hypotetiske utgifter til bistandsadvokater per område, der vi har lagt til grunn at andelen saker med bistandsadvokater holdes konstant på nivået lik gjennomsnittet for perioden 2005 til og med 2007. Tusen kroner.

Område	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Annen kriminalitet	361	2 377	1 956	2 337	1 112	351	239	303	174	123
Brudd på oppholds-/besøksforbud (§ 342,2.ledd)	146	101	137	87	106	134	300	146	102	63
Drap (§ 233)	2 276	3 426	1 877	3 602	2 706	2 617	3 178	2 991	4 724	779
Familieforhold	253	217	441	259	1 101	632	152	315	332	-
Familieforhold, diverse	-	297	165	278	-	225	240	375	538	66
Forsøk drap (§ 233,jfr.par 49)	380	588	1 371	1 335	1 391	1 372	1 115	1 239	441	1 020
Forsøk på voldtekt (§ 192,jfr.par 49)	184	580	652	683	840	561	285	385	192	139
Grov kroppsskade	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Incest (§ 197)	201	243	342	235	279	533	216	569	406	104
Kroppskrenkelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Legemsbeskadigelse (§ 229)	1 621	1 934	1 786	2 620	2 198	1 890	2 007	1 626	762	193
Legemsbeskadigelse, kniv (§ 229)	148	432	327	319	313	387	284	239	171	35
Legemsfornærmelse (§ 228,1.ledd)	632	674	701	692	981	714	765	675	347	120
Legemsfornærmelse m/skadefølge (§ 228,2.ledd)	249	233	147	261	185	317	140	124	51	8
Mishandling i fam.forh, grov, m legemskrenk (§219, 2. ledd)	26	72	78	67	139	171	160	282	225	280
Mishandling i fam.forh, grov, u legemskrenk (§219,2. ledd)	18	-	18	8	31	35	527	712	1 437	508
Mishandling i familieforh, med legemskrenk (§219, 1. ledd)	688	2 395	3 456	4 170	5 509	5 896	5 798	5 357	4 428	2 825
Mishandling i familieforh, uten legemskrenk (§219,1.ledd)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mishandling i nære relasjoner, med kroppskrenkelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Personskade (§ 3)	215	252	162	176	188	211	172	133	160	135
Ran, grovt (§ 268)	196	398	237	327	257	203	278	173	37	94
Sedelighetskriminalitet	1 914	2 718	2 565	2 422	2 250	2 386	1 741	1 708	918	748
Seksualforbrytelser	550	849	431	469	634	371	508	437	365	375
Seksuell handling med barn under 16 år	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Seksuell handling mm med barn u/16 år (§ 200,2.ledd)	813	796	998	1 328	1 140	968	971	1 445	997	564
Seksuell handling uten samtykke (§200,1.ledd)	241	85	86	78	90	89	185	80	53	2
Seksuell omg. misbr av stilling, avh.forh. mm (§ 193,1.ledd)	230	316	2 284	758	341	566	370	337	801	348
Seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Seksuell omgang med barn u/10 år (§ 195)	1 327	728	1 349	1 209	1 689	1 278	1 008	1 166	1 945	612
Seksuell omgang med barn u/14 år (§ 195)	2 409	3 565	3 437	4 108	4 032	5 990	3 573	7 316	3 311	2 763
Seksuell omgang med barn u/16 år (§ 196)	1 599	2 647	2 095	2 163	2 710	2 007	2 285	1 989	1 723	968
Skremmende/plagsom/hensynsløs adferd	216	142	75	93	126	119	207	192	84	17
Trusler, diverse (§ 227)	629	676	593	536	631	758	454	732	303	83
Uaktsom, grov legemsbeskadigelse, trafikk (§ 238)	110	142	386	402	170	284	298	375	168	85
Uaktsomt drap - trafikk (§ 239)	263	303	272	561	473	395	466	342	219	59
Voldskriminalitet	592	428	476	848	825	350	413	517	415	207
Voldtekt (§ 192,Log 2.ledd)	4 398	8 576	8 637	7 387	9 101	9 625	8 424	7 892	9 544	5 182
Voldtekt (§ 192,3.ledd)	550	68	130	290	528	490	130	342	558	224

Voldtekt til samleie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sum	23 434	36 259	37 670	40 111	42 078	41 927	36 890	40 515	35 929	18 728

Tabell 45: Kontrafaktisk antall oppnevningssaker og utgifter til disse, under en antakelse om at antall oppnevningssaker per straffe- og ankesak hadde vært likt som i perioden 2005 til 2007 uten utvidelsen av bistandsadvokatordningen i 2008.

År	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Oppnevningssaker	1457	2420	2886	3688	4017	3960	3994	4640	6712	7018
Straffe- og ankesaker	1039	1376	1584	1707	1759	1737	1634	1823	1819	1819
Oppnevninger per straffe- og ankesak	1,40	1,76	1,82	2,16	2,28	2,28	2,44	2,55	3,69	3,86
Kostnad per oppnevningssak (tusen kroner)	8,4	9,2	9,6	16,9	20,7	10,2	11,2	10,9	9,1	5,2
Kontrafaktiske oppnevningssaker	659	873	1 004	1 082	1 115	1 101	1 036	1 156	1 153	1 153
Kontrafaktiske kostnader (tusen kroner)	5 510	8 019	9 604	18 243	23 040	11 261	11 627	12 612	10 504	5 990
Faktiske kostnader (tusen kroner)	12 184	22 242	27 596	62 156	82 976	40 487	44 819	50 624	61 126	36 444
Estimert tak kostnadsøkning (tusen kroner)	6 674	14 223	17 992	43 913	59 936	29 226	33 192	38 012	50 622	30 454

DANMARK

Oxford Research A/S
Falkoner Allé 20
2000 Frederiksberg
Danmark
Tel: (+45) 3369 1369
office@oxfordresearch.dk

NORGE

Oxford Research AS
Østre Strandgate 1
4610 Kristiansand
Norge
Tel: (+47) 4000 5793
post@oxford.no

SVERIGE

Oxford Research AB
Norrandsgatan 11
103 93 Stockholm
Sverige
Tel: (+46) 08 240 700
office@oxfordresearch.se

FINLAND

Oxford Research Oy
Fredrikinkatu 61a
00100 Helsinki
Finland
www.oxfordresearch.fi
office@oxfordresearch.fi

BRUXELLES

Oxford Research
C/o ENSR
5. Rue Archimède
Box 4, 1000 Brussels
www.oxfordresearch.eu
office@oxfordresearch.eu

LATVIJA

Oxford Research SIA
Vilandes iela 6-1
LV-1010, Rīga, Latvija
Tel.: (+371) 67142503
<http://oxfordresearch.lv>
info@oxfordresearch.lv